

Honderd procent Nederlands en honderd procent Turks?!

*Een onderzoek naar de identiteitsproblematiek
van Turkse Nederlanders.*

Elske Kooistra
Begeleider: Igor Boog
Studentnummer
Afstudeerdatum: 31-09-2013

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Inleiding	6
Hoofdstuk 1: sociale setting.....	8
1.1 Inleiding	8
1.2 Het politieke en maatschappelijke debat over diversiteit.	9
1.2.1 in de jaren zestig en zeventig	9
1.2.2 in de jaren tachtig.....	10
1.2.3 In de jaren negentig.....	11
1.2.4 in het nieuwe millennium.....	11
1.2.5 en de moslimimmigranten.....	14
1.3 Ruimte voor de Turkse Nederlander?	15
1.4. Dubbele nationaliteit: een transnationale realiteit.....	15
Hoofdstuk 2: Theoretisch kader	18
2.1. Inleiding	18
2.2. Wat is identiteit en hoe valt het te onderzoeken?	19
2.2.1 Een introductie van het begrip identiteit	19
2.2.2 Hoe valt identiteit te onderzoeken	20
2.3: De Nederlandse identiteit.....	21
2.4. Het ‘thuisvoelen’	25
2.4.1 Thuisvoelen bij Turkse Nederlanders; primaire identificatie	26
2.4.2 ‘sense of belonging’ in de Nederlandse samenleving.....	28
2.5. Transnationale banden	30
2.6. Achtergrondvariabelen.....	31
3. Methoden en technieken	33
3.1 Inleiding	33
3.2. Introductie van de methode: de ‘extended case method’	33
3.3. Methodologische beperkingen	35
3.4. Het schrappen van vragen en casussen	38
3.4.1 Geen Europese identificatie	38
3.4.2 Albayrak en de Armeense genocide	39
3.5. Mijn ‘performance’	40
4.1. Inleiding	42
4.2. Methoden en Technieken	43
4.3. De basisanalyse	45
4.3.1 Achtergrondvariabelen.....	52
4.3.2 Conclusie.....	52
4.4. De onderliggende componenten	54
4.4.1 CATPCA.....	54
4.4.2. Aantal dimensies	55
4.4.3 de analyse van de dimensies	57
4.5. De Nederlandse identiteit als ‘inclusive’ en ‘exclusive’: een kwalitatieve plaatsbepaling	66
4.6 Conclusie.....	68
Hoofdstuk 5: De Nationale Identiteit II	71
5.1 Inleiding: Integratie en de Nederlandse Identiteit.....	71

5.2 De vragenlijst en de theorie	73
5.3. De empirie deel I: De basisanalyse	76
5.3.1. Etnische minderheden zouden hulp moeten krijgen van de regering om hun gewoonten en tradities in stand te houden	78
5.3.2 Het is beter voor de samenleving wanneer etnische groepen aan hun eigen gewoonten en tradities vasthouden	79
5.3.3 Mensen die de Nederlandse gewoonten en tradities niet delen, kunnen niet volledig Nederlander worden.....	80
5.3.4. Het is beter wanneer etnische groepen zich aanpassen en opgaan in de grotere samenleving	81
5.3.5 Immigranten verhogen de criminaliteit.....	82
5.3.6. Immigranten zijn in het algemeen goed voor de Nederlandse economie	83
5.3.7. Immigranten nemen banen weg van mensen die in Nederland geboren zijn .	84
5.3.8. Immigranten verrijken Nederland met nieuwe ideeën en culturen	84
5.3.9. De regering geeft teveel geld uit aan hulp voor immigranten	85
5.3.10 Achtergrondvariabelen.....	86
5.4. De onderliggende componenten	87
5.4.1 CATPCA.....	87
5.4.2 Aantal dimensies.....	87
5.4.3. Dimensie 1: Waardering in- outgroup	90
5.4.4 Dimensie 2: Aanpassen & accepteren.....	92
5.4.5. Dimensie 3: Exclusionisme.....	94
5.5 Conclusie.....	96
Hoofdstuk 6: Thuisvoelen.....	99
6.1. Inleiding	99
6.2. Thuisvoelen bij Turkse Nederlanders: de theorie	100
6.2.1 Thuisvoelen bij Turkse Nederlanders: de data.....	102
6.3. Thuisvoelen bij de Nederlandse samenleving: de theorie.....	104
6.3.1. Thuisvoelen bij de Nederlandse Samenleving: Patriottisme	105
6.3.2. Thuisvoelen bij de Nederlandse Samenleving: trots.....	107
6.4 Verbondenheid met verschillende groepen	109
6.5 Wat houdt verband met wat?.....	110
6.6 De islam in de Nederlandse samenleving	114
6.7 Conclusie.....	116
Hoofdstuk 7 Transnationale banden	118
7.1 Inleiding	118
7.2 Transnationale activiteiten	119
7.3 Sense of belonging.....	122
7.4. Correlaties	124
7.5 Conclusie.....	127
Conclusie: 100 % Turks en 100 % Nederlands?!	129
Literatuurlijst.....	134
Bijlage Hoofdstuk 2: De vragenlijst	138
Bijlage Hoofdstuk 4.1 Overige relevante SPSS output	148
Bijlage Hoofdstuk 4.2 Transformatieplots voor en na hercoderen	165
Bijlage Hoofdstuk 4.4 Achtergrondvariabelen	166

Bijlage Hoofdstuk 5.1: Aanvullende modelsummaries, componentladingen en joint category plots	178
Bijlage Hoofdstuk 5.2 Transformatieplots voor en na het hercoderen	186
Bijlage Hoofdstuk 5.3 achtergrondvariabelen	214
Bijlage Hoofdstuk 5.4 CATPCA Achtergrondvariabelen	235
Bijlage Hoofdstuk 6.1	242
Bijlage Hoofdstuk 7.1	288
Bijlage Hoofdstuk 7.4	323

Inleiding

In mijn onderzoek onder Turkse Nederlanders kwam ik de tweeëndertigjarige Gül tegen. Zij vertelde mij dat zij voor de volle honderd procent Nederlands is *en* honderd procent Turks.

Dit citaat roept bij mij allerlei vragen op; wat maakt iemand honderd procent Nederlands? Is dit een genologisch gegeven? Of kunnen immigranten of kinderen van immigranten ook honderd procent Nederlander worden? Wat maakt iemand een Turk? Heeft het ‘Turk zijn’ effect op ‘Nederlander zijn’?

Deze vragen zijn allemaal vragen over de identiteit van Turkse Nederlanders¹. Deze vragen raken echter niet alleen maar aan de identiteit van Turkse Nederlanders. Deze vragen zijn ook al vele jaren onderwerp van het Nederlandse maatschappelijke en politieke debat en hebben op verschillende vlakken tot vragen rondom de Nederlandse identiteit geleid.

Zo zal ik in het volgende hoofdstuk laten zien dat de roep om het formuleren van een Nederlandse identiteit zijn oorsprong vindt in de toegenomen culturele en etnische diversiteit. “Een heldere definitie van de Nederlandse identiteit wordt nodig gevonden voor de binding tussen ‘allochtonen’ en ‘autochtonen’ en de verbinding van allochtonen met ‘Nederland’ op basis van de *Nederlandse* normen en waarden en de *Nederlandse* cultuur” (Sleegers 2007: 51). Hoewel het onduidelijk is wat deze Nederlandse identiteit nu precies inhoudt, is het wel duidelijk dat hierin weinig ruimte is voor de eigen identiteit van allochtonen. Bovendien zijn velen van mening dat de Nederlandse identiteit op gespannen voet staat met de islamitische identiteit (zie 1.2.5). Deze (negatieve) definiëring van de Nederlandse identiteit maakt het voor Turkse Nederlanders lastig om zich hierin thuis te voelen.

Hoewel men in de literatuur ervan overtuigd is dat mensen zich met meer dan één land kunnen identificeren, worden banden met het land van herkomst in het huidige politieke en maatschappelijke debat door een groeiend aantal politieke partijen als een teken van disloyaliteit aan Nederland gezien. Voor Turkse Nederlanders is een band met Turkije vaak een vanzelfsprekendheid. Dit leidt vaak tot een situatie waar Turkse

¹ Zie hoofdstuk 2 voor een uitgebreide behandeling van het begrip identiteit

Nederlanders zich zo erg voor het blok voelen gezet om uitsluitend te kiezen voor één land, dat dit leidt een situatie waarbij zij zich eerder minder dan meer met Nederland identificeren (WRR 2007: 32).

Om al deze punten te onderzoeken heb ik de volgende onderzoeksvraag geformuleerd:
In hoeverre identificeren Turkse Nederlanders zich met Nederland, de Nederlandse identiteit en Turkije?

Ik heb in het hierop volgende hoofdstuk de onderzoeksvraag ingebed in de sociale setting. In deze sociale setting ga ik in detail in op het maatschappelijke en politieke debat rondom diversiteit. Hierin ga ik uiteenzetten hoe dit debat zich door de jaren heen heeft ontwikkeld en welke implicaties dit heeft voor (de identiteit van) Turkse Nederlanders. In het theoretische kader van het tweede hoofdstuk heb ik de bovenstaande onderzoeksvraag met behulp van verschillende theoretische inzichten geoperationaliseerd en hierbij vier subvragen geformuleerd. Dit hoofdstuk wordt gevolgd door een hoofdstuk over de door mij gekozen methoden en technieken en de beperkingen hiervan. In de hoofdstukken vier t/m zeven zal ik de subvragen een voor een beantwoorden. De belangrijkste resultaten zal ik in de conclusie herhalen waarin ik ook een antwoord zal geven op de onderzoeksvraag.

Hoofdstuk 1: sociale setting

1.1 Inleiding

Door globalisering, europeanisering en immigratie is Nederland in de afgelopen halve eeuw in toenemende mate in aanraking gekomen met andere culturen en ideeën. De Nederlandse samenleving is door deze ontwikkelingen een multi-etnische en multiculturele samenleving geworden. Anno 2013 leven er meer dan drieëneenhalf miljoen (niet-westerse en westerse) allochtonen in Nederland (CBS Statline)².

Deze toename van etnische en culturele diversiteit heeft ertoe geleid dat Nederlanders zich zijn gaan afvragen wat Nederland definieert, en wie ‘wij’ zijn (WRR 2007: 11). Is tolerantie tegenover andersdenkenden hetgeen wat Nederland definieert? Zijn vrijheid, gelijkheid en broederschap de waarden die de Nederlandse samenleving kenmerken? Moeten we kennis nemen van de Nederlandse geschiedenis om erachter te komen wie ‘wij’ zijn? Of zijn ‘wij’ alles wat ‘zij’ niet zijn? En wie zijn ‘zij’ dan?

In essentie probeert men met deze vragen een antwoord te verkrijgen op één enkele vraag; hoe zouden we in Nederland om moeten gaan met culturele en etnische verschillen tussen mensen? Moeten we deze verschillen tussen mensen koesteren en beschouwen als een aanwinst? Of moeten we juist de verschillen tussen mensen zoveel mogelijk proberen te verkleinen? En zo ja, welke verschillen moeten we verkleinen? En hoe verkleinen we deze verschillen?

Dat er geen eenduidig antwoord op deze vragen te geven is, valt af te lezen aan het feit dat hier al sinds de jaren zeventig heftig over gedebatteerd wordt. In de volgende paragraaf zal ik verder ingaan op hoe het politieke en publieke debat over diversiteit zich historisch heeft ontwikkeld.

Het politieke en maatschappelijke debat over diversiteit heeft een grote impact op het leven van culturele en etnische minderheden in Nederland. Zo ook bij de etnische

² Ik gebruik hier de definitie van het Centraal Bureau voor de Statistiek: Een allochtoon is een persoon die in Nederland woont die zelf in het buitenland geboren is, of van wie ten minste één ouder in het buitenland is geboren.

minderheid waar ik mijn onderzoek heb verricht: de Turkse Nederlanders. Zo heeft het beleid dat voortvloeit uit het politieke debat een directe impact op de partnerkeuze en de beperkingen aan huwelijksmigratie door de verplichte inburgeringstoets voor immigranten. Het debat heeft echter ook invloed op abstractere zaken als de mate waarop Turkse Nederlanders zich thuis voelen in Nederland. In 1.3 zal ik aan dit verband aandacht besteden.

In het debat rondom hoe er om moet worden gegaan met diversiteit, vormen dubbele nationaliteiten van immigranten een belangrijk discussiepunt. In steeds bredere politieke kring wordt gesteld dat migranten uitsluiten moeten kiezen voor Nederland en afstand moeten doen van hun herkomstland en de loyaliteiten die daarbij horen (WRR 2007: 25). In de vierde en tevens laatste paragraaf zal ik aandacht besteden aan dit debat alsmede aan de realiteit van deze transnationale banden voor Turkse Nederlanders.

1.2 Het politieke en maatschappelijke debat over diversiteit...

1.2.1 in de jaren zestig en zeventig

In de eerste decennia na de tweede wereldoorlog valt Nederland te typeren als een emigratieland waar er geen beleid was ten aanzien van immigranten (Blok 2003: 28). Vanaf de jaren zestig krijgt Nederland te maken met grote groepen arbeidsmigranten welke de bevolkingssamenstelling van Nederland drastisch hebben veranderd (Sleegers 2007: 9). Nederland gaat er in eerste instantie vanuit dat het verblijf van deze migranten slechts tijdelijk is en dat hiermee ook de toegenomen culturele diversiteit tijdelijk is (Blok 2003: 29). Doordat de Nederlandse overheid er vanuit gaat dat de migranten terug zullen keren naar het land van herkomst, ontwikkelt zij ook een beleid dat op deze aanname is gestoeld (Sleegers 2007: 17). Het eerste beleidsstuk, de Nota Buitenlandse Werknemers uit 1970, stelt dan ook dat hoewel enige mate van inpassing wel noodzakelijk is, dat uitgaande van de tijdelijkheid van het verblijf, het beleid meer gericht dient te zijn op het behoud van de eigen identiteit van de migranten. Hierdoor zullen de moeilijkheden met het heraanpassen bij terugkomst zo gering mogelijk zijn (Nota Buitenlandse Werknemers 1970: 10). “Het belang dat gehecht werd aan behoud van de eigen culturele identiteit van migranten kan worden gezien als een voortvloeiende uit de

naoorlogse jaren waarin de gevolgen van racisme en discriminatie nog vers in het geheugen van burgers en politiek lagen” (Sleegers 2007: 15). Daarnaast paste het credo “integratie met behoud van eigen identiteit” moeiteloos in de naoorlogse verzuilingsstructuur (Prins 2009: 12-13).

1.2.2 in de jaren tachtig

Vanaf de jaren tachtig gaat de Nederlandse staat er niet meer vanuit dat de arbeidsmigranten zullen remigreren (Sleegers 2007: 15). Integratie staat vanaf dan permanent op de politieke en publieke agenda (*ibid.*). Onder invloed van het WRR-Rapport *Etnische Minderheden* van 1979, wordt er een beleid ontwikkeld dat er op gericht is om de sociaal-economische achterstandspositie van etnische minderheden in Nederland zo veel mogelijk weg te werken (Blok 2003: 38). Cultuurverschillen tussen de meerderheid en de etnische minderheden worden in deze periode niet gezien als een factor die de integratie van etnische minderheden in de Nederlandse samenleving belemmert (Sleegers 2007: 16). In tegendeel, het behoud van eigen identiteit wordt juist gezien als bevorderend voor de emancipatie van minderheden (*ibid.*: 18). Culturele verschillen worden in deze tijd over het algemeen als een verrijking van de Nederlandse samenleving gezien (*ibid.*: 16). Toch worden in de jaren zeventig en tachtig ook tekenen van onvrede over de aanwezigheid van migranten signaleerd, deze worden echter vanuit het oogpunt van politieke correctheid, en de angst om als racist te worden bestempeld, niet op de politieke agenda gezet (Entzinger 2006: 121).

Hoewel er wel tekenen van onvrede waren, valt ten aanzien van de jaren zeventig en tachtig te concluderen dat het dominante publieke en politieke discours zich kenmerkt door tolerantie ten opzichte van etnische minderheden en voorzichtigheid wat betreft de eisen die aan hen gesteld mogen of moeten worden (Sleegers 2007: 17).

Eind jaren tachtig veranderde dit vrijblijvende beleid om ruimte te maken voor grotere individuele verantwoordelijkheden en verplichtingen van allochtone burgers (Prins 2009: 12-16). Het beleid was vanaf dit moment meer geconcentreerd op de bestrijding van achterstanden, en niet zozeer op het behoud van de identiteit (*ibid.*). “Eind jaren tachtig trad er een langzame verschuiving op in het denken: van een optimistisch geloof in multiculturaliteit als slechts een andere vorm van verzuiling en pluriformiteit

naar een meer doelgericht en zakelijk streven naar integratie met meer verplichtingen en minder ruimte voor vrijblijvendheid” (Prins 2009: 14).

1.2.3 In de jaren negentig

Tegelijkertijd met deze omwenteling naar meer verplichtingen in het integratiebeleid brengt Bolkestein een publiek debat op gang over integratie en de multiculturele samenleving (Sleeper 2007: 18). Hij geeft kritiek op het Nederlandse cultuurrelativisme. In 1991 stelt hij dat niet alle culturen gelijk zijn doordat ‘ze’ (voornamelijk islamitische migranten) de liberale waarden niet onderkennen (Prins 2009: 25). “Mindere culturen” zouden zich moeten aanpassen aan onze “hogere cultuur” (Sleeper 2007: 18). Bolkestein pleit voor een integratiebeleid “met lef” dat de Nederlandse, liberale cultuur moet verdedigen (*ibid.*). Hoewel er op dat moment in het publieke debat consensus is over de visie op Nederland als een redelijk en tolerant land, krijgt Bolkestein veel steun voor zijn pleidooi voor een strengere aanpak van integratie en voor de eis van betere en meer aanpassingen van minderheden (*ibid.*). Met een beleid dat steeds meer aanpassingen van minderheden eist, is het credo “integratie met behoud van eigen identiteit” voorgoed verleden tijd. De noodzaak om bekend te raken met de Nederlandse cultuur en deze zelfs eigen te maken krijgt gedurende de jaren negentig een steeds prominentere plaats in het publieke en politieke debat (*ibid.*: 21).

1.2.4 in het nieuwe millennium

In 2000 publiceert Paul Scheffer, kamerlid van de PvdA, een artikel in het NRC-Handelsblad waarin hij vraagtekens zet bij het ideaalbeeld van de multiculturele samenleving. Het ideaalbeeld van de multiculturele samenleving (of multiculturalisme) verwijst naar het ideaal van “een samenleving waarin minderheden het recht hebben om bepaalde aspecten van hun cultuur en taal te behouden, waarin zij gelijk behandeld worden en gelijke toegang hebben tot voorzieningen van de verzorgingsstaat, het rechtssysteem, de arbeidsmarkt, het onderwijs, economische activiteit en politieke representatie; waarin zij het recht hebben om zich te uiten als (minderheids)groep, en waarin alle burgers uit zowel de dominante groep als uit minderheidsgroepen zich toewijden aan de rechtsstaat en de grondwet” (Garcés-Mascareñas in Sleeper 2007: 9).

De PvdA-politicus stelt in het artikel ‘Het multiculturele drama’ genaamd, dat het een misverstand is om te hopen op een vreedzame verzoening van de etnische minderheden met de Nederlandse samenleving (Scheffer 2004: 3). Ten opzichte van de Nederlandse traditie van tolerantie jegens etnische minderheden stelt hij dat: “[d]e cultuur van het gedogen, die nu op haar grenzen stuit, gaat hand in hand met een zelfbeeld dat onwaarachtig is [...] We zeggen te weinig over onze grenzen, koesteren geen verhouding tegenover het eigen verleden en bejegenen de taal op een nonchalante manier. Een samenleving die zichzelf verloochent heeft nieuwkomers niets te bieden” (Scheffer 2004: 5-6). Hiermee ziet Scheffer het definiëren van een Nederlandse identiteit als het instrument bij uitstek om de mislukte integratie van minderheden op de rails te krijgen; als een vehikel voor nationale samenhang en een streefbeeld voor migranten (WRR 2007: 28-29).

Met dit artikel zorgde Scheffer voor een enorme opschudding in het publieke en politieke debat (Sleeger 2007: 31). Hoewel Scheffer duidelijk stelt dat hij geen voorstander is van culturele assimilatie, gaat zijn artikel een eigen leven leiden en wordt het gebruikt als referentiepunt voor alles wat mis is aan de multiculturele samenleving (WRR 2007: 88). Zo interpreteerden de meesten die reageerden op zijn krantenartikel zijn ‘hardere’ eisen als pleidooi voor culturele assimilatie (Prins 2004: 38). “Anderen zagen het als een bevestiging van hun indruk dat immigranten te lang waren doodgeknuffeld” (*ibid.*).

Fortuyn borduurde voort op de kritiek op het cultuurrelativisme van Bolkestein (zie 1.2.3) en de publieke opschudding van het artikel van Scheffer. Hij stelde dat Nederland vol was en dat de culturele diversiteit groter was dan Nederland aankon (Sleeger 2007: 30). “De Nederlandse kernwaarden gingen volgens hem niet samen met de kernwaarden van sommige andere culturen, in het bijzonder die van de islam” (*ibid.*).

Dit publieke en politieke discours leidde ertoe dat veel politieke partijen de integratie als mislukt beoordeelden (Prins 2009: 16-17). “De SP dient in 2002 zelfs een motie in met de strekking dat de integratie onvoldoende is geslaagd en vraagt om een parlementair onderzoek” (WRR 2007: 89). De conclusies van dit onderzoek onderschrijven het gepercipieerde onvoldoende slagen van de integratie echter niet. De

Commissie Blok concludeerde juist dat de integratie van veel allochtonen geheel tot gedeeltelijk geslaagd is (Blok 2003: 520-522).

Deze conclusie van de Commissie Blok wordt nagenoeg door de gehele tweede kamer niet geaccepteerd. “Het CDA laat onmiddellijk weten het “uiterst teleurstellend” te vinden dat de commissie niet concludeerde dat het integratiebeleid was mislukt. Hirsi-Ali (VVD) stelt “zwaar teleurgesteld” en “gewoon boos” te zijn over het werk van de commissie en de PvdA laat bij monde van Kamerlid Dijsselbloem weten dat de commissie over het spannende thema van de culturele integratie veel heeft laten liggen en dat de aanbevelingen en conclusies aanscherping verdienen” (WRR 2007: 88).

De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid observeert dat mede onder invloed van Fortuyn een nieuwe manier van spreken ontstond “die zich later op de golven van de aanslagen in New York, [...] de moorden op Fortuyn en Theo van Gogh, steeds sneller verspreidde en verhardde. Gaandeweg werd cultuur en later vooral ook religie een belangrijker onderdeel van het politieke debat over integratie en identiteit en verdwenen sociaaleconomische problemen waarmee nieuwkomers kamp(t)en verder naar de achtergrond in het politieke en publieke debat. De verenigbaarheid van niet-westerse culturen met de Nederlandse werd steeds vaker ter discussie gesteld en neoconservatieve critici stelden het multiculturele beleid gelijk aan een verwerpelijk cultuurrelativisme” (WRR 2007:88).

De Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid (2007) analyseert dat er twee ontwikkelingen in het denken over de Nederlandse multiculturele samenleving zijn die van het integratievraagstuk een identiteitsvraagstuk maakt. “De eerste is het ontstaan van een politieke consensus over het idee dat de integratie mislukt en dat dit te wijten is aan een gebrek aan aandacht voor de culturele factor van integratie en integratiebeleid [...] De tweede ontwikkeling is het gegeven dat ‘de’ Nederlandse identiteit in stelling wordt gebracht als middel om meer maatschappelijke samenhang te krijgen. De Nederlandse identiteit wordt steeds vaker gezien als een instrument om de mislukte integratie van minderheden op de rails te krijgen” (WRR 2007: 26).

Dit identiteitsvraagstuk van integratie leidt tot een duidelijke verharding in het integratiebeleid. Waar eerst de nadruk lag op de structurele integratie ligt vanaf 2002 de nadruk op de sociaal-culturele integratie. Waar structurele integratie gericht is op het

verbeteren van de positie van de immigranten op de maatschappelijke ladder, is sociaal-culturele integratie erop gericht om de migrantengroep op te laten gaan in ‘de Nederlanders’ zodat zij zich niet langer onderscheiden; assimilatie aan de Nederlandse identiteit het nieuwe credo (AvV 2008: 23-28).

1.2.5 en de moslimimmigranten

Zoals hierboven valt te lezen neemt de islam een prominente plaats in het debat rondom diversiteit in. In het gepercipieerde falen van de integratie en de hierop volgende zoektocht naar de Nederlandse identiteit nemen moslimimmigranten een bijzondere rol in.

Na de aanslagen van elf september wordt steeds vaker gewezen naar de islam als integratiebelemmerende factor; de sociaaleconomische achterstandspositie die in de jaren tachtig een prominente rol speelde in het publieke en politieke debat, komt hierbij niet meer in beeld (Rutgers & Molier 2004: V). Wat wel in beeld komt, is een wantrouwen van ‘de Nederlanders’ jegens moslims. Zo wordt de islam door de PVV als de grootste bedreiging van de Nederlandse samenleving gezien (Sleegers 2007: 61). De eisen van de moslims aan de Nederlandse staat om hun identiteit te behouden moeten volgens de PVV (en soortgelijke Europese partijen) gezien worden als onderdeel van een breder doel om de heidense en decadente Europese samenleving door een islamitische beschaving te vervangen (Werbner 2005: 4). Door de moslims als ‘vijfde colonne’ te beschouwen, gericht op de ondergang van ‘onze’ beschaving, vragen deze partijen zich af of het geven van liberale rechten aan moslims niet leidt tot een gevaar voor de liberale samenleving. Dit vraagstuk wordt ook wel de liberale paradox genoemd (Parekh 2008: 11). Ook in het meer gematigde politieke en publieke debat wordt veelvuldig de vraag gesteld of de islamitische identiteit niet haaks staat op de Nederlandse identiteit, doordat zij liberale vrijheden niet zouden respecteren (Sleegers 2007: 58).

Verschillende auteurs tonen echter aan dat Europese moslims liberale vrijheden juist koesteren, maar aan enkele vrijheden slechts een andere invulling aangeven (Parekh 2008: 15). Met deze roep om andere invullingen van de liberale waarden wordt er vanuit de moslimgemeenschap gevraagd om een oprekking van de nationale identiteit, waardoor ook zij, als moslims, gelijkwaardige burgers kunnen worden (Bowen 2004: 52, Modood & Kastoryano 2006: 67-68, Parekh 2008: 22, Adraoui 2009: 378-379). Tegelijkertijd met deze vraag uit de moslimgemeenschap om de nationale identiteit op te rekken is de

Nederlandse nationale identiteit zich aan het essentialiseren (zie 1.2.4). Er is vanzelfsprekend geen ruimte voor het oprekken van de nationale identiteit als deze identiteit sociaal-culturele assimilatie verlangt.

1.3 Ruimte voor de Turkse Nederlander?

Het hierboven geschetste debat laat zien dat er zowel bij het publiek als in de politiek het dominante beeld bestaat dat de integratie mislukt is. Een heldere definitie van de Nederlandse identiteit is nodig voor “de binding tussen ‘allochtonen’ en ‘autochtonen’ en de verbinding van allochtonen aan ‘Nederland’ op basis van de *Nederlandse* normen en waarden en de *Nederlandse* cultuur” (Sleegers 2007: 51).

Voor Turkse Nederlanders betekent dit dat zij in de huidige stand van zaken niet als ‘echte Nederlanders’ geaccepteerd zijn, behalve als zij zich volledig hebben geassimileerd aan ‘de Nederlandse identiteit’. Hoewel het onduidelijk blijft wat nu precies wel als de Nederlandse identiteit wordt gedefinieerd, is het wel duidelijk dat deze op gespannen voet staat met de islamitische identiteit (zie 1.2.5). Deze (negatieve) definiëring van de Nederlandse identiteit maakt het voor Turkse Nederlanders lastig om zich hierin thuis te voelen. Dit brengt voor Turkse Nederlanders vragen met zich mee over hun eigen identiteit. Als we niet bij ‘de Nederlanders’ thuishoren, waar horen wij dan bij?

Dit soort vragen worden in het wetenschappelijke discours in het kader van identiteitsstudies gesteld; dit discours zal ik in het volgende hoofdstuk behandelen

1.4. Dubbele nationaliteit: een transnationale realiteit

In het hierboven behandelde debat is duidelijk geworden dat het integratievraagstuk meer dan ooit een identiteitsvraagstuk is geworden. In dit debat worden door een groeiend aantal politieke partijen banden met het land van herkomst gezien als een teken van disloyaliteit aan Nederland (Sleegers 2007: 57). De Hart (2005) stelt na haar analyse van politieke en mediadebatten dat het hebben van de Nederlandse nationaliteit sinds 2000 steeds meer wordt gezien als een exclusieve verbintenis tussen de staat en het individu en als de markering van de culturele en etnische grenzen van

Nederland (De Hart 2005: 237). “Dubbele nationaliteit roept twijfel op over de loyaliteit aan Nederland van met name moslimmigranten. In deze argumentatie worden integratie en loyaliteit aan elkaar verbonden: gebrekkige integratie leidt tot de wens de dubbele nationaliteit van migranten te behouden, hetgeen weer leidt tot disloyaliteit” (De Hart 2005: 236).

Ook de WRR (2007) analyseert hierom dat integratie in een steeds groter wordende politieke kring wordt gepresenteerd als een zero-sum-game: migranten moeten kiezen voor Nederland en afstand doen van het land van herkomst (WRR 2007: 25). De mogelijkheid voor meerdere identiteiten wordt in deze zero-sum-game niet geaccepteerd. Volgens Eriksen (2002) hoeft het voor migranten niet problematisch te zijn om te leven tussen twee culturen: maar dat dit wel problematisch wordt zodra anderen van ze verwachten dat ze een duidelijk afgebakende identiteit bezitten (Eriksen 2002: 137). Met andere woorden, de nadruk op de Nederlandse nationale identiteit en de schijnbare ‘on-onderhandelbaarheid’ daarvan, kan tot gevolg hebben dat mensen zich zodanig voor het blok gezet voelen dat zich eerder minder dan meer met Nederland zullen identificeren (WRR 2007: 32).

Voor migranten zijn deze transnationale banden met het thuisland en de meervoudige identiteiten die hier bij horen echter een vanzelfsprekendheid. Dit fenomeen wordt met de term transnationalisme aangeduid; een patroon van migratie waarin personen zich, hoewel ze zich vestigen in een ander land en met dit land banden aangaan, nog steeds sociale contacten onderhouden met het land waar zij vandaan komen (Glick & Schiller 1999: 344).

Dit transnationalisme wordt ook door de Turkse staat sterk gestimuleerd, mede omdat Turkije in haar inkomsten deels afhankelijk is van ‘remittances’. De angst voor assimilatie van Turken in West-Europa gecombineerd met de noodzaak om de politieke islam in eigen land effectief te bestrijden bracht de Turkse staat er zelfs toe om het directoraat van religieuze instellingen (Diyanet) begin jaren zeventig naar west-Europa te verhuizen (Amirault 2002: 153-155).

De Turkse staat oordeelde dat het voor de bestrijding van de politieke islam in eigen land noodzakelijk was om dit directoraat naar Europa te verplaatsen uit het oogpunt van nationale veiligheid. De situatie had zich namelijk voorgedaan dat enkele, in Turkije

verboden, organisaties welke de politieke islam en/of rechts-radicalisme propageren (zoals Milli-Görüs en De Grijze Wolven) hun achterban zochten bij de Turkse migranten in Europa (Landman 1997: 218). Deze organisaties wilden de Turkse staat schaden, en nu zij in de Turkse een bron van inkomsten hadden gevonden groeiden zij snel. De Europese tak van het directoraat van religieuze instellingen (de Diyanet) heeft als doel om een tegenwicht te bieden aan deze radicale bewegingen (Amiraux 2002: 157).

Hoofdstuk 2: Theoretisch kader

2.1. Inleiding

Hoe zouden we in Nederland om moeten gaan met culturele en etnische verschillen tussen mensen? In het vorige hoofdstuk hebben we gezien dat deze vraag in de samenleving heeft geleid tot een publiek en politiek debat over de multiculturele samenleving. In dit debat is de focus geleidelijk aan verschoven van het wegwerken van de sociaal-economische achterstandspositie van allochtonen naar assimilatie van allochtonen aan de Nederlandse identiteit (zie 1.2). Voor Turkse Nederlanders betekent dit dat zij niet als ‘echte Nederlanders’ geaccepteerd worden, behalve als zij zich volledig hebben geassimileerd aan ‘de Nederlandse identiteit’. Wat deze Nederlandse identiteit precies omvat is onduidelijk. Wat wel duidelijk is, is dat veel mensen ervan overtuigd zijn dat de Nederlandse identiteit op gespannen voet staat met de islam en dat het Nederlanderschap een exclusieve verbintenis tussen de staat en haar burgers behoort te zijn (zie 1.3 & 1.4). Deze definiëring van de Nederlandse identiteit maakt het voor Turkse Nederlanders lastig om zich hierin thuis te voelen. Dit brengt voor Turkse Nederlanders vragen met zich mee over hun eigen identiteit.

Terugkijkend op het vorige hoofdstuk kunnen we hierom vaststellen dat de multiculturele samenleving vragen rondom zowel de Nederlandse identiteit als de identiteit van Turkse Nederlanders met zich meebrengt.

Deze vragen rondom de Nederlandse identiteit en de identiteit van Turkse Nederlanders vormen de focus van dit onderzoek. Maar wat is identiteit eigenlijk, en wellicht nog belangrijker, hoe valt identiteit te onderzoeken? Om deze vragen te kunnen beantwoorden zal ik in de volgende paragraaf een korte theoretische beschouwing geven van het begrip identiteit, ook zal ik hier aandacht besteden aan de manier waarop identiteit kan worden onderzocht. Voortbordurend op deze operationalisering van het begrip identiteit, en de sociale setting van het vorige hoofdstuk, heb ik de rest van het hoofdstuk gewijd aan het introduceren van de subvragen en de bijbehorende theorie waarmee ik deze vragen rondom de Nederlandse identiteit en de identiteit van Turkse Nederlanders heb onderzocht. Deze theoretische plaatsbepaling zal tevens gebruikt worden om de data-analyse van de hoofdstukken vier, vijf en zes te structureren.

2.2. Wat is identiteit en hoe valt het te onderzoeken?

2.2.1 Een introductie van het begrip identiteit

In het eerste hoofdstuk ben ik losjes omgesprongen met het begrip identiteit. In dit hoofdstuk heb ik het begrip ‘identiteit’ veelvuldig gebruikt, zowel om hetgeen te beschrijven dat de Nederlandse samenleving moet karakteriseren (de Nederlandse identiteit) als om een gevoel van ‘thuisvoelen’ voor Turkse Nederlanders aan te duiden. Wat ik echter niet heb gedaan is een definitie geven van wat dit begrip inhoudt. In deze paragraaf zal ik enkele theoretische inzichten geven in het begrip identiteit als wel de manier waarop deze identiteit te onderzoeken valt.

In essentie is identiteit het antwoord op de vraag, wie ben ik? (Woodward 1997: 1). Het ligt in deze vraag besloten dat het antwoord erop hoogst persoonlijk is. Het lijkt er dus op dat het antwoord op deze vraag in de eerste plaats inzicht geeft in de identiteit van het individu. Door dit persoonlijke en unieke element van het begrip identiteit lijkt identiteit in eerste instantie meer een onderzoeksobject voor psychologen dan voor antropologen. Identiteit is echter meer dan alleen persoonlijk en uniek, identiteiten worden gevormd in interactie en contrast met anderen (Jenkins 2008: 5). De betekenis van een identiteit is hierdoor gebonden aan mechanismen en wetten van het sociale verkeer. Dit maakt dat identiteiten altijd sociale identiteiten zijn (WRR 2007: 41). Doordat interactie aan de basis ligt van identiteit, houdt dit in dat identiteiten dynamisch zijn; zij worden constant en afhankelijk van de situatie opnieuw ingevuld, geïnterpreteerd en aangepast (*ibid.*: 42).

Deze sociale factor in identiteit maakt het volgens Jenkins (2008) een misverstand om collectieve identiteit en persoonlijke identiteit als twee verschillende entiteiten te bestuderen (Jenkins 2008: 37-38). Identiteit lijkt hiermee een paradoxaal begrip; het refereert tegelijkertijd aan hetgeen wat ons als individu uniek maakt en ons als gemeenschap bindt (WRR 2007: 41). Jenkins (2008) stelt dat datgene wat ons als individu uniek maakt en datgene dat ons als gemeenschap bindt, beiden door dezelfde processen van interacties worden gevormd (Jenkins 2008: 37). Doordat zowel de collectieve identiteit en persoonlijke identiteit in de sociale ruimte gevormd worden, zijn

de collectieve en de persoonlijke identiteit in elkaar verstrengeld en daardoor conceptueel moeilijk uit elkaar te houden (*ibid.*: 38).

De constatering dat identiteiten door interactie geboetseerd worden in de sociale ruimte, maakt dat identiteit niet alleen het antwoord is op de vraag ‘wie ben ik?’, maar ook de menselijke capaciteit omvat om te weten wie wie is (Jenkins 2008: 8). Dit houdt in dat je weet wie je zelf bent maar ook dat je weet wie anderen zijn, dat zij weten wie wij zijn en dat wij weten wie zij denken dat zij zijn (*ibid.*). Deze capaciteit uiten wij door mensen (inclusief onszelf) in te delen in groepen; classificeren. Het resultaat hiervan is een multidimensionale classificatie van een collectief (samenleving of etnische groep) en je plaats in dit collectief (Ashton 2004: 80-81). Identiteit is hierdoor niet iets wat we hebben maar iets wat we doen. We ‘doen’ onze identiteit door te classificeren en ons ergens mee te identificeren (Jenkins 2008: 8-10).

2.2.2 Hoe valt identiteit te onderzoeken

Als ik grip wil krijgen op de vraagstukken rondom identiteit die voortvloeien uit de toegenomen diversiteit, zoals deze in het eerste hoofdstuk zijn besproken, zal ik dit proces van classificeren en identificeren moeten onderzoeken. Met dit inzicht kan ik de identiteitsproblematiek uit het eerste hoofdstuk onderzoeken door de volgende vier vragen te stellen:

- Hoe classificeren Turkse Nederlanders zichzelf?
- Hoe classificeren Turkse Nederlanders anderen?
- Hoe denken zij dat anderen hen classificeren?
- Waar identificeren Turkse Nederlanders zich mee?

Deze vragen zijn uiteraard veel te breed om te kunnen dienen als onderzoeksvragen, zij verschaffen echter wel een belangrijke richting waarmee ik de sociale setting uit het vorige hoofdstuk kan concretiseren naar onderzoeksvragen.

In deze sociale setting is gebleken dat de toegenomen etnische en culturele diversiteit in Nederland op verschillende vlakken tot vragen rondom identiteit leiden. Zo is in dit hoofdstuk naar voren gekomen dat de roep om de Nederlandse identiteit te formuleren zijn oorsprong vindt in deze toegenomen diversiteit. Een heldere definitie van de Nederlandse identiteit is nodig voor “de binding tussen ‘allochtonen’ en ‘autochtonen’ en de verbinding van allochtonen met ‘Nederland’ op basis van de *Nederlandse* normen

en waarden en de *Nederlandse* cultuur” (Sleegers 2007: 51). Hoewel het onduidelijk is hoe nu precies deze Nederlandse identiteit moet worden gedefinieerd, is het wel duidelijk dat velen van mening zijn dat deze op gespannen voet staat met de islamitische identiteit (zie 1.2.5). Deze (negatieve) definiëring van de Nederlandse identiteit maakt het voor Turkse Nederlanders lastig om zich hierin thuis te voelen. Daarbij worden in het huidige debat over diversiteit banden met het land van herkomst door een groeiend aantal politieke partijen als een teken van disloyaliteit aan Nederland gezien (zie 1.4). Tegelijkertijd is deze band met Turkije voor Turkse Nederlanders vaak een vanzelfsprekendheid, dit leidt vaak tot een situatie waar Turkse Nederlanders dit ervaren als een ultimatum om uitsluitend te kiezen voor één land (WRR 2007: 30). Dit ultimatum leidt op zijn beurt weer tot een situatie waarbij zij zich eerder minder dan meer met Nederland identificeren (*ibid.*).

Deze drie vlakken waarbij het debat over diversiteit voor problemen en/of vragen heeft opgeroepen voor de identiteit (en identificaties) van Turkse Nederlanders vormen de drie hoofdthema's van deze scriptie. Opsommend zijn deze drie thema's de Nederlandse identiteit, 'thuisvoelen' en transnationale banden. Deze thema's heb ik aan de hand van de bovenstaande vier vragen geconcretiseerd naar vier subvragen, welke leidend zijn geweest voor mijn onderzoek. Aan de hand van deze vragen en theoretische inzichten heb ik de subvragen verder geoperationaliseerd naar concrete interviewvragen. Hieronder zal ik per thema deze operationalisering aan de hand van de academische inzichten weergeven.

2.3: De Nederlandse identiteit

In het vorige hoofdstuk is de Nederlandse identiteit veelvuldig aan bod gekomen. We hebben gezien dat in het politieke discours de roep om een Nederlandse identiteit steeds sterker wordt. En dat deze identiteit een entiteit moet zijn voor allochtonen om zich naar te assimileren. We hebben in dit hoofdstuk ook andere visies op integratie gezien, welke meer ruimte laten voor het behoud van eigen cultuur van immigranten.

Wat ook in het vorige hoofdstuk naar voren kwam is dat men het er niet over eens is wat nu moet worden verstaan onder de Nederlandse identiteit. Gelet op de vorige paragraaf ben ik echter ook niet geïnteresseerd in een verheldering van deze Nederlandse

identiteit, ik ben uitsluitend geïnteresseerd in het proces van identificatie en classificatie.

Welke te onderzoeken valt door de volgende vier vragen te beantwoorden:

- Hoe classificeren Turkse Nederlanders zichzelf?
- Hoe classificeren Turkse Nederlanders anderen?
- Hoe denken zij dat anderen hen classificeren?
- Waar identificeren Turkse Nederlanders zich mee?

Wat ik in deze scriptie wil onderzoeken is dus niet de Nederlandse identiteit an sich, maar hoe Turkse Nederlanders deze identiteit zien en hoe zij zich tot deze Nederlandse identiteit verhouden. Om dit te bewerkstelligen heb ik de volgende subvraag geformuleerd:

Subvraag 1:

Welke visie hebben mijn Turks Nederlandse respondenten op de Nederlandse Identiteit?

Door te onderzoeken welke visie Turkse Nederlanders hebben op de Nederlandse identiteit, onderzoek ik hoe Turkse Nederlanders zichzelf en anderen classificeren. Bij de beantwoording van deze vraag ben ik ook bijzonder geïnteresseerd in of Turkse Nederlanders de Nederlandse identiteit als de identiteit van ‘de ander’ of juist (ook) van zichzelf classificeren?

In het vorige hoofdstuk heb ik geanalyseerd dat er weinig tot geen eensgezindheid bestaat over wat deze Nederlandse identiteit inhoudt. Het ontbreken aan politieke consensus is niet voorbehouden aan alleen de Nederlandse nationale identiteit. In de literatuur is er überhaupt geen overeenstemming over hoe men het begrip *nationale identiteit* wetenschappelijk zou moeten definiëren (WRR 2007: 43). Toch zijn er verscheidene auteurs geweest die zich hier niet door hebben weerhouden. Deze auteurs komen stuk voor stuk tot de conclusie dat nationale identiteit verscheidene lagen heeft en niet tot slechts een visie of opvatting kan worden teruggevoerd (*ibid.*: 45). Deze literatuurstudies stellen dat er een zestal verschillende visies op nationale identiteiten zijn te onderscheiden (*ibid.*: 43). Zo onderscheidt Smith (1991) etnische, culturele, territoriale, statelijke en modernistische visies van nationale identiteit (Smith 1991: 15). Canovan (1998) analyseert dat er daarnaast ook nog een andere visie op nationale identiteit mogelijk is: de nationale identiteit als subjectieve verbeelding (Canovan 1998: 54).

Bij de *etnische* visie van nationale identiteit ligt de nadruk op de gemeenschappelijke genealogische oorsprong van de nationale gemeenschap. De natie wordt gezien als een super-familie, waarbij de (vermeende) gemeenschappelijke afkomst van voorvaderen de inwoners van een staat tot broers en zussen maakt. Deze nadruk op gemeenschappelijke afkomst versterkt de claim op het grondgebied (Smith 1991: 12). Door de natie als een superfamilie van broers en zussen te zien worden ook mensen die zich niet meer op het territorium van de staat bevinden nog steeds als onderdeel van de natie beschouwd (WRR 2007: 43).

De *culturele* opvatting over nationale identiteit beschouwt de nationale gemeenschap als een culturele gemeenschap. Deze gemeenschap wordt bijeengehouden door een set van gedeelde opvattingen, waarden, gewoonten en aspiraties (WRR 2007: 44). Het is de taak van de overheid en de gemeenschap om het culturele erfgoed in stand te houden en te herbevestigen door middel van onderwijs en de media (*ibid.*).

Bij de *territoriale* opvatting van nationale identiteit, moeten landen beschikken over een compact goed begreemd territorium. In deze opvatting zijn het territorium en de mensen door een historische band aan elkaar verbonden. De natie wordt in deze visie ook vaak gezien als thuisland. In dit thuisland liggen collectieve herinneringen in het landschap besloten (Smith 1991: 9).

In de *statelijke* visie worden de formeel-juridische aspecten van een natie beschouwd als de nationale identiteit. Het geheel van wetten, rechtstatelijke beginsels en instituties maken van een natie een politieke gemeenschap, waar burgers rechten en plichten aan kunnen ontlelen (WRR 2007: 44). Deze rechten en plichten reflecteren oude waarden en daarmee het specifieke karakter van de natie (Smith 1991: 16). Voor immigratie houdt dit in dat als vreemdelingen³ over het Nederlandse burgerschap beschikken dat zij hiermee ook Nederlander zijn (WRR 2007: 44).

De *modernistische* visie op nationale identiteit ziet de natie als een gemeenschappelijke economie met een rechtssysteem waar burgers rechten en plichten aan ontlelen (Smith 1991: 69). Deze opvatting van nationale identiteit beschouwt natievorming als voorwaarde voor modernisering. Door natievorming worden de inwoners niet alleen geschoold om te voldoen aan de vraag van de arbeidsmarkt, maar

³ In de juridische betekenis van het woord. Vw2000 art. 1

ook zal het nationalisme zorgen voor nieuwe ankerpunten voor de burgers die ontworteld zijn geraakt doordat hechte sociale verbanden uit vroegere tijden wegvallen (WRR 2007: 45).

Ten slotte kan nationale identiteit ook nog beschouwd worden als *subjectieve verbeelding*. Deze visie is onder andere terug te vinden in het door Andersson geïntroduceerde begrip *Imagined Communities*, waarbij subjectieve gevoelens een voorwaarde zijn voor de gemeenschap. Doordat mensen geloven dat er een nationale identiteit bestaat, bestaat deze ook. Canovan (1999) beschrijft dit fenomeen als “above all [] nations exist in the mind” (Canovan 1998: 54). Wetenschappers die deze visie onderschrijven wijzen er hierbij op dat hoewel de gemeenschappelijke identiteit in de verbeelding ontstaan, dat dit niet door mensen zelf zo wordt ervaren. Deze nationale identiteit word van generatie op generatie doorgegeven en word gezien als feit (*ibid.*: 56).

Bij deze korte verkenning van de verschillende visies op nationale identiteit, wordt het duidelijk dat de visies op de nationale identiteit door elkaar heen lopen en elkaar deels overlappen. Dit versterkt de constatering uit 2.2.1 dat nationale identiteit een multidimensionaal verschijnsel is dat niet valt te reduceren tot één enkele opvatting (WRR 2007: 43). Voor mijn onderzoek houdt dit in dat ook bij Turkse Nederlanders het valt te verwachten dat de verschillende visies op nationale identiteit door elkaar heen lopen. In mijn onderzoek naar de visie van Turkse Nederlanders op de Nederlandse nationale identiteit zal ik hierom moeten onderzoeken in hoeverre Turkse Nederlanders elk van de bovenstaande visies onderschrijven. Om dit te onderzoeken heb ik gebruik gemaakt van de door het *International Social Survey Program* ontwikkelde *National Identity Module*.

Uiteraard ben ik niet de eerste die aan de hand van deze module wil achterhalen hoe respondenten de nationale identiteit zien. Eerdere onderzoekers zijn er aan de hand van deze module in geslaagd om twee verschillende dimensies in de bovenstaande opvattingen te bespeuren; een tweedeling in ‘civic’ en ‘ethnic’ nationale identiteiten (Jones & Smith 2001: 46). Het onderscheid tussen deze twee typologieën zit hem in de karakteristieken die aan deze categorieën worden toegeschreven. “Civic nations are often assumed to be inclusive, voluntary, and liberal, whereas ethnic nations are depicted as exclusive, genetic, and illiberal” (Bakke 2000: 1). Door er achter te komen tot welke

categorie Turkse Nederlanders geloven dat de Nederlandse identiteit behoort, verheldert dit ook hun positie ten opzichte van deze identiteit. Zo is het niet voor de hand liggend dat als zij de Nederlandse identiteit zien als 'ethnic' dat zij zichzelf als Nederlander beschouwen. In het vierde hoofdstuk van deze scriptie zijn de vragenlijst en de analyse van de antwoorden te vinden.

Subvraag 2:

Hoe kijken mijn Turks Nederlandse respondenten tegen immigratie en integratie aan, en hoe denken zij dat Nederlanders tegen integratie en immigratie aankijken?

Naast dat het, gezien de sociale setting, belangrijk is om te weten welke visie mijn Turkse Nederlandse respondenten hebben op de nationale identiteit, is er nog een belangrijk element van de Nederlandse nationale identiteit welke in de bovenstaande opvattingen van nationale identiteiten in mijn ogen nog onvoldoende aan bod is gekomen. Dit is het immigratie- en integratiebeleid. Doordat de zoektocht naar de Nederlandse nationale identiteit voortkomt uit het politieke failliet van het multiculturalisme en het gepercipieerde falen van integratie (zie 1.2), verraden standpunten rondom immigratie en integratie ook een belangrijk deel van de Nederlandse identiteit. Kwalitatief onderzoek naar de nationale identiteit heeft zich om deze reden ook gefocusseerd op het immigratiebeleid van verschillende landen (Smith & Jones 2001a: 46-47). Met aangepaste vragen uit het *International Social Survey Program* van 2003 ben ik van mijn respondenten te weten gekomen hoe zij zelf tegen immigratie en integratie aankijken en hoe zij denken dat de Nederlandse staat tegen deze onderwerpen aankijkt. De vragenlijst en de analyse van de mij gegeven antwoorden is te vinden in hoofdstuk vijf.

2.4. Het 'thuisvoelen'

In de sociale setting van het vorige hoofdstuk hebben we gezien dat verschillende wetenschappers vermoeden dat de nationale identiteit zich aan het essentialiseren is (zie 1.2.4). Dit houdt voor Turkse Nederlanders in dat zij niet als echte Nederlanders worden geaccepteerd als zij zich niet volledig hebben geassimileerd aan deze Nederlandse identiteit. Zoals we ook in de voorgaande alinea hebben gezien valt deze Nederlandse

identiteit moeilijk te definiëren. Het is echter wel duidelijk dat deze identiteit op gespannen voet staat met de islamitische identiteit (zie 1.2.5). Deze situatie maakt het voor Turkse Nederlanders lastig om zich in deze Nederlandse identiteit thuis te voelen, hetgeen vragen met zich meebrengt over hun eigen identiteit. Als we niet bij ‘de Nederlanders’ thuishoren waar horen we dan wel bij? In het wetenschappelijke discours worden deze vragen onder de noemer ‘sense of belonging’ gesteld.

Deze ‘sense of belonging’ wordt gezien als een van de primaire drijfveren waarom mensen zich willen identificeren met andere mensen (WRR 2007: 50). Door je met iets of iemand te identificeren voel je je met anderen verbonden, en voel je je bij hen thuis. Deze vorm van identificatie geeft een gevoel van saamhorigheid (*ibid.*: 51). “Dit kan het gevoel van eigenwaarde ondersteunen en versterken en het biedt bovendien mogelijkheden voor persoonlijke ontwikkeling. In een veilige omgeving zal een individu zich vrijer voelen om zich te ontplooien dan in een omgeving waarvan hij niet het gevoel heeft dat hij thuis hoort” (*ibid.*).

Dit maakt dat de ‘sense of belonging’ of ‘thuisvoelen’ het hart raakt van de identiteit van Turkse Nederlanders. Om dit te onderzoeken heb ik de volgende subvraag geformuleerd:

Subvraag 3:

In hoeverre voelen mijn Turks Nederlandse respondenten zich thuis in Nederland?

Turkse Nederlanders hebben uiteraard verschillende groepen/entiteiten of mensen in Nederland hebben waarbij zij zich thuisvoelen, voor dit onderzoek heb ik mij echter gericht op de ‘sense of belonging’ de eigen etnische groep (Turkse Nederlanders) en de ‘sense of belonging’ bij de Nederlandse samenleving.

2.4.1 Thuisvoelen bij Turkse Nederlanders; primaire identificatie

In paragraaf 2.2.1 heb ik identiteit omschreven als iets wat mensen doen, niet wat ze zijn. En dat we onze identiteit ‘doen’ door te classificeren en ons ergens mee te identificeren (Jenkins 2008: 8-10). Met relatie tot het thema ‘sense of belonging’ wil ik hierbij de belangrijke kanttekening maken dat het ‘doen’ van identiteit niet inhoudt dat identificaties altijd een keuze zijn. Mensen kunnen slechts in beperkte mate hun eigen identificatiekaders maken (WRR 2007: 48) Volgens Jenkins (2008) moet er binnen

identificaties onderscheid worden gemaakt tussen primaire en secundaire identificaties (Jenkins 2008: 80). Primaire identificaties worden geconstrueerd in de kindertijd van individuen, en zijn minder onderhevig aan verandering dan secundaire identificaties (*ibid.*: 41). Etniciteit, gender en verwantschap worden beschouwd als de belangrijkste primaire identificaties (*ibid.*: 86-88). Hoewel gender, verwantschap en etniciteit minder onderhevig aan verandering zijn, betekent dit niet dat zij in steen zijn geschreven, ook deze identificaties kunnen allengs veranderen (*ibid.*: 70).

“Secundaire identificatie is de internalisering van verschillende institutionele ordes waar men al of niet deel van uitmaakt” (WRR 2007: 48). Concrete voorbeelden hiervan zijn het identificeren met de stad waarin je woont (bijvoorbeeld een Leidenaar zijn) of het identificeren met het beroep dat je uitoefent (bijvoorbeeld het zijn van een leraar) (*ibid.*). De concepten primaire en secundaire identificatie kunnen zo begrepen worden dat primaire identificatie plaatsvindt bij de eerste socialisatie, gedurende de kindertijd, en dat de secundaire identificatie bij latere socialisatie in de adolescentie en daarna plaatsvindt (Jenkins, 2008: 69). Om deze reden worden deze primaire identificaties beschouwd als ‘footprints’ die bepalend zijn voor het verdere proces van identiteitsvorming. In feite is er dus bij primaire identificatie weinig keuze mogelijk. Het is in andere woorden niet mogelijk om je primaire identiteit niet te zijn (WRR 2007: 48).

Voor mijn onderzoekspopulatie, Turkse Nederlanders, houdt dit in dat deze *footprints* ook betekenen dat zij zich zeer waarschijnlijk bij hun eigen etnische groep thuis voelen, meer dan bij ‘de Nederlanders’. In het huidige Nederlandse integratiebeleid ligt de nadruk echter op deze primaire identificatie naar de achtergrond te duwen (WRR 2007: 51). Een sterk gevoel van thuishoren in de eigen etnische groep wordt in deze logica gezien als een teken van slechte integratie.

Om deze ‘sense of belonging’ bij Turkse Nederlanders meetbaar te maken heb ik gebruik gemaakt van de *Multigroup Ethnic Identity Measure* (Phinney 1992: 164). De resultaten hiervan zijn te vinden in hoofdstuk 6.2.

Om deze verbondenheid van Turkse Nederlanders te kunnen vergelijken met hun verbondenheid met Nederlanders heb ik mijn respondenten gevraagd hoe nauw verbonden zij zich voelen met de volgende zes groepen mensen: Nederlanders, Turkse Nederlanders, niet-Turkse Nederlandse moslims, de globale moslimgemeenschap

(umma), Turken in Turkije en Turken en elders in de wereld. Zowel de resultaten van de vragenlijsten als de verbanden tussen deze vragenlijsten zijn te vinden in hoofdstuk 6.4 en 6.5.

2.4.2 ‘sense of belonging’ in de Nederlandse samenleving

Hoewel het thuis voelen in de eigen etnische groep ook kan leiden tot een algemeen gevoel van thuis voelen in Nederland, is dit niet de sociaal-culturele integratie waar het integratiebeleid op is gericht. Daarvoor moeten Turkse Nederlanders zich niet slechts als onderdeel van de eigen groep zien maar juist als opgenomen in de Nederlandse samenleving (AvV 2008: 27).

Deze ‘sense of belonging’ in de Nederlandse samenleving komt echter niet vanzelf. De WRR noemt deze ‘sense of belonging’ emotionele identificatie, en onderscheidt dit van normatieve en functionele identificatie met Nederland (WRR 2007: 165). De functionele identificatie omhelst de relaties die door de Turkse Nederlanders worden aangegaan door hun verblijf in Nederland. Deze relaties worden op het werk, op school, in de buurt of op de sportvereniging aangegaan. Ze hebben een functionele reden voor hun contact die los staat van etniciteit. Door dit contact ontstaat een proces waarbij eerst de-categorisering plaatsvindt en daarna een hercategorisering waarbij de ander ingesloten wordt en de groepsgrenzen worden verlegd (*ibid.*: 59). Normatieve identificatie houdt in dat mensen de mogelijkheid hebben voor hen betekenisvolle normen te volgen en publiekelijk te articuleren, en dat er voldoende gelegenheid is om conflicten over die normen democratisch op te lossen (*ibid.*: 137). Zoals in de sociale setting van het vorige hoofdstuk aan de orde is gekomen (1.2) ligt de nadruk bij het beleid echter op het door allochtonen aanpassen aan de norm (sociaal culturele integratie). “Emotionele identificatie is de mate waarin leden van een groep of gemeenschap zich ook in emotionele zin met de groep verbonden voelen. Bij emotionele identificatie gaat het om een ‘sense of belonging’, loyaliteit aan en emotionele verbondenheid met de leden van de groep of gemeenschap. Veelal gaat emotionele identificatie ook gepaard met gevoelens van trots op de groep en gemeenschap” (*ibid.*: 57-58). De WRR stelt dat het hebben van deze normatieve en functionele identificatie met Nederland een voorwaarde is om te komen tot emotionele identificatie (WRR 2007: 167).

Deze emotionele identificatie of ‘sense of belonging’ bestaat uit gevoelens van trots, loyaliteit en patriotisme (WRR 2007: 171). Hierom heb ik om deze ‘sense of belonging’ getoetst door de vragen uit het International Social Survey Program aan mijn respondenten voor te leggen. Hierbij heb ik gevoelens van trots gemeten over verschillende aspecten van Nederland; zoals haar geschiedenis, haar internationale aanzien en het Nederlandse leger. De gevoelens van vaderlandsliefde en loyaliteit heb ik gemeten door verschillende vragen aan mijn respondenten te stellen, waaronder de vraag of zij liever een Nederlander zijn dan dat zij bij enig ander volk in de wereld horen, en of zij denken dat de wereld een betere plaats zou zijn als andere mensen meer waren als de Nederlanders. De resultaten hiervan zijn te vinden in hoofdstuk 6.3. Zowel de resultaten van de vragenlijsten als de verbanden tussen deze vragenlijsten zijn te vinden in hoofdstuk 6.3 en 6.5.

2.4.2.1 ‘Mutual recognition’ en de islam

Bij het ontwikkelen van een ‘sense of belonging’ van immigranten is de ‘mutual recognition’ van de ontvangende samenleving van groot belang (Bakke 2000: 9). Hierdoor kan de door Turkse immigranten ervaren discriminatie een belangrijke variabele in het al dan niet thuisvoelen in Nederland. Hierom heb ik mijn respondenten gevraagd of zij ooit gediscrimineerd zijn, de resultaten hiervan zijn te vinden in casus 5 (6.3.1). Naast discriminatie is ook de gepercipieerde houding van Nederland ten opzichte van allochtonen onderdeel van deze ‘mutual recognition’. Als Turkse Nederlanders geloven dat Nederlanders een onterechte negatieve houding hebben ten opzichte van allochtonen, dan kan dit een negatief effect hebben op de mate waarin Turkse Nederlanders zich thuisvoelen in Nederland. Door de resultaten van de bovenstaande vragen te vergelijken met de resultaten van de vragen over immigratie kan ik over dit vermeende verband uitspraken doen. Deze resultaten zijn te vinden in hoofdstuk 6.5.

Wat betreft de ‘mutual recognition’ bevinden Nederlandse moslims zich in een situatie waarin deze vaak wordt onzegd. In de sociale setting hebben we namelijk gezien dat de islam in Nederland wordt gezien als integratiebelemmerende factor (Rutgers & Molier 2004: V). In het publieke en politiek debat wordt veelvuldig de vraag gesteld of de islamitische identiteit niet haaks staat op de Nederlandse identiteit (Sleegers 2007: 58). Skrbis (2007) stelt dat Europese moslims zich veelvuldig in situaties bevinden waar hun

‘sense of belonging’ word afgewezen of ontkend. Doordat zij thuishoren in de ene groep (moslims) worden zij uitgesloten van de andere groep (Nederlanders) (Skrbis 2007: 262).

Door middel van een tweetal casussen heb ik de mening van Turkse Nederlanders onderzocht over de plaats van de islam (en moslims) in de Nederlandse samenleving. Moeten moslims zich aanpassen aan de Nederlandse samenleving? Of moet er ruimte komen in de Nederlandse samenleving voor moslims? De resultaten van deze casussen zijn te vinden in hoofdstuk 6.6.

2.5. Transnationale banden

In de sociale setting hebben we gezien dat transnationale banden met het thuisland voor de migrant een vanzelfsprekendheid zijn, tegelijkertijd worden deze banden met het land van herkomst vaak gezien als een teken van disloyaliteit aan Nederland (zie 1.4). Hoe de transnationale band wordt vormgegeven kan per migrant verschillen. De een gaat elk jaar een aantal maanden naar Turkije waar de ander er twee keer op vakantie naar toe is gegaan. Hierom is het relevant om te onderzoeken hoe mijn respondenten de band met het ‘thuisland’ conceptualiseren en hoe zij deze praktisch vormgeven. Deze overwegingen hebben mij gebracht op de volgende subvraag:

Subvraag 4:

In hoeverre ervaren mijn Turks Nederlandse respondenten een band met Turkije en hoe wordt deze vorm gegeven?

Bij deze subvraag maak ik onderscheid tussen transnationale activiteiten en transnationale identificaties (Snel *et. al.* 2006: 289). Met transnationale activiteiten bedoel ik de concrete vormgeving van de band met Turkije. In deze transnationale activiteiten zijn vijf categorieën te onderscheiden (*ibid.*: 291-293). Om al deze categorieën aan bod te laten komen heb ik een vragenlijst ontwikkeld, welke is gebaseerd op de vragenlijst van Snel (*et. al.*).

Met het tweede onderdeel van deze subvraag heb ik de ‘ervaring van de band met Turkije’ gemeten. In de literatuur wordt dit de transnationale emotionele identificaties genoemd (Snel 2006: 289). Dit houdt concreet in dat waar ik mij bij de tweede subvraag

bezig heb gehouden met de ‘sense of belonging’ van mijn respondenten met Turkse Nederlanders, wil ik met dit onderdeel van de subvraag de ‘sense of belonging’ bij Turkije meetbaar maken.

Om te onderzoeken of deze transnationale banden van Turkse Nederlanders leiden tot een verminderde loyaliteit (zie 1.4) heb ik in mijn onderzoek de sterkte van deze band vergeleken met de vragen die de loyaliteit en het patriottisme aan Nederland meten. In het zevende hoofdstuk is de door mij gehanteerde vragenlijst te vinden alswel de analyse van de antwoorden.

2.6. Achtergrondvariabelen

Hoewel ik de vragen die de achtergrondvariabelen moeten achterhalen als eerste in mijn vragenlijst aan bod zijn gekomen, heb ik ervoor gekozen om deze in dit hoofdstuk als laatste te behandelen. Dit omdat ik hierin enkele hypotheses formuleer die betrekking hebben op theoretische elementen die door dit hoofdstuk verspreid staan. De vragen die ik heb gesteld zijn te vinden in bijlage 1.

Zoals te zien valt in deze bijlage, meet ik met deze vragen de volgende achtergrondvariabelen: geslacht, leeftijd, en opleidingsniveau.

In de eerste plaats ga ik in de analyse van mijn onderzoekgegevens de identificaties van verschillende generaties met elkaar vergelijken. Generaties zijn van belang doordat eerdere onderzoekers hebben gevonden dat bij jonge moslims de islamitische identiteit steeds belangrijker wordt, en dat deze zelfs de nationale identiteit van Turkse moslims op sommige punten kan vervangen (Roy 2003: 69). Andere onderzoeken beweren dat jongere Turken zich steeds minder als uitsluitend Turks definiëren en dat ze zich zowel Nederland als Turks voelen (WRR 2007: 174). Ik heb het begrip generatie gedefinieerd als een leeftijdscategorie (onder de 30 en boven de 30). Daarnaast controleer ik op het verschil tussen de respondenten die in Nederland geboren zijn en degenen die in Turkije geboren zijn.

Doordat ik het opleidingsniveau van de respondenten meet heb ik ook een van de belangrijkste indicatoren voor de sociaal-economische status (LOA-rapport 2005: 32-42). Ik kan hierdoor in mijn onderzoeksresultaten de identificaties van de lagere sociaal-economische klasse met de hogere sociaal-economische klasse vergelijken. Deze

vergelijking is interessant doordat de literatuur stelt dat hoe lager de sociaal-economische klasse, des te sterker de identificatie met het 'thuisland' is (Vertovec 2001: 573). Snel (2006) hebben in hun data aanwijzingen gevonden dat deze sterke transnationale identificatie leidt tot een minder sterke identificatie met Nederland (Snel *et. al.* 2006: 285). In het zevende hoofdstuk heb ik gekeken of dit verband ook in mijn data terug te vinden is.

Ook op een eventueel sekseverschil ga ik in mijn onderzoek controleren. Ik verwacht dat er bij de jongere generaties geen significant verschil zit in de identificatie tussen de seksen, bij de oudere generatie kan er wel een verschil tussen de seksen zijn. Ik verwacht dat de oudere generatie vrouwen zich minder identificeren met Nederland en een sterkere identificatie met Turkije hebben dan mannen. Ik baseer me hierbij op een mogelijk gebrek aan functionele identificatie van deze vrouwen (zie 2.2). Veel van de vrouwen die door huwelijksmigratie naar Nederland zijn gekomen waren laagopgeleid en deden zelden mee aan het arbeidsproces (CBS 2003: 25). Doordat jongere Turkse vrouwen en meisjes hier op school hebben gezeten, en meer meedoen in het arbeidsproces is er wel sprake van functionele identificatie, wat de basisvoorwaarde is voor zowel normatieve en emotionele identificatie (WRR 2007: 57).

3. Methoden en technieken

3.1 Inleiding

In de vorige hoofdstukken heb ik de theoretische concepten en de vertaling hiervan in de praktijk behandeld. In dit hoofdstuk zal ik verder ingaan op de methoden die ik gebruikt heb voor deze vertaling van concept naar praktijk en de consequenties hiervan voor mijn onderzoek. Doordat ik in mijn onderzoek door praktische overwegingen zowel methodisch als inhoudelijk ben afgeweken van mijn onderzoeksopzet, zal ik aan de redenen hiervoor en de consequenties van deze afwijking uitgebreid aandacht besteden. Ik zal afsluiten met enkele algemene opmerkingen over mijn ‘performance’ in het veld.

3.2. Introductie van de methode: de ‘extended case method’

Ik heb in mijn onderzoek gebruik gemaakt van semigestructureerde interviews. Dit houdt in dat ik naast dat ik een vragenlijst had opgesteld, ik over bepaalde dingen door heb gevraagd. Ik heb de toelichting bij deze vragen in de onderstaande analyse in zowel casussen als citaten verwerkt.

Deze casussen en citaten vormen een elementair onderdeel van de analyse van mijn onderzoeksresultaten doordat deze mij bij veel vragen een verhelderend inzicht verschaffen in de beweegredenen voor de gegeven antwoorden op de vragenlijst. De methode die ik hiervoor heb gebruikt heet de ‘extended case method’.

Bij deze methode wordt er onderscheid gemaakt tussen de positivistische wetenschap en ‘reflexive science’. De positivistische wetenschap wordt gekenmerkt door de vier ‘r’en’ ‘reliability, replicability, representativeness en non-reactivity’ (Burawoy 1998: 5). Doordat etnografen hun interviews veelal in het veld uitvoeren en niet in een omgeving waar alle omgevingsvariabelen constant gehouden kunnen worden (zoals een laboratorium) kunnen etnografen niet aan deze vier r’en voldoen⁴.

⁴ In de volgende paragraaf zal ik verder ingaan op de mate waarin ik in mijn onderzoek aan deze vier ‘r’en’ heb voldaan

De 'reflexive science' is gebaseerd op het dialoog tussen de onderzoeker en de respondenten en de intersubjectiviteit die er daarmee ontstaat tussen de onderzoeker en de respondent (Burawoy 1998: 14). Deze reflexieve methode gaat tevens uit van de etnograaf die middels participerende observatie zijn data verzameld (*ibid.*:7). Het belangrijkste onderdeel van deze methode van dataverzameling is dat je als enige blanke woont en leeft onder je onderzoekspopulatie (Malinowski 2007: 47). In mijn geval zijn dit Turkse Nederlanders; ik heb er echter uit praktische overwegingen voor gekozen om vanuit mijn eigen woonplaats onderzoek te doen naar Turkse Nederlanders. Hiermee voldoe ik niet aan het belangrijkste onderdeel van de door hem ontwikkelde methode (*Ibid.*: 47). Toch heb ik wel van deze participerende observatie gebruik gemaakt door terloopse gesprekken te voeren en spontane groepsinterviews te houden, dit heeft mij geholpen om tot nieuwe inzichten gekomen die relevant zijn voor mijn onderzoek (*ibid.*: 48).

Burawoy (1998) stelt dat de reflexieve methode niet leidt tot een minder accurate weergave van feiten (Burawoy 1998: 14). Burawoy stelt bovendien dat de meest simpele vragenlijst de toets van de vier r'en niet doorstaat (*ibid.*: 10). Hij beargumenteert dat doordat er geen onderscheid te maken is in de betrouwbaarheid tussen de kennis die met positivistische methodes (het interview) wordt geproduceerd en de kennis die met reflexieve methodes wordt geproduceerd ('participant observation'), dat er bij etnografieën gebruik kan worden gemaakt van beide methodes (*ibid.*: 28).

De 'extended case method', zoals Burawoy (1998) deze omschrijft, houdt in dat je vanaf een casus met gebruik van 'reflexive science' de link legt tussen wat je op microniveau observeert en de theorieën op macroniveau, zodat je deze theorieën kan aanvullen en/of verbeteren (Burawoy 1998: 5). Deze methode biedt mij de mogelijkheid om ook de inzichten die ik door middel van participerende observatie en het open karakter van mijn vragenlijst heb verzameld in mijn analyse te verwerken.

Small (2009) verbetert in mijn ogen deze 'extended case method' van Burawoy door de problematische link tussen het microniveau en het macroniveau te verbeteren. Hij stelt dat er met deze interpretatieve methode vanuit wordt gegaan dat de casus de essentiële aard van de maatschappij onthult (Small 2009: 20). Hierdoor is het onduidelijk of het doel van de 'extended case method' nu de maatschappij begrijpen is of de casus

(*ibid.*). Small staat in plaats van een dualistische oplossing van Burawoy een meer positivistische oplossing voor. Hij stelt dat de etnograaf in zijn onderzoek gebruik dient te maken van beproefde technieken zoals vervolginterviews, ‘samples’ nemen om het bereik van je casus te toetsen, snowballing en het identificeren van unieke cases (*ibid.*: 26). Hoewel ik niet aan al deze beproefde technieken heb kunnen voldoen (zie 3.3) heb ik, als ik een casus/citaat op het oog had die ik in mijn analyse wilde verwerken gekeken hoe vaak een soortgelijk antwoord werd gegeven. Ook heb ik de inzichten die ik heb verkregen uit interviews voorgelegd aan mijn andere respondenten en vrouwen in de moskee, om zodoende het bereik van de casus te toetsen. De op deze manier geselecteerde unieke cases heb ik gebruikt voor de vertaling van de academische concepten naar de praktijk (*ibid.*: 28).

3.3. Methodologische beperkingen

De door mij gehanteerde onderzoeksmethode brengt een drietal specifieke beperkingen met zich mee. Het is belangrijk om deze te vermelden.

De eerste beperking heeft te maken met de omvang van de steekproef en de wijze van steekproeftrekking. Voor mijn onderzoek zou ik het liefst gebruik maken van een grote enkelvoudig aselechte steekproef over de gehele Turkse Nederlandse bevolking. Het aselechte aspect van deze steekproef zou mij garanderen dat de geïnterviewde representatief is voor de Turkse Nederlanders. Ik zou hierdoor proportioneel net zoveel Turkse Nederlanders interviewen die gelovig zijn als die niet gelovig zijn, doordat ik vermoed dat religiositeit van invloed is op de identificaties van Turkse Nederlanders zou ik daar het liefst op kunnen controleren. Hetzelfde is het geval met de invloed van woonplaats, als mijn respondenten zich door het gehele land bevinden waarborgt dit de representativiteit van het onderzoek. Dit geldt tevens voor opleidingsniveau, sociaal economische status en andere achtergrondvariabelen. Om zulk een onderzoek op te zetten zou ik echter een complete lijst van de Turkse Nederlanders te pakken moeten krijgen. Met het oog op het tijdsbestek van drie maanden was dit echter niet haalbaar. Ook met het oog op de financiën, voorzag ik grote problemen, doordat ik het hele land zou moeten doorreizen.

Ik heb in plaats hiervan, gebruik gemaakt van een selecte steekproef door middel van het ‘sneeuwbal effect’. In mijn geval zou de sneeuwbal in gang gezet worden door een poortwachter. Deze poortwachter zou mij introduceren bij de Milli Görüs moskee in Amsterdam, deze contacten bij de moskee bleken echter gedateerd en leidden niet tot interviews. Hierdoor ben ik noodgedwongen een andere weg ingeslagen; ik heb zelf contacten opgedaan bij de Diyanet moskee te Leiden, ik ben vrijwilligerswerk gaan doen en ik ben langs Turkse winkeliers gegaan. Doordat ik geen gebruik heb gemaakt van een poortwachter was het vinden van respondenten lastiger dan als ik wel van een poortwachter gebruik had gemaakt. Maar voor mijn onderzoek betekent dit dat ik in ieder geval niet het gevaar heb gelopen dat deze poortwachter een negatief zou hebben heeft op mijn respondenten (Berreman 2007: 140). Deze sneeuwbal methode houdt in dat ik aan mijn respondenten heb gevraagd of zij misschien nog andere mensen weten die mee willen werken. Door deze manier heb ik in totaal 33 Turkse Nederlanders geïnterviewd, hiervan gaven 28 aan dat zij lid waren (geweest) van de Diyanet moskee. De overige vijf respondenten gaven aan dat zij zichzelf beschouwden als Alevitisch. Doordat ik hier gebruik heb gemaakt maak van een *selecte* steekproef doet dit af aan de representativiteit van mijn onderzoek van Turkse Nederlanders.

De door tijd en geld ingegeven keuze voor een enkele moskeevereniging brengt tevens beperkingen voor mijn onderzoek met zich mee. Doordat het grootste gedeelte van mijn respondenten in min of meer de mate belijdende moslims zijn, lijdt dit tot een overrepresentatie van belijdende moslims in mijn onderzoek. Deze religiositeit kan uiteraard van invloed zijn op de identificaties van de Turkse Nederlander waar ik niet op kan controleren.

Doordat ik echter mijn respondenten in subgroepen onderverdeelt welke voor mijn onderzoek relevant zijn, hoop ik de representativiteit weer enigszins te verhogen. Om de door mij voorgenomen vergelijkingen te maken tussen leeftijdscategorieën, sekse en opleidingsniveau (zie 2.5) heb ik mijn onderzoekspopulatie opgedeeld in jongere (30-) en oudere (30+) Turkse Nederlanders, in mannen en vrouwen en op basis van opleidingsniveau (HBO en hoger heb ik als hoogopgeleid gecodeerd en daaronder als laagopgeleid). Ik heb hierbij gestreefd naar een gelijke verdeling in mijn onderzoek. Doordat ik ook hier echter van het aanbod afhankelijk was is er toch een enigszins scheve

verdeling gekomen. Doordat ik mij in de moskeevereniging ‘Mimar Sinan’ uitsluitend onder vrouwen bevond, en deze vrouwen mij doorverwezen hebben naar andere vrouwen zijn er van de 33 respondenten slechts 14 man. Daarnaast heb ik slechts negen jongere (30-) Turkse Nederlanders geïnterviewd, bij deze groep was het voornamelijk lastig om doorverwijzingen naar andere jongeren te krijgen. Van mijn 33 respondenten hebben er 12 een HBO opleiding of hoger afgerond.

Doordat de mij gedane steekproef een geringe omvang heeft en niet op aselechte wijze getrokken is er geen garantie dat de bevindingen representatief zijn voor alle Turken in Nederland. Overigens is het ook in een niet-representatieve steekproef (tot op zekere hoogte) mogelijk om onderzoek te doen naar samenhangen tussen kenmerken (Snel 2006: 268). Doordat mijn onderzoek voor een groot gedeelte bestaat naar het zoeken van de verbanden tussen verschillende identificaties en kenmerken (zoals de correlatie tussen de identificatie van mijn respondenten met Turkse Nederlanders en hun identificatie met Nederland) ligt daarin mijn inziens de belangrijkste waarde van dit onderzoek.

De tweede methodologische beperking is het gebruik van relatief abstracte begrippen. Bij mijn onderzoek heb ik geprobeerd om enkele relatief abstracte begrippen te meten en met elkaar in verband te brengen (De Nederlandse identiteit, identificatie met Nederland, emotionele identificatie, transnationale identificatie). Ondanks dat ik deze begrippen met de groots mogelijke zorg heb geoperationaliseerd is het bij een onderzoek wat zulke begrippen gebruikt altijd lastig om zeker te weten dat je meet wat je wilt weten (validiteit). Deze validiteit is hierbij eerder problematisch dan bij metingen van relatief concrete begrippen als leeftijd of geslacht (Snel 2006: 268). Een voorbeeld van waar deze vertaling van abstracte begrippen naar de praktijk in dit onderzoek niet helemaal vlekkeloos verliep is te vinden in casus 5 (te vinden in hoofdstuk 6.2).

Het laatste beperkende kenmerk van mijn onderzoek is het feit dat het geen longitudinaal karakter heeft. Hoewel ik wel van plan was om vervolginterviews uit te voeren heb ik mijn respondenten slechts een enkele keer geïnterviewd. Uit de theorie had ik vernomen dat de meningen en ervaringen van respondenten niet alleen gevormd worden gedurende, maar ook na het interview (Hiller 2004: 21). Door gebruik te maken van vervolginterviews hoopte ik de meningen die door dit proces van ‘reflexieve

progressie' zijn veranderd in mijn onderzoek mee te nemen (*ibid.*: 21). Vervolginterviews bleken echter om praktische redenen onwerkbaar. Mijn respondentenpopulatie is verspreid over half Nederland waardoor vervolginterviews te tijdrovend was geweest. Ik zag mij genoodzaakt om de inzichten die voor mij leidden tot nieuwe vragen niet voor te leggen aan mijn eerdere respondenten, maar aan de vrouwen in de moskee. Een voorbeeld hiervan zijn de inzichten met betrekking tot de visie op homoseksualiteit van de respondenten en de belemmerende werking die dit in heeft op de mate waarin zij identificeren met Nederland (zie hoofdstuk 6.3.1)

Het ontbreken van vervolginterviews maakt het moeilijker om uitspraken te doen over causale verbanden. Bij causale verbanden wordt een verandering in de waarde van een bepaalde onafhankelijke variabele (bijvoorbeeld het emotioneel identificeren met Turkije) gedurende een langere tijd gevolgd door een verandering in de afhankelijke variabele (bijvoorbeeld de mate van identificatie met Nederland) (Snel 2006: 268). Zoals ik bij het eerste punt heb aangegeven betekent dit echter niet dat ik niet kan onderzoeken in hoeverre bepaalde kenmerken met elkaar samenhangen (door middel van correlatietesten).

3.4. Het schrappen van vragen en casussen

Naast dat ik methodologisch ben afgeweken van mijn onderzoeksopzet heb ik ook twee elementen in de analyse weggelaten die wel in de oorspronkelijke vragenlijst zaten.

3.4.1 Geen Europese identificatie

In de vorige paragraaf is naar voren gekomen dat ik door tijdsdruk enkele methodologische elementen niet heb kunnen uitvoeren die ik wel van plan was. Dezelfde tijdsdruk heeft mij ook doen beslissen om een subvraag met betrekking tot Europese identificatie te schrappen. Deze subvraag luidde: *In hoeverre identificeren Turkse Nederlanders zich met Europa?* De interviews hebben gemiddeld twee en een half uur geduurd, in deze tijd had ik het idee dat ik waardevolle informatie te weten kreeg over mijn respondenten hun identificatie met Nederland en Turkije. Na deze tijd waren de respondenten echter wel klaar met het onderzoek waardoor de vragen over Europa mijn inziens afgeraffeld werden. Nadat ik deze vragen bij twee respondenten wel had afgenomen heb ik er bij de volgende interviews voor gekozen om mij te beperken tot de

identificatie met Nederland en Turkije. Dit houdt vanzelfsprekend in dat ik geen uitspraken kan doen over de Europese identificatie van Turkse Nederlanders

3.4.2 Albayrak en de Armeense genocide

Naast twee traditionele cases (zie bijlage 1) heb ik ook gebruik gemaakt van de onderstaande foto van Albayrak (figuur 3.1) om van mijn respondenten te weten komen in hoeverre zij vonden dat je als Nederlandse Turk trouw moet zijn aan de belangen van Turkije. In het Turkse onderschrift van deze foto staat: “Ze geeft de Armeense genocide toe”⁵.

De techniek om door middel van een prikkelende foto data te verzamelen heet foto-elicatie. Harper (2002) stelt dat antropologen door hun respondenten foto's te tonen makkelijker informatie los kunnen krijgen, en dat deze informatie bovendien meer samenhangend is, en meer encyclopedisch (Harper 2002: 14). Daarnaast gaat het uit van de autoriteit van de respondent in plaats van die van de onderzoeker, waardoor het interview een dialogische aard krijgt (*ibid.*: 15). Hierdoor kan de respondent zich beter op zijn gemak voelen. Harper (2002) stelt hierbij echter wel de voorwaarde dat er gebruik moet worden gemaakt van prikkelende foto's, hij gebruikt hiervoor de term 'breaking the frame' (*ibid.*: 19). Hij stelt dat als de onderzoeker foto's voorschotelt die te alledaags zijn, deze niet leiden tot een reflectieve manier van kijken naar de aspecten van werk en gemeenschap waar de antropoloog naar geïnteresseerd is (*ibid.*: 20)

De antwoorden die ik kreeg na het tonen van deze foto gaven mij echter geen inzicht in de vraag in hoeverre je als Turkse Nederlander trouw moet blijven aan de belangen van Turkije. Mijn respondenten vervielen regelmatig in een verhaal over wat er allemaal wel en niet is gebeurd met de Armenen, toch dacht ik gedurende mijn onderzoek dat ik her en der wel bruikbare antwoorden verkregen had. In de analyse van de data bleek echter dat bijna al mijn respondenten iets hadden gezegd in de richting van dat Albayrak gedwongen was door de Nederlandse staat om dit te zeggen, maar dat zij zelf hier niet achter stond. Dit strookte niet met het doel van het gebruik van deze foto. Ik vermoed dat het onderwerp van de foto te prikkelend was voor mijn respondenten om een

⁵ Vrij vertaald door mijzelf.

antwoord te formuleren op de door mij gestelde vraag. Ik kan hierom concluderen dat ik de foto slecht heb gekozen voor het onderwerp waarover ik meer informatie wilde.

Figuur 3.1 : een foto van Albayrak met het vrij vertaalde bijschrift “Ze geeft de Armeense genocide toe”

3.5. Mijn ‘performance’

Ik ga dit hoofdstuk afsluiten met enkele algemene beschouwingen over mijn rol als onderzoeker in mijn veld. Als antropoloog ben ik in het veld dagelijks geconfronteerd met de manier waarop ik mezelf portretteerde tegenover mijn respondenten: Turkse Nederlanders. Voorafgaand aan mijn onderzoek had ik uit de literatuur vernomen dat het hierom noodzakelijk is om altijd controle uit te oefenen op de impressies die je achterlaat, en deze impressies zelf ook moet interpreteren en evalueren (Berreman 2007: 138). Bij deze evaluatie van mijn eigen performance was ik over het algemeen tevreden, toch waren er twee punten in mijn performance die niet helemaal optimaal waren en die ik anders had moeten aanpakken.

Een beetje zelfoverschatting is mij niet vreemd, waardoor ik voorafgaand aan mijn onderzoek de mening was aangedaan dat ik genoeg Turks sprak en dat hierom de taal voor mij geen groot obstakel zou zijn. Ik had bovendien de interviews naar het Turks vertaald, zodat ik deze ook in deze taal kon afnemen. In de praktijk bleek het niveau van mijn Turks echter onvoldoende om een interview af te nemen, in de interviews die ik geprobeerd heb af te nemen in het Turks, snapten de respondenten mijn vragen wel maar snapte ik het antwoord onvoldoende om mee verder te kunnen. In mijn onderzoeksopzet was ik voornemens om mij bij interviews met niet (goed) Nederlands sprekende Turken mij niet belet voelen om gebruik te maken van een tolk (Borchgrevink 2003: 97-101). In

de praktijk heb ik echter onvoldoende op tijd ingezien dat een tolk wel een toegevoegde waarde voor mijn onderzoek zou zijn. Ik had de oudere mannen en vrouwen op de moskee met behulp van een tolk kunnen interviewen en zo een beter beeld kunnen krijgen wat de verschillen zijn tussen de eerstegeneratie Turken en tweede- en derde generatie Turken. Ik had hier eerder actief naar op zoek moeten. Dit gezegd hebbende moet ik wel opmerken dat mijn financiële middelen gedurende mijn onderzoek erg beperkt waren waardoor een professionele tolk sowieso niet tot de mogelijkheden behoorde. In het veldwerk zelf kan ik maar één vijftienjarig meisje bedenken die ik wellicht voor een zacht prijsje had kunnen ‘inhuren’, zij kwam echter pas in de laatste week van mijn onderzoek in beeld en in deze week zat ik al helemaal vol met interviews (met Nederlandssprekende Turkse Nederlanders).

Daarnaast worstelde ik tijdens mijn veldwerk met een klein dilemma. Doordat ik op een punt in mijn onderzoek bijna dagelijks in de moskee te vinden was, waren de vrouwen in de moskee ervan overtuigd dat ik mij ging bekeren. Ik wist niet zo goed hoe ik daar mee om moest gaan. Ik was bang dat ik minder welkom zou zijn in de moskee als ik duidelijk zou maken dat ik mij niet ging bekeren. Toch vond ik het lastig om mij een houding te geven als mij gevraagd werd om mee te bidden en ook delen van de koran op te lezen (de Turkse vertaling uiteraard). Ik wilde de dames niet beledigen en vond het natuurlijk ook wel erg interessant hoe dat allemaal ging maar ik voelde me wel een beetje hypocriet dat ik daar een beetje op mijn knieën zat mee te bidden tot een god waar ik niet in geloof. Ik heb hierom hulp gevraagd aan mijn begeleider. Hij vertelde mij dat hij nog nooit had meegemaakt dat de gastvrijheid onder moslims minder werd op het moment dat ze doorkregen dat hij geen moslim was en zich ook niet van plan was te bekeren, maar dat het wellicht niet helemaal nodig was om het beeld bij te stellen dat ik mij ging bekeren als ik voor dat beeld geen concrete aanleiding had gegeven. Ik heb dit advies ter harte genomen en ik heb voor mijn verdere veldwerk besloten om niet meer mee te bidden en de koran te lezen⁶ maar tegelijkertijd ook niet de confrontatie op te zoeken en erg nadrukkelijk duidelijk te maken dat ik mij ging bekeren. Dit leidde ertoe dat ik mij veel meer op mijn gemak voelde en er in de relatie tussen mij en de vrouwen van de moskee ook niets veranderd was.

⁶ zie casus 1 voor de strategie die ik hanteerde om niet mee te bidden

Hoofdstuk 4: De Nederlandse Identiteit deel I

4.1. Inleiding

In de sociale setting heb ik laten zien dat de ontstane culturele en etnische diversiteit op verschillende vlakken tot vragen rondom identiteit leiden. Een van deze vlakken is de Nederlandse nationale identiteit.

In het eerste hoofdstuk is ook naar voren gekomen dat er weinig eensgezindheid te bespeuren valt over wat deze Nederlandse identiteit inhoudt. In het theoretische kader is naar voren gekomen dat er over de wetenschappelijke definitie van het overkoepelende begrip nationale identiteit evenmin overeenstemming is (WRR 2007: 43). Auteurs die desondanks op zoek zijn gegaan naar de definitie van dit begrip stellen dat er een zestal verschillende visies op nationale identiteiten zijn te onderscheiden: etnische, culturele, territoriale, statelijke, modernistische en ten slotte een visie op nationale identiteit als subjectieve verbeelding (Smith 1991: 15). Nationale identiteiten zijn echter nooit te reduceren tot een van deze visies maar lopen door elkaar heen en overlappen elkaar deels (WRR 2007: 48).

Ik heb onderzocht in hoeverre mijn Turks Nederlandse respondenten deze visies op de Nederlandse nationale identiteit delen. Om dit te kunnen onderzoeken heb ik in het tweede hoofdstuk het begrip ‘identiteit’ geoperationaliseerd tot het proces van identificatie en classificatie (zie 2.2.2). Dit proces valt te onderzoeken door de volgende vier vragen te beantwoorden:

- Hoe classificeren Turkse Nederlanders zichzelf?
- Hoe classificeren Turkse Nederlanders anderen?
- Hoe denken zij dat anderen hen classificeren ?
- Waar identificeren Turkse Nederlanders zich mee?

Aan de hand van deze vragen heb ik de volgende subvraag geformuleerd:

Welke visie hebben mijn Turks Nederlandse respondenten op de Nederlandse identiteit?

4.2. Methoden en Technieken

Om te komen tot een antwoord op de bovenstaande subvraag heb ik gebruik gemaakt van de National Identity Module (NIM). De NIM bestaat uit een achttal stellingen waarbij ik aan mijn respondenten heb gevraagd om aan te geven hoe belangrijk zij deze stelling vinden voor het zijn van een echte Nederlander (zie onderstaande figuur 4.2.1).

Ik ga de hieruit verkregen data op twee manieren analyseren. Ik ga hieronder eerst onderzoeken in hoeverre mijn Turks Nederlandse respondenten de bovenstaande zes visies op de Nederlandse nationale identiteit delen. Dit is relatief eenvoudig te doen doordat in de vragenlijst alle bovenstaande visies op nationale identiteit aan bod komen. Dit is schematisch weergegeven in de onderstaande figuur 4.2.1.

Zo toets ik met de vraag over het belang van Nederlandse voorouders voor het zijn van een ‘echte’ Nederlander de *etnische* visie op nationale identiteit. De *territoriale* opvatting is terug te vinden in de eerste vraag over het belang van de geboorteplaats en de vraag over het belang van de woonplaats. De *statelijke* visie is terug te vinden in de vraag over het belang van het burgerschap en de opvatting over nationale identiteit als *subjectieve verbeelding* is te vinden in de vraag over het Nederlands voelen.

De vragenlijst bevat echter ook vragen die moeilijker zijn terug te brengen tot een enkele visie op nationale identiteit. Zo is ‘christelijk zijn’ een duidelijk onderdeel van de culturele visie, maar is het belang van het kunnen spreken van Nederlands bij meerdere visies onder te brengen. Het valt te beredeneren dat dit element zowel een onderdeel is van de *modernistische* als de *culturele* visie op nationale identiteit. Het kunnen spreken van Nederlands is duidelijk een culturele gewoonte, maar men zou ook kunnen beredeneren dat het een element is van de modernistische visie doordat ook daar de nadruk op scholing ligt. Het belang van respect voor het Nederlandse politieke systeem kan men ook in zowel de *culturele* als de *modernistische* visie op nationale identiteit inpassen. Het heeft uiteraard de meeste raakvlakken met de modernistische visie op nationale identiteit omdat de natie in deze visie in de eerste plaats wordt beschouwd als een rechtssysteem waar burgers rechten en plichten aan ontlelen. Ditzelfde rechtssysteem is echter ook de normatieve uiting van de culturele waarden aan een gemeenschap, en daarmee onderdeel van de culturele visie. Dat het moeilijk is om een vraag in te delen bij

een enkele opvatting over nationale identiteit is niet erg verrassend; zoals ook in het theoretische kader naar voren is gekomen zijn de visies in elkaar verstrengeld en overlappen zij elkaar gedeeltelijk (WRR 2007: 48).

Daarnaast ga ik door middel van een CATPCA-analyse onderzoeken welke onderliggende componenten aan de antwoorden van mijn respondenten ten grondslag liggen. Met behulp van theoretische inzichten uit het vakgebied (zie hoofdstuk 2) ga ik onderzoeken hoe zij deze vragenlijst indelen, en of deze indeling overeenkomt met eerdere onderzoeken.

Tenslotte heb ik bij deze vragenlijst gebruik gemaakt van het semigestructureerde karakter van mijn interviews, en heb ik in het eerste interview besloten om een open vraag toe te voegen aan de vragenlijst. Ik heb mijn respondenten de vraag gesteld of zij zich Nederlands voelden. Dit omdat deze vraag mij een antwoord geeft in hoeverre en op welke manier mijn Turkse Nederlandse respondenten zich daadwerkelijk identificeren met de Nederlandse identiteit.

Figuur 4.2.1: vraag Nederlandse identiteit & de corresponderende visie op nationale identiteit

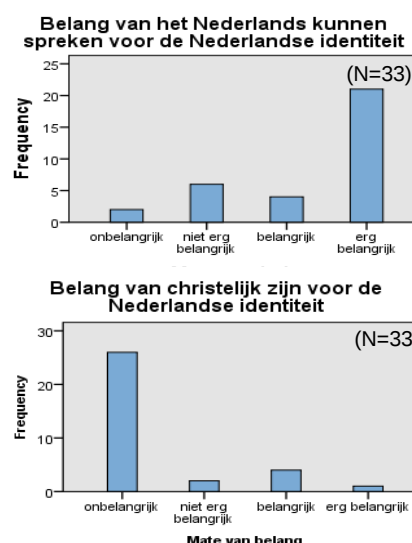
Sommige mensen zeggen dat de volgende dingen belangrijk zijn voor het zijn van een echte Nederlander. Anderen zeggen dat het niet zo belangrijk is. Hoe belangrijk acht u elk van de volgende aspecten?

		Onbelangrijk	Niet Erg Belangrijk	Belangrijk	Erg Belangrijk	Corresponderende visie op nationale identiteit
1	Men moet geboren zijn in Nederland	()	()	()	()	Territoriaal
2	Men moet het Nederlands burgerschap hebben	()	()	()	()	Statelijk
3	Men moet het grootste deel van zijn leven in Nederland wonen	()	()	()	()	Territoriaal
4	Men moet Nederlands kunnen spreken	()	()	()	()	Cultureel/ Modernistisch
5	Men moet Christelijk zijn	()	()	()	()	Cultureel
6	Men moet het Nederlandse politieke systeem en zijn wetgeving	()	()	()	()	Modernistisch/

	respecteren					Cultureel
7	Men moet zich Nederlander voelen	()	()	()	()	Subjectieve Verbeelding
8	Men moet Nederlandse voorouders hebben	()	()	()	()	Etnisch

4.3. De basisanalyse

Figuur 4.3.1: Descriptives & frequenties van de culturele vragen

Hier valt op dat mijn respondenten gemiddeld het christelijk zijn het minst van belang vinden voor het zijn van een echte Nederlander en Nederlands kunnen spreken het meest van belang vinden voor het zijn van een echte Nederlander. In figuur 4.3.1 kunnen

we bovendien zien dat er over deze twee onderwerpen een redelijke eensgezindheid bestaat, wat uiteraard bijdraagt aan de lage, respectievelijk hoge gemiddelden. Bijna zonder uitzondering gaven mijn respondenten aan dat zij het erg belangrijk vonden voor het zijn van een echte Nederlander dat iemand de taal goed sprak, en dat zij christelijk zijn geen criterium voor het zijn van een echte Nederlander achten. Deze eensgezindheid over deze thema's is theoretisch opmerkelijk omdat zowel het christendom als het kunnen spreken van de taal onderdeel uitmaken van de *culturele visie* op identiteit. Hierdoor zou je verwachten dat als men op de ene vraag hoog scoort, men op de andere vraag ook hoog moet scoren (zie figuur 4.2.1). In de culturele visie wordt de nationale gemeenschap beschouwd als een culturele gemeenschap, welke bijeengehouden wordt door een set van gedeelde opvattingen, waarden, gewoonten en aspiraties (WRR 2007: 44). Zo is het spreken van de Nederlandse taal een de culturele gewoonte, en is tegelijkertijd ook het christelijke geloof een bron van gedeelde opvattingen, waarden en gewoonten.

Praktisch kan deze discrepantie echter verklaard worden door de seculiere Nederlandse samenleving, waarbij het kerklidmaatschap internationaal gezien laag ligt en het geloof in god eveneens (SCP 2006: 26). Om deze reden stellen Jones & Smith dat door het gebrek aan religieuze affiliatie, Nederlanders het christendom geen rol van betekenis toeschrijven voor de nationale identiteit (Jones & Smith 2001a: 51). Op grond hiervan concludeerden deze auteurs dat Nederlanders een seculiere opvatting van nationale identiteit hebben (*ibid.*). Kijkend naar de data zou ik kunnen concluderen dat Turks Nederlandse respondenten met deze lage scores net als Nederlanders een seculiere opvatting van nationale cultuur hebben, de motivatie bij de vragen brengt mij echter tot een gecompliceerdere conclusie.

Veel van mijn Turks Nederlandse respondenten gaven bij deze vraag aan dat het zo ontzettend jammer is dat Nederland steeds minder christelijk wordt. Men had hierdoor het gevoel dat Hollanders ook steeds verder van hen af kwamen te staan. De onderstaande casus verduidelijkt de sentimenten die er hierover bij mijn respondenten bestaan.

Casus 1: Hoofdoeken, Nederlandse traditie & Moslims

Zoals in vele moskeeën, is er ook in de Mimar Sinan moskee elke donderavond een koranreciteeravond. Een keer in de maand komt er hier een vrouwelijke korangeleerde om naast het gebruikelijke reciteren ook inhoudelijk het een en ander toe te lichten. Het meedoen met het aan tafel bidden maakte mij licht ongemakkelijk, niet in de minste plaats omdat iedereen me aankeek, en ik niet precies wist in hoeverre het onbeleefd werd gevonden als ik niet meedeed. Als halfslachtig compromis opende ik de mij aangereikte koran op een willekeurige pagina en mompelde ik een aantal keren amen en sloot mijn ogen gelijktijdig met de andere aanwezigen. Doordat ik uiteraard niet helemaal doorhad wanneer de gebeden voorbij waren, was ik met het openen van de ogen altijd te laat.

In de derde week had ik op deze ongemakkelijke situatie een truc gevonden. Ik kon mij op de tweede rij bij de menstruerende vrouwen voegen zodat ik mij niet meer verplicht voelde om de koran voor mij te hebben en ook niet om mee te mompelen. Een bijkomend voordeel van deze rij was dat er hier onderling ook gepraat werd. Naar aanleiding van de frase ‘amen’ begon er op deze rij een gesprek over het christendom. Meryem begon met stellen dat ze het zo belachelijk vond dat Hollanders zo over die hoofddoekjes vielen omdat de katholieken zelf toch ook hoofddoeken hadden. Na even doorpraten bleek zij te refereren aan de sluier van nonnen; zij zag deze sluier als een overblijfsel van de traditionele Nederlandse christelijke cultuur. Vroeger liep iedereen er volgens Meryem zo bij als zij, zei ze wijzend naar de lange rokken, lange jassen en hoofddoeken van haarzelf en andere aanwezigen. Meryem werd hierin al snel bijgevalen door de overige dames die ook wisten te vertellen dat vroeger iedereen in Nederland ‘gewoon’ een hoofddoek droeg. Dit gesprek kabbelde voort totdat de korangeleerde zich hier in mengde en stelde dat zij (moslima’s) met hun hoofddoeken en bedekkende kleding de Nederlandse traditie eigenlijk in stand hielden, terwijl de Nederlanders zich steeds meer afkeerden van hun geloof. Deze opmerking kon op luide bijval rekenen van haar publiek. Uiteindelijk verzandde deze bijval in een veelvoud van kleine geanimeerde gesprekken over hoe jammer het was dat Nederlanders zich zelf niet meer zo kleden en dat ze zelfs niet meer christelijk waren. Nadat ik over dit laatste punt doorvroeg stelden de vrouwen dat christenen net zo waren als zij (ook zonder hoofddoek) en dat zij ook geen problemen hadden met christenen maar dat ze die ongelovigen wel erg vervelend vonden. In de onderlinge gesprekken tussen vooral de oudere aanwezigen kwam ook duidelijk de angst naar voren dat deze ontkerkelijking ook bij hun gemeenschap zijn intrede zou doen.

Deze casus laat zien dat hoewel mijn respondenten het christendom los zien van de Nederlandse nationale identiteit, dat dit geen reflectie is van seculiere opvattingen over de Nederlandse identiteit. Jones en Smith (2001a) analyseren dat lage scores voor deze vraag erop duiden dat in het proces van modernisering religie los is gekoppeld van de publieke nationale cultuur en naar de private sfeer is verplaatst (*ibid.*: 50-51). De juridische scheiding van kerk en staat wordt volgens deze auteurs weerspiegeld in een scheiding tussen kerk en natie in de beleving van de respondenten (*ibid.*: 51).

Deze conclusie vertelt echter maar het halve verhaal over de beleving van de Turkse gemeenschap over de rol van religie in de Nederlandse identiteit. De bovenstaande casus laat zien dat veel van mijn respondenten het seculariserende effect van modernisering in Nederland observeren maar deze classificeren als een degeneratie van de ‘echte’ traditionele Nederlandse culturele identiteit. Daarnaast stellen zij dat zij zich sterk identificeren met deze ‘echte’ traditionele christelijke Nederlandse identiteit.

De andere vraag die zowel de culturele visie als (in mindere mate) de modernistische visie op nationale identiteit beoogt te toetsen (zie 4.2) is de vraag over het belang van het kunnen spreken van Nederlands. In de data valt op dat mijn Turks Nederlandse respondenten het goed kunnen spreken van de Nederlandse taal erg belangrijk achten voor de Nederlandse identiteit. Maar liefst tweeëntwintig van de drieëndertig respondenten kwalificeerden dit als zeer belangrijk voor het zijn van een echte Nederlander (zie figuur 4.3.1).

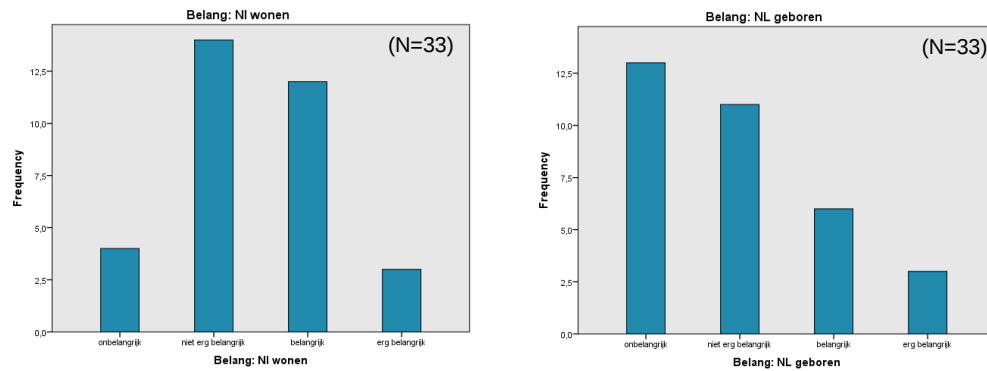
Een van de meest genoemde redenen voor het hoog inschalen van het belang van het spreken van Nederlands, zijn de negatieve ervaringen met de gebrekkige taalvaardigheid van de oudere generatie Turkse Nederlanders. Zoals ook in het vorige hoofdstuk naar voren is gekomen, bestaat mijn onderzoekspopulatie voornamelijk uit tweede- en derdegeneratie Turkse Nederlanders. Velen in deze groep gaven aan dat zij in het verleden moeilijkheden hebben gehad op school met de Nederlandse taal, en dat zij dit als erg vervelend hebben ervaren. Doordat de ouders van deze groep zelf gebrekkig Nederlands spraken, hebben zij hun kinderen ook het Nederlands niet (goed) bijgebracht. Pas op het moment dat ze leerplichtig werden, kwamen zij in een omgeving terecht waar

Nederlands werd gesproken. Dit leidde tot nare ervaringen. Zo vertelde een van mijn respondenten dat zij de eerste maand op de kleuterschool elke dag in haar broek had geplast omdat ze niet wist hoe ze moest vragen waar de wc was. Andere respondenten vertelden dat zij door de taalbarrière moeilijkheden hadden met het vinden van aansluiting bij de andere kinderen. Ze waren daarmee een makkelijk doelwit voor pesterijen. Mijn respondenten gaven bovendien aan dat zij het vervelend vinden dat er veel oudere Turken in Nederland zijn die nog steeds geen Nederlands spreken en hier ook geen moeite voor doen. De oudere Turkse Nederlanders die ik (niet in interviewverband) vroeg naar het belang van de Nederlandse taal geven aan dat ze het jammer vinden dat zij de Nederlandse taal niet beter beheersen, maar dat hier nu niets meer aan te doen valt.

Over het belang van de andere zes mogelijke aspecten van de Nederlandse identiteit zijn mijn respondenten minder eensgezind dan over de vragen over het belang van het christendom en de taal. Zo is er veel variatie in de door mij onderzochte groep over de vragen in de NIM die de territoriale visie beogen te toetsen (zie figuur 4.3.2).

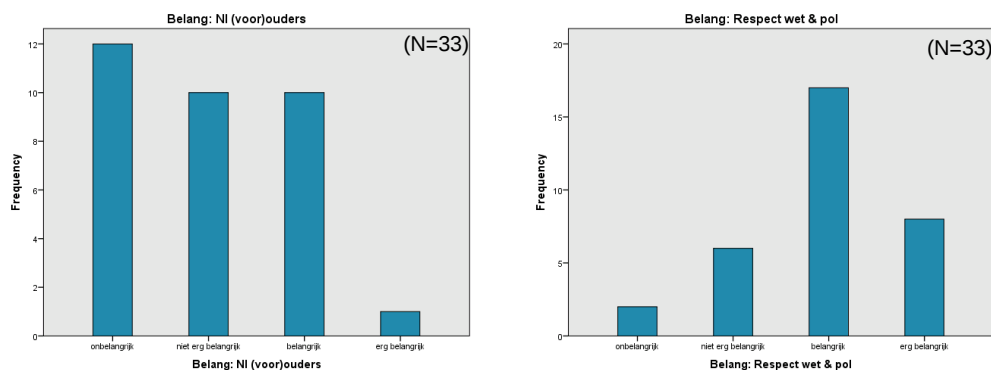
Over het belang van het langdurig wonen in Nederland voor de Nederlandse identiteit is een duidelijke tweedeling te zien tussen mensen die dit wel belangrijk vinden en mensen die dit niet belangrijk vinden, waarbij beide zijden evenveel aanhangers hebben. Belangrijk hierbij is om op te merken dat er weinig mensen zijn dit onderwerp erg zwaar vinden wegen voor de Nederlandse identiteit (zowel positief of negatief). Over het belang van het in Nederland geboren zijn, is wel duidelijk te zien dat dit overwegend niet (erg) belangrijk wordt gevonden voor de Nederlandse identiteit. Meer dan zeventig procent van mijn respondenten kwalificeren dit als niet erg belangrijk of geheel onbelangrijk voor de Nederlandse identiteit. In de argumentatie van deze antwoorden vielen twee stromingen te bespeuren. Aan de ene kant waren er respondenten die beargumenteerden dat het geboorteland onbelangrijk was omdat zij, ondanks dat zij in Turkije waren geboren, zij toch wel een echte Nederlander waren. Er was echter ook een groep die met hetzelfde antwoord juist het tegendeel beargumenteerde. Zij stelden dat ondanks dat zij (of een familielid) in Nederland waren geboren dit hen nog geen echte Nederlanders maakte.

Figuur 4.3.2 Frequenties voor de territoriale vragen

De vraag over het belang van voorouders voor de Nederlandse identiteit werd door mijn respondenten aanzienlijk eenduidiger beantwoord dan de territoriale vragen. Een ruime meerderheid stelt dat niet (erg) belangrijk is dat iemand Nederlandse voorouders heeft voor het zijn van een echte Nederlander, toch stelt hier ook een-derde van mijn respondenten dat dit wel belangrijk is. De toelichting die ik vaak te horen kreeg bij de respondenten die dit element onbelangrijk of niet erg belangrijk hadden ingeschaald, was dat alhoewel het hebben van Nederlandse (voor)ouders je automatisch een echte Nederlander maakt, dat dit niet de enige manier is waarop je een echte Nederlander kan worden.

Figuur 4.3.3 Frequenties voor de etnische visie & de modernistische visie

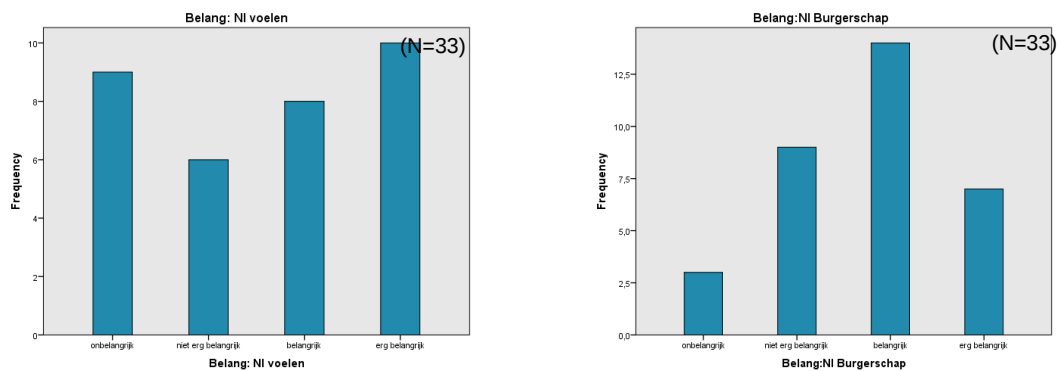

De respons op de vraag over hoe belangrijk het is voor het zijn van een echte Nederlander om respect te hebben voor de Nederlandse wetgeving en het politieke bestel is te zien in de bovenstaande grafiek. Deze vraag toetst in hoeverre mijn respondenten de modernistische visie op de Nederlandse identiteit onderschrijven. Zoals ook in het theoretische kader aan bod is gekomen, wordt de natie in deze visie beschouwd als een economie met een rechtssysteem waar burgers rechten en plichten aan ontleen (Smith

1991: 69). In de bovenstaande grafiek valt te zien dat deze visie overwegend wordt onderschreven door mijn respondenten, meer dan de helft waardeert dit onderdeel als belangrijk en een kwart van de respondenten zelfs als erg belangrijk. De verklaring die ik bij deze vragen erg vaak hoorde was dat je hier niets te zoeken hebt als je je niet aan de wet houdt.

Ook de statelijke visie op de Nederlandse identiteit wordt door mijn respondenten grotendeels ondersteund. In de statelijke visie op de Nederlandse nationale identiteit wordt iemand als echte Nederlander beschouwd als diegene over het Nederlandse burgerschap beschikt (WRR 2007: 44). In de onderstaande grafiek valt te zien dat meer dan veertig procent van mijn respondenten het Nederlands burgerschap als belangrijk aanmerkten en dat een vijfde van mijn respondenten dit zelfs als erg belangrijk aanmerkten.

Figuur 4.3.4 Frequenties van de statelijke visie & de subjectieve verbeelding

Over de vraag hoe belangrijk het is om je Nederlander te voelen voor het zijn van een echte Nederlander waren mijn respondenten erg verdeeld. Zoals te zien valt in de bovenstaande grafiek hebben beide zijden bijna evenveel aanhangers. Deze vraag toetst de mate waarin mijn respondenten de visie van nationale identiteit als subjectieve verbeelding onderschrijven. In deze visie worden subjectieve gevoelens gezien als een voorwaarde voor de gemeenschap en diens identiteit (WRR 2005: 45).

4.3.1 Achtergrondvariabelen

Bij de analyse van mijn dataset heb ik geen significante verschillen aangetroffen tussen mannen en vrouwen (zie bijlage 4.1 tabel 1&2). Wel verschillen de antwoorden van de jongeren (<30) significant van die van de ouderen (>30) op de vraag over het belang van Nederlands burgerschap voor de Nederlandse identiteit ($t(31)=-2.41$, $p=0.022$, Cohen's $d=0.99$). Jongeren geven aan het Nederlands burgerschap minder belangrijk te vinden voor de Nederlandse identiteit dan ouderen (zie bijlage 4.1 tabel 3&4). Bij hogeropgeleiden zijn de antwoorden op de vraag over het belang van het Nederlands voelen significant anders van die van lager opgeleiden ($t(31)=2.66$, $p=0.012$, Cohen's $d=0.91$). Hoger opgeleiden geven aan dat zij het Nederlands voelen belangrijker vinden voor de Nederlandse identiteit als lager opgeleiden (zie bijlage 4.1 tabel 5&6). Bij de respondenten die in Nederland geboren zijn en degenen die in Turkije zijn geboren zijn de meeste significante verschillen te vinden. Mijn respondenten die in Nederland geboren zijn vinden het Nederlands burgerschap significant belangrijker dan mijn respondenten die in Turkije geboren zijn ($t(31)=3.13$, $p=0.004$, Cohen's $d=1.17$). Ook geven degenen die in Nederland geboren zijn aan dat zij Christelijk zijn (nog) minder belangrijk vinden voor het zijn van een echte Nederlander dan de Turkse Nederlanders die in Turkije geboren zijn ($t(31)=-2.14$, $p=0.036$, Cohen's $d=0.87$) (zie bijlage 4.1 tabel 7&8).

4.3.2 Conclusie

Welke visie hebben mijn Turks Nederlandse respondenten op de Nederlandse identiteit?

In de bovenstaande analyse heb ik onderzocht welke elementen van de nationale identiteit mijn respondenten belangrijk achten en in hoeverre dit overlapt met een, of meerdere, van de zestal verschillende visies op nationale identiteiten. Opsommend zijn deze mogelijke opvattingen over nationale identiteit; etnische, culturele, territoriale, statelijke, modernistische en ten slotte een visie op nationale identiteit als subjectieve verbeelding (Smith 1991: 15)

In deze basisanalyse is duidelijk geworden dat mijn de visie van mijn respondenten op nationale identiteit niet valt te vangen in een enkele visie op nationale

identiteit. Mijn Turks Nederlandse respondenten geven regelmatig radicaal andere scores aan vragen welke onderdeel zijn van dezelfde visie.

Zo geven mijn respondenten de hoogste scores voor de stellingen die zowel onderdeel uitmaken van de culturele als van de modernistische visie op de Nederlandse identiteit (zie figuur 4.2.1). Hiermee geven zij aan dat zij het beheersen van de Nederlandse taal en respect voor de wetgeving de belangrijkste componenten vinden van de Nederlandse nationale identiteit. Zij geven echter tegelijkertijd erg lage scores aan de vraag die uitsluitend de culturele visie toetst. Mijn respondenten zien, tot hun grote spijt, geen rol van betekenis voor het christendom in de Nederlandse identiteit. Deze discrepantie binnen een enkele visie op nationale identiteit zien we ook terug bij de territoriale visie. Mijn respondenten maken bij deze territoriale visie op nationale identiteit een duidelijk onderscheid tussen geboorte en een lang verblijf. Driekwart van mijn respondenten is van mening dat de Nederlandse identiteit niet afhankelijk is van je geboorteland; tegelijkertijd is er over het belang van het langdurig wonen in Nederland voor de Nederlandse identiteit geen consensus. Ook over het belang van het ‘Nederlander voelen’ is er erg veel verdeeldheid te bespeuren onder mijn respondenten. Over de mate waarin zij de visie van nationale identiteit als subjectieve verbeelding onderschrijven valt hierom uit de basisanalyse weinig meer te concluderen dan dat er veel variantie in de door mij onderzochte groep bestaat. Wel is uit de resultaten op te maken dat de etnische visie op nationale identiteit door een grote meerderheid van mijn Turks Nederlandse respondenten wordt verworpen. Mijn Turks Nederlandse respondenten zien de Nederlandse staat niet als super-familie waarbij de (vermeende) gemeenschappelijke afkomst van voorvaders de inwoners van een staat tot broers en zussen maakt (Smith 1991: 12). De statelijke visie, waarin burgerschap centraal staat, wordt door een meerderheid van mijn respondenten wel gedeeld.

Opsommend kunnen we uit deze resultaten in de eerste plaats opmaken dat de visie van mijn Turks Nederlandse respondenten op de Nederlandse identiteit niet naadloos aansluit bij de zeven visies op nationale identiteit. Uit de bovengenoemde resultaten valt hooguit op te maken dat mijn respondenten de Nederlandse identiteit niet typeren als etnisch en juist wel als statelijk. Met enkele slagen om de arm zou ik ook nog kunnen concluderen dat mijn respondenten de modernistische visie op nationale identiteit

tot op een zekere hoogte delen. Deze conclusie is echter alles behalve bevredigend, het doet geen recht aan de door mij verzamelde data, omdat het de antwoorden op maar liefst vijf vragen buiten beschouwing laat. Met betrekking tot de zeven visies op nationale identiteit rest mij niets anders dan te concluderen dat deze niet leidend zijn geweest in de visie op de Nederlandse identiteit van mijn Turks- Nederlandse respondenten. Hierom zal ik in de rest van dit hoofdstuk deze visies laten voor wat ze zijn en de door mij verzamelde data aan een nader onderzoek onderwerpen.

Dit betekent echter geenszins dat er uit bovenstaande resultaten geen conclusies vallen te trekken welke ons kunnen vertellen hoe mijn respondenten de Nederlandse identiteit classificeren. Zo kunnen we met de scores op deze acht vragen vaststellen dat de Nederlandse identiteit niet als etnisch of christelijk wordt geclassificeerd door mijn respondenten, verder kunnen we opmaken dat het Nederlands spreken en respect voor Nederlandse wetten en het politieke bestel als de belangrijkste componenten van de Nederlandse identiteit worden gezien. Ook ziet een meerderheid van mijn respondenten het Nederlands burgerschap als een centraal element voor de Nederlandse nationale identiteit.

4.4. De onderliggende componenten

4.4.1 CATPCA

Uit de basisanalyse is gebleken dat de visie van mijn respondenten op de Nederlandse identiteit niet aansluit bij de in de literatuur onderscheiden zes visies op nationale identiteit. Doordat deze visies duidelijk niet leidend zijn geweest in de antwoorden van mijn respondenten, zal ik op zoek moeten naar welke visies dat wel zijn geweest. Hierom ga ik in deze paragraaf op zoek naar de onderliggende componenten aan de hand waarvan mijn respondenten de Nederlandse identiteit wel hebben geclassificeerd.

Om deze onderliggende componenten in de data te vinden heb ik gekozen om een Categorical Principal Component Analysis uit te voeren. Ik heb ervoor gekozen om deze non-lineaire PCA uit te voeren in plaats van een lineaire PCA (ook wel bekend onder de naam factoranalyse). Ik heb hiertoe besloten omdat CATPCA, meer dan PCA, geschikt is voor explorerend onderzoek. Omdat er uit de vorige paragraaf is gebleken dat de in de literatuur onderscheiden visies niet aansluiten bij mijn data, wil ik met deze analyse

onderzoeken of ik met behulp van CATPCA visies van mijn respondenten kan onderscheiden. Met deze analyse wil ik geenszins pretenderen visies te onderscheiden die generaliseerbaar zijn voor alle Turkse Nederlanders (zie ook 3.3). De visies die ik bij mijn respondenten onderscheid kunnen wel wellicht dienen als hypotheses voor vervolgonderzoek.

In de CATPCA ben ik ook op zoek gegaan naar de rol die de achtergrondvariabelen sekse, leeftijd, opleidingsniveau en geboorteland spelen in het formuleren van visies op de Nederlandse identiteit.

4.4.2. Aantal dimensies

Om te beginnen is het belangrijk om te bepalen hoeveel dimensies er nodig zijn om tot een optimaal model te komen. In de onderstaande tabel 4.4.1 is te zien dat de eerste vier dimensies gezamenlijk een verklaarde variantie hebben van 82.092 %. Met de toevoeging van een vijfde dimensie wordt zelfs 90,706% van de variantie in de data verklaard. Deze vijfde dimensie heeft echter slechts een eigenwaarde van .716. Voor deze analyse zal ik het eigenwaarde-hoger-dan-1 criterium hanteren, hierdoor kies ik niet voor een 5-componenten model maar voor een 4-componenten model (zie bijlage 4.1. tabel 9).

In dit 4-componenten model valt op dat de verklaarde variantie in de vierde dimensie aan de lage kant is. Deze is minder dan vijftien procent, aangezien in CAT-PCA analyses vaak wordt gewerkt met het criterium dat alle dimensies meer dan vijftien procent van de data moeten verklaren, is het nodig om naar de toegevoegde waarde van de vierde dimensie te kijken. Om te beoordelen of deze vierde dimensie bruikbaar is heb ik hierom naar de ladingen van de variabelen op de verschillende componenten gekeken.

Tabel 4.4.1 4-componenten model

Model Summary			
Dimension	Cronbach's Alpha	Variance Accounted For	
		Total (Eigenvalue)	% of Variance
1	,689	2,517	31,462
2	,413	1,565	19,564
3	,296	1,350	16,875
4	,136	1,135	14,190
Total	,969 ^a	6,567	82,091

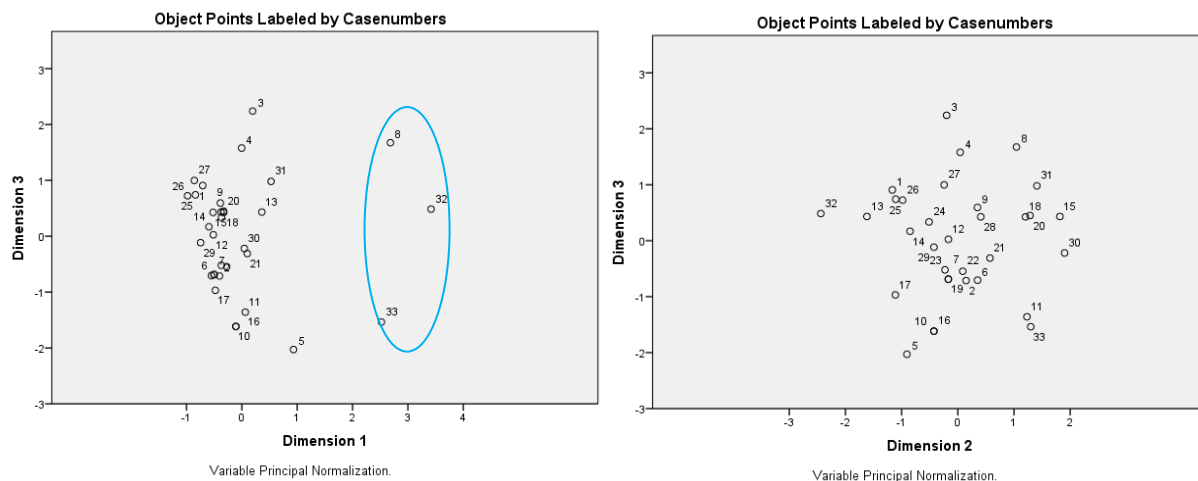
a. Total Cronbach's Alpha is based on the total Eigenvalue.

In deze componentladingen is de meerwaarde van een vierde dimensie evident. In deze ladingen is te zien dat de interpreteerbaarheid van de verschillende dimensies in een driedimensionaal model alleen maar afneemt, bovendien neemt de totaal verklaarde variantie af. Hierom heb ik ervoor gekozen om met een model van vier dimensies te werken (zie addendum

4.1. tabel 10 &11). Hoewel een CATPCA analyse met vier dimensies op een steekproef van 33 geenszins geen ideale uitkomst is, wil ik benadrukken dat dit slechts een explorerende analyse is. De visies die ik bij deze analyse onderscheid zijn niet generaliseerbaar maar kunnen wellicht wel gebruikt worden voor vervolgonderzoek.

Voordat ik echter deze dimensies nader kan interpreteren zal ik eerst kijken naar eventuele uitbijters en de transformatieplots. Doordat ik gebruik maak van relatief veel dimensies, heb ik geen structurele uitbijters kunnen ontdekken. Zoals te zien valt in onderstaande figuur 4.4.1 bevonden de uitbijters van het ene paar dimensies zich in het andere paar van dimensies in de grote puntenwolk.

Figuur 4.4.2. Biplot van Object Points van (links)dimensies 1 & 3 en (rechts) dimensies 2 & 3

De transformatieplots van de verschillende variabelen vertonen wel enkele onregelmatigheden, bij de variabelen *NL geboren*, *Nl burgerschap*, *NL wonen*, *NL spreken*, *NL voelen* en *NL ouders* is er een plateauffect waar te nemen (zie bijlage 4.2). Dit houdt in dat binnen het model enkele categorieën van de genoemde variabelen niet van elkaar verschillen (SPSS 18.0: 188). Dit plateauffect heb ik opgelost door de verantwoordelijke categorieën samen te voegen (hercoderen) tot één categorie. Dit was echter een weinig kansrijke exercitie. Ondanks dat het plateauffect was opgelost, en er in vijf van de zes variabelen nu lineaire transformaties zijn behaald, bevatten vier van deze variabelen nog maar twee categorieën. Daarmee zijn zij niet in te schalen als numerieke variabelen en blijft het meetniveau ordinaal. Hierdoor is er geen voordeel behaald uit het behalen van lineaire transformaties (SPSS 18.0: 186-187). Het hercoderen van de overige variabele resulteerde ook niet in een betere ‘fit’ van het model en bovendien werden de dimensies door het hercoderen lastiger te interpreteren. Hierom heb ik besloten om zonder de gehercodeerde variabelen te werken in het door mij gekozen vierdimensionale model.

4.4.3 de analyse van de dimensies

Nu ik een optimale dataset met vier dimensies heb geselecteerd voor mijn analyse is het noodzakelijk om te kijken naar de onderstaande figuur 4.4.3. Hier is te zien hoe de variabelen op de verschillende componenten

laden. Hierin valt te zien dat in de eerste dimensie de variabelen *NL Burgerschap*, *Nl wonen*, *NL spreken* en *respect NL wet* hoog scoren met een negatieve lading. De variabele *Christelijk* scoort op dezelfde dimensie hoog met een positieve lading. Op de tweede dimensie worden de twee variabelen *NL geboren* en *NL ouders* onderscheiden. De derde dimensie laat hoge scores zien voor *Respect NL wet* en *NL voelen*. Op de laatste dimensie scoren *Nlvoelen* en *Nl ouders* hoog met een

Tabel 4.4.3 Componentladingen in een 4-componentenmodel

	Component Loadings			
	Dimension			
	1	2	3	4
NL geboren	,331	,856	-,001	-,310
Nl Burgerschap	-,682	,192	-,464	-,049
Nl wonen	-,697	,372	-,044	,342
Nl spreken	-,754	,145	,133	-,344
Christelijk	,773	,114	,269	,245
Respect NL wet	-,518	-,339	,652	,384
Nl voelen	-,145	,204	,766	-,499
Nl ouders	-,026	,683	,176	,587

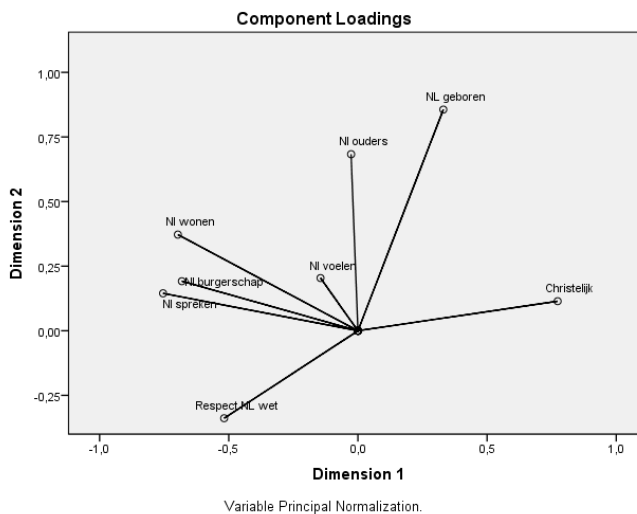
Variable Principal Normalization.

negatieve lading voor *NL voelen*.

4.4.3.1. Dimensie 1: Inclusive dimensie

Nu er een globaal beeld is van wat hoog scoort in welke dimensie is het nodig om de verschillende onderliggende componenten te onderscheiden en te benoemen. Ik doe dit

Figuur 4.4.4. Biplot van dimensies 1 & 2

met behulp van de biplots van de verschillende dimensies. In de biplot van de eerste dimensie met de tweede dimensie (figuur 4.4.3) valt aan de lange vectoren van de variabelen *NL Burgerschap*, *Nl wonen*, *NL spreken* en *Respect NL wet* & *Christelijk* af te lezen dat veel van de variantie van deze variabelen in de eerste dimensie wordt verklaard (Linting 2007: 25). In deze plots valt

tevens op dat in de eerste dimensie de variabele *Christelijk* negatief correleert met de variabelen *NL Burgerschap* & *NL spreken* en in mindere mate met *Respect NL wet* & *NL wonen* (Linting, 2007: 39). Bovendien valt te zien dat *NL Burgerschap* & *NL spreken* zo dicht bij elkaar liggen dat zij bijna hetzelfde meten (*ibid.*) .

Na consultering van de 'joint category plot' (zie bijlage 4.1 figuur 12) kan ik concluderen dat hoge scores op de eerste dimensies correleren met lage scores op *christelijk* (d.w.z. christendom niet van belang vinden voor de Nederlandse identiteit) en een hoge score op *NL Burgerschap*, *Nl wonen*, *NL spreken* en *Respect NL wet* (d.w.z. het wel belangrijk vinden van deze elementen voor de Nederlandse identiteit) (Linting 2007: 39). Deze groep van variabelen is onderdeel van zowel de territoriale, culturele als modernistische visie op nationale identiteit. Hierdoor is deze dimensie niet terug te brengen tot een enkele visie op nationale identiteit. Dit is echter gelet op mijn eerdere constatering, dat mijn respondenten de Nederlandse identiteit niet classificeren aan de hand van deze visies, uiteraard geen verrassing.

Dit betekent echter niet dat er geen onderliggend element is wat deze groep variabelen bindt. In het theoretische kader van het tweede hoofdstuk heb ik het, in de

literatuur gemaakte, onderscheid tussen ‘ethnic’ en ‘civic’ natiestaten behandeld. Hierbij worden ‘civic’ natiestaten beschouwd als vrijwillig, liberaal en ‘inclusive’, ‘ethnic’ natiestaten worden daarentegen beschouwd als onvrij, genetisch en ‘exclusive’ (Bakke 2000: 1). Doordat in de etnische natie lidmaatschap aan mensen wordt toegewezen is hierin geen ruimte voor de vrije wil (of keuzevrijheid) van een individu (*ibid.*). In de ‘civic’ natie daarentegen kan men er juist wel voor kiezen om lidmaatschap te verwerven van de natie, en is er dus een element van vrije wil voor het individu (*ibid.*: 1-2).

Dit onderscheid in de literatuur hebben Jones & Smith teruggevonden in de empirie. De bovenstaande vragenlijst hebben Jones & Smith ingedeeld naar gelang hun vrijwillige of ‘ascribed’ karakter. Zij oordelen dat *NL geboren*⁷, *Nl burgerschap*, *NL wonen*, *NL spreken*⁸ & *Christelijk* ‘ascribed’ kenmerken zijn (Jones & Smith 2001: 48). De vraag over het belang van *NL ouders* was ten tijde van het onderzoek van Jones & Smith nog geen onderdeel van de vragenlijst, maar aangezien zij refereren aan het belang van gezamenlijke afkomst voor een etnische natiestaat, valt deze tevens als etnisch en ‘ascribed’ te kwalificeren⁹ (Jones & Smith 2001: 48-49). *NLvoelen* en *RespectNLwet* zijn volgens deze auteurs kenmerken van vrijwilligheid van de nationale identiteit (*ibid.*).

Teruggrijpend op mijn eigen resultaten, valt het op dat de door mij gevonden eerste dimensie niet aansluit bij zowel de ‘vrijwillige’ dimensie als bij de ‘ascribed’ dimensie die Jones & Smith hebben onderscheiden. Desondanks bestaat mijn eerste dimensie wel uitsluitend uit variabelen die een bepaalde vorm van keuzevrijheid bevatten. Zo is het wel mogelijk om de keuze te maken om NL te leren spreken net zoals je kan kiezen om in Nederland te wonen, de Nederlandse wet te respecteren en een NL staatsburger te worden. Hierbij wil ik wel als kanttekening maken dat dit niet inhoudt dat deze keuze vrijwillig wordt gemaakt. Ik sluit mij hierbij aan bij het betoog van Bakke (2000) over de overschatte vrijwilligheid van individuen aangaande nationale identiteiten

⁷ Jones & Smith geven in hun artikel de multi-interpreteerbaarheid van deze vraag aan. Bij overwegende ‘civic’ territoriale natiestaten zou geboorte volgens hen ook kunnen worden geïnterpreteerd als ‘civic’ element van nationale identiteit.

⁸ Jones & Smith geven ook hierbij de multi-interpreteerbaarheid van deze vraag aan, maar delen het toch in als ‘ascriptive’. Omdat zij uitgaan van het criterium dat iemand accentloos en foutloos de taal moet kunnen spreken.

⁹ Voor de leesbaarheid van deze scriptie refereer ik hier aan de, door mij afgekorte, namen van de variabelen. Het moge duidelijk zijn dat in de crosscountry survey van drieëntwintig landen waarover Jones & Smith schrijven de variabelen per land een andere naam krijgen.

(Bakke 2000: 4-9). Zo verplicht de Nederlandse staat immigranten om de taal te leren en de Nederlandse wet te respecteren, ook laat de Nederlandse staat niet toe dat iedereen zomaar in Nederland komt wonen en het staatsburgerschap aanvraagt (Bakke 2000: 10-11). Deze keuzevrijheid moet hierom dan ook niet verward worden met de vrijwilligheid waar Jones & Smith in hun artikel aan refereren (*ibid.*: 2).

In haar betoog tegen de scherpe tegenstelling tussen ‘ethnic’ en ‘civic’ natiestaten, stelt Bakke (2000) dat lidmaatschap in een natiestaat meer een proces van identificatie en ‘mutual recognition’ is dan een individuele keuze (Bakke 2000: 8). Toch onderscheidt zij wel een aantal elementen van nationale identiteiten die meer een keuze bevatten voor buitenstaanders dan andere (*ibid.*: 8-11). Deze keuzemogelijkheid maakt het, volgens Bakke, meer toegankelijk voor buitenstaanders om toe te treden en daarmee een meer ‘inclusive’ nationale identiteit te verkrijgen (*ibid.*: 8-9).

De door haar genoemde meer ‘inclusive’ kenmerken van een natiestaat overlappen bijna geheel de door mij onderscheiden eerste dimensie. Bakke (2000) oordeelt dat religie (*Christelijk*) een van de minst ‘inclusive’ criteria van lidmaatschap van een natie is. Ondanks dat het in principe mogelijk is om je te bekeren, zijn de persoonlijke consequenties hiervan zo groot dat het een onwaarschijnlijke keuze is (Bakke 2000: 9-10). Het criterium om in Nederland te wonen (*NLwonen*) vindt zij horen bij een ‘inclusive’ nation omdat het erg makkelijk is om eraan te voldoen voor immigranten¹⁰ (*ibid.*). Ook stelt zij dat het criterium dat men Nederlands moet kunnen spreken (*NLspreken*) voordat men tot de Nederlanders behoort, inclusive (*ibid.*). Zij merkt hierbij echter wel op dat dit alleen een inclusive kenmerk is als er niet wordt verlangd dat deze taal accentloos en vloeiend wordt gesproken. Hoewel Bakke (2000) in haar artikel stelt dat de keuze niet alleen bij de immigrant ligt om onderdeel uit te maken van een gemeenschap van wetten en instituties door de vele regels waaraan men moet voldoen, is het mijn inziens wel een keuze om, als de immigrant er eenmaal is, deze wetten en instituties te respecteren (*respectNLwet*)¹¹ (*ibid.*: 11). Hetzelfde is het geval, voor een grote groep immigranten in Nederland, voor het Nederlandse staatsburgerschap

¹⁰ Wel stelt zij dat het niet voor iedereen mogelijk is om hier te komen wonen i.v.m. regelgeving

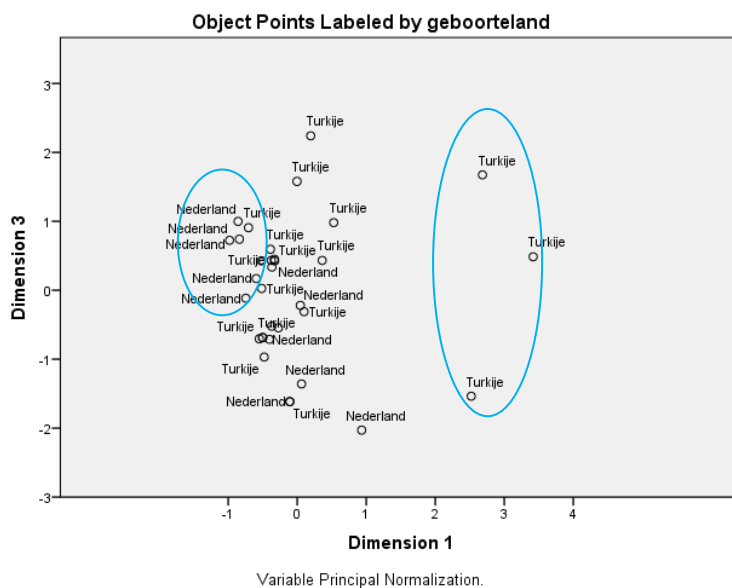
¹¹ Ik gebruik hier een nauwe interpretatie van respect waarmee ik doel op het naleven van de wet. De variabele *respectNLwet* kan echter ook zeker refereren aan een interpretatie welke meer de eerbied en hoogachting voor de Nederlandse wet benadrukt. Hierover zal ik in de derde dimensie verder uitweiden.

(*NLburgerschap*). Zij wonen in Nederland en hebben reeds het recht hier te wonen en te werken maar kunnen er ook nog voor kiezen om het staatsburgerschap aan te vragen¹².

Deze inclusieve kenmerken sluiten aan bij mijn eerste dimensie, waarop er een correlatie is tussen *Christelijk* niet van belang vinden voor het zijn van een echte Nederlander en *NL Burgerschap*, *Nl wonen*, *NL spreken* en *Respect NL wet* juist wel belangrijk vinden voor het zijn van een echte nederlander. Het is hierom dat ik deze dimensie heb benoemd tot de ‘inclusive’ dimensie.

In deze ‘inclusive’ dimensie vallen twee clusters te onderscheiden (zie figuur 4.4.5). Aan de rechterzijde van de dimensie zit een cluster van respondenten die in Turkije zijn geboren en aan de linkerzijde van de dimensie wordt er een cluster aan respondenten onderscheiden die allen in Nederland zijn geboren. Terugblikkend op figuur 4.4.4 betekent deze clustervorming aan de positieve pool van de dimensie dat deze in Turkije geboren respondenten van mening zijn dat christelijk zijn niet van belang is

Figuur 4.4.5. Biplot van dimensies 1 & 3 cluster geboorteland

voor de Nederlandse identiteit. De cluster in Nederland geboren respondenten, aan de negatieve kant van de dimensie, houdt in dat deze respondenten het erg belangrijk vinden voor het zijn van een echte Nederlander dat men het Nederlands burgerschap heeft, men langdurig in Nederland woont, men Nederlands kan

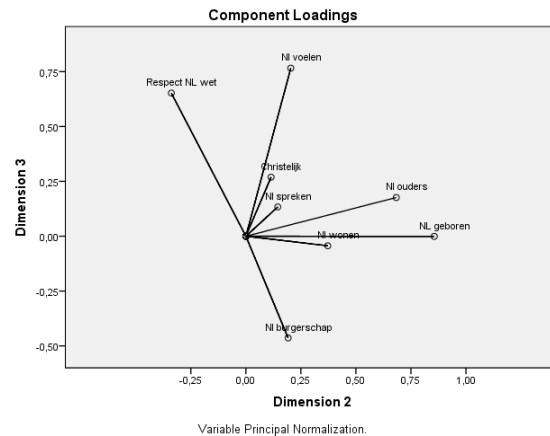
spreken en respect heeft voor de Nederlandse wet.

4.4.3.2 Dimensie 2: ‘exclusive’ dimensie

¹² Het gaat hierbij om zowel EU-immigranten als (kinderen) van gastarbeiders (zoals het grootste deel van mijn respondenten), de eerste groep heeft geen verblijfsvergunning nodig om hier te wonen en de andere groep heeft een permanente verblijfsvergunning

Dimensie twee is met het benoemen van de eerste dimensie een stuk eenvoudiger geworden. Op zowel figuur 4.4.3 als figuur 4.4.4 zien we door de lange vectoren dat veel van de variantie van de variabelen *NLgeboren* en *NLouders* op deze dimensie verklaard wordt. Met behulp van de joint category plot kunnen we hier uit opmaken dat deze dimensie wordt bepaald door het belangrijk vinden van *NLgeboren* en *Nlouders*.

Figuur 4.4.6 Biplot van dimensies 2 & 3

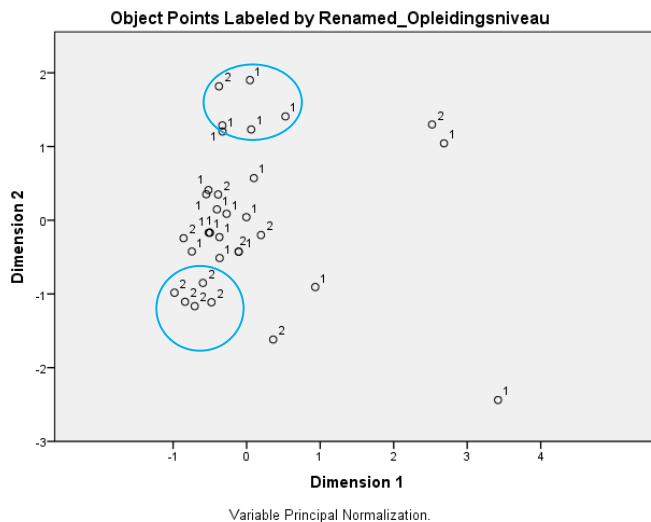
De eerste dimensie heb ik gelabeld als ‘inclusive’ omdat deze bestaat uit variabelen die voor immigranten een keuze bevatten; deze twee variabelen in de tweede dimensie bevatten juist helemaal geen keuzemogelijkheid voor de immigrant. Je hebt geen keuze in je geboorteland tevens heb je geen zeggenschap over wie je ouders zijn. Het is hierom dat ik deze dimensie als de ‘exclusive’ dimensie bestempel.

Het is wellicht opmerkelijk dat mijn Turks Nederlandse respondenten oordelen dat er zowel exclusieve als inclusieve elementen in de Nederlandse identiteit zitten. Op basis van eerdere onderzoeken is dit eigenlijk weinig verassend. Zo concluderen ook Jones & Smith (2001b) dat nationale identiteiten dualistisch van aard zijn, waardoor respondenten zowel civic als ethnic elementen als belangrijk classificeren (Jones & Smith 2001b: 103). Jones & Smith gaan hierbij uit van het dualisme tussen civic en ethnic, maar mijn respondenten geven blijk van een sterker dualisme tussen inclusive en exclusive elementen van nationale identiteit. Latere casestudies hebben deze dualiteit ook op individueel niveau laten zien (Konovich 2006: 575). De hieronderstaande casestudie 4.2 laat goed zien hoe Ahmet, een van mijn respondenten, deze dualiteit tussen inclusieve en exclusieve elementen van de Nederlandse identiteit formuleert.

In deze tweede ‘exclusive’ dimensie is er sprake van clustervorming op basis van van opleidingsniveau (zie de y-as in figuur 4.4.7). Laagopgeleiden (in de onderstaande figuur als 1 gelabeld) scoren erg hoog op deze dimensie, terwijl hogeropgeleiden juist laag scoren. Dit houdt in dat lageropgeleiden, meer dan hogeropgeleiden, geloven dat de Nederlandse identiteit ‘exclusive’ is.

4.4.3.3 Dimensie 3: gevoelsdimensie

In de door mij onderscheiden derde dimensie wordt veel van de variantie van de variabelen *respectNLwet*, *NLvoelen* en (in mindere mate) *NLburgerschap* (zie figuur 4.4.6). Na consultering van de ‘joint category plot’ kan ik hieruit concluderen dat hoge scores op de derde dimensies correleren met hoge scores op *respectNLwet* en *NLvoelen*

Figuur 4.4.7 Biplot van dimensies 1 & 2 cluster opleidingsniveau

(d.w.z. het belangrijk vinden voor het zijn van een echte Nederlander dat iemand zich Nederlands voelt en respect heeft voor de Nederlandse wet) en een lage score op *NL Burgerschap* (d.w.z. het Nederlands burgerschap niet belangrijk vinden voor de Nederlandse identiteit).

Deze derde dimensie heeft duidelijke overeenkomsten met de ‘civic voluntary’ dimensie die Jones & Smith hebben gevonden in hun data; deze dimensie bestaat uit de variabelen *respectNLwet* en *NLvoelen* (Jones & Smith 2001a: 48-49). Het benadrukken van deze gevoelsdimensie in een nationale identiteit wordt gezien als centraal onderdeel van ‘civic’ nationale identiteiten (Bryant 1995: 164). Jones & Smith (2001a) stellen daarbij dat deze twee variabelen meten of de vrijwillige band met het land genoeg is om iemand een onderdeel van een nationale gemeenschap te maken (Jones & Smith 2001: 48).

Deze duiding van de twee variabelen als ‘vrijwillig’ lijkt mij echter niet helemaal passend aangezien de variabele *NLvoelen* geen keuze bevat. Een immigrant kan er immers niet voor kiezen om zich Nederlander te voelen, hij kan hoogstens constateren dat

hij zich Nederlands voelt¹³. De variabele *respectNLwet* bevat wel een keuze in zoverre zij door respondenten wordt geïnterpreteerd als het ‘je houden aan de wet’. Deze vraag kan echter ook worden geïnterpreteerd als respect in de vorm van eerbied en hoogachting voor deze Nederlandse wet en de politieke instanties.

Wat mij de grootste bindende factor lijkt in deze twee variabelen is dat ze beide refereren aan een gevoel. Deze gevoelsdimensie correleert in de derde dimensie negatief met het Nederlandse burgerschap (Linting 2007: 39).

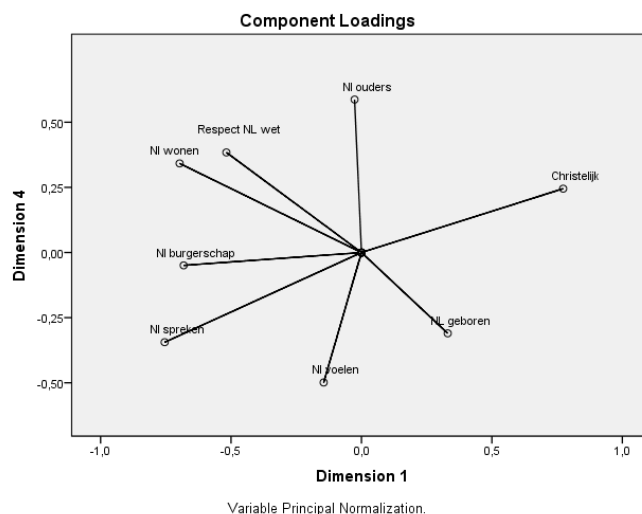
4.4.3.4 Dimensie 4: gevoel en etniciteit

In de laatste dimensie (in figuur 4.4.8 op de y-as) scoort de variabele *NLouders* hoog, deze correleert negatief met de variabele *NLvoelen*. Hieruit kunnen we opmaken dat als mijn Turks Nederlandse respondenten het hebben van Nederlandse ouders wel als belangrijk aanmerken voor de

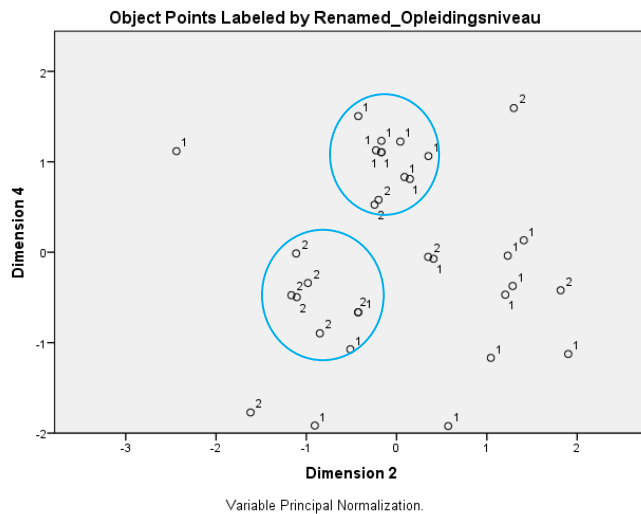
Nederlandse identiteit, dat zij het niet belangrijk vinden dat men zich Nederlands voelt voor het zijn van een echte Nederlander. Dit is goed met elkaar te rijmen omdat als iemand etniciteit een bepalende factor vindt voor het bepalen of iemand een echte Nederlander is, laat dit geen ruimte voor mensen die niet etnisch Nederlands zijn maar zich wel Nederlander voelen. Deze dimensie heb ik hierom omgedoopt tot de etniciteit en gevoel als tegenpolen.

In deze dimensie is er, net als in de tweede dimensie, onderscheid te maken tussen laagopgeleiden en hoogopgeleiden (zie onderstaande figuur 4.4.9). Dit houdt in dat waar laagopgeleiden het etnische element van de Nederlandse identiteit benadrukken, hoogopgeleiden juist het Nederlands voelen als belangrijk aanmerken voor de Nederlandse identiteit.

Figuur 4.4.8. Biplot van dimensies 1 & 4

¹³ Hierbij zou het uiteraard bevorderlijk werken als anderen deze immigrant als Nederlander zien, over dit onderwerp van ‘mutual recognition’ hieronder meer.

Figuur 4.4.9. Biplot van dimensies 2 & 4 cluster opleidingsniveau

Casus 2: Wederzijdse erkenning en het aanmeten van de Nederlandse identiteit.

Ahmet is een 55jarige elektromonteur. Door de financiële crisis is hij vijf jaar geleden ontslagen, daarvoor werkte hij 30 jaar voor een en dezelfde baas.

Bij het beantwoorden van de vragen heeft hij het er duidelijk zwaar mee. Hij is in dubio hoe hij de vragen moet beantwoorden. Hij worstelt met de vraag of hij mij zou vertellen wat hij vond dat het zou moeten zijn, of wat hij aan den lijve had ervaren.

Toen hij als twintigjarige jongen naar Nederland kwam, had hij een erg rooskleurig beeld van Holland. Eenmaal aangekomen verliep alles erg voorspoedig, hij had snel een goede baan als elektromonteur bij een Nederlands bedrijf en had het daar prima naar zijn zin. Toen er ergens in de jaren negentig de mogelijkheid ontstond om een Nederlands paspoort aan te vragen was hij er dan ook als de kippen bij; eindelijk zou ook hij net als al zijn collega's en baas een Nederlander zijn. De eerstvolgende keer dat iemand vroeg waar hij vandaan kwam zei hij dan ook; ik ben gewoon een Nederlander, net als jij. Zijn collega's en baas geloofden hier echter niks van. Om te laten zien dat hij toch echt een Nederlander was heeft hij zijn paspoort mee naar het werk genomen. Voor zijn baas en collega's maakte dit niets uit, zij zeiden: "Ahmet je zal nooit een Nederlander worden, kijk maar naar je (huids)kleur, dat hebben Nederlanders niet."

Toen de financiële crisis de bouwwereld bereikte, was Ahmet de eerste van zijn bedrijf die eruit lag.

Hij is door deze ervaring erg aan het worstelen met de vraag wat nu een echte Nederlander is. Zelf vindt hij dat het zo zou moeten zijn dat het hebben van Nederlands burgerschap, het je houden aan de regels en het spreken van de Nederlandse taal je maakt tot een echte Nederlander. Als de ‘Hollanders’ dit echter niet zo zien twijfelt hij of wat hij denkt echt waarde heeft. Hij kiest er uiteindelijk voor om zowel de ‘inclusive’ als de ‘exclusive’ elementen in de vragenlijst (redelijk) hoge scores te geven.

4.5. De Nederlandse identiteit als ‘inclusive’ en ‘exclusive’: een kwalitatieve plaatsbepaling

Zoals uit Ahmet zijn verhaal naar voren komt, wordt er in de antwoorden niet alleen meegenomen wat zij zelf zien als de Nederlandse identiteit maar ook juist hoe “Hollanders” deze identiteit construeren. Hierdoor is het niet verwonderlijk dat mijn Turks Nederlandse respondenten zowel ‘inclusive’ als ‘exclusive’ componenten in de Nederlandse identiteit onderscheiden. Dat het door immigranten van belang wordt gevonden hoe het ontvangende land de nationale identiteit construeert komt ook in het artikel van Bakke (2000) naar voren, zij spreekt hierbij over het belang van wederzijdse erkenning bij lidmaatschap van een natie (Bakke 2000: 8). Het belang van deze wederzijdse erkenning in het aanmeten van een nieuwe identiteit komt erg duidelijk naar voren in de reacties op de vraag of mijn respondenten zich Nederlands voelen.

De antwoorden op deze vraag waren grofweg te verdelen in twee groepen; de ene groep benadrukte met trots dat zij zich zowel Turks als Nederlands voelden, de andere groep stelt enigszins verdrietig datzelfde feit vast.

De respondenten in de trotse groep benadrukken stuk voor stuk de keuzemogelijkheid om hun eigen identiteit op te maken uit het beste van beide culturen. Een kleine greep uit de reacties van mijn respondenten verheldert dit sentiment. Zo vertelt Cam mij: “Ik voel me ook een Nederlander, maar voel me ook hartstikke Turks! Ik denk dat het het belangrijkste is om gewoon jezelf te blijven, je moet met mate wel je

eigen gewoonten en tradities vasthouden maar je moet je ook blijven ontwikkelen, en ook aanpassen. Het kan gewoon beide”. Een andere respondent wist mij te vertellen dat hij zich honderd procent Nederlands en honderd procent Turks voelt. “Als ik bij Turken ben denk ik: hier hoor ik bij, maar datzelfde heb ik ook met Hollanders”. Weer een ander stelde dat “Ik denk dat als je echt beide bent [Nederlands en Turks] dat je dan heel krachtig bent, omdat je van beide culturen het beste hebt mee gekozen. Zoals mijn dochters!”. De vijfendertigjarige Emel zei hierover: “Nationaliteit, in hoeverre moet je dit voelen? Je krijgt de normen en waarden van het land waar je woont wel mee, maar jij hebt de luxe om uit deze normen en waarden te kiezen. Als je slim bent doe je dat, hiermee is een identiteitscrisis te vermijden.” Anderen binnen deze groep leggen de nadruk op de flexibiliteit van het Nederlands en Turks voelen: “Ik voel me soms wel, soms niet Nederlander, wat het belangrijkste is dat ik me hier veilig voel, en dat ik mijn kinderen hier in vrede kan laten opgroeien”. Ook veelzeggend was de reactie van Elife “Ik voel mij zowel Turks als Nederlands, maar wel in de eerste plaats Turks. Maar soms voel ik mij wel een echte Nederlander. Als ik bijvoorbeeld onder de oudere generatie Turken ben, zoals mijn moeder. Dan hoor ik ze in de moskee elkaar ophitsen over dat je je man moet gehoorzamen en dan zeg ik ook echt van: dat jullie in deze onzin geloven zeg! Dan ben ik toch echt een nuchtere Nederlander, en ook erg vrij. Zeker ook qua meningsuiting!”

De andere groep benadrukt juist de grenzen aan de keuzemogelijkheid. Zo vertelt de veertigjarige Hanim mij: “Als ik naar mezelf kijk voel ik mij een Nederlander, ik eet kaas en bij Nederland tegen Brazilië [in het WK voetbal] juich ik hard voor Nederland mee. Maar in de politiek en de Nederlandse samenleving word je er elke dag aan herinnerd dat jij ‘zij’ bent. Hierdoor voel je je toch minder thuis.” Anderen benadrukken ook deze beperkte acceptatie van Hollanders. Mehmet is van mening dat “[h]et zou zo moeten zijn dat als iemand zich netjes aan de wet houdt, belasting betaalt en Nederlands spreekt dat hij ook gewoon een Nederlander zou mogen worden. Ik ben net zo [goed] een Nederlander als jij! Maar dat is niet zo, je bent gewoon altijd ‘maar’ een Turk.” “Hoewel ik veel meer van Nederland weet dan ik ooit van Turkije zal weten; doordat ik hier op school heb gezeten, voel ik me half Turks [en] half Nederlands. [Ik] denk niet dat we ooit echte Nederlanders worden, heeft toch met ras te maken.” Anderen geven aan dat zij net

als Ahmet te maken hebben gehad met discriminatie en dat zij zich hierdoor minder Nederlander voelen dan voorheen. “Vroeger [als kind] voelde ik me wel echt een Nederlander, ik wilde zelfs met een Hollander trouwen! Alleen toen gingen ze me pesten en toen dacht ik, ik hoor daar toch niet echt bij.” “Ik voelde me [enige tijd terug] helemaal een Nederlander, had veel Nederlandse vrienden en kon het erg goed vinden met mijn collega’s. Totdat ik die promotie kreeg en plots de baas werd van mijn collega’s: dan willen ze niet naar je luisteren omdat je ‘maar’ een Turk bent.”

4.6 Conclusie

Welke visie hebben mijn Turks Nederlandse respondenten op de Nederlandse Identiteit?

Als we de resultaten van de verschillende analyses bij elkaar nemen vallen er een aantal trends te onderscheiden die ons inzicht bieden in de visie van mijn Turks Nederlandse respondenten op de Nederlandse identiteit.

Zo heb ik in de basisanalyse (zie 4.3) onderzocht welke elementen van de nationale identiteit mijn respondenten belangrijk achten en in hoeverre dit overlapt met een, of meerdere, van de zestal in de theorie onderscheiden visies op nationale identiteiten.

Uit deze basisanalyse is gebleken dat de Nederlandse identiteit niet als etnisch of christelijk wordt geclassificeerd door mijn respondenten. Verder classificeren mijn Turks Nederlandse respondenten het Nederlands spreken en respect voor wetten en het politieke bestel als de belangrijkste componenten van de Nederlandse identiteit. Ook ziet een meerderheid van mijn respondenten het Nederlands burgerschap als een centraal element voor de Nederlandse nationale identiteit.

Met betrekking tot de zes theoretische visies op nationale identiteit ben ik tot de conclusie gekomen dat deze visies niet leidend zijn geweest bij het classificeren van de Nederlandse identiteit van mijn Turks Nederlandse respondenten. Ik ben tot deze conclusie gekomen omdat mijn respondenten op verschillende vragen welke onderdeel zijn van dezelfde visie radicaal andere scores gaven. Hierdoor is het erg lastig vast te stellen of mijn respondenten nu wel of niet een visie onderschrijven. Dit leidt ertoe dat ik

slechts bij drie visies vast kan stellen dat mijn respondenten deze onderschrijven of afwijzen. Deze situatie doet echter geen recht aan de door mij verzamelde data, omdat het de antwoorden op maar liefst vijf vragen buiten beschouwing laat.

Doordat de in de theorie onderscheiden visies op nationale identiteit niet leidend zijn geweest in de antwoorden van mijn respondenten, ben ik met behulp van een CATPCA-analyse op zoek gegaan naar welke visies wel leidend zijn geweest in de antwoorden van mijn Turkse Nederlanders.

Uit deze analyse is gebleken dat in de antwoorden van mijn respondenten vier onderliggende componenten te onderscheiden zijn, waarbij de eerste twee componenten verreweg de meeste variantie verklaren. Mijn respondenten onderscheiden in de eerste plaats een ‘inclusive’ element in de Nederlandse identiteit. De variabelen welke in dit component hoog scoren hebben als verbindend element dat zij allemaal een keuzemogelijkheid voor immigranten bevatten om de Nederlandse identiteit aan te meten. Het tweede component dat mijn respondenten als onderdeel van de Nederlandse identiteit ervaren, bevat juist helemaal geen mogelijkheid voor immigranten om deze identiteit te verwerven. Het is hierom dat ik deze dimensie als ‘exclusive’ heb benoemd.

Dit onderscheid tussen ‘inclusive’ en ‘exclusive’ elementen in de Nederlandse identiteit komt niet overeen met de bevindingen van Smith en Jones (2001). Zij delen de variabelen op geheel andere wijze in op basis van hun vrijwillige of ‘ascribed’ karakter. Zij gebruikten het verschil tussen ‘ethnic’ en ‘civic’ natiestaten als leidraad in hun indeling tussen vrijwillige en ‘ascribed’ variabelen. In mijn onderscheid tussen ‘inclusive’ en ‘exclusive’ elementen maak ik gebruik van Bakke (2000) haar indeling tussen welke elementen van nationale identiteiten een keuze voor immigranten bevatten en welke niet.

De eerste twee componenten in mijn data sluiten dus beter aan bij het door Bakke (2000) gemaakte onderscheid tussen ‘inclusive’ en ‘exclusive’ nationale identiteiten dan bij het theoretische onderscheid tussen ‘ethnic’ en ‘civic’ natiestaten. Ondanks deze constatering heeft de door mij onderscheiden derde dimensie wel veel raakvlakken met een element wat vaak wordt toegeschreven aan ‘civic’ natiestaten: gevoel. In deze dimensie worden twee variabelen onderscheiden welke beiden refereren aan de gevoelsband met Nederland; hierom heb ik deze dimensie omgedoopt tot gevoelsdimensie. De vierde dimensie heeft veel overlap met de overige dimensies. In

deze dimensie worden etniciteit en gevoel als tegengesteld aan elkaar ervaren, vandaar dat ik deze dimensie de noemer *eticiteit en gevoel* heb gegeven.

In zowel de tweede als de vierde dimensie blijkt dat hogeropgeleiden de nationale identiteit als meer ‘inclusive’ beschouwen dan laagopgeleiden.

Het lijkt wellicht opmerkelijk dat mijn respondenten de Nederlandse identiteit zowel als ‘inclusive’ als ‘exclusive’ classificeren, en het gevoel als iets classificeren wat losstaat van zowel ‘inclusive’ als ‘exclusive’ componenten van de Nederlandse identiteit. In het verhaal van Ahmet en in paragraaf 4.5 is duidelijk geworden hoe dit in de praktijk werkt. In deze casus is duidelijk geworden dat bij de antwoorden niet alleen wordt meegenomen wat mijn respondenten zelf zien als de Nederlandse identiteit maar ook juist hoe “Hollanders” deze identiteit construeren. Deze ‘Hollandse constructie’ van de Nederlandse identiteit is een moeilijk punt voor grofweg de helft van mijn respondenten, omdat ze zich wel Nederlander willen voelen, maar de wederzijdse erkenning ontbreekt. Hierdoor zullen zij nooit volledig geaccepteerd worden door de Hollanders; hierdoor heeft het Nederlands voelen in hun ogen geen waarde meer.

Hoofdstuk 5: De Nationale Identiteit II

5.1 Inleiding: Integratie en de Nederlandse Identiteit

De multiculturele samenleving heeft vele uitdagingen voor de Nederlandse samenleving. Zo heb ik in de sociale setting laten zien dat de ontstane culturele en etnische diversiteit de vraag oproept wat Nederland met deze verschillen aan moest. Moet de etnische en culturele diversiteit worden gekoesterd? Of moeten de nieuwkomers zich aanpassen? En zo ja? Tot op welke hoogte? En waaraan moeten immigranten zich dan aanpassen? De Nederlandse overheid heeft deze vragen vanaf de jaren tachtig beantwoord in verschillend integratiebeleid.

Het gevoerde integratiebeleid was echter in de ogen van velen onvoldoende effectief. In de eerste jaren van het nieuwe millennium werd de integratie door een groeiend aantal politieke partijen als mislukt bestempeld (Prins 2009: 16-17). Het mislukken van de integratie is volgens de politieke consensus te wijten aan een gebrek aan aandacht voor de sociaal-culturele integratie van etnische minderheden. Het was volgens deze consensus onduidelijk waaraan de immigranten zich nu exact moesten aanpassen; het was in andere woorden onduidelijk wat Nederland nu exact definieert. Het formuleren van een Nederlandse identiteit wordt als het instrument bij uitstek gezien om een eind te maken aan deze onduidelijkheid en de mislukte culturele integratie op de rails te krijgen (WRR 2007: 25). Deze Nederlandse identiteit moet hierbij als streefbeeld fungeren voor migranten (*ibid.*: 26). De focus van het integratiebeleid verschuift hiermee van het wegwerken van de sociaaleconomische achterstandspositie naar assimilatie aan de Nederlandse identiteit (*ibid.*).

Deze ontwikkelingen maken dat het integratievraagstuk en de nationale identiteit onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Integratiebeleid is om deze reden ook vaak het onderwerp van kwalitatief onderzoek naar de nationale identiteit (Smith & Jones 2001a: 46-47).

In het vorige hoofdstuk heb ik mij gericht op de vraag welke visie mijn Turks Nederlandse respondenten hebben op de Nederlandse identiteit, en of zij zich met de Nederlandse identiteit vereenzelvigen of juist niet. In dit hoofdstuk zal ik mij richten op

de visie van mijn respondenten op het Nederlandse integratiebeleid. Hiervoor heb ik de volgende subvraag geformuleerd:

Hoe kijken mijn Turks Nederlandse respondenten tegen immigratie en integratie aan, en hoe denken zij dat Nederlanders tegen integratie en immigratie aankijken?

Met de onderstaande aangepaste vragenlijst (zie figuur 5.2.1) uit het *International Social Survey Program* van 2003 ben ik van mijn respondenten te weten gekomen hoe zij zelf tegen immigratie en integratie aankijken en hoe zij denken dat Nederlanders tegen deze onderwerpen aankijken.

De resultaten van deze vragen zijn geven mij niet alleen inzicht in de manier waarop mijn respondenten tegen immigratie en integratie aankijken maar ook juist hoe zij zichzelf positioneren ten opzichte van ‘Nederlanders’. En wellicht nog belangrijker hoe mijn Turkse Nederlandse respondenten denken dat de Nederlanders over hen denken? Zien zij veel overeenkomsten tussen hun eigen mening en die van Nederlanders of zien zij veel verschillen? Zoals ook in het vorige hoofdstuk naar voren is gekomen valt identiteit te definiëren als het proces van identificatie en classificatie van (in dit geval) Turkse Nederlanders. Doordat mijn respondenten hiermee zichzelf alsmede ‘de Nederlanders’ classificeren dragen de antwoorden op deze vragen bij aan het inzicht in dit proces van identificatie en classificatie van Turkse Nederlanders (zie 5.3.10 & 5.4.3).

5.2 De vragenlijst en de theorie

In hoeverre denkt u dat de Nederlander het eens of oneens is met de volgende uitspraken en in hoeverre bent u het zelf eens of oneens met de volgende uitspraken?

-
1. Mensen die de Nederlandse gewoonten en tradities niet delen, kunnen niet volledig Nederlander worden
 2. Etnische minderheden zouden hulp moeten krijgen van de regering om hun gewoonten en tradities in stand te houden
 3. Het is beter voor de samenleving wanneer etnische groepen aan hun eigen gewoonten en tradities vasthouden
 4. Het is beter wanneer etnische groepen zich aanpassen en opgaan in de grotere samenleving
 5. Immigranten verhogen de criminaliteit
 6. Immigranten zijn in het algemeen goed voor de Nederlandse economie
 7. Immigranten nemen banen weg van mensen die in Nederland geboren zijn
 8. Immigranten verrijken Nederland met nieuwe ideeën en culturen
 9. De regering geeft teveel geld uit aan hulp voor immigranten
-

Bij deze vragenlijst hoort een schaal met de volgende vijf categorieën: *helemaal mee oneens- mee oneens- neutraal- mee eens- helemaal mee eens*. Ik heb de verkregen data uit deze vraag behandeld als ordinale categorieën waarbij 1 staat voor *helemaal mee oneens* en 5 staat voor *helemaal mee eens*. Ik heb deze als ordinaal geclassificeerd omdat er een duidelijke ordening in is aan te brengen. Doordat het ordinale variabelen betreft kan ik door te kijken naar de standaardafwijking en de gemiddelden, uitspraken doen over hoe belangrijk mijn respondenten deze onderwerpen gemiddeld vinden.

Zoals Ceobanu & Escandell (2010) in hun artikel benadrukken is het belangrijk om onderscheid te maken tussen de eerste vier en de overige vijf vragen. De eerste vier vragen toetsen de attitude ten opzichte van de integratie van immigranten en de laatste vijf toetsen de houding ten opzichte van immigranten (Ceobanu 2010: 310).

Bij de integratiestellingen (eerste vier stellingen) valt op dat hier dezelfde thema's worden aangestipt die ook in het verschillende integratiebeleid vanaf de jaren zeventig (1.2) naar voren komen. Zo zien we in de tweede stelling duidelijk de ratio achter Nederlandse integratiebeleid van de jaren zeventig en jaren tachtig terug. Deze stelling luidt: *“Etnische minderheden zouden hulp moeten krijgen van de regering om hun gewoonten en tradities in stand te houden”*. In de jaren zeventig was het integratiebeleid

gericht op het zoveel mogelijk in stand houden van de gewoonten en tradities van immigranten omdat dit voor weinig aanpassingsmoeilijkheden zou zorgen bij terugkomst (Nota Buitenlandse Werknemers 1970: 10). Integratie met behoud van identiteit was het credo van het integratiebeleid.

Ook in de jaren tachtig was het beleid gebaseerd op dit credo, wat ertoe leidde dat immigranten hulp kregen bij het in stand houden van hun eigen gewoonten en tradities. In deze tijd werd het behouden van de eigen gewoonten en tradities van immigranten echter niet meer gestimuleerd om te zorgen voor een soepele terugkeer naar het thuisland maar omdat werd gedacht dat het beter was voor de Nederlandse samenleving als iedereen zijn eigen cultuur zou behouden (Sleegers 2007: 18). De derde stelling in de bovenstaande vragenlijst stelt dat het beter is voor de Nederlandse samenleving als iedereen vasthoudt aan zijn eigen gewoonten en tradities, en sluit hiermee naadloos aan bij de ratio van de jaren tachtig.

De stelling dat het onmogelijk is om volledig Nederlander te worden als je de gewoonten en tradities niet deelt (stelling 1) reflecteert een belangrijke tendens in het politieke en publieke debat over integratie dat in de jaren negentig zijn intrede deed. Vanaf dit moment wordt er meer aandacht besteed in het integratiebeleid aan het bekend raken en aanpassen aan de Nederlandse gewoonten en tradities (WRR 2005: 94). Sinds de millenniumwissel wordt het aanpassen aan de Nederlandse gewoonten en tradities als een voorwaarde gezien van de inburgering (*ibid.*: 94).

De grotere aandacht voor de Nederlandse gewoonten en tradities in het Nederlandse integratiebeleid ging gepaard met een discours in het publieke en politieke debat om de integratie als mislukt te bestempelen en dit te wijten aan een gebrek aan aandacht voor ‘de culturele factor’ van integratie in het integratiebeleid (WRR 2007: 26). De cultuur en later vooral ook religie, van allochtonen werd in toenemende mate onverenigbaar geacht met elementen van de Nederlandse cultuur (WRR 2005: 88). De sociaaleconomische problemen waarmee immigranten kamp(t)en verdwenen naar de achtergrond van het integratiebeleid en het nieuwe integratiebeleid is erop gericht om de te integreren groep op te laten gaan in de groep Nederlanders zodat zij zich niet langer onderscheiden; assimilatie aan de Nederlandse identiteit lijkt het nieuwe credo (AvV

2008: 27). Deze stroming in het Nederlandse politieke en publieke debat zien we terug in de vierde stelling.

De stellingen vier tot en met acht toetsen de sentimenten ten opzichte van immigranten (Ceobanu & Escandell 2008: 1166). Wat hier direct bij opvalt is dat de stellingen onder zijn te verdelen in negatieve en positieve stellingen over immigranten. De scores op deze stellingen reflecteren de attitude die iemand heeft ten opzichte van immigranten (Mayda 2006: 521). Als iemand de stellingen onderschrijft dat immigranten Nederland hebben verrijkt en goed zijn voor de economie duidt dit op een positieve attitude ten opzichte van immigranten. Als iemand van mening is dat immigranten de criminaliteit verhogen en banen wegnemen van mensen die hier geboren zijn heeft deze persoon een negatieve attitude ten opzichte van immigranten.

In theoretisch en empirisch onderzoek naar wat deze attitude ten opzichte van immigranten beïnvloedt staan twee theorieën centraal: de *Ethnic Competition Theory* en de *Intergroup Contact Theory*.

De Ethnic Competition Theory is een samenvoeging van twee andere theorieën de *Realistic Conflict Theory* en de *Social Identity Theory* (Scheepers *et. al.* 2002: 18). De eerstgenoemde theorie is gebaseerd op het uitgangspunt dat competitie over schaarse middelen leidt tot conflicten tussen etnische groepen (*ibid.*). In deze theorie leidt een grotere immigrantenpopulatie er toe dat de meerderheid dit als een grotere bedreiging ervaart en zullen er vaker conflicten ontstaan (Shlueter & Wagner 2008: 154. Deze conflicten tussen etnische groepen verhogen de solidariteit binnen de eigen groep en versterken gevoelens van vijandigheid naar andere groepen toe (Scheepers *et. al.*: 2002: 18). De *Social Identity Theory* gaat ervan uit dat men een fundamentele behoefte heeft om de eigen in-group superieur te achten aan de out-group (*ibid.*: 18). Bij de Ethnic Competition Theory wordt er vanuit gegaan dat de competitie over schaarse middelen de mechanismes van sociale (contra)identificatie kan versterken, waarbij het uiteindelijke resultaat wordt geduid als exclusionisme (*ibid.*).

Als mijn Turkse Nederlanders zich bedreigd voelen door immigranten valt het te verwachten dat zij van mening zijn dat immigranten de criminaliteit verhogen en banen wegnemen van mensen die in Nederland geboren zijn. Als mijn respondenten

daarentegen geloven dat Nederlanders een exclusionistische kijk hebben op immigranten zullen ze juist hoge scores voor deze vragen geven aan de Nederlanders

De *Intergroup Contact Theory* gaat er vanuit dat ‘face-to-face’ contact tussen mensen van verschillende etnische groepen de negatieve beeldvorming van de in-group ten opzichte van de out-group beperkt (Pettigrew & Tropp 2006: 754). Hoe groter de immigrantengroep, hoe groter de kans dat de meerderheid er mee in aanraking komt, dus hoe positiever deze meerderheid denkt over de immigranten (*ibid.*: 755).

Als mijn respondenten de stellingen onderschrijven dat immigranten Nederland hebben verrijkt en goed zijn voor de economie zou het kunnen dat dit voortkomt uit veel contact met (andere) immigranten. Als er weinig, of slechts alleen negatief, contact is met Nederlanders valt het te verwachten dat ze aangeven dat Nederlanders negatief denken over immigranten.

De negende stelling is lastig in te delen. Als mijn respondenten aangeven dat zij vinden dat er teveel geld naar hulp voor immigranten toegaat hoeft dat niet per se op een negatieve attitude ten opzichte van immigranten te slaan. Dit kan ook duiden op een negatieve evaluatie van het Nederlandse regeringsbeleid. Ik zal hierom deze vraag apart van de andere vragen behandelen in de onderstaande analyse, en door onder andere te kijken naar de toelichting bij de vragen, de scores op deze vraag analyseren.

5.3. De empirie deel I: De basisanalyse

Als ik naar de descriptives van de integratie- en immigratiestandpunten van mijn respondenten kijk (zie tabel 5.2.1) valt aan de hoge scores af te lezen dat mijn respondenten het gemiddeld helemaal eens zijn met de stellingen dat immigranten Nederland verrijken en de stelling dat immigranten goed zijn voor de Nederlandse economie. Met de stellingen dat immigranten banen weg nemen, teveel geld kosten en de criminaliteit bevorderen zijn mijn respondenten het dan juist weer oneens.

Tabel 5.2.1: Integratie en immigratiestandpunten van respondenten

	Mean	Std. Deviation
Tradities & gewoontes	3,06	1,273
hulp aan minderheden	2,94	1,197
vasthouden aan eigen gewoontes	3,00	1,346
aanpassen en opgaan	3,73	1,206
criminaliteit	2,76	1,200
economisch goed	4,30	,728
banen wegnemen	2,12	1,244
verrijken NL	4,33	,924
kosten teveel geld	2,33	1,051
Valid N (listwise)= 33		

Tabel 5.2.2. Integratie- en immigratiestandpunten van Nederlanders volgens Turkse Nederlanders

	Mean	Std. Deviation
NL: tradities&gewoontes	3,94	1,116
NL: hulp aan minderheden	2,30	1,015
NL: vasthouden aan eigen gewoontes	2,52	1,228
NL: aanpassen en opgaan	4,09	1,259
NL: criminaliteit	4,33	,645
NL: economisch goed	3,18	,950
NL: banen wegnemen	3,94	1,029
NL: verrijken NL	3,27	1,232
NL: kosten teveel geld	4,27	,839
Valid N (listwise)=33		

In figuur 5.2.1. & 5.2.2 kunnen we zien dat mijn Turks Nederlandse respondenten denken dat Nederlanders heel anders denken over immigratie en integratie dan zichzelf. Aan de hoge scores valt af te lezen dat mijn respondenten denken dat Nederlanders het helemaal eens zijn met de stellingen dat immigranten de criminaliteit verhogen, dat ze teveel geld kosten en dat het beter is voor de samenleving als immigranten zich aanpassen en opgaan in de grotere samenleving. Nederlanders denken daarentegen volgens mijn respondenten dan weer niet dat immigranten meer hulp moeten krijgen van de regering om hun gewoonten en tradities in stand te houden.

Uit deze zeer elementaire vergelijking tussen de resultaten blijkt dat mijn respondenten veel verschillen ervaren tussen hun eigen visie op integratie en immigratie en die van de Nederlanders. Om te kunnen duiden welke verschillen mijn respondenten zien tussen hun eigen visie en de visie van de Nederlanders en waarom mijn respondenten zoveel verschillen hiertussen zien heb ik hieronder van elk van de negen vragen de frequenties weergegeven en de toelichting die daarbij gegeven worden.

Zoals in de vorige paragraaf duidelijk is geworden is er veel overlap in de integratiestellingen en het Nederlandse integratiebeleid door de jaren heen. Ik heb er daarom voor gekozen om de stellingen in chronologische volgorde te analyseren. De

stellingen welke de attitude toetsen ten opzichte van immigranten zal ik wel in de volgorde behandelen waarin zij voorkomen op de vragenlijst.

5.3.1. Etnische minderheden zouden hulp moeten krijgen van de regering om hun gewoonten en tradities in stand te houden

Deze stelling zou zomaar een passage kunnen zijn uit de, in de paragraaf hierboven behandelde, nota buitenlandse immigranten. Deze nota vormde het integratiebeleid uit de jaren zestig en was er voornamelijk op gericht om de immigranten te stimuleren om hun eigen cultuur te behouden zodat de terugkomst in eigen land probleemloos zou verlopen. In de frequenties valt op dat mijn respondenten over deze stelling over het algemeen niet een erg uitgesproken mening hebben. Slechts een klein aantal geeft aan het hier helemaal mee oneens of mee eens te zijn, en vijftien procent geeft aan hier neutraal in te staan.

In tabel 5.3.1 valt te zien dat zestig procent van mijn respondenten het oneens is met deze stelling of hier neutraal in staan. Een

Tabel 5.3.1 Frequenties voor respondenten en Nederlanders

		Turkse NL		NL	
		Frequency	Percent	Frequency	Percent
Valid	helemaal mee oneens	3	9,1	6	18,2
	mee oneens	12	36,4	18	54,5
	neutraal	5	15,2	2	6,2
	mee eens	10	30,3	7	21,2
	helemaal mee eens	3	9,1		
	Total (N)	33	100	33	100

veelgehoorde toelichting van

deze respondenten was dat zij hun eigen tradities wel in stand konden houden zonder hulp. Dat meer hulp er niet voor zou zorgen dat de tradities beter in stand werden gehouden en dat er van deze steun te makkelijk misbruik zou kunnen worden gemaakt. Ook merkten enkelen op dat als er steun zou worden verleend dit niet alleen ten behoeve van de gewoonten en tradities van de etnische *minderheden* zou moeten gaan. Veel van degenen die aangaven het wel met deze stelling eens te zijn gaven als toelichting dat het erg belangrijk was dat geloofsuitingen werden beschermd door de regering.

In tabel 5.3.1 valt duidelijk te zien dat mijn respondenten denken dat Nederlanders veel vaker dan zichzelf van mening zijn dat immigranten geen hulp zouden moeten krijgen voor het in stand houden van hun tradities. Mijn respondenten gaven aan dat ze dachten dat Nederlanders aan deze gewoonten en tradities van immigranten geen waarde hechten en dat ze daarom niet beschermd hoefden te worden. Een veel kleiner

aantal van mijn respondenten gaf aan dat zij dachten dat Nederlanders het met deze stelling eens zouden zijn of hier neutraal in stonden.

5.3.2 Het is beter voor de samenleving wanneer etnische groepen aan hun eigen gewoonten en tradities vasthouden

Deze stelling beweert niet alleen dat de gewoonten en tradities van immigranten behouden moeten blijven maar dat dit in het belang van de Nederlandse samenleving is. In de voorgaande paragraaf heb ik geanalyseerd dat deze houding aansluit bij het integratiebeleid van de jaren tachtig.

De helft van mijn respondenten is het met deze stelling eens en een derde is het hier juist niet mee eens. De respondenten die het met deze stelling oneens zijn, zijn het er sterker mee oneens dan degenen die het er mee eens zijn.

Tabel 5.3.2 Frequenties voor respondenten en Nederlanders

		Turkse NL		NL	
		Frequency	Percent	Frequency	Percent
Valid	helemaal mee oneens	7	21,2	7	21,2
	mee oneens	5	15,2	14	42,4
	neutraal	5	15,2	1	3,0
	mee eens	13	39,4	10	30,3
	helemaal mee eens	3	9,1	1	3,0
	Total (N)	33	100,0	33	100,0

De mitsen en maren die er bij deze vraag werden gegeven waren opvallend hetzelfde voor zowel de oneens- als de eens-stemmers. Bijna iedereen gaf aan dat het vasthouden aan eigen

gewoonten en tradities niet ten koste mag gaan van het maken van contact met Nederlanders of van het maken van contact met andere etnische groepen. Bijna unaniem werd er bij deze vraag opgemerkt dat “je je natuurlijk wel moet aanpassen”.

Zo hoorde ik van vooral mannelijke respondenten dat “ze er geen zootje van moesten maken”, dat je best je eigen cultuur mag behouden maar dat je niet opeens in boerka moet gaan lopen of op straat moet gaan bidden; “Dat past hier niet, dan schrik je mensen af”. Ook werd hier weer¹⁴ vaak op de noodzaak van het goed kunnen spreken van Nederlands gewezen: “Je moet wel met Hollanders kunnen praten”.

¹⁴ Zie hoofdstuk 4.2

Bij het vergelijken van de frequenties van deze stelling tussen de eigen mening van mijn respondenten, en wat zij denken dat Nederlanders vinden, valt direct op dat mijn respondenten bij deze vraag veel verschillen zien tussen hun eigen mening en die van ‘Nederlanders’, hoewel deze verschillen wel kleiner zijn dan bij de vorige vraag. Mijn respondenten zijn van mening zijn dat Nederlanders het twee keer zo vaak dan zichzelf oneens zijn met deze stelling. Verder is een groot verschil dat de categorie ‘neutraal’ bij Nederlanders vrijwel ontbreekt; nagenoeg geen van mijn respondenten denkt dat Nederlanders hier neutraal in staan.

5.3.3 Mensen die de Nederlandse gewoonten en tradities niet delen, kunnen niet volledig Nederlander worden

Deze stelling toetst in hoeverre mijn respondenten van mening zijn dat het nodig is om deelgenoot te zijn in de Nederlandse gewoonten en tradities voordat je een volledige Nederlander bent. In paragraaf 5.1 heb ik geconcludeerd dat deze stelling het beste aansluit bij het integratiebeleid vanaf de jaren negentig waarbij er steeds meer aandacht kwam voor het bekend raken en aanpassen aan de Nederlandse gewoonten en tradities (WRR 2005: 94).

Bijna de helft van mijn respondenten is het eens met deze stelling en een derde is het oneens met deze stelling. De respondenten die het eens zijn met deze stelling gaven aan dat zij het belangrijk vonden om mee te doen met

Tabel 5.3.3 Frequenties voor respondenten en Nederlanders

		Turkse NL		NL	
		Frequency	Percent	Frequency	Percent
Valid	helemaal mee oneens	5	15,2	2	6,1
	mee oneens	7	21,2	2	6,1
	neutraal	5	15,2	3	9,1
	mee eens	13	39,4	15	45,5
	helemaal mee eens	3	9,1	11	33,3
	Total (N)	33	100,0	33	100,0

Nederlandse gewoonten en tradities. Zij kwamen hiermee bijna unaniem met het voorbeeld van de christelijke feestdagen. Mijn respondenten waren van oordeel dat je deze moest respecteren en er ook in beperkte mate aan mee moest doen.

Zo gaf Güney als voorbeeld: “Je hoeft niet direct een kerst-boom in huis te halen met kerst maar ik vind wel dat je met je kinderen naar de kerstuitvoering (op school) moet gaan”. Ook de respondenten die neutraal stemden gaven aan dat het leuk was om

mee te doen met bepaalde dingen zoals Koninginnedag maar dat er bij andere tradities juist een conflict bestaat tussen de eigen gewoonten en tradities en de Nederlandse “Wij gaan niet Pasen of iets dergelijks vieren, daar geloven we niet in en dat vind ik ook niet nodig”

Bij veel van de respondenten die het oneens waren met deze stelling leidde deze vraag tot het proberen te identificeren van deze Nederlandse tradities. “Welke Nederlandse tradities, kaas eten? Dat doen wij ook”. Deze respondenten kwamen tot de conclusie dat Nederland niet echte tradities heeft en dat ze daarom ook niet zo belangrijk waren. Er werd hierbij vaak opgemerkt dat de reden dat Nederland geen tradities heeft is dat er zo weinig christenen in Nederland zijn; een thema wat ook in 4.2 aan bod is gekomen. Andere respondenten die het ook oneens waren met deze stelling gaven juist aan dat het “Nederlander zijn” niet draait om gewoonten en tradities maar juist om burgerschap en/of het kunnen spreken van de taal.

Tachtig procent van mijn respondenten denkt dat Nederlanders het eens zijn met deze stelling, dit aantal ligt een stuk hoger dan bij de Turkse Nederlanders zelf (zie tabel 5.3.3). Bovendien geven mijn respondenten aan dat Nederlanders vaker dat zichzelf het er helemaal mee eens zijn. Hoewel hier weinig extra uitleg bij gegeven werd kan ik hieruit wel concluderen dat mijn respondenten denken dat Nederlanders veel meer dan zichzelf hechten aan de gewoonten en tradities als voorwaarde van het zijn van een “volledige Nederlander”.

5.3.4. Het is beter wanneer etnische groepen zich aanpassen en opgaan in de grotere samenleving

Deze stelling toetst in hoeverre mijn respondenten van mening zijn dat het aanpassen en assimileren van etnische groepen de beste optie is voor de Nederlandse samenleving. In 5.2 heb ik geanalyseerd dat deze mening het beste aansluit bij het Nederlandse integratiebeleid en het daarmee gepaarde publieke en politieke debat vanaf de millenniumwisseling.

Bij de frequenties bij deze vraag valt het direct op dat mijn respondenten bij zowel zichzelf als bij Nederlanders hebben aangegeven dat ze het eens zijn met deze stelling. Het lijkt op het eerste oog erg opmerkelijk dat mijn respondenten aangeven dat het ze het beste lijkt wanneer zij zichzelf aanpassen en assimileren in de grotere samenleving.

De motivatie hierbij biedt hierin echter duidelijkheid, mijn respondenten vinden dat je je buiten de deur zoveel mogelijk moet aanpassen en binnenshuis je eigen gewoonten en tradities moet houden. Ook bij het uitoefenen van hun geloof vinden ze dat dat zoveel mogelijk thuis moest gebeuren. Mijn respondenten denken dat Nederlanders het hier met hun eens zullen zijn, ze geven alleen, geheel in lijn met de bovenstaande vragen, de Nederlanders wel hogere scores dan zichzelf.

Tabel 5.3.4 Frequenties van respondenten en Nederlanders

		Turkse NL		NL	
		Frequency	Percent	Frequency	Percent
Valid	helemaal mee oneens	3	9,1	1	3,0
	mee oneens	3	9,1	6	18,2
	neutraal	2	6,1	0	0
	mee eens	17	51,5	8	24,2
	helemaal mee eens	8	24,2	18	54,5
	Total(N)	33	100,0	33	100,0

5.3.5 Immigranten verhogen de criminaliteit

Bij deze vraag, en de volgende vier vragen die de attitude ten opzichte van immigranten toetsen, valt het op dat mijn respondenten zich, zonder uitzondering, classificeren als immigranten. Dit heb ik afgeleid uit de situatie dat de stellingen erg werden betrokken op hun eigen situatie. Dit hoeft echter niet per se te betekenen dat mijn respondenten zich in het dagelijks leven ook als immigrant zouden classificeren, het is ook erg goed mogelijk dat deze classificering voortkomt uit de opzet van de vragenlijst waarbij de laatste vijf vragen over immigranten volgen op de vragen over

Tabel 5.3.5 Frequenties van respondenten en Nederlanders

		Turkse NL		NL	
		Frequency	Percent	Frequency	Percent
Valid	helemaal mee oneens	7	21,2	1	3,0
	mee oneens	6	18,2	0	0
	neutraal	9	27,3	0	9,1
	mee eens	10	30,3	19	57,6
	helemaal mee eens	1	3,0	13	39,4
	Total (N)	33	100,0	33	100,0

integratievragen over etnische groepen.

Aangezien mijn respondenten zich identificeren als een etnische groep (zie hoofdstuk 6.3) is het, mijn inziens, zeer goed

mogelijk dat ze zich hierom ook ‘aangesproken’ voelden bij de laatste vijf vragen. Dit is voor de analyse van de resultaten relevant omdat dit betekent dat de antwoorden die zij geven voor de Nederlanders inzicht biedt in hoe mijn respondenten denken dat

Nederlanders over hen denken. Als zij zichzelf immers identificeren met de immigranten uit deze vragenlijst, geven ze met deze vraag aan hoe zij denken dat Nederlanders over hen denken.

Waar mijn respondenten bij de laatste vraag weinig verschillen zagen tussen hun eigen mening en die van de Nederlanders liggen de meningen van beide ‘groepen’ bij deze vraag mijlenver uit elkaar. Bijna de volle honderd procent van mijn respondenten denkt dat Nederlanders van mening zijn dat immigranten de criminaliteit verhogen. Zijzelf zijn het hier voor het grootste deel mee oneens, of geven aan hier neutraal in te staan. Deze vraag leidde tot erg veel reacties. Een erg vaak gehoord verwijt van degenen die aangaven dat ze het hier mee oneens waren, was dat er veel sprake was van discriminatie bij de politie. Ook werd veel gesteld dat er veel eerder politie bij wordt geroepen als het Turken of Marokkanen zijn die ergens staan en een beetje kattenkwaad uithalen. De reden dat Nederlanders wel denken dat immigranten de criminaliteit verhogen ligt volgens deze respondenten aan de media (“Bij opsporing verzocht zie je alleen maar buitenlanders!”) en aan mensen als Geert Wilders.

De een derde die aangaf dat ze dachten dat immigranten wel de criminaliteit verhoogden legde bijna unaniem de schuld bij de Marokkanen.

5.3.6. Immigranten zijn in het algemeen goed voor de Nederlandse economie

De stelling dat immigranten goed zijn voor de economie kon op grote bijval rekenen bij mijn respondenten; vijfentachtig procent was het hier mee eens. “Kijk maar eens naar alle Turkse winkels en kraampjes op de markt!”

Ook werd gewezen op de bijdrage van gastarbeiders, veelal de ouders van mijn respondenten, die de economie in de jaren zestig draaiende hebben gehouden. Mijn respondenten zijn er niet

Tabel 5.3.6 Frequenties van respondenten en Nederlanders

		Turkse NL		NL	
		Frequency	Percent	Frequency	Percent
Valid	helemaal mee oneens	0	0	1	3,0
	mee oneens	0	0	8	24,2
	neutraal	5	15,2	9	27,3
	mee eens	13	39,4	14	42,4
	helemaal mee eens	15	45,5	1	3,0
Total (N)		33	100,0	33	100

allemaal zo zeker van dat Nederlanders dit belang van immigranten ook inzien, toch

denkt de helft dat Nederlanders het wel met deze stelling eens zullen zijn. Maar een derde denkt dat Nederlanders niet denken dat immigranten economisch profijt hebben opgeleverd. Ook hierbij leggen mijn respondenten de schuld bij de media “Je hoort toch meer over alle uitkeringen van immigranten”.

5.3.7. Immigranten nemen banen weg van mensen die in Nederland geboren zijn

Net als bij de voorgaande vragen is er ook hier een grote eensgezindheid onder mijn respondenten. Bijna tachtig procent van mijn respondenten is het oneens met deze stelling, zij geven hierbij vaak als toelichting dat immigranten juist goed zijn voor de economie¹⁵. Anders dan bij de voorgaande twee stellingen, waarbij iedereen of dezelfde richting op stemde of neutraal was, zijn er hier echter ook nog twintig procent die wel van mening zijn dat immigranten banen wegnemen van mensen die hier geboren zijn. Veel van deze Turkse Nederlanders geven aan dat ze bezorgd zijn over ‘al die Polen’ die hier zijn komen werken. Als

we kijken naar de frequenties voor de Nederlanders valt het op dat deze bijna het exacte spiegelbeeld zijn van de antwoorden van de Turkse Nederlanders. Mijn respondenten denken dat Nederlanders een stuk vaker dan zichzelf van mening zijn dat immigranten banen wegnemen.

Tabel 5.3.7 Frequenties van respondenten en Nederlanders

		Turkse NL		NL	
		Frequency	Percent	Frequency	Percent
Valid	helemaal mee oneens	13	39,4	6	18,2
	mee oneens	12	36,4	0	0
	neutraal	0	0	0	0
	mee eens	7	21,2	17	51,5
	helemaal mee eens	1	3,0	10	30,3
	Total (N)	33	100,0	33	100

5.3.8. Immigranten verrijken Nederland met nieuwe ideeën en culturen

Bij de analyse van de antwoorden op deze stelling valt wederom de grote eensgezindheid op, bijna negentig procent van mijn respondenten vindt dat immigranten Nederland verrijken. Deze mening werd erg vaak verantwoord door op het toegenomen aanbod aan eetcafés en muziek in Nederland te wijzen, dit werd als een grote verbetering

¹⁵ Zij verwijzen dus terug naar hun antwoord op de vorige vraag

ten opzichte van het eerdere aanbod gezien. Dit ging gepaard met kleurrijke anekdotes over het slechte Nederlandse eten en hoe beteuterd de eerste gastarbeiders waren met het aanbod in de supermarkten en het eten op straat.

Anders dan bij de voorgaande drie stellingen denken Turkse Nederlanders dat de mening van de Nederlanders (relatief) dichtbij hun eigen mening ligt. Mijn respondenten denken dat ook Nederlanders

Tabel 5.3.8 Frequenties van respondenten en Nederlanders

		Turkse NL		NL	
		Frequency	Percent	Frequency	Percent
Valid	helemaal mee oneens	3	9,1	3	9,1
	mee oneens	0	0	7	21,2
	neutraal	1	3,0	6	18,2
	mee eens	11	33,3	12	36,4
	helemaal mee eens	18	54,5	5	15,2
	Total (N)	33	100,0	33	100,0

het eten, de gastvrijheid en ook de feesten van immigranten wel waarderen: “Als ik mijn burens uitnodig voor het Suikerfeest vinden ze het altijd erg leuk!”. “Ik krijg als ik bij mijn collega’s thuis ben altijd

5.3.9. De regering geeft teveel geld uit aan hulp voor immigranten

Het meest opvallende van de resultaten van deze stelling is te zien in de rechterzijde van de onderstaande tabel (5.3.9). Maar liefst negentig procent van mijn respondenten denkt dat Nederlanders vinden dat de regering teveel geld uitgeeft aan immigranten.

Zelf zijn mijn

Tabel 5.3.9 Frequenties van respondenten en Nederlanders

		Turkse NL		NL	
		Frequency	Percent	Frequency	Percent
Valid	helemaal mee oneens	8	24,2	0	0
	mee oneens	11	33,3	2	6,1
	neutraal	10	30,3	2	6,1
	mee eens	3	9,1	14	42,4
	helemaal mee eens	1	3,0	15	45,5
	Total (N)	33	100,0	33	100,0

het erg jammer dat er door de regering (Rutte I) zo veel wordt bezuinigd op inburgeringscursussen en taalcursussen. Hoewel een deel ook aangeeft dat er in het verleden wel iets te makkelijk geld is gegeven naar ‘culturele dingen’ maken ze zich

zorgen over de huidige bezuinigingen op bijvoorbeeld inburgeringscursussen. Zo vertelt Zeynep mij: “Ik heb erg veel aan die cursus gehad, ik heb daar Nederlands geleerd waardoor ik naar het MBO en later HBO kon gaan. Mensen die nu hierheen komen hebben deze kansen niet en dat vind ik echt zonde van de capaciteiten van die mensen”.

5.3.10 Achtergrondvariabelen

Bij de analyse van de antwoorden op deze vragen heb ik bij de eigen mening van Turkse Nederlanders geen significante verschillen aangetroffen tussen de antwoorden van de verschillende seksen, de verschillende leeftijden en de verschillende geboortelanden (zie bijlage 5.3 tabel 1 t/m 6). Deze constatering houdt in dat waar eerdere onderzoeken constateren dat vrouwen negatiever denken over immigranten dat dit onder de door mij onderzochte vrouwen niet het geval was (O'Rourke 2006: 851). Wat wel significant van elkaar verschilden waren de antwoorden tussen hoogopgeleiden en laagopgeleiden. Hoger opgeleiden denken minder snel dat immigranten banen stelen ($t(31)=-2.67$, $p=0.011$, Cohen's $d=1.07$). Dit is geheel overeenstemmend de literatuur die stelt dat hoger opgeleiden over het algemeen gezien een positievere mening ten aanzien van immigranten hebben dan laagopgeleiden (zie: Gang *et. al.* 2002, Fertig & Schmidt 2001 & 2002 en Card *et. al.* 2005). Veel auteurs verklaren aan de hand van de *Realistic Conflict Theory*, waarbij wordt gesteld dat hoogopgeleiden minder voor hun baan hebben te vrezen door de relatieve 'low skills' van de immigrantenpopulatie (Mayda 2005: 1395-1395).

Bij de visie die mijn respondenten denken dat de Nederlanders hebben, spelen de achtergrondvariabelen geboorteland, opleidingsniveau en leeftijd geen significante rol maar sekse wel (zie bijlage 5.3 tabel 10 t/m 16). Vrouwen denken significant vaker dan mannen dat Nederlanders geen hulp voor het in stand houden van de tradities van immigranten willen ($t(31)=4.17$, $p=0.000$, Cohen's $d=1.31$). Bovendien denken zij dat Nederlanders van mening zijn dat immigranten hun banen inpikken ($t(31)=-2.67$, $p=0.012$, Cohen's $d=0.94$). Ook denken vrouwen significant vaker dan mannen dat Nederlanders van mening zijn dat mensen die de Nederlandse gewoonten en tradities niet delen niet volledig Nederlander kunnen worden ($t(31)=-2.03$, $p=0.05$, Cohen's $d=0.67$).

5.4. De onderliggende componenten

5.4.1 CATPCA

Uit de basisanalyse is gebleken dat mijn respondenten erg veel verschillen zien tussen hun eigen visie op immigratie en integratie en die van Nederlanders. De visie van mijn respondenten op integratie valt niet te vangen binnen één enkele stelling maar mijn respondenten sluiten zich aan bij elementen van meerdere stellingen. Ze verwachten bij vrijwel elke stelling dat Nederlanders hier anders dan zichzelf over denken. Mijn respondenten zijn onverdeeld positief over immigratie en denken dat Nederlanders hier een stuk negatiever over zijn.

Hoewel dit allemaal bruikbare conclusies zijn, zijn er ook veel vragen onbeantwoord gebleven. Zijn er (cluster)verbanden tussen deze variabelen en zijn er onderliggende componenten in mijn data te onderscheiden? Sluiten deze onderliggende componenten aan bij de in 5.2 geponeerde theorieën? Of juist niet?

Om een zo volledig antwoord te kunnen geven op de vraag wat de visie is van mijn respondenten op immigratie en integratie, en hoe zij denken dat Nederlanders tegen integratie en immigratie aankijken zal ik hierom in deze paragraaf op zoek gaan naar de onderliggende componenten aan de hand waarvan mijn respondenten hun visie en die van Nederlanders hebben geclassificeerd. Om deze onderliggende componenten in de data te vinden heb ik er net als in het vorige hoofdstuk voor gekozen een Categorical Principal Component Analysis uit te voeren (zie 4.4.). Ik heb voor een CATPCA-analyse gekozen om het explorerende karakter van CATPCA, omdat ik nog geen hypothese heb geformuleerd sluit dit perfect aan bij het explorerende karakter van de analyse van de vragenlijst. Net als in het vierde hoofdstuk wil ik ook met deze analyse niet pretenderen een visie op immigratie en integratie te ontdekken van alle Turkse Nederlanders. De visies die ik bij mijn respondenten onderscheid kunnen wel wellicht dienen als hypothesen voor vervolgonderzoek.

5.4.2 Aantal dimensies

In de eerste plaats is het nodig om te bepalen welk aantal dimensies resulteert in een optimaal model. Als ik voor deze analyse het eigenwaarde-hoger-dan-1 criterium zou hanteren, zijn er zeven dimensies welke aan dit criterium voldoen (zie tabel 5.4.1).

Omdat zulk een groot aantal dimensies niet bijdraagt aan de interpreteerbaarheid van de dimensies heb ik ervoor gekozen om te kijken naar de toegevoegde variantie van elk van de zeven dimensie.

Hierbij valt op dat bij de dimensies drie tot en met zeven de verklaarde variantie in de vierde dimensie aan de lage kant is. Deze is minder dan vijftien procent, en aangezien in CAT-PCA analyses vaak wordt gewerkt met het criterium dat alle dimensies meer dan vijftien procent van de data moeten verklaren, is het nodig om naar de toegevoegde waarde van deze dimensies te kijken. Om te beoordelen of deze dimensies bruikbaar zijn heb ik

hierom naar de ladingen van de variabelen op de verschillende componenten gekeken.

In deze componentladingen van de vijfde, zesde en zevende dimensie valt het op dat er erg veel kruisladingen zijn met de overige dimensies waardoor deze dimensies

Tabel 5.4.2 Model Summary

Model Summary			
Dimension	Cronbach's Alpha	Variance Accounted For	
		Total (Eigenvalue)	% of Variance
1	,753	3,465	19,252
2	,722	3,143	17,462
3	,684	2,828	15,713
Total	,947 ^a	9,437	52,427

a. Total Cronbach's Alpha is based on the total Eigenvalue.

verklaarde variantie van 68% of een driedimensionaal model met een verklaarde variantie van 53% (Zie bijlage 5.1 tabel 7). Bij de componentladingen valt de toegevoegde waarde van deze vierde dimensie te betwijfelen. Maar twee van de achttien variabelen scoren hoog in de vierde dimensie, waarbij een van de variabelen ook nog een hoge kruislading

Tabel 5.4.1 Model summary

Model Summary			
Dimension	Cronbach's Alpha	Variance Accounted For	
		Total (Eigenvalue)	% of Variance
1	,737	3,288	18,266
2	,712	3,056	16,976
3	,603	2,325	12,918
4	,564	2,138	11,878
5	,487	1,853	10,296
6	,250	1,310	7,277
7	,161	1,179	6,551
8	-,045	,960	5,331
Total	,993 ^a	16,109	89,493

a. Total Cronbach's Alpha is based on the total Eigenvalue.

voor de inhoudelijke analyse niet genoeg toevoegen om een vijf- zes- of zeven-dimensionaal model te kunnen rechtvaardigen (zie bijlage 5.1 tabel 1 t/m 6).

Nu de dimensies zijn gereduceerd tot een meer hanteerbaar aantal zal ik moeten bepalen of ik kies voor een vierdimensionaal model met een

heeft met de eerste dimensie. Ik heb er hierom voor gekozen om te werken met een driedimensionaal model waarbij alle dimensies meer dan vijftien procent van de variantie verklaren (zie tabel 5.4.2).

Voordat ik deze dimensies kan interpreteren zal ik eerst kijken naar eventuele uitbijters en onregelmatigheden in de transformatieplots in dit driedimensionale model. In mijn data zijn geen uitbijters te bespeuren, wel zijn er veel plateau-effecten van verschillende variabelen in de transformatieplots. Om dit op te lossen heb ik de verantwoordelijke categorieën samengevoegd en heb ik de rest van de analyse uitgevoerd met de gehercodeerde variabelen (zie bijlage 5.2).

Nu ik een optimale dataset met drie dimensies heb geselecteerd voor mijn analyse is het noodzakelijk om te kijken naar de componentladingen. In tabel 5.4.3 is te zien hoe de variabelen op de verschillende componenten laden. Hierin valt te zien dat in de eerste dimensie de variabelen *hulpvoortradities*, *vasthoudeneigentradiaties* en *teveelhulp* hoog scoren en de variabelen *NLecongoed* en *NLverrijkenNL* op dezelfde dimensie hoog scoren met een negatieve lading. Op de tweede dimensie worden de variabelen *delentradiaties*, *stelenbanen*, *NLdelentradiaties*, en *NLteveelhulp* onderscheiden met een negatieve lading. De variabelen *aanpassen en opgaan* en *NLhulpvoortradities* hebben op dezelfde dimensie een positieve lading. De derde dimensie laat hoge scores zien voor *verrijkenNL* en *NLstelenbanen*, ook scoren *econgoed* en *NLvasthoudeneigentradiaties* hoog met een negatieve lading.

Tabel 5.4.3 Componentladingen

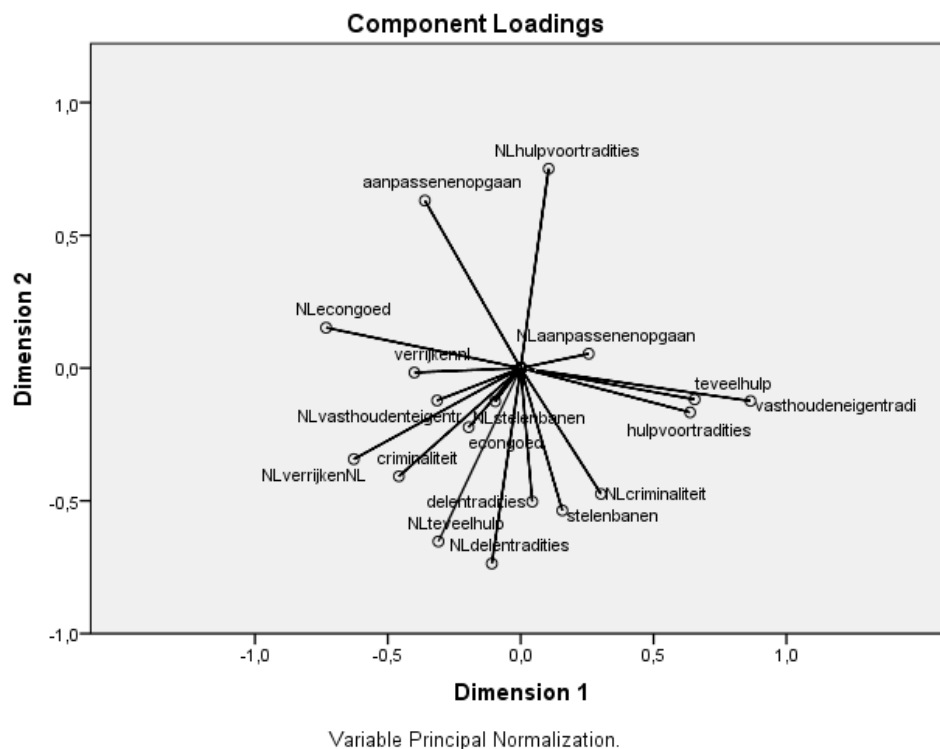
	Component Loadings		
	Dimension		
	1	2	3
delentradiaties	,043	-,503	-,158
hulpvoortradities	,637	-,167	-,498
vasthoudeneigentradiaties	,865	-,124	,014
aanpassen en opgaan	-,361	,631	-,185
criminaliteit	-,458	-,408	,140
econgoed	-,196	-,223	-,551
stelenbanen	,157	-,537	-,321
verrijkenNL	-,400	-,017	,538
teveelhulp	,655	-,118	-,042
NLdelentradiaties	-,109	-,736	-,311
NLhulpvoortradities	,105	,751	-,367
NLvasthoudeneigentradiaties	-,315	-,122	-,606
NLaanpassen en opgaan	,256	,054	-,361
NLcriminaliteit	,302	-,474	,086
NLecongoed	-,732	,152	-,422
NLstelenbanen	-,096	-,125	,797
NLverrijkenNL	-,628	-,343	-,389
NLteveelhulp	-,310	-,653	,327

Variable Principal Normalization.

5.4.3. Dimensie 1: Waardering in- outgroup

Nu er een globaal beeld is van wat hoog scoort in welke dimensie, is het nodig om de verschillende onderliggende componenten te onderscheiden en te benoemen. Ik doe dit met behulp van de biplots van de verschillende dimensies. De hierboven genoemde variabelen die op de eerste dimensie hoog scoren zijn in de onderstaande biplot van de eerste dimensie met de tweede dimensie (figuur 5.4.4) herkenbaar aan de lange vectoren. Deze vectoren geven aan dat veel van de variantie van deze variabelen in de eerste dimensie wordt verklaard (Linting 2007:25).

Figuur 5.4.4 Biplot eerste en tweede dimensie

In de bovenstaande biplot valt op dat aan de pluszijde van de eerste dimensie de variabelen *hulpvoortradities*, *vasthoudeneigentradiet* en *teveelhulp* in een cluster bijeen liggen. De variabelen *vasthoudeneigentradiet* en *teveelhulp* liggen zelfs zo dicht op elkaar dat zij hetzelfde meten (Linting 2007: 39). Deze cluster correleert negatief met de variabele *NLeconomgoed* en heeft geen statistische correlatie met de variabele *NLverrijkenNL* (*ibid.*).

Na consultering van de ‘joint category plot’ (zie bijlage 5.1 tabel 9) kan ik hieruit concluderen dat hoge scores op de eerste dimensies correleren met lage scores op

Nlecongoed en *NLverrijkenNL*. Dit houdt in dat mijn respondenten denken dat Nederlanders vinden dat immigranten niet goed zijn voor de economie en niet vinden dat immigranten Nederland verrijken. Deze dimensie correleert tevens met een hoge score op *vasthoudeneigentradities*, *hulpvoortradities* en een relatief hoge score op *teveelhulp*. Dat wil zeggen dat mijn respondenten zelf vinden dat het beter is voor de Nederlandse samenleving dat immigranten aan hun eigen tradities vasthouden en dat de regering hulp moet bieden om deze gewoonten en tradities in stand te houden. De hoge score op *teveelhulp* geeft aan dat mijn respondenten het met de stelling oneens zijn dat immigranten teveel hulp krijgen van de regering (in plaats van helemaal mee oneens).

Als ik met deze informatie nogmaals naar de biplot (figuur 5.4.4) kijk valt op dat dat de eerste dimensie wordt gekenmerkt door een hoge waardering voor de eigen gewoonten en tradities en de verwachting dat Nederlanders een lage waardering voor de bijdrage van immigranten hebben (zowel op economische als cultureel vlak). Aan de linkerzijde van de dimensie zien we de waardering die mijn immigranten denken dat Nederlanders hebben voor hun maatschappelijke bijdrage¹⁶ en aan de rechterzijde de waardering die zij zelf hebben voor hun eigen tradities en gewoonten. Hiermee creëren mijn immigranten in deze dimensie een duidelijke in- en een outgroup. Wat de groepen verbindt is de verwachte waardering voor elkaar van gewoonten en tradities. Mijn respondenten waarderen de maatschappelijke waarde van hun eigen gewoonten en tradities positief en vinden daarom dat de regering moet helpen om dit in stand te houden. Zij denken juist dat Nederlanders deze maatschappelijke waarde van immigranten en hun tradities geheel niet inzien. Ik heb er daarom voor gekozen om deze dimensie om te dopen tot de waarderingsdimensie in- outgroup.

¹⁶ Zoals uit de toelichting bij de vragen blijkt (zie 5.3.5 tot en met 5.3.9) interpreteerden mijn respondenten zichzelf als immigranten bij deze vraag.

5.4.4 Dimensie 2: Aanpassen & accepteren

Het onderstaande figuur bevat een biplot met op de x-as de tweede dimensie en op de y-as de derde dimensie. In de tweede dimensie zien we aan de rechterzijde dat veel van de variantie van de variabelen *aanpassen en opgaan* en *NL hulpvoortradities* in deze dimensie worden verklaard. Deze twee variabelen correleren negatief met de variabelen *delentradities*, *stelen banen*, *NL delentradities*, *NL criminaliteit*¹⁷ en *NL teveel hulp*.

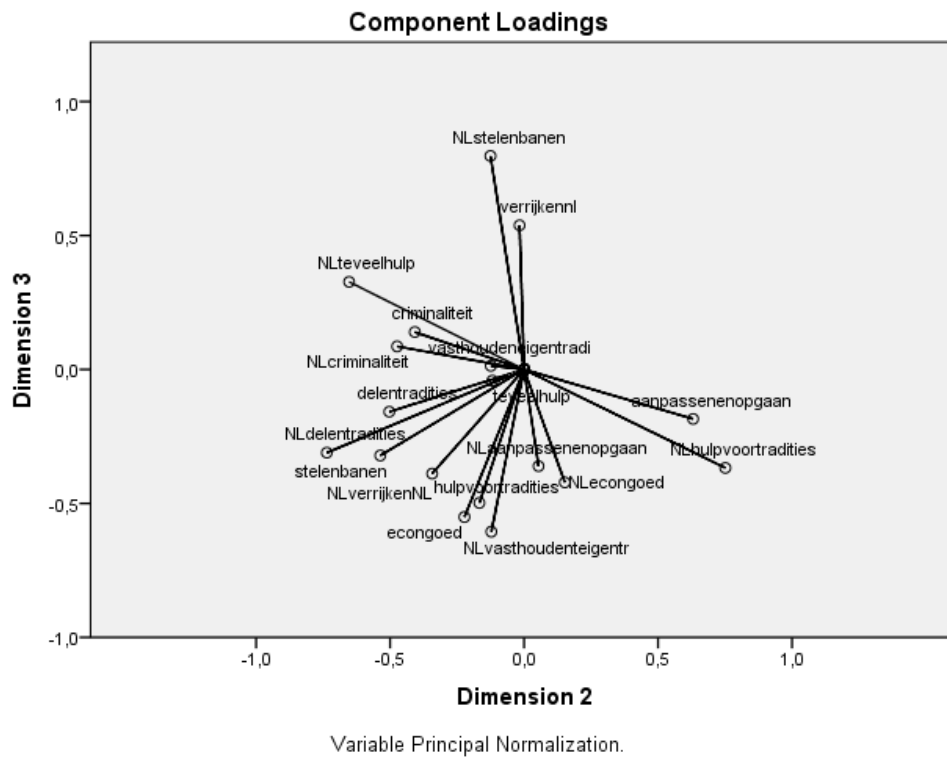
Tevens kan ik uit de onderstaande biplot opmaken dat hoge scores op de tweede dimensie correleren met een hoge score op *aanpassen en opgaan* en *NL hulpvoortradities* en een lage score op deze dimensie correleert met een lage score voor de variabelen *delentradities*, *stelen banen*, *NL delentradities*, *NL criminaliteit* en *NL teveel hulp*.

Door het grote aantal variabelen die in deze dimensie verklaard worden lijkt het lastig om deze dimensie te benoemen. Als ik echter kijk naar wat deze hoge respectievelijk lage scores inhouden wordt het onderliggende component duidelijk (zie bijlage 5.1 tabel 10).

Deze scores betekenen dat de mening dat de mening dat je je moet aanpassen aan de Nederlandse samenleving en buitenshuis moet opgaan in deze samenleving (zie 5.3.4) correleert met de verwachting dat Nederlanders een milde(re) vorm van integratie nastreven waarin men niet verwacht dat immigranten elke Nederlandse traditie delen (*delentradities*) en er overheidshulp is om de migrantentradities in stand te houden (*NL hulpvoortradities*). Bovendien correleert dit met de verwachting dat Nederlanders positiever over immigranten denken en zodoende niet denken dat immigranten de criminaliteit verhogen (*NL criminaliteit*) en de verwachting dat Nederlanders niet vinden dat er teveel hulp gaat naar immigranten (*NL teveel hulp*). Minder essentieel voor het benoemen van de dimensie is de constatering dat het vinden dat je je moet aanpassen en verwachten dat Nederlanders een milde vorm van integratie nastreven verband houdt met het niet vinden dat immigranten elke Nederlandse traditie moeten delen (*delentradities*) en dat immigranten geen banen stelen (*stelen banen*).

¹⁷ Ondanks dat de lading van deze variabele net niet boven de 0,5 uitkomt (zie figuur 5.4.3) heb ik door de richting van de vector van *NL criminaliteit* besloten om deze wel mee te nemen in de inhoudelijke analyse van de tweede dimensie (zie figuur 5.4.5)

Figuur 5.4.5 Biplot dimensie 2& 3

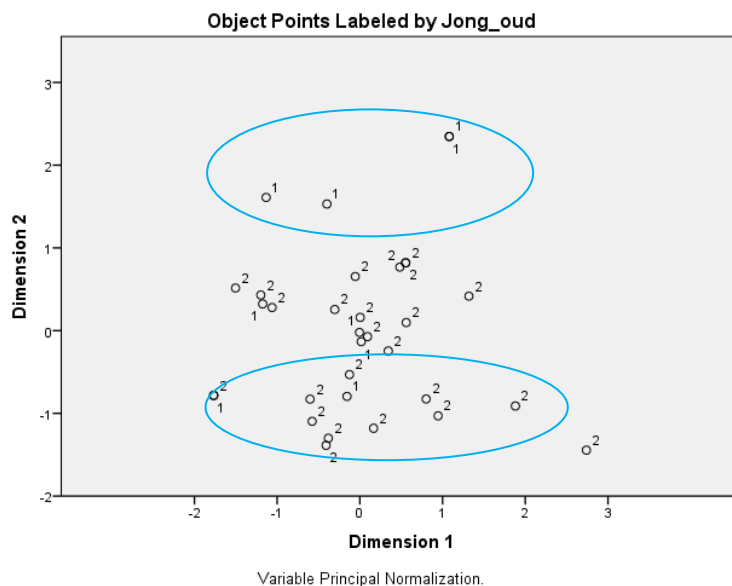

Met deze informatie over antwoorden achter de variabelen blijkt deze dimensie niet alleen geen duidelijke scheiding tussen de in- en outgroup aan te geven (zoals in de eerste dimensie) maar nog belangrijker is dat de (door mijn respondenten verwachte) visie van de Nederlanders en die van de Turkse Nederlanders niet mijlenver uiteen ligt. Hoewel mijn respondenten in de basisanalyse erg veel verschillen aangaven tussen hun eigen visie op integratie en immigratie en die ‘de Nederlanders’ wordt deze dimensie gekenmerkt door het gezamenlijk nastreven van een vorm van integratie waarin immigranten zich aanpassen maar waar er wel ruimte is voor het behouden van eigen tradities en waar Nederlanders niet een uitgesproken negatieve houding hebben ten opzichte van immigranten. Ik benoem deze dimensie hierom tot de ‘aanpassen en accepteren’ dimensie.

In deze ‘aanpassen en accepteren’ dimensie zijn twee duidelijke profielen van respondenten te onderscheiden. Aan de positieve kant van deze dimensie is een cluster jongeren te vinden. Dit houdt in dat jongeren, meer dan ouderen, van mening zijn dat het belangrijk is om je aan te passen aan de Nederlandse samenleving en buitenshuis moet

opgaan in deze samenleving (*aanpassen en opgaan*) en dat zij verwachten dat Nederlanders overheidshulp willen voor migrantentradities (*Nlhulpvoortradities*). Aan de negatieve kant van de tweede dimensie zien we dat 30-plussers verantwoordelijk zijn voor veel van de verklaarde variantie van de variabelen die hier hoog scoren. Dit houdt in dat zij eerder dan jongeren verwachten dat Nederlanders niet denken dat immigranten de criminaliteit verhogen (*NLcriminaliteit*) en ook verwachten dat Nederlanders niet vinden dat er teveel hulp gaat naar immigranten (*NLteveelhulp*). Ook denken dertigplussers dat Nederlanders niet eisen dat migranten elke Nederlandse traditie delen (*delentradities*).

Figuur 5.4.6 Biplot dimensie 1&2 gelabeld op leeftijd

5.4.5. Dimensie 3: Exclusionisme

Waar er in de eerste dimensie een duidelijke ingroup en outgroup kan worden onderscheiden en deze scheiding in de tweede dimensie geheel verdwenen lijkt te zijn wordt de derde dimensie gedomineerd door de outgroup. De variabele *NLstelenbanen* correleert positief met deze dimensie en de variabelen *NLvasthoudeneigentradities*, *NLecongoed* en *NLverrijkenNL* correleren negatief met deze dimensie (zie bovenstaande figuur 5.4.5). Na een korte blik op de jointcategoryplot (zie bijlage 5.1 figuur 10) houden deze scores in dat Nederlanders van mening zijn dat immigranten wel onze banen stelen

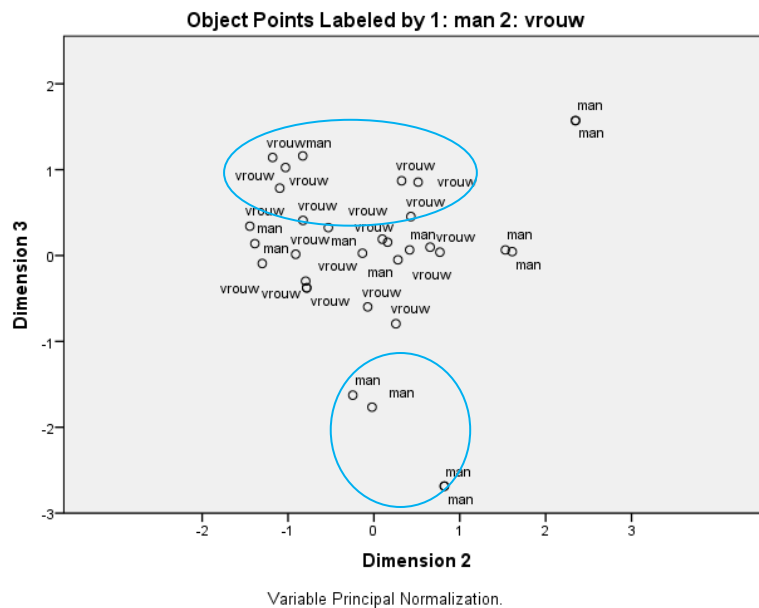
en dat zij niet vinden dat immigranten Nederland verrijken of goed zijn voor de economie. Ook zijn zij niet van mening dat het beter is voor de Nederlandse samenleving als immigranten aan hun eigen tradities en gewoonten vasthouden. Als dit de enige variabelen zouden zijn die hoog scoren in deze dimensie zou ik deze dimensie zonder aarzelen omdopen tot de 'Nederlands exclusionisme dimensie'. Dit is echter niet het geval; ook de variabelen *verrijkenNL*, *econgoed* en *hulpvoortradities* zien veel variantie verklaard in deze dimensie.

De variabele *verrijkenNL* kan niet inhoudelijk binnen deze dimensie verklaard worden; hoge scores voor deze variabele zijn inhoudelijk onverenigbaar met de andere scores. Een mogelijke verklaring voor deze vreemde eend in de bijt zou kunnen zijn dat deze door de compressie van het werken in minder dan zeven dimensies in deze dimensie terecht is gekomen.

De overige twee variabelen zijn daarentegen eenvoudig te verklaren binnen het exclusionisme wat van de overige variabelen en hun vectoren uitgaat. Na consultering van de 'joint category plot' blijkt dat lage scores op de variabelen *econgoed* en *hulpvoortradities* staan voor het niet vinden dat immigranten goed zijn voor de Nederlandse economie en het vinden dat immigranten geen hulp moeten krijgen voor het in stand houden van hun tradities

(zie bijlage 5.1 figuur 10). Deze lage scores geven net als de lage scores die mijn respondenten aan Nederlanders toeschreven blijk van een (milde) exclusionistische kijk op immigranten en integratie. Om deze reden identificeer ik de onderliggende component waar de variabelen mee correleren als *exclusionisme*.

Figuur 5.4.7 Biplot dimensie 2&3 gelabeld op sekse

In deze *exclusionisme* dimensie worden twee clusters onderscheiden. Mannen scoren erg laag op deze dimensie en vrouwen juist redelijk hoog. Dit houdt in dat vrouwen eerder dan mannen verwachten dat Nederlanders denken dat immigranten banen stelen. D vinden dat immigranten niet (erg) goed zijn voor de Nederlandse economie en vinden niet dat immigranten hulp moeten krijgen voor het in stand houden van hun tradities. Zij verwachten tevens dat Nederlanders denken dat immigranten wel onze banen stelen en dat Nederlanders niet vinden dat immigranten Nederland verrijken of goed zijn voor de economie.

5.5 Conclusie

Hoe kijken mijn Turks Nederlandse respondenten tegen immigratie en integratie aan, en hoe denken zij dat Nederlanders tegen integratie en immigratie aankijken?

Uit de antwoorden en de toelichting op de eerste vier stellingen komt een duidelijk beeld naar voren van de visie van mijn Turks Nederlandse respondenten op integratie. Uit de analyse van de eerste stelling is gebleken dat een meerderheid van mijn respondenten niet van mening is dat etnische minderheden per se hulp moeten krijgen om hun gewoonten en tradities in stand te houden, daar zijn de etnische minderheden volgens mijn respondenten zelf verantwoordelijk voor. Toch meent een grote groep respondenten dat er wel staatshulp moet zijn om hun religieuze tradities te kunnen waarborgen. Er zit erg veel variantie in de scores die mijn respondenten hebben gegeven op de stelling of het beter is voor de samenleving wanneer etnische groepen aan hun eigen gewoonten en tradities vasthouden. Ondanks de variantie in scores was de toelichting opvallend gelijksoortig; bijna al mijn respondenten wezen er op dat het vasthouden aan de eigen gewoonten en tradities niet ten koste mag gaan van het maken van contact met Nederlanders of andere etnische groepen. De stelling of mensen die de Nederlandse gewoonten en tradities niet delen niet volledig Nederlander kunnen worden kan op instemming rekenen van het merendeel van mijn respondenten. Zij vinden het belangrijk om bijvoorbeeld christelijke feestdagen te respecteren en hier ook in beperkte mate aan mee moest doen. Veel van degenen die aangaven het niet met deze stelling eens te zijn, waren van mening dat Nederland geen echte tradities meer heeft en het daarom niet

belangrijk was om je daaraan aan te passen. Een ruime meerderheid van mijn respondenten geeft aan dat het beter is als etnische groepen zich aanpassen en opgaan in de grotere samenleving. De opmerkelijke instemming met deze stelling wordt door mijn respondenten gemotiveerd met de overtuiging dat je je buiten de deur zoveel mogelijk moet aanpassen en binnenshuis je eigen gewoonten en tradities moet (be)houden.

Mijn respondenten zijn van mening dat Nederlanders over bijna de gehele linie een andere visie hebben op integratie dan zichzelf. Zo denken mijn respondenten dat Nederlanders veel meer dan zichzelf gewoonten en tradities als voorwaarde zien voor het zijn van een echte Nederlander. Hoewel mijn respondenten zelf ook niet geheel onverdeeld zijn over of het beter is voor de samenleving als minderheden vasthouden aan hun eigen tradities, en of etnische minderheden hulp zouden moeten krijgen van de regering om hun gewoonten in stand te houden denken zij ook hier dat de Nederlanders denken dat minderheden geen hulp moeten krijgen en dat vasthouden aan gewoontes en tradities absoluut niet beter is. Dit verschil in mening komt volgens mijn respondenten voort uit een gebrek aan waardering voor de tradities en gewoonten van hen en andere etnische minderheden.

Bij deze immigratiestellingen onderscheiden mijn respondenten hun visie nog duidelijker van die van de Nederlanders dan bij de vragen over integratie. Bijna zonder uitzondering wordt gedacht dat Nederlanders van mening zijn dat immigranten de criminaliteit verhogen en banen stelen. Mijn respondenten denken niet dat Nederlanders de immigranten goed voor de Nederlandse economie vinden en Nederland vinden verrijken. Mijn respondenten zelf denken precies het tegenovergestelde van immigranten.

Bij de stellingen die de attitude ten opzichte van immigranten onderzoeken is het belangrijk om op te merken dat mijn respondenten zichzelf, zonder uitzondering, classificeren als immigranten. Dit houdt in dat de antwoorden die zij geven betrekking hebben op zichzelf en de antwoorden die zij geven voor 'de Nederlanders' inzicht bieden in hoe mijn respondenten denken dat Nederlanders over hen denken. Dit houdt dus in dat zij het gevoel hebben dat Nederlanders hen niet als een toegevoegde waarde voor de Nederlandse samenleving zien.

In de CATPCA analyse heb ik drie onderliggende componenten geïdentificeerd die een groot deel van de variantie in de antwoorden op deze vragen verklaren. Het is het

hierboven al vastgestelde gepercipieerde gebrek aan waardering wat in de eerste dimensie van de CATPCA naar voren komt. In deze dimensie correleert de lage waardering die mijn respondenten denken dat Nederlanders hebben voor hun maatschappelijke bijdrage met de hoge waardering die zij zelf hebben voor hun eigen tradities en gewoonten. Waar er in de eerste dimensie duidelijk onderscheid wordt gemaakt tussen de ingroup en de outgroup, is dit onderscheid in de tweede dimensie niet gemakkelijk te maken. Deze dimensie wordt gekenmerkt door het gezamenlijk nastreven van een vorm van integratie waarin immigranten zich aanpassen maar waar er ruimte is voor het behouden van tradities en waar Nederlanders niet een uitgesproken negatieve mening hebben over immigranten. De derde en tevens laatste dimensie wordt gekenmerkt door exclusionisme van zowel Nederlanders als Turkse Nederlanders.

Hoofdstuk 6: Thuisvoelen

6.1. Inleiding

In de sociale setting is naar voren gekomen dat verschillende wetenschappers constateren dat de nationale identiteit aan het essentialiseren is. Deze essentialisering zou voor Turkse Nederlanders inhouden dat zij niet als echte Nederlanders worden geaccepteerd als zij zich niet volledig hebben geassimileerd aan deze Nederlandse identiteit.

Zoals we in het vierde hoofdstuk hebben gezien is het inderdaad zo dat veel van mijn respondenten zich niet een ‘echte Nederlander’ voelen doordat zij het gevoel hebben dat zij door ‘de Nederlanders’ niet als echte Nederlanders gezien worden. Het is bij dit onderzoek niet mogelijk om te onderzoeken of de nationale identiteit zich inderdaad aan het essentialiseren is; het is immers geen longitudinaal onderzoek. Het is echter wel in het vijfde hoofdstuk duidelijk geworden dat mijn Turkse Nederlanders zichzelf als verschillend beschouwen van de Nederlanders. En dat mijn respondenten bovendien denken dat Nederlanders een negatieve mening hebben over hun bijdrage aan de Nederlandse samenleving.

Mijn respondenten geven met deze resultaten duidelijk aan dat ze niet (geheel) bij de Nederlanders thuishoren. Dit leidt uiteraard tot de vraag waar Turkse Nederlanders zich dan wel bij thuisvoelen? Voelen zij zich wel thuis bij Turkse Nederlanders? En voelen ze zich wel thuis in de Nederlandse samenleving? In het wetenschappelijke discours worden deze vragen onder de noemer ‘sense of belonging’ gesteld. Het is dit gevoel van thuisvoelen dat ik in dit hoofdstuk heb onderzocht door middel van de volgende subvraag.

Subvraag: *In hoeverre voelen mijn Turks Nederlandse respondenten zich thuis in Nederland?*

Turkse Nederlanders hebben uiteraard verschillende groepen/entiteiten of mensen in Nederland waarbij zij zich kunnen thuis voelen. Voor dit onderzoek heb ik mij gericht op de ‘sense of belonging’ bij de eigen etnische groep en bij Nederland.

Hieronder ga ik eerst de resultaten presenteren over de mate waarin mijn Turkse Nederlanders zich thuisvoelen bij hun eigen etnische groep: Turkse Nederlanders. Ook zal ik hierbij aandacht besteden aan welke achtergrondvariabelen effect hebben op deze ‘sense of belonging’ bij de eigen etnische groep. In 6.3 heb ik de ‘sense of belonging’ van mijn respondenten met de Nederlandse samenleving gepresenteerd. In de hierop volgende paragraaf heb ik de resultaten gepresenteerd van de vraag die het gevoel van thuishoren bij verschillende groepen ordent; waaronder Turkse Nederlanders en autochtone Nederlanders. De vijfde paragraaf heb ik gewijd aan het toetsen van verschillende hypothesen over de mate waarin de ‘sense of belonging’ bij de ene groep samenhangt met de ‘sense of belonging’ bij de andere groep.

6.2. Thuisvoelen bij Turkse Nederlanders: de theorie

Zoals ook in het theoretische kader aan bod is gekomen wordt de identificatie met de eigen etnische groep beschouwd als een primaire identificatie (Jenkins 2008: 86-88). Deze primaire identificatie wordt beschouwd als ‘footprint’ die bepalend is voor het verdere proces van identiteitsvorming (WRR 2007: 48). Deze ‘footprint’ houdt voor mijn onderzoek in dat ik verwacht dat mijn respondenten zich zeer waarschijnlijk bij hun eigen etnische groep thuis voelen.

Onderdeel van de identificatie met de eigen etnische groep zijn gevoelens van etnisch thuishoren, trots, een idee van groepslidmaatschap en een positieve attitude ten opzichte van de eigen groep (Ponterotto 2003: 503). Ik heb deze elementen van etnische identificatie onderzocht door gebruik te maken van de ‘ethnic identity achievement’ van de Multi Ethnic Identity Measure (Phinney 1992: 173). Deze MEIM bestaat uit verschillende vragen welke onderzoeken of respondenten trots zijn op hun etnische identiteit, een positieve affiliatie hebben met Turkse Nederlanders en meedoen met Turkse gebruiken (Ponterotto 2003: 505). In de volgende paragraaf zal ik de resultaten van de MEIM analyseren.

Zoals ook in het theoretische kader naar voren is gekomen is de Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid van mening dat in het huidige Nederlandse integratiebeleid de nadruk ligt op het naar de achtergrond duwen van de etnische primaire identificatie (WRR 2007: 51). Een sterk gevoel van thuishoren in de eigen etnische groep wordt in deze logica gezien als een teken van slechte integratie in Nederland. Om te toetsen of een hoge etnische identificatie inderdaad duidt op een slechte integratie ga ik in 6.5 onderzoeken of een sterk gevoel ‘thuishoren’ bij Turkse Nederlanders correleert met het minder trots zijn op Nederland en een mindere ‘sense of belonging’ bij Nederlanders (6.6 & 6.7). Ook zal ik hier onderzoeken of een hoge etnische identificatie correleert met een positiever beeld over de attitude van Nederlanders (zie 5.2).

Casus 3: “Turkse Nederlanders, wat een leuke naam!”

De onderstaande vragenlijst is niet geheel zonder controversies gebleven in mijn onderzoek. Dit kwam door de term ‘Turkse Nederlander’. Tot op dit punt in mijn vragenlijst had ik alleen nog maar vragen gesteld over de eigen mening van mijn respondenten, of over wat zij verwachten dat Nederlanders denken (zie hoofdstuk 4 & 5).

Nadat ik een vrouw in de ‘Mimar Sinan’ moskee zover had gekregen dat zij mee wilde doen aan het onderzoek werd het overduidelijk dat de ‘naam’ die ik had gegeven aan mijn onderzoekspopulatie niet iets is waarmee mijn respondenten bekend waren voor mijn komst. Haar reactie was: “Turkse Nederlanders wat een leuke naam!”. Nadat haar uiting van enthousiasme kon rekenen op vragen van een van de oudere vrouwen die rond dezelfde tafel zat en geen Nederlands sprak kwam volgde (vrij vertaald) het volgende gesprek:

Jonge vrouw

-“Ze zei Turkse Nederlanders ”

-“Dat zijn wij”

-“Nee ik bedoel Nederlandse Turken”

-“Nee.

Oudere vrouw

-“Huh wie zijn dat?”

-“Bedoel je Turken in Nederland?”

- “Vernederlandste Turken?”

- “Nou ik ben gewoon een Turk”

Deze conversatie maakt het overduidelijk dat mijn respondenten voor mijn komst niet bekend waren met de term ‘Turkse Nederlanders’. Dit leidde ertoe dat mijn respondenten zelf gingen invullen wat nu een Turkse Nederlander is. “Dat is dan mijn generatie! Ik heb weinig overeenkomsten met oudere vrouwen maar vrouwen die ook in Nederland zijn opgegroeid hebben toch een beetje hetzelfde meegemaakt.”

Ik was mij voordat ik op veldwerk ging uiteraard wel van bewust dat mensen conventies verbinden aan woorden, en er niet zoiets is als neutrale woorden (Favret-Saada 2007: 469). Toch heb ik er voordat ik op veldwerk ging onvoldoende bij stil gestaan dat ook de ‘naam’ van mijn onderzoekspopulatie geen vanzelfsprekendheid is. Uiteindelijk bleek uit de bovenstaande conversatie en andere dat mijn respondenten voor mijn komst niet bekend waren met de term ‘Turkse Nederlanders’. Dit leidde er echter (gelukkig) niet toe dat mijn respondenten zeiden dat ze geen Turkse Nederlanders waren, maar dat ze er over na gingen denken wat een Turkse Nederlander was om vervolgens zelf de definitie van een Turkse Nederlander in te vullen. Uiteindelijk kwam iedereen die nog nooit van de term ‘Turkse Nederlanders’ had gehoord onafhankelijk van elkaar tot ongeveer dezelfde conclusie; dat Turkse Nederlanders de tweede- en derdegeneratie Turken in Nederland zijn, die in Nederland zijn opgegroeid bij ouders of grootouders die in Nederland als gastarbeider zijn komen werken. De volgende citaten illustreren de manier waarop mijn respondenten tot hun definitie van Turkse Nederlander zijn gekomen: “[Turkse Nederlanders] dat is dan mijn generatie! Ik heb weinig overeenkomsten met oudere vrouwen maar vrouwen die ook in Nederland zijn opgegroeid hebben toch een beetje hetzelfde meegemaakt.” “Voor de generatie van mijn ouders is het helemaal normaal dat ik voor mijn vader en stiefmoeder zorg. Maar voor mij is dat heel erg vervelend. Anderen van mijn generatie begrijpen dit.” “Ik kan heel goed praten met mannen en vrouwen van mijn leeftijd die ook het kind zijn van gastarbeiders die de [Nederlandse] taal niet spreken. Je komt er toch achter dat die tegen dezelfde dingen aanlopen. De oudere generatie sta ik erg ver vanaf”

6.2.1 Thuisvoelen bij Turkse Nederlanders: de data

Bij de onderstaande vragenlijst hoort een Likertschaal van één tot-en-met vier waarbij één staat voor helemaal mee oneens en vier voor helemaal mee eens. Het geven van het antwoord ‘neutraal’ behoorde niet tot de mogelijkheden. Ik heb hiervoor gekozen om mijn resultaten vergelijkbaar te maken met andere onderzoeken welke gebruik maken van de MEIM.

Zoals aan de hoge scores in de tabel af te lezen is voelen mijn respondenten, zoals verwacht, over het algemeen een sterke etnische identificatie met Turkse Nederlanders. Bijna al mijn respondenten geven aan dat zij het met de meeste vragen eens of helemaal mee eens waren. De enige stelling waar mijn respondenten gemiddeld aangaven dat ze het mee oneens waren, was de achtste stelling. Mijn respondenten gaven hierbij als toelichting dat ze om meer over Turkije te weten komen niet praten met de oudere generatie Turken maar liever zelf boeken hierover gaan lezen.

Tabel 6.2.1 MEIM vragenlijst & descriptives

Descriptive Statistics		
	Mean	Std. Deviation
1. Ik heb mij verdiept in de Turkse geschiedenis, tradities en gebruiken	3,03	,928
2. Ik ben actief in organisaties of sociale groepen die voor het merendeel bestaan uit Turkse Nederlanders	2,67	,922
3. Ik heb een duidelijk beeld van mijn Turkse achtergrond, en wat dit voor mij betekent	3,47	,776
4. Ik denk veel na over hoe mijn leven wordt beïnvloedt door mijn Turkse afkomst	2,40	1,163
5. Ik ben blij dat ik een Turkse Nederlander ben	3,40	,932
6. Ik heb een sterk gevoel van verwantschap/toebehoren bij Turkse Nederlanders	2,80	1,126
7. Ik begrijp wat mijn het groepslidmaatschap bij Turkse Nederlanders voor mij betekent	2,77	,728
8. Om meer over mijn etnische afkomst te weten te komen heb ik vaak met andere Turkse Nederlanders gepraat.	2,23	,858
9. Ik ben erg trots op Turkse Nederlanders	3,07	,740
10. Ik doe mee aan specifieke Turkse culturele praktijken, zoals speciaal eten, muziek of gebruiken	3,10	,923
11. Ik voel mij erg verbonden met andere Turkse Nederlanders	2,70	,837
12. Ik voel me goed bij mijn Turkse achtergrond	3,57	,568

Opmerkelijk is hierbij wel dat de stellingen welke direct het gevoel van etnisch thuishoren toetsen (stellingen 11&12) lagere scores krijgen dan de overige stellingen (Phinney 1992: 176). De oorzaak voor deze lagere scores moet grotendeels worden gezocht bij de hogeropgeleiden. Zij voelen zich significant minder verbonden met andere Turkse Nederlanders ($t(31)=-2.28$, $p=0.031$, Cohen's $d=0.81$). Bovendien voelen zij zich significant minder goed bij hun Turkse achtergrond ($t(31)=-2.31$, $p=0.028$, Cohen's

$d=0.84$) (bijlage 6.1 tabel 7&8). De onderstaande casus is erg tekenend voor de reacties die ik kreeg van mijn hoogopgeleide respondenten

Casus 4: Orhan

“Hoewel ik Nederlandse vrienden heb en een goede baan voel ik me niet helemaal thuis in Nederland, en dat gaat ook niet gebeuren. Je ziet gewoon dat migratie veel economische voorspoed heeft gebracht maar het heeft mensen psychologisch kapot gemaakt. Zoals ik; ik hoor niet helemaal bij de Turken, want ik heb niet zoveel met het geloof en ik vind veel Turken [in Nederland] ook asociaal, maar een Nederlander zal ik niet worden. Als ik de keuze had gehad was ik daar gebleven”

Het wordt vaak aangenomen dat immigranten van een oudere leeftijd zich meer thuisvoelen bij de eigen etnische groep dan jongere immigranten (Phinney 1992: 174). De boven gepresenteerde casus 3 geeft aan dat mijn respondenten de identificatie bij Turkse Nederlanders inderdaad als iets zien wat leeftijdsgebonden is (of beter gezegd generatiegebonden) maar dat zij niet ervaren dat de eerste generatie meer identificatie heeft met Turkse Nederlanders, maar dat de eerste generatie juist helemaal geen Turkse Nederlanders zijn. In mijn data kon ik geen significante verschillen ontdekken tussen de antwoorden van de verschillende leeftijdsgroepen en geboortelanden. Dit kan echter ook voortkomen uit de ondervertegenwoordiging van eerste generatie Turkse Nederlanders (zie 3.3 & 3.5). Er waren geen significante verschillen tussen de antwoorden van de mannen en vrouwen en de respondenten die in Nederland respectievelijk Turkije geboren waren.

6.3. Thuisvoelen bij de Nederlandse samenleving: de theorie

Hoewel het ‘thuisvoelen’ bij Turkse Nederlanders ook ervoor kan zorgen dat zij zich meer thuisvoelen in de Nederlandse samenleving is dit niet de sociaal-culturele integratie waar het integratiebeleid op is gericht (zie hoofdstukken 2 en 5). Daarvoor moeten Turkse Nederlanders zich niet slechts een ‘sense of belonging’ hebben bij de eigen groep maar ook juist bij de Nederlandse samenleving (AvV 2008: 27).

Deze ‘sense of belonging’ bij een samenleving wordt opgemaakt uit gevoelens van loyaliteit, vaderlandsliefde en trots (WRR 2007: 171). Ik heb dit onderzocht door gebruik te maken van twee verschillende vragenlijsten. De eerste vragenlijst is er vooral

op gericht om gevoelens van vaderlandsliefde te toetsen. De tweede vragenlijst toetst de gevoelens van trots van mijn respondenten.

6.3.1. Thuisvoelen bij de Nederlandse Samenleving: Patriottisme

Bij de onderstaande vragenlijst heb ik mijn respondenten een Likertschaal voorgelegd van één tot-en-met vijf waarbij één staat voor helemaal mee oneens en vijf voor helemaal mee eens. Drie staat voor niet mee eens/niet mee oneens.

Tabel 6.3.1 Vaderlandsliefde vragenlijst & descriptives

In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende uitspraken?

		Mean	Std. Deviation
1.	Ik wil liever een Nederlander zijn dan bij enig ander volk in de wereld horen	1,93	1,112
2.	Er spelen vandaag de dag dingen in Nederland die maken dat ik mij schaam voor Nederland	3,37	1,189
3.	Het zou een betere wereld zijn wanneer mensen uit andere landen meer zoals de Nederlanders waren	3,33	1,061
4.	Over het algemeen gesproken is Nederland een beter land dan de meeste andere landen	3,83	,874
5.	Men zou het eigen land moeten steunen ook als het ongelijk heeft	2,53	1,548
6.	Als Nederland het goed doet in de internationale sport ben ik er trots op Nederlander te zijn	3,93	1,081
7.	Ik ben vaak minder trots op Nederland dan ik zou willen	3,33	1,373
N=33			

Bij deze vragenlijst valt direct op dat vragen twee en zeven zo geformuleerd zijn dat een hoge score niet duidt op een 'sense of belonging' bij Nederland maar dat juist een lage score bij dezen vragen indicatief is voor een 'sense of belonging' bij Nederland. Mijn respondenten scoren op beide vragen relatief hoog wat wijst op een lage 'sense of belonging' bij Nederland. Bij de vraag over of mijn respondenten zich schamen voor Nederland (stelling 2) gaf meer dan de helft aan dat zij zich inderdaad schamen voor elementen in de Nederlandse samenleving. Wat opvallend vaak genoemd werd hierbij was dat ze zich schamen voor de vele homo's in Nederland en dat dat 'maar normaal gevonden wordt'. Wat ook vaak genoemd als element in de Nederlandse samenleving waar mijn vrouwelijke respondenten zich voor schaamden, waren de ongelovigen (atheïsten). Zij werden door mijn respondenten ook verantwoordelijk gehouden voor discriminatie tegen vrouwen met hoofddoekjes. In mijn onderzoek heb ik ook getracht te meten wat voor effect discriminatie heeft op de identificatie met Nederland. De resultaten hiervan zijn te vinden in de onderstaande casus 5.

Vragen een, drie en vier toetsen de gevoelens van Nederlandse nationale superioriteit van mijn respondenten (O'Rourke 2006: 847). Een hoge score op deze vragen zal duiden op een gevoel van patriottisme of vaderlandsliefde van mijn respondenten (*ibid.*). Bij de bovenstaande tabel valt op dat mijn respondenten het gemiddeld duidelijk oneens zijn met de eerste stelling dat zij liever een Nederlander zijn dan bij enig ander volk in de wereld horen. Hierbij werd ik er vaak door mijn respondenten op gewezen dat zij (ook) Turks zijn. De enige groep die hier significant hoger op scoren zijn de hoogopgeleiden; de gemiddelde score van deze groep neigt meer naar neutraal dan naar oneens ($t(31)=-2.97$, $p=0.006$, Cohen's $d=1.12$).

Mijn respondenten staan er gemiddeld genomen neutraal in dat Nederland een betere wereld zou zijn als anderen net zo waren als de Nederlanders (stelling drie). Bij deze stelling werd erg vaak door mijn respondenten gezegd dat Nederlanders ook wel wat van anderen konden leren; zoals gastvrijheid. De vierde stelling kon gemiddeld rekenen op bijzonder hoge scores, bijna driekwart van mijn respondenten vind Nederland over het algemeen een beter land dan de meeste andere landen. De oneens-stemmers waren het er echter wel heftiger mee oneens dan de eens-stemmers. Deze oneens-stemmers gaven hierbij als toelichting dat het in andere landen op dit moment economisch beter gaat dan

in Nederland. Hoogopgeleiden scoren significant hoger op deze stelling (zie bijlage 6.1 tabel 9 t/m 12). ($t(31)=-2.00$, $p=0.055$ ¹⁸, Cohen's $d=0.81$). Ook vrouwen gaven significant hogere scores bij deze vragen ($t(31)=-2.16$, $p=0.039$, Cohen's $d=0.77$).

Hoge scores op de vijfde stelling geven niet alleen blijk van patriottisme maar ook van chauvinisme (O'Rourke 2006: 847). Op deze stelling scoren mijn respondenten erg laag; men is duidelijk niet van mening dat men de Nederlandse staat moet steunen als de staat niet in haar gelijk staat. Mijn respondenten zijn daarentegen overtuigend trots op Nederland als zij het op sportief gebied goed doet (stelling 6).

Casus 5. Het effect van discriminatie op de 'sense of belonging' bij Nederland

Ik heb aan mijn respondenten gevraagd of zij ooit gediscrimineerd zijn. Ook heb ik in de moskee rondgevraagd over de ervaringen met discriminatie. Mijn respondenten geven bijna allemaal aan dat zij nooit gediscrimineerd zijn, de enigen die aangeven wel eens gediscrimineerd te zijn, zijn de vrouwen met hoofddoek en lange rokken/jassen. Dat mijn overige respondenten aangaven niet gediscrimineerd te worden heeft echter, in mijn mening als onderzoeker, te maken met veel aarzeling en ook schaamte om iets als discriminatie te identificeren en om het dan vervolgens ook nog aan mij te vertellen. Ik vermoed ook dat deze schaamte en aarzeling er mee te maken heeft dat geen van de mannen aangaven gediscrimineerd te zijn. Ook Mehmet (casus 1) en een andere man die vertelde dat het hij niet werd geaccepteerd als voorman in de bouw omdat hij een Turk was, gaven aan nooit gediscrimineerd te zijn. Dit heeft uiteraard als gevolg dat ik niet kan controleren of ervaringen van discriminatie effect hebben op de 'sense of belonging' bij Nederland.

6.3.2. Thuisvoelen bij de Nederlandse Samenleving: trots

Net als bij de vorige vragenlijst, moesten mijn respondenten ook hier het antwoord op een Likertschaal van één tot en met vijf geven. Bij deze vragenlijst staat een voor helemaal niet trots, drie voor neutraal en vijf voor erg trots.

¹⁸ Dit verband is matig significant, maar door de grote effect size heb ik beoordeeld dat het verschil toch de moeite waard was.

Tabel 6.3.2 Vaderlandsliefde vragenlijst & descriptives
Hoe trots bent U op Nederland in ieder van de volgende zaken?

	Mean	Std. Deviation
1. De manier waarop zijn democratie werkt	3,70	1,262
2. Zijn politieke invloed in de wereld	3,55	1,148
3. De Nederlandse economische prestaties	3,21	1,386
4. Zijn systeem van sociale zekerheid	4,24	1,062
5. Zijn wetenschappelijke en technologische prestaties	4,06	1,029
6. Zijn prestaties in de sport	4,03	1,015
7. De Nederlandse krijgsmacht	3,15	1,064
8. Zijn geschiedenis	3,24	1,091
9. Zijn eerlijke en gelijkwaardige behandeling van alle groepen in de samenleving	3,73	1,353
N=33		

Bij de descriptives valt direct op dat mijn respondenten gemiddeld genomen op geen van deze elementen niet trots zijn.

De laagste score is voor de krijgsmacht weggelegd, meer dan de helft van mijn respondenten geven aan dat zij hier neutraal in stonden. Ook over de Nederlandse economische waren mijn respondenten niet bijzonder te spreken. Veertig procent van mijn respondenten is hier niet trots op en wijzen hierbij naar de Turkse economie, die het juist erg goed doet. De meerderheid is echter van mening dat het nog niet zo slecht gaat met Nederland. De Nederlandse geschiedenis kan ook niet rekenen op erg hoge scores, hierbij werd opvallend vaak gewezen op de Nederlandse rol in het kolonialisme en de slavernij. Hoogopgeleiden zijn wel significant trotser op de Nederlandse geschiedenis dan lager opgeleiden ($t(31)=-2.13$, $p=0.041$, Cohen's $d=0.77$).

Op de sportieve prestaties en het systeem van sociale zekerheid zijn mijn respondenten gemiddeld genomen erg trots. Ook geeft een overgrote meerderheid aan dat zij trots of erg trots zijn op de eerlijke en gelijkwaardige behandeling van alle groepen in

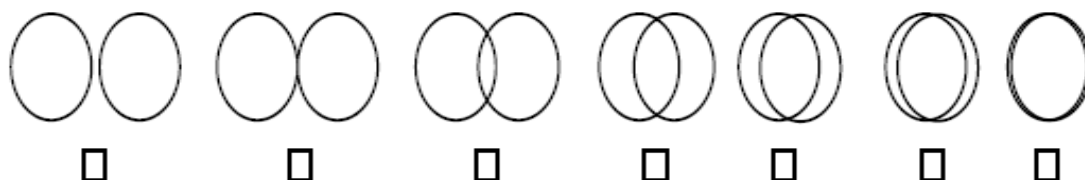
de samenleving. Bij de scores op de eerste stelling is het opmerkelijk dat jongeren significant minder trots zijn op de Nederlandse democratie dan ouderen ($t(31)=2.83$, $p=0.008$, Cohen's $d=0.81$). Veel van deze jongeren vertelden mij hierbij dat ze Geert Wilders verschrikkelijk vonden.

6.4 *Verbondenheid met verschillende groepen*

Ik heb aan mijn respondenten gevraagd of zij op de onderstaande figuur wilden aangeven hoe verbonden zij zich voelen met verschillende groepen in de Nederlandse samenleving. De meest linkse figuur staat voor het minst verbonden en heb ik als één gecodeerd, de meest rechtse figuur staat voor het meest verbonden en heb ik gecodeerd als zeven.

Waar ik in 6.2 en 6.3 heb onderzocht in hoeverre mijn respondenten zich verbonden voelen met de Turkse Nederlanders en Nederland kan ik met deze vraag deze verbondenheid ordenen. Hiermee kan ik de vraag beantwoorden met welke groep Turkse Nederlanders zich het meest mee identificeren en waarmee het minst. De groepen waarbij mijn respondenten hun mate van verbondenheid moesten aangeven zijn: Turkse Nederlanders, autochtone Nederlanders, niet Turkse Nederlandse moslims, de Umma, Turken in Turkije en tenslotte Turken elders in de wereld.

Figuur 6.4.1.

In tabel 6.5.1 (hieronder) komt naar voren dat Turken gemiddeld genomen zich het meest identificeren met Turkse Nederlanders. Deze constatering sluit aan bij de bevindingen van de MEIM (zie 6.2) waaruit een sterke etnische identificatie blijkt. Beide bevindingen bevestigen de theorie waarin de identificatie met de eigen etnische groep als een primaire identificatie wordt gezien die bepalend is voor het verdere proces van identiteitsvorming (WRR 2007: 48).

Hoewel aanzienlijk minder dan met hun eigen etnische groep voelen mijn respondenten ook een duidelijke verbondenheid met Nederlanders. Dat dit aanzienlijk lager zou zijn is geen verrassing gezien de resultaten uit het vijfde hoofdstuk waar mijn respondenten een duidelijk onderscheid maken tussen zichzelf en Nederlanders. Ook de resultaten uit 6.3 geven aan dat mijn respondenten zich niet op alle fronten even verbonden voelen met Nederland. Het

Tabel 6.4.1 Descriptives

	Mean	Std. Deviation
Turkse Nederlanders	4,267	1,1121
Nederlanders	3,433	1,3566
Nederlandse moslims	2,033	1,0662
Umma	2,200	1,4479
Turken in Turkije	3,533	1,0743
Turken elders in de wereld	3,033	1,3257
N=33		

opleidingsniveau blijkt ook bij deze vraag een belangrijke rol te spelen; hoger opgeleiden geven gemiddeld een significant hogere score dan laagopgeleiden. Hoger opgeleiden geven bij deze vraag een gemiddelde score van viereneenhalf, waar laagopgeleiden gemiddeld slechts een drie geven ($t(31)=3.79$, $p=0.001$, Cohen's $d=1.36$).

Uit de descriptives valt ook op te maken dat de verbondenheid van mijn respondenten met Turken in Turkije vergelijkbaar is met hun verbondenheid met Nederland. Hierbij is het opmerkelijk dat vrouwen zich significant minder verbonden voelen met Turken in Turkije dan mannen ($t(31)=2.22$, $p=0.035$, Cohen's $d=0.8$).

Met Turken elders in de wereld voelen mijn respondenten duidelijk minder verbondenheid dan met de bovengenoemde groepen. Mijn respondenten voelen bijna geen verbondenheid met niet-Turkse moslims in Nederland en met de Umma.

6.5 Wat houdt verband met wat?

De boven gepresenteerde gegevens geven inzicht in de 'sense of belonging' van mijn respondenten bij de Nederlandse samenleving; mijn respondenten voelen zich over het algemeen erg verbonden met Turkse Nederlanders en zijn trots op Nederland maar hebben op de meeste vlakken geen sterke patriottische gevoelens bij Nederland. Als mijn respondenten deze verschillende verbondenheden moeten ordenen geven zij aan zich erg

verbonden te voelen met Turkse Nederlanders en zich minder, maar toch aanzienlijk verbonden te voelen met Nederland.¹⁹

Deze resultaten geven ons echter geen antwoord op de vraag of er verbanden zijn tussen de ‘sense of belonging’ bij de ene groep met de ‘sense of belonging’ bij de andere groep. Om dit te onderzoeken heb ik een correlatietest uitgevoerd. Hoewel correlaties niets zeggen over de richting van de verbanden geeft dit ons wel een beter beeld van wat met wat samenhangt.

Deze correlaties zijn interessant omdat in het huidige debat rondom immigratie en integratie een sterke identificatie met de eigen groep wordt voorgesteld als belemmerend voor de identificatie met Nederlanders en de Nederlandse samenleving (zie de sociale setting).

Om te onderzoeken of er in mijn data aanwijzingen zijn die deze aanname ondersteunen heb ik een gemiddelde score berekend per respondent voor de MEIM vragen, deze ‘nieuwe’ variabele is in de bijlage 6.3 terug te vinden onder het label AVG_zelfindicatie. Vervolgens heb ik op deze gemiddelden een correlatietest uitgevoerd met de gemiddelden van de vragen welke het Nederlands patriotisme (AVG_patriot) en de trots op Nederland (AVG_trots) toetsen. Hiervoor heb ik vraag twee en zeven in de in 6.3.1 gepresenteerde vragenlijst over patriotisme ‘omgepooled’ zodat gemiddeld hoge scores op deze vragenlijst nu duiden op een grote ‘sense of belonging’ bij Nederland. De variabele ‘trots op sportieve prestaties’ heb ik niet meegenomen in dit gemiddelde omdat deze variabele inhoudelijk beter past bij de vragenlijst over trots en mijn inzien niet de patriottische gevoelens van mijn respondenten toetst. Deze correlatietest heb ik tevens uitgevoerd op de gemiddelden van de in 6.4 gepresenteerde vragen welke de verbondenheid met verschillende groepen toetsen²⁰.

In onderzoek naar welke elementen de attitude ten opzichte van immigranten beïnvloeden is naar voren gekomen dat gevoelens van patriottisme en chauvinisme bij autochtonen correleren met een negatievere visie op immigratie (O’Rourke 2006: 851). Ik heb onderzocht of dit voor mijn respondenten ook het geval is, of dat deze gevoelens

¹⁹ Ook voelen ze zich verbonden met Turken in Turkije, in het volgende hoofdstuk ga ik dieper in op deze transnationale band.

²⁰ In bijlage 6.3 terug te vinden als AVG_idturksen1 AVG_idnl, AVG_idmoslims, AVG_idumma, AVG_idturkijeturken, AVG_idturkenelders.

wellicht samenhangen met een positiever beeld van de visie van Nederlanders op immigranten (zie hoofdstuk 5). De attitude ten opzichte van immigranten heb ik in navolging van O'Rourke (2006) berekend door vragen vijf en zeven op de vragenlijst welke de attitude ten aanzien van immigranten moet toetsen (zie 5.2) om te poolen zodat ook hier een hoge score staat voor een positieve attitude ten aanzien van immigranten. De eigen mening ten aanzien van immigranten heb ik gelabeld als *AVG_zelf_im* de mening die mijn respondenten dachten dat de Nederlanders hebben heb ik als *AVG_ander_im* gelabeld. Vervolgens heb ik de door mij berekende gemiddelden middels correlatietesten vergeleken met de andere gemiddelden. De resultaten hiervan zijn te vinden in bijlage 6.3.

Uit deze correlatietesten blijkt dat een sterke identificatie met Turkse Nederlanders (zoals blijkt uit de MEIM-vragenlijst) niet significant (negatief) correleert met gevoelens van trots en/of patriottisme voor Nederland. Noch correleert dit significant met een lagere verbondenheid met Nederland. Voor de hierboven geformuleerde veronderstelling dat een sterke identificatie met de eigen groep belemmerend zou zijn voor de identificatie met Nederlanders en de Nederlandse samenleving kan ik dus geen ondersteuning vinden in mijn data (zie bijlage 6.3).

Wat wel significant correleert met een sterke etnische identificatie is de verbondenheid met niet-Turkse Nederlandse moslims (Pearson's $r=0.42$, $p=0.021$), de Umma (Pearson's $r=0.43$, $p=0.016$) en Turken elders in de wereld (Pearson's $r=0.53$, $p=0.003$). Hoewel deze correlaties niet echt hoog te noemen zijn, betekent dit wel dat een hoge identificatie met Turkse Nederlanders licht correleert met een groter gevoel van verbondenheid met deze drie groepen.

In deze correlatietesten valt ook af te lezen dat de door O'Rourke (2006) gevonden correlatie tussen gevoelens van patriotisme en een negatiever beeld van immigranten, niet in de door mij verzamelde data terug te vinden is. In mijn data zitten geen aanwijzingen dat deze gevoelens een significant effect op het beeld wat mijn respondenten zelf hebben op immigranten of het beeld wat mijn respondenten denken dat Nederlanders hebben van immigranten (zie hoofdstuk 5).

Opvallend is wel dat een hoge mate van identificatie met niet-Turkse Nederlandse moslims negatief correleert met de verwachte attitude van Nederlanders ten aanzien van immigranten (Pearson's $r=-0.53$, $p=0.003$). Ook een hoge mate van identificatie met de

Umma correleert met deze gepercipieerde mening van Nederlanders over immigranten (Pearson's $r=-0.37$, $p=0.043$). Dit houdt in dat een hoge mate van verbondenheid met niet-Turkse Nederlandse moslims en de Umma correleert met de perceptie dat Nederlanders een negatiever beeld van immigranten hebben. Ook correleert een sterk gevoel verbondenheid bij de Umma met een minder sterk gevoel van verbondenheid bij Nederlanders²¹ (Pearson's $r=-0.40$, $p=0.03$). Deze gevoelens van verbondenheid met de Umma en niet-Turkse Nederlandse moslims correleren ook sterk met elkaar (Pearson's $r=0.73$, $p=0.000$).

Hoge scores op de MEIM vragenlijst²² correleren positief met een sterk gevoel van verbondenheid met niet-Turkse Nederlandse moslims (Pearson's $r=0.42$, $p=0.021$). Daarnaast correleren deze hoge scores met een sterk gevoel van verbondenheid met de Umma (Pearson's $r=0.43$, $p=0.016$). Bovendien correleert een hoge score op deze MEIM vragenlijst positief met een sterk gevoel van verbondenheid bij Turken elders (blijkend uit de rondjesvraag uit de vorige paragraaf) (Pearson's $r=0.53$, $p=0.003$).

Het gevoel van verbondenheid bij Turkse Nederlanders, zoals dit is gebleken uit de 'rondjesvraag' van de vorige paragraaf, correleert met een sterk gevoel van verbondenheid bij niet-Turkse Nederlandse moslims (Pearson's $r=0.49$, $p=0.006$) en de Umma (Pearson's $r=0.41$, $p=0.022$). Dit sterke gevoel van verbondenheid met Turkse Nederlanders correleert tevens met een sterk gevoel van verbondenheid met Turken elders in de wereld²³ (Pearson's $r=0.41$, $p=0.023$).

Een sterk gevoel van verbondenheid met Turken elders in de wereld correleert positief met een sterk gevoel van verbondenheid met de Umma (Pearson's $r=0.45$, $p=0.023$) en niet-Turkse Nederlandse moslims (Pearson's $r=0.41$, $p=0.023$). Tegelijkertijd correleert een hoge score op deze vraag negatief met het gevoel van verbondenheid met Nederlanders (Pearson's $r=0.41$, $p=0.009$).

²¹ In de correlatietest terug te vinden als *AVG_idnl*.

²² In de correlatietest terug te vinden als *AVG_etnischeidentificatie*.

²³ In de correlatietest terug te vinden als *AVG_idturkelders*

6.6 De islam in de Nederlandse samenleving

In de vierde paragraaf van dit hoofdstuk is naar voren gekomen dat mijn respondenten niet echt veel op hebben met de Umma en andere niet-Turkse moslims. In de vorige paragraaf is echter wel gebleken dat een sterk gevoel van verbondenheid met deze groepen verband houdt met een minder sterk gevoel van verbondenheid met Nederlanders en het denken dat Nederlanders een negatievere attitude ten opzichte van immigranten hebben.

Deze resultaten geven aan dat mijn respondenten zich als moslim wellicht niet altijd even thuis voelen in Nederland. Islamitische normen en waarden en de Nederlandse normen en waarden kunnen in bepaalde situaties met elkaar botsen. Deze mogelijke conflicten tussen de religie van mijn respondenten en de Nederlandse samenleving kunnen het gevoel van 'thuishoren' in deze samenleving in de weg zitten. Om te onderzoeken hoe mijn respondenten deze conflictsituaties beoordelen heb ik gebruik gemaakt van de twee onderstaande casussen.

Casus 1

Ayse geeft les op een protestants-christelijke basisschool, na haar huwelijk besluit zij een hoofddoekje te gaan dragen. Haar collega's en baas geven aan dat zij bang zijn dat ze afbreuk doet aan het christelijke karakter van de school. Zij stellen als compromis voor dat zij haar hoofddoekje in school afdoet. Wat vindt u hiervan?

- A De school mag dit niet van Ayse vragen. Zij mag haar geloof beleven zoals ze dit wil waar ze dat wil
- B Ayse zou als compromis haar hoofddoekje in school af moeten doen.
- C. Ayse hoort niet thuis op een protestants-christelijke basisschool.

Casus 2

Nadat Mehmet op Hady is gegaan besluit hij vromer te willen leven. In zijn managerbaan bij de frisdrankentak van het concern Heineken besluit hij vrouwen niet meer te willen begroeten door ze een hand te geven, en geeft hij aan dat hij op vrijdag niet wil werken. Wat vindt u hiervan?

- A Mehmet moet de islam zo beleven als hij dit zelf wil, en mag van Heineken verwachten dat zij hem hierin accommoderen Omdat...
- B Het moet voor Mehmet mogelijk zijn om vrijdag wel te werken en hij hoeft vrouwen geen hand te geven Omdat...
- C. Het moet voor Mehmet mogelijk zijn om vrijdag niet te werken maar hij moet op zijn werk vrouwen wel een hand geven. Omdat...
- D Mehmet moet zowel op vrijdag werken als vrouwen een hand geven. Omdat...

Doordat erg veel van mijn respondenten antwoorden gaven die niet netjes binnen de door mij vastgestelde mogelijke antwoorden pasten, heb ik ervoor gekozen om de resultaten niet door middel van statistische methoden te analyseren. In plaats daarvan zal ik de resultaten op een kwalitatieve manier benaderen.

Bij de antwoorden op de eerste vraag waren mijn respondenten bijzonder eensgezind. Mijn respondenten vonden bijna zonder uitzondering dat elke vrouw een hoofddoekje mag dragen als zij dat wil. Hoewel er wel een paar respondenten waren die aangaven het dragen van een hoofddoekje ronduit belachelijk te vinden, vonden ze dat de keuze hiervoor bij Ayse lag. Verder was het opmerkelijk dat enkele van mijn respondenten bijna boos waren over het feit dat het juist een christelijke basisschool was die hoofddoekjes zou verbieden, ze gaven aan dit soort dingen eerder te verwachten van een openbare school.

Mijn respondenten waren echter zeer terughoudend met het zeggen dat Ayse dan maar met hoofddoek naar haar werk moest gaan; bijna iedereen pleitte voor een dialoog tussen de school en Ayse. Zo zei Azize: “Voordat ik op Hady ging heb ik het met mijn baas erover gehad dat ik daarna een hoofddoek wilde gaan, en of hij dit goed vond. Je moet het niet zomaar doen, dan begrijpen mensen het niet, en dan krijg je zo’n situatie”.

In de tweede casus over Mehmet kwam deze voorkeur voor de dialoog ook naar voren. Bijna iedereen wees erop dat het niet in de Koran staat dat je op vrijdag vrij moet hebben en dat Mehmet daarin gewoonweg te ver gaat (“Hij is gewoon lui”). Zij vonden wel dat hij kon proberen om een dialoog aan te gaan met zijn baas, maar zeker niet moest denken dat het een recht was om niet op vrijdag te werken. Er waren ook enkele respondenten die opmerkten dat Mehmet sowieso niet bij Heineken moest gaan werken als hij zo’n vrome moslim wilde zijn.²⁴

Dat hij wilde weigeren om vrouwen een hand te geven lokte veel heftige reacties uit. Waar mijn respondenten bij de overige onderdelen steeds van mening waren dat Ayse en Mehmet wel de dialoog konden aangaan met hun werkgevers, was er niemand die bij deze vraag op deze mogelijkheid wees. De overgrote meerderheid was hierbij van mening dat je het plots geen handen meer geven aan vrouwen toch echt niet kon maken.

²⁴ Deze casus is gebaseerd op de ervaring van een vriendin, die bij Heineken werkte en waarbij haar hand door haar collega werd geweigerd.

Veel van mijn respondenten vonden hierbij dat je niks te zoeken heb in Nederland als je dat niet wil. “Tja, geen hand geven is wel echt onbeschoft!”. Zelfs mijn mannelijke respondenten die aangaven dat ze eigenlijk uit religieuze redenen vrouwen liever niet zouden willen begroeten door ze een hand te geven (of vrouwen die aangaven dat hun man dit liever niet deed) zeiden vrouwen toch wel een hand te geven omdat dat nu eenmaal zo hoort. “Handen geven hoort er nu eenmaal bij op mijn werk, ik weet dat mensen het niet fijn vinden als ik dat niet doe, dus doe ik het wel”.

6.7 Conclusie

Subvraag: *In hoeverre voelen Turkse Nederlanders zich thuis in Nederland?*

In dit hoofdstuk heb ik de ‘sense of belonging’ van mijn respondenten met verschillende groepen in de Nederlandse samenleving onderzocht. Turkse Nederlanders hebben verschillende groepen in Nederland waarbij zij zich thuis kunnen voelen, bij dit onderzoek heb ik mij gericht op de verbondenheid die mijn respondenten voelen met Turkse Nederlanders enerzijds en met de verbondenheid met de Nederlandse samenleving anderzijds. Over de ‘sense of belonging’ bij deze groepen kan ik een aantal conclusies trekken. In de eerste plaats voelen mijn respondenten zich over het algemeen erg verbonden met Turkse Nederlanders en zijn zij trots op Nederland maar hebben ze op de meeste vlakken geen sterke patriottische gevoelens bij Nederland. Als mijn respondenten deze verschillende verbondenheden moeten ordenen geven zij aan zich erg verbonden te voelen met Turkse Nederlanders en zich minder, maar toch aanzienlijk verbonden te voelen met Nederlanders.

De verbanden tussen deze ‘sense of belonging’ bij verschillende groepen leverde verrassende resultaten op. Zo is hieruit gebleken dat er voor de veronderstelling dat een sterke identificatie met de eigen groep belemmerend zou zijn voor de identificatie met Nederlanders en de Nederlandse samenleving geen enkele ondersteuning in mijn data is te vinden. Hoewel mijn respondenten aangeven zich niet echt verbonden te voelen met de Umma of niet-Turkse Nederlandse moslims correleert het sterker voelen van deze verbondenheid wel met het minder verbonden voelen bij Nederlanders en het denken dat Nederlanders negatief denken over immigranten. Hoewel deze correlaties niet per se een oorzakelijk verband aangeven, betekent dit wel dat ik op basis van mijn data de in het

theoretische kader behandelde stellingname dat de islam een integratie belemmerende factor is niet kan verwerpen (Rutgers & Molier 2004: V). Longitudinaal onderzoek zal moeten uitwijzen of er inderdaad een oorzakelijk verband is tussen deze variabelen.

Uit de casussen is gebleken dat mijn respondenten bijna unaniem pleiten voor de dialoog als islamitische normen botsen met Nederlandse normen. Mijn respondenten zijn erg terughoudend in het claimen dat iets een religieus recht is, maar dat je over het dragen van een hoofddoek en het vrijdag vrij willen wel moest kunnen praten met je werkgever. Wel gaven de door mij onderzochte Turkse Nederlanders aan dat het plots niet meer geven van handen aan vrouwen niet is waar over te onderhandelen valt.

Hoofdstuk 7 Transnationale banden

7.1 Inleiding

In de sociale setting hebben we gezien dat transnationale banden met het thuisland voor de migrant een vanzelfsprekendheid zijn (zie 1.4). Ondanks geringe kennis over de relatie tussen transnationale banden en integratie worden deze banden in het huidige politieke en maatschappelijke klimaat vaak neergezet als integratie belemmerend (Snel *et. al* 2006: 267). In sommige situaties worden deze transnationale banden zelfs neergezet als een teken van disloyaliteit aan Nederland (zie 1.4).

In het voorgaande hoofdstuk is naar voren gekomen dat mijn respondenten inderdaad een redelijk sterke band voelen met Turkije. Ik ga in dit hoofdstuk onderzoeken hoe deze transnationale band van mijn respondenten wordt vormgegeven. Om dit te kunnen onderzoeken heb ik de volgende subvraag geformuleerd:

Subvraag: *In hoeverre ervaren mijn Turks Nederlandse respondenten een band met Turkije en hoe wordt deze vorm gegeven?*

Bij de beantwoording van deze subvraag maak ik onderscheid tussen transnationale activiteiten en transnationale identificaties (Snel *et. al.* 2006: 289). Met transnationale activiteiten doel ik op de concrete vormgeving van de band met Turkije. De analyse van deze transnationale activiteiten van mijn respondenten is in tweede paragraaf van dit hoofdstuk te vinden. De transnationale identificaties liggen in het verlengde van hetgeen ik in het vorige hoofdstuk heb onderzocht; waar ik mij in het vorige hoofdstuk bezig heb gehouden met de ‘sense of belonging’ van mijn respondenten met Turkse Nederlanders en Nederlanders ga ik me in dit hoofdstuk richten op de ‘sense of belonging’ met Turkije. Ten slotte zal ik in 7.4 door middel van een correlatietest onderzoeken of het veronderstelde verband tussen een grotere identificatie met het thuisland en minder gevoelens van verbondenheid en loyaliteit door mijn data wordt ondersteund (zie 1.4).

7.2 Transnationale activiteiten

In de theorie worden er drie categorieën in transnationale activiteiten onderscheiden. Deze categorieën zijn economische, politieke en sociaal-culturele activiteiten (Al-Ali 2001:627). Binnen de economische activiteiten wordt er door Snel (2006) nog onderscheid gemaakt tussen alledaagse economische activiteiten en professionele economische activiteiten (*ibid.* 33). Verder maakt Snel (2006) onderscheid tussen de sociaal-culturele activisten in het land van herkomst en sociaaleconomische activiteiten in het ‘gastland’ (Snel *et. al.* 2006: 291-293). Met behulp van de conceptvragenlijst van Snel (2006) heb ik de onderstaande vragenlijst ontwikkeld. Daarnaast heb ik nog aan mijn respondenten gevraagd of zij thuis Turks spreken en of zij in het bezit zijn van een Turks paspoort.

Alledaagse economische activiteiten

1. Heeft u wel eens geld naar uw familie in Turkije gestuurd?
2. Heeft u wel eens goederen naar Turkije gestuurd?
3. Heeft u een huis in Turkije?
4. Heeft u wel eens een contributie aan een goed doel gedaan in Turkije?

Professionele economische activiteiten

5. Investeert u in bedrijven in Turkije?
6. Drijft u handel met Turkije?
7. Bent u wel eens op een zakelijk bezoek in Turkije geweest?

Politieke activiteiten

8. Leest u Turkse kranten?
9. Kijkt u naar Turkse televisieprogramma's? zo ja, hoeveel uur per week?
10. Blijft u op de hoogte van de politieke situatie in Turkije?
11. Stemt u voor Turkse verkiezingen?
12. Bent u lid van een politieke partij in Turkije
13. Doet u wel eens mee aan Turkse demonstraties (zoals die in november 2011 tegen de PKK)

Sociaal-culturele activiteiten in Turkije

14. Bent u ooit in Turkije geweest om vrienden of familie te bezoeken, zo ja hoe vaak?

Sociaal-culturele activiteiten in Nederland

15. Bent u lid van een Turkse organisatie?

16. Woont u weleens bijeenkomsten bij met (bijna) uitsluitend Turkse Nederlanders?

Bonusvragen

17. Spreekt u thuis Turks?

18. Heeft u een Turks paspoort?

Als ik kijk naar de frequenties van de vragen welke de alledaagse economische activiteiten van mijn respondenten toetsen vallen een aantal dingen op (zie bijlage 7.1 tabel 1 t/m 18). Hier valt te zien dat zeventig procent van mijn respondenten aangeeft wel eens geld te hebben gestuurd naar een familielid in Turkije. Ongeveer een derde daarvan geeft aan (semi)structureel geld te geven. Hetzelfde aantal respondenten geeft aan weleens goederen naar Turkije te sturen, veel van mijn respondenten zeiden dat zij met het offerfeest een dier in hun ouderlijk dorp lieten slachten om dit vervolgens daar onder de armen te verdelen. Ongeveer de helft van mijn respondenten geeft aan een huis in Turkije te bezitten, veelal delen zij dit een huis met een broer of zus.

Ook ongeveer de helft van mijn respondenten geeft aan dat zij weleens aan een goed doel hebben gegeven in Turkije. Dit geven aan het goede doel wordt echter meestal niet via een organisatie gedaan maar op een meer directe manier. Mijn respondenten zeggen tegen hun ouders, of vrienden van ouders, dat zij iemand zoeken die financiële hulp nodig heeft. De daar wonende familie draagt dan iemand voor en dan kunnen mijn respondenten zelf besluiten of ze iets willen geven of niet. Een leuke anekdote hierbij komt van Negriz, zij geeft aan dat zij in de keuze voor wie zij gingen steunen “toch wel erg Nederlands is”. “Toen mijn ouders aan kwamen zetten met een jongen die naar hun zeggen zo arm was dat hij niet eens geld had om sigaretten te kopen, heb ik gelijk nee gezegd. Als je zo arm bent moet je niet roken; je moet sowieso niet roken. Maar in Turkije is dat [roken] normaal!”

Wat bij dit vragencluster opviel was dat veel van mijn respondenten aangeven dat deze alledaagse economische activiteiten minder zijn geworden sinds de economische crisis. Dit komt doordat een aantal van de (echtgenoten van) mijn respondenten hun baan zijn kwijtgeraakt of gedwongen minder uren zijn gaan werken.

De antwoorden op de vragen welke de professionele economische activiteiten toetsen zijn redelijk eentonig. Slechts zeven van de drieëndertig respondenten geven aan dat zij weleens voor zaken naar Turkije zijn geweest. Het betreft hier voornamelijk winkeliers die hun goederen in Turkije halen. Geen van mijn respondenten geeft aan te investeren in Turkije of handel te drijven met Turkije²⁵.

Bij de vragen over de politieke transnationale activiteiten geeft ongeveer zestig procent aan wel Turkse televisie te kijken en Turkse kranten te lezen en op de hoogte te blijven van de politieke situatie in Turkije. Slechts twintig procent van mijn respondenten geeft aan te stemmen voor Turkse verkiezingen. Van deze twintig procent geeft vijftien procent aan daarnaast ook te stemmen voor de Nederlandse verkiezingen. Daarnaast geeft nog ongeveer de helft aan dat ze alleen stemmen voor Nederlandse verkiezingen. Slechts tien procent geeft aan lid te zijn van een politieke partij in Turkije.

Daarentegen geeft negentig procent van mijn respondenten aan jaarlijks of tweejaarlijks op bezoek te gaan bij vrienden en familie in Turkije. Daarmee geven mijn respondenten aan veel deel te nemen aan sociaal-culturele transnationale activiteiten in Turkije. Veel van mijn respondenten verwachten wel dat deze bezoeken in frequentie gaan afnemen of zelfs verdwijnen als de (groot)ouders die in Turkije wonen overlijden. Een aantal hiervan vond deze gedachte erg beangstigend en gaven ook aan dat zij het erg moeilijk vonden als hun kinderen aangaven dat ze er geen zin in hadden om weer naar Turkije te gaan. Zo zei Savas “Mijn zoontje van negen wil graag naar Spanje, want daar gaan zijn klasgenootjes ook heen. Maar dat kan echt niet! Ik wil ook dat hij blijft gaan als wij er niet meer zijn, maar hij lijkt het helemaal niet leuk te vinden daar”. Een ander deel heeft veel minder moeite met het feit dat de jongere generatie minder enthousiast is over de (twee)jaarlijkse vakanties in Turkije. “Als ik daar ben, ben ik ook al ‘die Hollander’, ik snap wel dat mijn kinderen daar niet altijd zin in hebben [...] Ik vind het ook best als we een keertje naar het Gardameer gaan of zo”.

Bij de vragen over de transnationale sociaal-culturele activiteiten in Nederland geeft veertig procent aan dat zij lid zijn van een Turkse organisatie. Opmerkelijk hierbij is dat veel van mijn respondenten de moskee waar ze lid van zijn niet rekenen als Turkse

²⁵ Hoewel je uiteraard wel zou kunnen zeggen dat als iemand goederen voor zijn in Turkije haalt, dat deze handel met Turkije drijft, mijn respondenten zien dit kennelijk toch anders.

organisatie, zelfs als zij lid zijn van een Diyanet moskee, welke gefinancierd wordt door het Turkse directoraat van religieuze instellingen (Amiriaux 2002: 153-155).

Mijn ‘extra’ vragen die ik graag beantwoord wilde zien gingen over of mijn respondenten thuis Turks spraken en of zij een Turks paspoort hadden. Vijftien procent van mijn respondenten geeft aan dat zij thuis geen Turks spreken, bijna driekwart van mijn respondenten geeft aan dat zij zowel Turks als Nederlands thuis spreken. Slechts vijf procent geeft aan dat zij uitsluitend Turks thuis praten. Ongeveer twintig procent van mijn respondenten geeft aan dat zij geen Turks paspoort hebben, hetzelfde percentage geeft aan dat zij alleen een Turks paspoort hebben. De overige zestig procent is zowel in het bezit van een Turks paspoort als een Nederlands paspoort.

Bij de antwoorden op deze vragenlijst zijn er veel significante verschillen in de mate van transnationale activiteiten tussen jongeren (<30) en ‘ouderen’ (30+) en tussen de respondenten welke in Nederland geboren zijn en degenen die in Turkije geboren zijn²⁶. De door mij onderzochte jongeren (<30) sturen aanzienlijk minder vaak geld naar Turkije ($t(31)=4.55$, $p=0.000$, Cohen’s $d=1.68$). Jongeren geven daarnaast bijna nooit aan een goed doel ($t(31)=4.53$, $p=0.000$, Cohen’s $d=2.16$), lezen minder Turkse kranten²⁷ ($t(31)=2.33$, $p=0.027$, Cohen’s $d=0.89$) en gaan minder vaak naar Turkije op bezoek ($t(31)=2.42$, $p=0.022$, Cohen’s $d=1.31$). De respondenten die in Turkije geboren zijn sturen vaker geld ($t(31)=-2.89$, $p=0.007$, Cohen’s $d=0.99$), geven vaker aan een goed doel ($t(31)=-3.45$, $p=0.02$, Cohen’s $d=1.27$) en gaan ook vaker op bezoek in Turkije ($t(31)=-3.14$, $p=0.004$, Cohen’s $d=0.95$). Bovendien zijn zij vaker lid van een Turkse organisatie in Nederland ($t(31)=-2.79$, $p=0.009$, Cohen’s $d=0.48$).

7.3 Sense of belonging

Naast deze activiteiten waarmee mijn respondenten concreet vorm geven aan hun band met Turkije, is er vaak ook nog sprake van een emotionele band met Turkije. Om deze emotionele band, of ‘sense of belonging’, te toetsen heb ik mijn respondenten vragen voorgelegd welke erg lijken op de vragen die de trots en vaderlandsliefde van

²⁶ In de groep 30+ zijn veel meer respondenten die in Turkije geboren zijn waardoor er enige overlap in de beide groepen zit.

²⁷ Dat jongeren minder kranten lezen is uiteraard niet iets wat alleen bij Turks Nederlandse jongeren voorkomt.

mijn respondenten met Nederland hebben getoetst (zie 6.2 en 6.3). In de onderstaande tabel 7.3.1 is de vragenlijst te vinden en de descriptives. Bij de onderstaande vragenlijst heb ik mijn respondenten een Likertschaal voorgelegd van één t/m vijf waarbij één staat voor helemaal mee oneens en vijf voor helemaal mee eens. Drie staat voor niet mee eens/niet mee oneens.

Tabel 7.3.1 Descriptives bij ‘sense of belonging’ vragenlijst

Zou u bij de volgende stelling kunnen aangeven in hoeverre u het er mee eens of oneens bent?

	Mean	Std. Deviation
Ik ben trots op Turkije	3,79	1,244
Ik vind het moeilijk als de Nederlandse staat zich negatief uitlaat over Turkije	3,18	1,286
Ik vind dat de Nederlandse staat Turkije meer moet helpen	2,76	1,458
Later wil ik in Turkije wonen (voor bijvoorbeeld pensioen)	3,27	1,506
Iemand die nooit in Turkije is geweest is geen echte Turk	2,48	1,395
Ik denk dat het makkelijker is om als moslim in Turkije te wonen	2,97	1,425
N=33		

Zoals in de bovenstaande tabel naar voren komt zijn mijn respondenten gemiddeld genomen trots op Turkije. Slechts twaalf procent van mijn respondenten gaf aan dat zij niet trots op Turkije waren, wel gaf een kwart aan dat zij niet echt trots waren maar ook niet echt niet trots (zie bijlage 7.1 tabel 34). Hoger opgeleiden gaven bij deze vraag aan veel minder trots te zijn op Turkije dan lager opgeleiden ($t(31)=4.17$, $p=0.000$, Cohen's $d=1.31$).

Ook op de stelling of mijn respondenten later in Turkije zouden willen wonen, levert hoge scores op. Een kwart van de respondenten is het hier helemaal mee eens, veel van de respondenten in deze groep gaven ook aan dat zij hier al concrete plannen voor hebben (zoals een huis). Een ander kwart is het met de stelling eens maar heeft nog geen concrete plannen en geeft aan dat het ook wel zo zou kunnen zijn dat ze in Nederland blijven. De andere helft is het met deze stelling eens noch oneens, ze geven aan dat ze nog niet zo goed weten waar ze op pensioen willen. Bij deze antwoorden zat een significant verschil

tussen jongeren en ouderen, jongeren gaven gemiddeld aan niet in Turkije op pensioen te willen en ouderen juist wel ($t(31)=2.68$, $p=0.012$, Cohen's $d=0.93$).

De helft van mijn respondenten geeft aan dat zij het moeilijk vinden als de Nederlandse staat zich negatief uitlaat over Turkije, vooral als dit onterecht is. Omdat ik net de casus over 'Albayrak en de Armeense kwestie' (zie hoofdstuk 3) had behandeld werd dit aangehaald als kritiek op Turkije die volkomen onterecht is, op andere vlakken vinden veel van mijn respondenten dat Nederland wel commentaar moet kunnen hebben. Zo stelt Cahil: "Veel dingen zijn in Nederland nu eenmaal beter geregeld, dan mag je Turkije wel op dingen wijzen die beter kunnen".

De helft van mijn respondenten denkt wel dat het makkelijker is om als moslim in Turkije te wonen "met de ramadan en zo. Kan je elkaar toch een beetje aansporen". De andere helft denkt dat dit niets uitmaakt of dat het zelfs moeilijker is om als moslima met hoofddoek in Turkije te wonen: Zo zei Aygöl "Ik hoorde net dat ze die [hoofddoeken] er gewoon op straat aftrekken. En je mag niet eens naar de universiteit met hoofddoek. Slaat toch nergens op!".

Over de vraag of Nederland Turkije meer moest helpen zijn mijn respondenten erg verdeeld. Een derde is het hier pertinent mee oneens en zegt dat Turkije dat helemaal niet nodig heeft. Een derde vindt dat Nederland Turkije wel meer moet helpen met aardbevingen en dergelijke, maar zij vinden ook dat Nederland zich niet overal mee moet gaan bemoeien. De overige respondenten zijn het er mee eens noch oneens.

De stelling dat iemand die nooit in Turkije is geweest geen echte Turk is toetst of mijn respondenten het 'Turks' zijn als iets beschouwen wat etnisch is of dat zij vinden dat dit cultureel is (zie hoofdstuk 4). Hier kwam uit dat zestig procent van mijn respondenten vindt dat men een Turk is doordat de ouders Turks zijn en dat het niet nodig is om hiervoor eerst in Turkije te zijn geweest. Dertig procent van mijn respondenten is de mening aangedaan dat iemand wel eerst in Turkije moet zijn geweest.

7.4. Correlaties

Ik heb de antwoorden op de vragen over de transnationale activiteiten zo gecodeerd dat één staat voor nee en twee staat voor ja. Daarmee staat een hoge score op deze vragen voor veel transnationale activiteiten. Ik heb vervolgens een statistisch gemiddelde van de

vijf te onderscheiden transnationale activiteiten berekend. In de tabel in bijlage 7.4 terug te vinden als AVG_transneconomieI, AVG_transneconomieII, AVG_transpolactiviteiten, AVG_socialeactiviteitenI en AVG_socialeactiviteitenII.

Ook heb ik de vragen over de transnationale ‘sense of belonging’ zo gecodeerd dat een hoge score staat voor een grote ‘sense of belonging’ bij Turkije. Hiervoor heb ik de stelling over of iemand een Turk is als hij nog nooit in Turkije is geweest omgepooled. Als iemand het ‘Turks zijn’ beschouwt als een kwestie van etniciteit dan is het aannemelijk dat die persoon zich etnisch identificeert met Turkije. Deze etnische identificatie houdt vaak in dat iemand zichzelf sterk emotioneel met die groep associeert (zie hoofdstuk 6). Vervolgens heb ik ook van deze vragen het statische gemiddelde berekend, deze is in de tabel in bijlage 7.4 terug te vinden onder de naam AVG_TRsense.

Ik heb op de gemiddelden van deze vragenlijsten een correlatietest uitgevoerd met de gemiddelden van de variabelen welke de patriottische gevoelens bij Nederland (AVG_patriot) en de trots op Nederland (AVG_trots) toetsen. In deze correlatietest heb ik ook andere variabelen meegenomen die inzicht bieden in de band die mijn respondenten hebben met Nederland zoals de mate van verbondenheid met Nederland (zie 6.4) met Nederland (AVG_idnl) en wat mijn respondenten verwachten dat Nederlanders over hun denken (AVG_anderim) (zie hoofdstuk 5). Hiermee onderzoek ik of er in mijn data een correlatie is tussen transnationale banden en het minder verbonden voelen met de Nederlandse samenleving en/of Nederlanders. Dit wil ik weten omdat er in het politieke en maatschappelijke debat vaak gesteld wordt dat transnationale banden de integratie in de Nederlandse samenleving belemmeren. In het voorgaande hoofdstuk is al naar voren gekomen dat mijn respondenten een redelijk sterke band voelen met Turkije maar dat deze verbondenheid niet correleerde met variabelen die de verbondenheid met de Nederlandse samenleving toetsten (zie 6.4 en 6.5).

Omdat ik ook wil kijken naar mogelijke correlaties tussen de transnationale activiteiten en/of de ‘sense of belonging’ bij Turkije enerzijds, en de verbondenheid met andere groepen dan Nederlanders zoals Turkse Nederlanders, Umma, niet-Turkse Nederlandse moslims, Turken in Turkije en Turken elders in de wereld anderzijds (zie hoofdstuk 6). Uit deze correlatietest is gebleken dat er geen correlaties is tussen deze elementen en de transnationale activiteiten en/of de ‘sense of belonging’ bij Turkije.

Omdat deze elementen niet correleerden en ze, als ik ze wel in de tabel had gezet, hadden geleid tot een erg grote en onoverzichtelijke tabel, heb ik deze variabelen in de correlatietest weggelaten.

In de tabel in bijlage 7.4 is de correlatietest te vinden. In deze correlatietest is wellicht de meest interessante conclusie dat uit niets in deze resultaten blijkt dat een sterke 'sense of belonging' bij Turkije of het deelnemen aan verschillende transnationale activiteiten correleren met gevoelens van verbondenheid in de Nederlandse samenleving. Hierdoor is het voor mijn respondenten onwaarschijnlijk dat ze zich door hun transnationale banden met Turkije minder identificeren met Nederland.

Wat wel direct opvalt bij de onderstaande tabel is dat er veel correlaties tussen elementen van verschillende transnationale activiteiten zijn. Hier valt op dat economische activiteiten sterk correleren met transnationale politieke activiteiten (Pearson's $r=0.69$, $p=0.000$). Ook correleert deze variabele met sociaal-culturele activiteiten in Nederland (Pearson's $r=0.58$, $p=0.001$). Deze sociaal-culturele activiteiten in Nederland correleren op hun beurt weer met het opzoeken van familie en vrienden in Turkije (sociaal-culturele activiteiten in Turkije) (Pearson's $r=0.48$, $p=0.007$).

Daarnaast correleert het deelnemen aan sociaal-culturele activiteiten in Nederland (gericht op Turkije) licht negatief met het gevoel van verbondenheid met Nederland (Pearson's $r=-0.37$, $p=0.046$). Dit houdt in dat het lid zijn van een Turkse organisatie en het bijwonen van bijeenkomsten met andere Turkse Nederlanders verband houdt met het ervaren van een minder sterke verbondenheid met Nederland. Deze conclusie is opmerkelijk aangezien er in het vorige hoofdstuk is gebleken dat er geen correlaties zijn tussen de identificatie met Turkse Nederlanders en het voelen van een minder sterke band met Nederlanders en/of de Nederlandse samenleving.

We zien ook in de correlatietest in bijlage 7.4 dat de attitude van mijn respondenten ten opzichte van immigranten negatief correleert met sociaal-culturele transnationale activiteiten, zowel de activiteiten die hier plaatsvinden (Pearson's $r=0.41$, $p=0.024$) als de bezoeken die mijn respondenten brengen aan Turkije (Pearson's $r=0.40$, $p=0.026$) in het buitenland. Dit houdt in dat mijn respondenten die aangeven wel hun ouders te bezoeken en ook in Nederland lid zijn van een Turkse organisatie een (relatief)

negatieve houding ten opzicht van immigranten hebben. Ik kan geen logische reden verzinnen waarom deze twee zaken met elkaar verband zouden houden. Aangezien deze correlaties geen oorzakelijke verbanden hoeven te zijn, zou een latente variabele deze correlatie kunnen verklaren.

7.5 Conclusie

In hoeverre ervaren Turkse Nederlanders een band met Turkije en hoe wordt deze vorm gegeven?

Terugblikkend op de onderzoeksvraag van dit hoofdstuk kan ik concluderen dat bijna al mijn respondenten hun band met Turkije in de praktijk vormgeven door deel te nemen aan alledaags economische activiteiten door geld of goederen te sturen, aan een goed doel te geven en een huis in Turkije te onderhouden. Veel meer van mijn respondenten stemmen voor de Nederlandse verkiezingen dan dat er respondenten stemmen voor de Turkse verkiezingen; toch houdt een krappe meerderheid van de respondenten zich wel op de hoogte van de politieke situatie in Turkije en kijken ze ook Turkse tv en lezen ze Turkse kranten. Verder gaan bijna al mijn respondenten regelmatig naar Turkije toe, maar is niet iedereen ook lid van een Turkse vereniging in Nederland.

Er zijn veel significante verschillen in de mate van transnationale activiteiten tussen jongeren (<30) en 'ouderen' (30+) en tussen de respondenten welke in Nederland geboren zijn en degenen die in Turkije geboren zijn. Jongeren (<30) sturen aanzienlijk minder vaak geld naar Turkije, ook geven zij bijna nooit aan een goed doel, lezen minder kranten en gaan minder vaak naar Turkije op bezoek. De respondenten die in Turkije geboren zijn sturen juist vaker geld, geven vaker aan een goed doel en gaan ook vaker op bezoek in Turkije. Bovendien zijn zij vaker lid van een Turkse organisatie in Nederland.

Deze afnemende mate waarin jongeren deelnemen aan transnationale activiteiten lijkt er in eerste instantie op te wijzen dat jongeren de band met Turkije als veel minder sterk ervaren. Als we echter kijken naar de stellingen die de emotionele identificatie bij Turkije toetsen valt direct op dat hierin jongeren zich bijna niet van ouderen onderscheiden. Ondanks dat jongeren minder deelnemen aan transnationale activiteiten voelen zij zich op emotioneel vlak nog steeds erg met Turkije verbonden. Zij geven alleen een andere invulling aan deze band met Turkije; zo hoeven zij niet per se meer jaarlijks naar Turkije

en zijn ze er ook in hun alledaagse economische activiteiten niet met hun ‘Turks zijn’ bezig, maar de emotionele band met Turkije blijft onverminderd sterk.

Mijn respondenten waren overwegend positief over de stellingen die de ‘sense of belonging’ bij Turkije beoogden toetsen. Mijn respondenten zijn onverdeeld trots op Turkije en de meerderheid van mijn respondenten geeft aan dat zij in Turkije op pensioen willen, en dat zij denken dat het makkelijker is om als moslim in Turkije te wonen en dat het ‘Turks zijn’ iets etnisch is. Hoewel er ook bij deze stellingen een groep is die deze dingen allemaal niet zo zeker weet en het zelfs op punten met deze stellingen oneens is. Verder vindt de overgrote meerderheid van mijn respondenten niet dat de Nederlandse staat Turkije meer moet helpen maar schaamt zich wel voor ongefundeerde kritiek vanuit Nederland.

Daarnaast bleek er in mijn data geen correlaties te zijn tussen de identificatie met de Nederlandse samenleving en veel transnationale activiteiten of een grote ‘sense of belonging’ bij Turkije. Voor de stellingname dat transnationale banden van migranten integratie belemmerend zouden werken is in mijn data geen ondersteuning voor; uit mijn data blijkt dat er geen verbanden zijn tussen de identificatie met het thuisland en minder gevoelens van verbondenheid en loyaliteit met Nederland. (Snel *et. al.* 2006: 267)

Conclusie: 100 % Turks en 100 % Nederlands?!

In hoeverre identificeren Turkse Nederlanders zich met Nederland, de Nederlandse identiteit en Turkije?

Als we de resultaten van de verschillende subvragen bij elkaar nemen vallen er een aantal conclusies te onderscheiden die ons inzicht bieden in deze identificaties van Turkse Nederlanders met Nederland en Turkije, en wellicht nog belangrijker, welke factoren hier invloed op hebben en welke verbanden er tussen de verschillende identificaties zijn te leggen.

In het vierde hoofdstuk heb ik onderzocht welke visie mijn respondenten hebben op de Nederlandse identiteit en of zij deze Nederlandse identiteit zien als iets van zichzelf of iets van anderen. Uit de analyse blijkt dat de visie van mijn respondenten op de Nederlandse identiteit niet aansluit bij de zes theoretische visies op nationale identiteit. Doordat deze visies dus niet leidend zijn geweest ben ik met behulp van een CATPCA-analyse op zoek gegaan naar welke visies wel leidend zijn geweest in de classificatie van de Nederlandse identiteit door mijn Turks-Nederlandse respondenten.

Uit deze analyse blijkt dat mijn respondenten in de Nederlandse identiteit een 'inclusive' en een 'exclusive' element identificeren. Het 'inclusive' element wordt gekenmerkt door een hoge mate van keuzevrijheid voor mijn respondenten (en andere immigranten) om de Nederlandse identiteit aan te meten terwijl het 'exclusive' element juist helemaal geen mogelijkheid bevat voor immigranten om de Nederlandse identiteit te verwerven.

Het lijkt wellicht opmerkelijk dat mijn respondenten de Nederlandse identiteit zowel als 'inclusive' als 'exclusive' classificeren. In de casus van Ahmet (casus 2) en in paragraaf 4.5 is duidelijk geworden hoe dit in de praktijk werkt. Hierin is duidelijk geworden dat bij de antwoorden niet alleen wordt meegenomen wat mijn respondenten zelf zien als de Nederlandse identiteit maar ook juist hoe 'Hollanders' deze identiteit construeren. Deze 'Hollandse constructie' van de Nederlandse identiteit is een moeilijk punt voor grofweg de helft van mijn respondenten, omdat ze zich wel Nederlander willen voelen, maar de wederzijdse erkenning ontbreekt.

In het vijfde hoofdstuk heb ik onderzocht hoe mijn Turks Nederlandse respondenten tegen immigratie en integratie aankijken, en hoe zij denken dat Nederlanders tegen integratie en immigratie aankijken. Hierbij werd al snel duidelijk dat mijn respondenten erg veel verschillen zien tussen hun eigen visie op immigratie en die van 'Nederlanders'. Bovendien classificeren mijn respondenten zich zonder uitzondering als immigranten waardoor de antwoorden die zij geven over hoe de Nederlanders aankijken tegen immigratie en integratie inzicht bieden in hoe mijn respondenten denken dat Nederlanders over hen denken. Mijn respondenten zijn ervan overtuigd dat Nederlanders een negatieve attitude hebben ten aanzien van hen en dat dit komt doordat Nederlanders hen niet zien al een toegevoegde waarde voor de maatschappij. Bij de integratievragen komen de antwoorden van beide 'groepen' iets dichterbij elkaar. Dit komt niet doordat mijn respondenten denken dat Nederlanders voor een 'mildere' vorm van integratie pleiten, maar omdat veel van mijn respondenten zelf ook geen voorstander zijn van deze milde aanpak. Zij denken echter wel dat de beide groepen een andere motivatie hebben waarom ze pleiten voor een verdergaande vorm van integratie, waar mijn Turkse Nederlanders buiten de deur zich willen aanpassen vinden ze het wel belangrijk om binnenshuis hun eigen gewoonten en tradities te behouden. Mijn respondenten denken dat Nederlanders helemaal geen waardering hebben voor hun gewoonten en tradities.

In de CATPCA-analyse komt zowel het gebrek aan waardering als het feit dat mijn respondenten wel dezelfde integratiedoelen hebben als onderliggende componenten uit de bus. In de eerste dimensie correleert de lage waardering die mijn respondenten denken dat Nederlanders hebben voor hun maatschappelijke bijdrage met de hoge waardering die zij zelf hebben voor hun eigen tradities en gewoonten. Waar er in de eerste dimensie duidelijk onderscheid wordt gemaakt tussen de 'ingroup' en de 'outgroup', is dit onderscheid in de tweede dimensie niet gemakkelijk te maken. Deze dimensie wordt gekenmerkt door het gezamenlijk nastreven van een vorm van integratie waarin immigranten zich aanpassen maar waar er wel ruimte is voor het behouden van tradities en waar Nederlanders niet een uitgesproken negatieve mening hebben over immigranten. De derde en tevens laatste dimensie wordt gekenmerkt door exclusionisme van zowel Nederlanders als Turkse Nederlanders.

In het zesde hoofdstuk heb ik onderzocht in hoeverre mijn respondenten zich thuis voelen in Nederland door de ‘sense of belonging’ van mijn respondenten te meten met Turkse Nederlanders enerzijds en met de Nederlandse samenleving anderzijds. Over de ‘sense of belonging’ bij deze groepen kan ik een aantal conclusies trekken. In de eerste plaats voelen mijn respondenten zich over het algemeen erg verbonden met Turkse Nederlanders en zijn zij trots op Nederland maar hebben ze op de meeste vlakken geen sterke patriottische gevoelens bij Nederland. Als mijn respondenten deze verschillende verbondenheden moeten ordenen geven zij aan zich erg verbonden te voelen met Turkse Nederlanders en zich minder, maar toch aanzienlijk verbonden te voelen met Nederlanders.

Hoogopgeleiden laten een iets ander patroon zien, zij voelen zich minder verbonden met Turkse Nederlanders en juist meer met Nederlanders.

De verbanden tussen deze ‘sense of belonging’ bij verschillende groepen leverde verrassende resultaten op. Zo is hier gebleken dat er voor de veronderstelling dat een sterke identificatie met de eigen groep belemmerend zou zijn voor de identificatie met Nederlanders en de Nederlandse samenleving, geen enkele ondersteuning te vinden is in mijn data. Wat wel wordt ondersteund door mijn data is de aanname dat de islam een integratie belemmerende factor is voor de integratie in de Nederlandse samenleving. In mijn data correleert het sterker voelen van de verbondenheid met de Umma en niet-Turkse moslims met het minder verbonden voelen bij Nederlanders en het denken dat Nederlanders negatief denken over immigranten. Longitudinaal onderzoek zal moeten uitwijzen of er inderdaad een oorzakelijk verband zit tussen de beide variabelen.

Het voorgaande hoofdstuk heb ik onderzocht in hoeverre de Turkse Nederlanders een band met Turkije voelen en hoe deze vorm wordt vormgegeven. Ik kan naar aanleiding van de in dit hoofdstuk gepresenteerde data concluderen dat mijn respondenten een grote verbondenheid (‘sense of belonging’) voelen met Turkije. Zo zijn mijn respondenten onverdeeld trots op Turkije en geeft de meerderheid van mijn respondenten aan dat zij in Turkije op pensioen willen, dat zij denken dat het makkelijker is om als moslim in Turkije te wonen en dat het ‘Turks zijn’ iets etnisch is. Een overgrote meerderheid van mijn respondenten vindt overigens niet dat de Nederlandse staat Turkije meer moet helpen maar schaamt zich wel voor ongefundeerde kritiek vanuit Nederland.

Deze band van mijn respondenten met Turkije wordt in de praktijk vormgegeven door deel te nemen aan alledaagse economische activiteiten door geld of goederen te sturen, aan een goed doel te geven en een huis in Turkije te onderhouden. Veel meer van mijn respondenten stemmen voor de Nederlandse verkiezingen dan dat er respondenten stemmen voor de Turkse verkiezingen, toch houdt een krappe meerderheid van de respondenten zich wel op de hoogte van de politieke situatie in Turkije en leest ook Turkse kranten en kijkt Turkse televisie. Verder gaan bijna al mijn respondenten regelmatig naar Turkije, maar is niet iedereen ook lid van een Turkse vereniging in Nederland. Jongeren (30-) doen significant minder vaak aan transnationale activiteiten dan ouderen (30+), toch blijft hun ‘sense of belonging’ bij Turkije onverminderd sterk. Daarnaast bleek dat er in mijn data geen aanleiding is om aan te nemen dat er een verband bestaat tussen de ‘sense of belonging’ bij Turkije en/of veel transnationale activiteiten en een minder grote identificatie met de Nederlandse samenleving.

In de inleiding citeerde ik Gül die als antwoord op de vraag “Voelt u zich Nederlands?” zei dat zij zich 100% Nederlands en 100% Turks voelde. Als ik kijk naar de bovenstaande conclusies verraadt dit antwoord drie belangrijke conclusies.

In de eerste plaats verwoordt dit citaat duidelijk de sentimenten van mijn respondenten dat zij zich zowel Turks als Nederlands voelen. In het zevende hoofdstuk heb ik laten zien dat mijn respondenten een duidelijke emotionele band met Turkije voelen maar dat deze wel anders wordt vormgegeven dan voorheen. Op Nederland zijn mijn respondenten wel trots maar zij hebben op de meeste vlakken geen sterke patriottische gevoelens bij Nederland.

In de tweede plaats spreekt uit dit citaat dat mijn respondenten niet willen kiezen tussen het Turks zijn of het Nederlands zijn, maar dat zij het beide willen zijn. In alle bovenstaande analysehoofdstukken valt te zien hoe mijn respondenten er voor kiezen om bepaalde Nederlandse en Turkse normen en waarden wel internaliseren en andere niet.

Zoals u wellicht al heeft opgemerkt, heb ik het citaat van Gül aangepast door er een vraagteken aan toe te voegen. Deze minimale aanpassing in de interpunctie verraadt de derde belangrijke conclusie in mijn onderzoek. Deze conclusie is dat mijn respondenten het gevoel hebben dat hun keuze voor (hun manier van) het ‘Nederlander

zijn' niet wordt geaccepteerd door 'de Nederlanders' en de teleurstelling dat er weinig waardering is voor hun bijdrage aan Nederland. Dit gevoel komt voornamelijk in de hoofdstukken vier en vijf naar voren.

Literatuurlijst

- Adraoui, M.A. (2009) 'Salafism in France: Ideology, Practices and Contradictions'. In R. Meijer (et. al) *Global Salafism: Islam's new religious movement*, London: Hurst&Company.
- Amiraux, V. (2002) 'Academic Discourses on Islam(s) in France and Germany: Producing Knowledge or Reproducing Norms?'. In W. Ruf (et. al), *Islam and the West*. Münster: Agenda Verlag.
- Ashton, R.D., Deaux, K. & McLaughlin-Volpe, T. (2004) 'An Organizing Framework for Collective Identity: Articulation Significance of Multi-dimensionality' *Psychological Bulletin* Vol. 130: 80-114.
- Bakke, E. (2000) 'How voluntary is national identity?' Oslo: University of Oslo
- Berreman, G.D. (2007) 'Behind Many Masks: Ethnography and Impression Management'. In C.G.M. Robben & J.A. Sluka (et. al.) *Ethnographic Fieldwork: An Anthropological Reader*, Oxford: John Wiley & Sons.
- Borchgrevink, A. (2003) 'Silencing Language: Of Anthropologists and Interpreters' *Ethnography* Vol. 4: 95-122.
- Bowen, J.R. (2004) 'Does French Islam Have Borders? Dilemmas of domestication in a Global Religious Field' *American Anthropologist* Vol. 106 Nr. 1: 43-55.
- Burawoy, M. (1998) 'The Extended Case Method' *Sociological Theory* Vol. 16 Nr. 1: 4-33.
- Canovan, M. (1998) *Nationhood and political theory*, Cheltenham: Edward Edgar.
- Card, D., Dustmann, C., & Preston, I. (2005), 'Understanding Attitudes to Immigration: The Migration and Minority Module of the first European Social Survey' *CReAM Discussion Paper* Nr. 03/05.
- CBS (2003) 'Rapportage minderheden' *Jaarrapport* nr. 13
- Ceobanu, A. M. & Escandell, X. (2008), 'East is West? National Feelings and Anti- Immigrant Sentiment in Europe' *Social Science Research* Vol. 37: 1147-1170.
- Couwenberg, S. W. (2001) *Nationale identiteit: Van Nederlands probleem tot Nederlandse uitdaging*, Budel: Damon.
- Entzinger, H. (2006) 'The Parallel Decline of Multiculturalism and the Welfare State in the Netherlands'. In: K. Banting & W. Kymlicka (et. al.) *Multiculturalism and the Welfare State: Recognition and Redistribution in Contemporary Democracies*. Oxford: Oxford University Press
- Eriksen, T.H. (2002) *Ethnicity and nationalism*, tweede druk, London: Pluto Press.
- Facchini G & Mayda A.M. (2008) 'From individual attitudes towards migrants to migration policy outcomes: theory and evidence' *Economic Policy* Vol. 23 Nr. 56 :651-713.
- Feld, S. (1987) 'Dialogic Editing: Interpreting How Kaluli Read Sound and Sentiment' *Cultural Anthropology* Vol. 2 Nr. 2.
- Favret-Saada, M. (2007) 'The way things are said'. In C.G.M. Robben & J.A. Sluka (et. al.) *Ethnographic Fieldwork: An Anthropological Reader*, Oxford: John Wiley & Sons.

- Fertig, M. & Schmidt, C.M. (2001), 'First- and Second-Generation Migrants - What Do We Know and What Do People Think'. In R. Rotte & P. Stein *Migration Policy and the Economy: International Experiences*, Munchen: Ars Et Unitas.
- Fertig, M. & Schmidt, C.M. (2002) 'The Perception of Foreigners and Jews in Germany - A Structural Analysis of a Large Opinion Survey' *IZA Discussion Paper* 431.
- Gang, I.N., Rivera-Batiz, F.L. & Yun, M.S. (2002) 'Economic Strain, Ethnic Concentration and Attitudes towards Foreigners in the European Union' *Department of Economics Working Papers; Rutgers University* 14.
- Glick-Schiller, N. & Fouron, G.E., (1999) 'Terrains of blood and nation: Haitian transnational social fields' *Ethnic and Racial Studies* Vol. 22: 340-66
- Harper, D. (2002) 'Talking about pictures: a case for photo elicitation' *Visual studies* Vol.17 Nr.1 13-26.
- Hart, B. de (2005) 'Het probleem van dubbele nationaliteit. Politieke en mediadebatten na de moord op Theo van Gogh' *Migrantenstudies* Vol. 21 Nr. 4: 224-238.
- Hiller, H.H. & Diluzio, L. (2004) 'The Interviewee and the Research Interview: Analysing a Neglected Dimension in Research' *Canadian Review of Sociology* Vol. 41 Nr. 1.
- Janmaat, J.G. (2006) 'Popular conceptions of nationhood in old and new European member states: Partial support for the ethnic-civic framework' *Ethnic and Racial Studies* Vol. 29 Nr.1: 50-78.
- Jenkins, R. (2008) *Social Identity*, derde druk, London: Routledge.
- Jones, F.L.(2000) 'Diversities of National Identity in a Multicultural Society: The Australian Case' *National Identities* Vol. 2 Nr. 2.
- Jones F.L. & Smith P. (2001a) 'Diversity and Commonality in National Identities: An Exploratory Analysis of Cross-National Patterns' *Journal of Sociology* Vol.37: 45-67.
- Jones F.L., Smith P. (2001b). 'Individual and societal bases of national identity: a comparative multilevel Analysis'. *European Sociological Review* Vol. 17: 103-18.
- Kunovich, R.M. (2009) 'The Sources and Consequences of National Identification' *American Sociological Review* Vol. 74 Nr. 4.
- Landman, Nico. (1997). 'Sustaining Turkish-Islamic loyalties: The Diyanet in Western Europe'. In S. Taji-Farouki & H. Poulton (et.al) *Muslim identity and the Balkan state*, London: Hurst.
- LOA-rapport (2005) 'De constructie van een SES-variabele voor het SiBO-onderzoek' *Onderzoeksrapport* Nr. 31.
- Malinowski, B. (2007) 'Method and Scope of Anthropological Fieldwork'. In C.G.M. Robben & J.A. Sluka (et. al.) *Ethnographic Fieldwork: An Anthropological Reader*, Oxford: John Wiley & Sons.
- Mayda, A.M., (2006) 'Who Is Against Immigration? A Cross-Country Investigation of Individual Attitudes toward Immigrants' *The Review of Economics and Statistics* Vol. 88, Nr. 3: 510-530.

- Modood, T. & Kastoryano, R. (2006) 'Secularism and the Accommodation of Muslims in Europe'. In T. Modood, A. Triandafyllidou & R. Zapata-Barrero (et.al) *Multiculturalism, Muslims and Citizenship: An European Approach*, London: Routledge.
- O'Rourke, K.H. & Sinnott, R. (2005) 'The determinants of individual attitudes towards immigration' *European Journal of Political Economy* Vol.22: 838–861.
- O'Rourke, K.H., Sinnott, R., (2006) 'The determinants of individual attitudes towards immigration' *European Journal of Political Economy* Vol. 22 838– 861
- Parekh, B (2008) *European Liberalism and 'the Muslim Question*, Amsterdam: Amsterdam University Press
- Pettigrew, T.F. & Tropp, L. (2006), 'A Meta-Analytic Test of Intergroup Contact Theory' *Journal of Personality and Social Psychology* Vol. 90 Nr. 5: 751-783.
- Pettigrew, T.F. & Tropp, L. (2008) 'How Does Intergroup Contact Reduce Prejudice? Meta- Analytic Tests of Three Mediators' *European Journal of Social Psychology* Vol. 38: 922-934.
- Phinney, J. S. (1992) 'The Multigroup Ethnic Identity Measure: A new scale for use with diverse groups' *Journal of Adolescent Research* Vol. 7: 156-176
- Ponterotto, J., Gretchen, D., Utsey, S.O., Stracuzzi, T. & Saya, R. (2003) 'The Multigroup Ethnic Identity Measure (MEIM): Psychometric Review and Further Validity Testing' *Educational and Psychological Measurement* Vol. 63: 502-515.
- Pettigrew, T.F. (1998), 'Intergroup Contact Theory' *Annual Review of Psychology* Vol. 49: 65-85.
- Prins, B. (2009) *Voorbij de onschuld. Het debat over de multiculturele samenleving*, derde druk, Amsterdam: Van Gennep.
- Roy, O. (2003) 'EuroIslam: The Jihad Within?' *National Interest* lentenummer: 65-79.
- Rutgers, G.R. & Molier, G. (2004) *Het multiculturele debat. Integratie of assimilatie?*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Scheepers, P., Gijsberts, M. & Coenders, M. (2002) 'Ethnic Exclusionism in European Countries: Public Opposition to Civil Rights for Legal Migrants as a Response to Perceived Ethnic Threat' *European Sociological Review* Vol. 18 Nr. 1: 17-34.
- Scheffer, P. (2000) 'Het multiculturele drama', *nrc Handelsblad* 29 januari 2000.
- Scheffer, P. (2000) 'Het multiculturele drama: een repliek', *nrc Handelsblad* 25 maart 2000.
- Schleuter, E. & Scheepers, P. (2010) 'The relationship between Outgroup Size and Anti- Outgroup Attitudes: A Theoretical Synthesis and Empirical Test of Group Threat- and Intergroup Contact Theory' *Social Science Research* Vol. 39 Nr.2: 285-295.
- Schleuter, E. & Wagner, U. (2008) 'Regional Differences Matter: Examining the Dual Influence of the Regional Size of the Immigrant Population on Derogation of Immigrants in Europe' *International Journal of Comparative Sociology* Vol. 49 Nr.2: 153-173.

- Skrbiš, Z., Baldassar, L., & Poynting, S., (2007) 'Introduction – Negotiating Belonging: Migration and Generations' *Journal of Intercultural Studies* Vol. 28 Nr. 3: 261-269
- Sleegers, F. (2007) *In debat over Nederland. Veranderingen in het discours over de multiculturele samenleving en nationale identiteit* Webpublicatie nr. 34, Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Smith, A. (1991) *National identity*, Reno: University of Nevada Press.
- Snel, E. Engbersen, G. & Leerkes, A. (2006) 'Transnational involvement and social integration' *Global Networks* Vol. 6, 3
- Small, M.L. (2009) 'How Many Cases Do I Need?: On Science and the Logic of Case Selection in Field-Based Research' *Ethnography* Vol. 10: 5-38.
- Handelingen Tweede Kamer (1969-1970) 'Nota Buitenlandse Werknemers' Handelsnummer 10504, Nr. 2.
- Handelingen tweede kamer (2003-2004) 'Tijdelijke Commissie Onderzoek Integratiebeleid (commissie Blok)' *Onderzoeksrapport* 28689 Nr.8–9
- Vertovec, S. (2001) 'Transnationalism and identity' *Journal of Ethnic and Migration Studies* Vol. 27, Nr. 4: 573-582.
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (2007) 'Identificatie met Nederland' *Rapporten aan de Regering* nr. 79.
- Woodward, K. (1997) *Identity and Difference*, London: Sage.

Bijlage Hoofdstuk 2: De vragenlijst

1. Sekse 1. man 2. vrouw

2. Wat is Uw leeftijd?

3. Welke van de samenlevingsvormen is op U van toepassing?

1. Gehuwd
2. Gescheiden
3. Weduwe/ Weduwnaar
4. Ongehuwd
5. samenwonend
6. verloofd met de bedoeling samen te gaan wonen na het huwelijk

5. In welk land zijn u en uw partner geboren, en in welk land zijn uw ouders geboren?

6. Indien een van bovenstaande niet in Nederland zijn geboren vragen wanneer zij naar Nederland toe zijn gekomen.

7. welke plaats bent U geboren?

8. Wat is Uw hoogst voltooide opleiding? En die van Uw partner? (indien van toepassing)
Uzelf Uw partner

1. Basisonderwijs
2. Lbo / Huishoudschool / Lhno / Lts / Vbo / Vmbo (beroepsgericht)
3. Mavo / Ulo / Mulo / Vmbo (theorie)
4. Havo / Mms
5. Vwo / Hbs / Atheneum / Gymnasium
6. Mbo
7. Hbo
8. Universiteit
9. Niet van toepassing

9. Als de respondent nog met een opleiding bezig is vragen met wat voor opleiding deze bezig is?
Idem voor de eventuele partner? (indien van toepassing)

1. Basisonderwijs
2. Lbo / Huishoudschool / Lhno / Lts / Vbo / Vmbo (beroepsgericht)
3. Mavo/ Ulo / Mulo / Vmbo (theorie)
4. Havo / Mms
5. Vwo / Hbs / Atheneum / Gymnasium
6. Mbo
7. Hbo
8. Universiteit
9. Niet van toepassing

10. Heeft u een baan? Zo ja welke

11. Indien kinderen: bent u actief op de school van uw kinderen

12. Doet u aan vrijwilligerswerk (inclusief helpen in de moskee)

Sommige mensen zeggen dat de volgende dingen belangrijk zijn voor het zijn van een echte Nederlander. Anderen zeggen dat het niet zo belangrijk is. Hoe belangrijk acht u elk van de volgende aspecten?

	Onbelangrijk	Niet Erg Belangrijk	Belangrijk	Erg Belangrijk
1 Men moet geboren zijn in Nederland	()	()	()	()
2 Men moet het Nederlandse burgerschap hebben	()	()	()	()
3 Men moet het grootste deel van zijn leven in Nederland wonen	()	()	()	()
4 Men moet Nederlands kunnen spreken	()	()	()	()
5 Men moet Christelijk zijn	()	()	()	()
6 Men moet het Nederlandse politieke systeem en zijn wetgeving respecteren	()	()	()	()
7 Men moet zich Nederlander voelen	()	()	()	()
8 Men moet Nederlandse (voor)ouders hebben	()	()	()	()

In hoeverre denkt u dat de Nederlandse staat/ de Nederlander het eens of oneens is met de volgende uitspraken en in hoeverre bent u het zelf eens of oneens met de volgende uitspraken?

		Wat ik vind					Wat de gemiddelde Nederlander vindt				
		helemaal mee oneens	mee oneens	neutraal	mee eens	helemaal mee eens	helemaal mee oneens	mee oneens	neutraal	mee eens	helemaal mee eens
1	Mensen die de Nederlandse gewoonten en tradities niet delen, kunnen niet volledig Nederlander worden	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
2	Etnische minderheden zouden hulp moeten krijgen van de regering om hun gewoonten en tradities in stand te houden	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
3	Het is beter voor de samenleving wanneer etnische groepen aan hun eigen gewoonten en tradities vasthouden	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
4	Het is beter wanneer etnische groepen zich aanpassen en opgaan in de grotere samenleving	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
5	Immigranten verhogen de criminaliteit	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
6	Immigranten zijn in het algemeen goed voor de Nederlandse economie	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
7	Immigranten nemen banen weg van mensen die in Nederland geboren zijn	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
8	Immigranten verrijken Nederland met nieuwe ideeën en culturen	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()
9	De regering geeft teveel geld uit aan hulp voor immigranten	()	()	()	()	()	()	()	()	()	()

Topiclijst subvraag 1

- Het Nederlandse debat over integratie
- Geert Wilders
- De islam als integratiebelemmerende factor,

Hieronder volgen 12 uitspraken; kunt u per vraag zeggen in welke mate deze uitspraken voor uw situatie waar zijn?

		Helemaal mee niet	Mee eens	Mee oneens	Helemaal mee niet
1	Ik heb mij verdiept in de Turkse geschiedenis, tradities en gebruiken	()	()	()	()
2	Ik ben actief in organisaties of sociale groepen die voor het merendeel bestaan uit Turkse Nederlanders	()	()	()	()
3	Ik heb een duidelijk beeld van mijn Turkse achtergrond, en wat dit voor mij betekent	()	()	()	()
4	Ik denk veel na over hoe mijn leven wordt beïnvloedt door mijn Turkse afkomst	()	()	()	()
5	Ik ben blij dat ik een Turkse Nederlander ben	()	()	()	()
6	Ik heb een sterk gevoel van verwantschap/toebehooren bij Turkse Nederlanders	()	()	()	()
7	Ik begrijp wat mijn Turkse achtergrond voor mij betekent in Nederland	()	()	()	()
8	Om meer over mijn Turkse afkomst te weten te komen heb ik vaak met andere Turkse Nederlanders gepraat.	()	()	()	()
9	Ik ben erg trots op Turkse Nederlanders	()	()	()	()
10	Ik doe mee aan specifieke Turkse culturele praktijken, zoals speciaal eten, muziek of gebruiken	()	()	()	()
11	Ik voel mij erg verbonden met andere Turkse Nederlanders	()	()	()	()
12	Ik voel me goed bij mijn Turkse achtergrond	()	()	()	()

In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende uitspraken?

		Helemaal mee eens	Mee eens	Niet mee eens/niet eens	Mee oneens	Sterk mee oneens
1	Ik wil liever een Nederlander zijn dan bij enig ander volk in de wereld horen	()	()	()	()	()
2	Er spelen vandaag de dag dingen in Nederland die maken dat ik mij schaam voor Nederland	()	()	()	()	()
3	Het zou een betere wereld zijn wanneer mensen uit andere landen meer zoals de Nederlanders waren	()	()	()	()	()
4	Over het algemeen gesproken is Nederland een beter land dan de meeste andere landen	()	()	()	()	()
5	Men zou Nederland moeten steunen ook als het ongelijk heeft	()	()	()	()	()
6	Als Nederland het goed doet in de internationale sport ben ik er trots op Nederlander te zijn	()	()	()	()	()
7	Ik ben vaak minder trots op Nederland dan ik zou willen	()	()	()	()	()

Hoe trots bent U op Nederland in ieder van de volgende zaken? Erg trots

		Erg trots	Een beetje trots	Niet mee eens/niet mee oneens	Niet erg trots	Helemaal niet trots
1	De manier waarop zijn democratie werkt	()	()	()	()	()
2	Zijn politieke invloed in de wereld	()	()	()	()	()
3	De Nederlandse economische prestaties	()	()	()	()	()
4	Zijn systeem van sociale zekerheid	()	()	()	()	()
5	Zijn wetenschappelijke en technologische prestaties	()	()	()	()	()
6	Zijn prestaties in de sport	()	()	()	()	()
7	De Nederlandse krijgsmacht	()	()	()	()	()
8	Zijn geschiedenis	()	()	()	()	()
9	Zijn eerlijke en gelijkwaardige behandeling van alle groepen in de samenleving	()	()	()	()	()

Casus 1

Ayse geeft les op een protestants-christelijke basisschool, na haar huwelijk besluit zij een hoofddoekje te gaan dragen. Haar collega's en baas geven aan dat zij bang zijn dat ze afbreuk doet aan het christelijke karakter van de school. Zij stellen als compromis voor dat zij haar hoofddoekje in school afdoet. Wat vindt u hiervan?

A De school mag dit niet van Ayse vragen. Zij mag haar geloof beleven zoals ze dit wil waar ze dat wil

B Ayse zou als compromis haar hoofddoekje in school af moeten doen.

C. Ayse hoort niet thuis op een protestants-christelijke basisschool.

(Wanneer de respondenten aangeven dat de school Ayse haar contract niet hoeven verlengen, doorgaan met vragen over hoofddoekjes van de leerlingen)

Casus 2

Nadat Mehmet op Hadj is gegaan besluit hij vromer te willen leven. In zijn managerbaan bij de frisdrankentak van het concern Heineken besluit hij vrouwen niet meer te willen begroeten door ze een hand te geven, en geeft hij aan dat hij op vrijdag niet wil werken. Wat vindt u hiervan?

A Mehmet moet de islam zo beleven als hij dit zelf wil, en mag van Heineken verwachten dat zij hem hierin accommoderen Omdat...

B Het moet voor Mehmet mogelijk zijn om vrijdag wel te werken en hij hoeft vrouwen geen hand te geven Omdat...

C. Het moet voor Mehmet mogelijk zijn om vrijdag niet te werken maar hij moet op zijn werk vrouwen wel een hand geven. Omdat...

D Mehmet moet zowel op vrijdag werken als vrouwen een hand geven. Omdat...

Hieronder vindt u achttien vragen over uw band met Turkije

19. Heeft u wel eens geld naar uw familie in Turkije gestuurd?
20. Heeft u wel een goederen naar Turkije gestuurd?
21. Heeft u een huis in Turkije?
22. Heeft u wel eens een contributie aan een goed doel gedaan in Turkije?
23. Investeert u in bedrijven in Turkije ?
24. Drijft u handel met Turkije ?
25. Bent u wel eens op een zakelijk bezoek in Turkije geweest?
26. Leest u Turkse kranten?
27. Kijkt u naar Turkse televisieprogramma's? zo ja, hoeveel uur per week?
28. Blijft u op de hoogte van de politieke situatie in Turkije ?
29. Stemt u voor Turkse verkiezingen?
30. Bent u lid van een politieke partij in Turkije
31. Doet u wel eens mee aan Turkse demonstraties (zoals die in november 2011 tegen de PKK)
32. Bent u ooit in Turkije geweest om vrienden of familie te bezoeken, zo ja hoe vaak? (nooit, wel eens of frequent)
33. Bent u lid van een Turkse organisatie?

		Helemaal mee eens	Mee eens	Niet mee eens/niet eens	Mee oneens	Sterk mee oneens
1	Ik ben trots op Turkije	()	()	()	()	()
2	Ik vind het moeilijk als de Nederlandse staat zich negatief uitlaat over Turkije	()	()	()	()	()
3	Ik vind dat de Nederlandse staat Turkije meer moet helpen (bijvoorbeeld in de strijd tegen de PKK of bij aardbevingen)	()	()	()	()	()
4	Later wil ik in Turkije wonen (voor bijvoorbeeld pensioen)	()	()	()	()	()
5	Iemand die nooit in Turkije is geweest is geen echte Turk	()	()	()	()	()
6	Ik denk dat het makkelijker is om als moslim in Turkije te wonen	()	()	()	()	()

1. Woont u weleens bijeenkomsten bij met (bijna) uitsluitend Turkse Nederlanders?

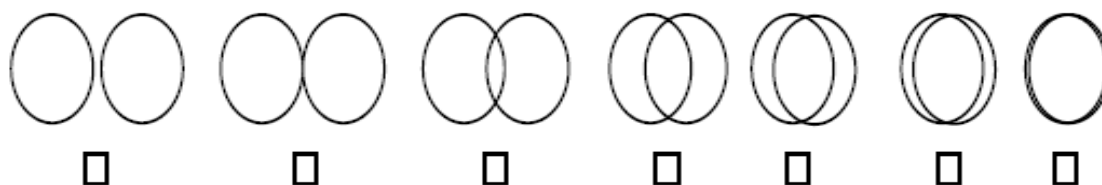
2. Spreekt u thuis Turks?

3. Heeft u een Turks paspoort?

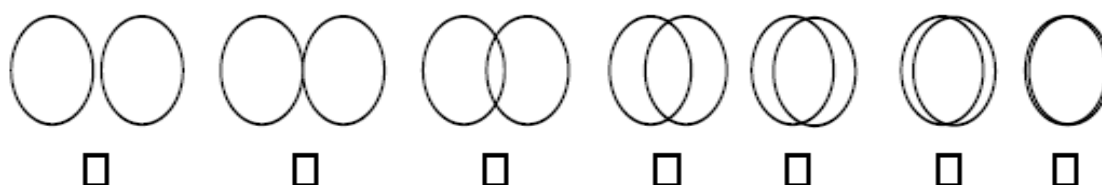
Topic list subvraag 3

- De preken in het Turks
- Belangrijk om een 'Turkse' islam te belijden
- Zelfstudie?
- Contact met andere niet Turkse gelovigen?
- Vind u zelfstudie en contact met andere niet Turkse gelovigen belangrijk voor het zijn van een 'goede moslim'

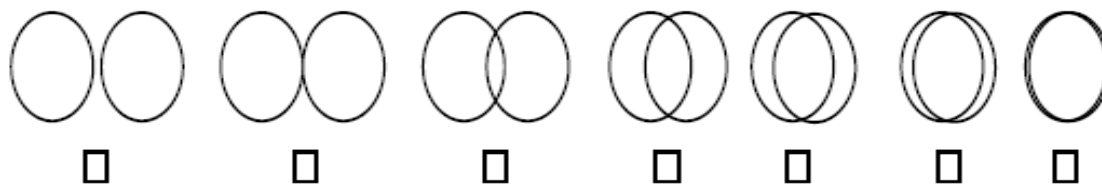
Zou u op het onderstaande figuur kunnen aangeven hoe u zichzelf positioneert ten opzichte van **Turkse Nederlanders**

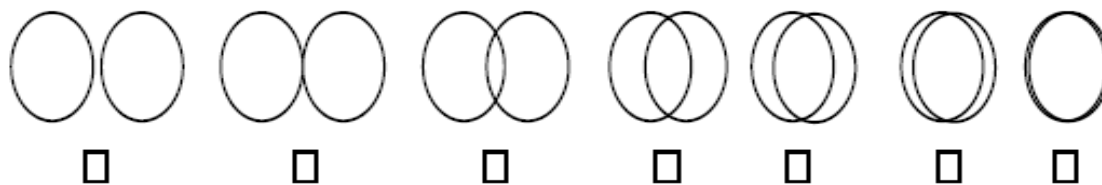
Zou u op het onderstaande figuur kunnen aangeven hoe u zichzelf positioneert ten opzichte van **Nederlanders**

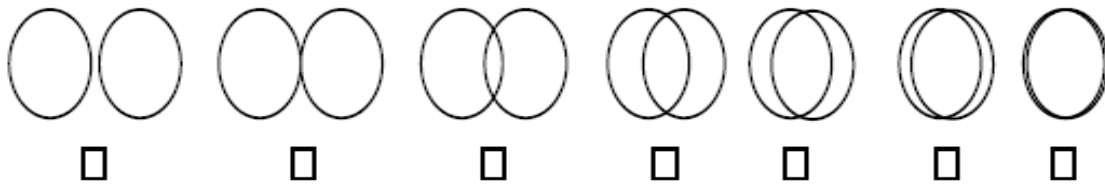
Zou u op het onderstaande figuur kunnen aangeven hoe u zichzelf positioneert ten opzichte van **niet-Turkse Nederlandse moslims**

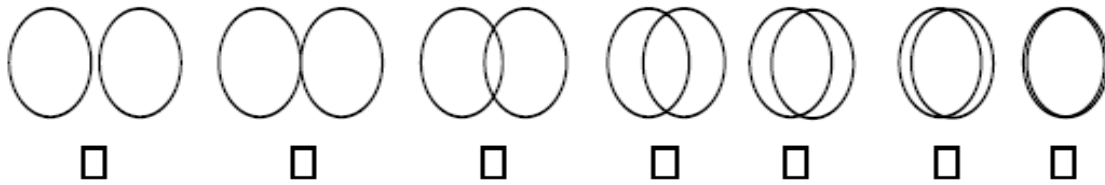
Zou u op het onderstaande figuur kunnen aangeven hoe u zichzelf positioneert ten opzichte van de globale moslimgemeenschap **umma**

Zou u op het onderstaande figuur kunnen aangeven hoe u zichzelf positioneert ten opzichte van **Turken in Turkije**

Zou u op het onderstaande figuur kunnen aangeven hoe u zichzelf voelt ten opzichte van **Turken en elders in de wereld**

Bijlage Hoofdstuk 4.1 Overige relevante SPSS output

Tabel 1& 2 Indepent Samples T-test Sekse

Group Statistics					
	1: man 2: vrouw	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Belang: NL geboren	man	14	2,29	1,139	,304
	vrouw	19	1,74	,806	,185
Belang: NI Burgerschap	man	14	2,79	,975	,261
	vrouw	19	2,74	,872	,200
Belang: NI wonen	man	14	2,14	,770	,206
	vrouw	19	2,63	,831	,191
Belang: NI spreken	man	14	3,07	1,141	,305
	vrouw	19	3,53	,841	,193
Belang: Christelijk	man	14	1,43	,852	,228
	vrouw	19	1,37	,831	,191
Belang: Respect wet & pol	man	14	2,86	,949	,254
	vrouw	19	3,00	,745	,171
Belang: NI voelen	man	14	3,00	1,109	,296
	vrouw	19	2,26	1,195	,274
Belang: NI (voor)ouders	man	14	1,93	,829	,221
	vrouw	19	2,05	,970	,223

Independent Samples Test										
		Levene's Test for Equality of Variances					t-test for Equality of Means			
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Belang: NL geboren	Equal variances assumed	4,980	,033	1,624	31	,114	,549	,338	-,140	1,238
	Equal variances not assumed			1,541	22,180	,137	,549	,356	-,189	1,287
Belang:NI Burgerschap	Equal variances assumed	,613	,439	,151	31	,881	,049	,323	-,610	,707
	Equal variances not assumed			,149	26,252	,883	,049	,328	-,626	,724
Belang: NI wonen	Equal variances assumed	,878	,356	-1,722	31	,095	-,489	,284	-1,068	,090
	Equal variances not assumed			-1,742	29,291	,092	-,489	,281	-1,062	,085
Belang: NI spreken	Equal variances assumed	7,206	,012	-1,320	31	,196	-,455	,345	-1,158	,248
	Equal variances not assumed			-1,260	22,849	,220	-,455	,361	-1,202	,292
Belang: Christelijk	Equal variances assumed	,232	,633	,203	31	,840	,060	,296	-,543	,663
	Equal variances not assumed			,203	27,762	,841	,060	,297	-,548	,668

Belang: Respect wet & pol	Equal variances assumed	2,691	,111	-,485	31	,631	-,143	,295	-,744	,458
	Equal variances not assumed			-,467	23,928	,645	-,143	,306	-,774	,489
Belang: NI voelen	Equal variances assumed	,788	,382	1,804	31	,081	,737	,408	-,096	1,570
	Equal variances not assumed			1,825	29,271	,078	,737	,404	-,089	1,562
Belang: NI (voor)ouders	Equal variances assumed	,657	,424	-,386	31	,702	-,124	,322	-,780	,532
	Equal variances not assumed			-,395	30,242	,696	-,124	,314	-,765	,517

Table 3 &4 Independant Samples T-toets voor leeftijd

Group Statistics					
	leeftijd	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Belang: NL geboren	>= 30	24	2,00	,933	,190
	< 30	9	1,89	1,167	,389
Belang:NI Burgerschap	>= 30	24	2,54	,884	,180
	< 30	9	3,33	,707	,236
Belang: NI wonen	>= 30	24	2,46	,833	,170
	< 30	9	2,33	,866	,289
Belang: NI spreken	>= 30	24	3,38	1,013	,207

	< 30	9	3,22	,972	,324
Belang: Christelijk	>= 30	24	1,54	,932	,190
	< 30	9	1,00	,000	,000
Belang: Respect wet &	>= 30	24	2,96	,751	,153
pol	< 30	9	2,89	1,054	,351
Belang: NI voelen	>= 30	24	2,63	1,173	,239
	< 30	9	2,44	1,333	,444
Belang: NI (voor)ouders	>= 30	24	1,96	,859	,175
	< 30	9	2,11	1,054	,351

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances			t-test for Equality of Means					
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Belang: NL geboren	Equal variances assumed	1,827	,186	,285	31	,778	,111	,390	-,685	,907
	Equal variances not assumed			,257	12,052	,802	,111	,433	-,832	1,054
Belang:NI Burgerschap	Equal variances assumed	,887	,354	-2,407	31	,022	-,792	,329	-1,463	-,121
	Equal variances not assumed			-2,667	17,970	,016	-,792	,297	-1,415	-,168
Belang: NI wonen	Equal variances	,060	,809	,380	31	,707	,125	,329	-,546	,796

	assumed									
	Equal variances not			,373	13,930	,715	,125	,335	-,594	,844
	assumed									
Belang: NI spreken	Equal variances	,025	,876	,390	31	,699	,153	,392	-,647	,952
	assumed									
	Equal variances not			,397	14,989	,697	,153	,384	-,667	,972
	assumed									
Belang: Christelijk	Equal variances	20,508	,000	1,727	31	,094	,542	,314	-,098	1,181
	assumed									
	Equal variances not			2,849	23,000	,009	,542	,190	,148	,935
	assumed									
Belang: Respect wet & pol	Equal variances	2,178	,150	,212	31	,834	,069	,328	-,600	,739
	assumed									
	Equal variances not			,181	11,191	,859	,069	,383	-,772	,911
	assumed									
Belang: NI voelen	Equal variances	,454	,505	,380	31	,707	,181	,475	-,789	1,150
	assumed									
	Equal variances not			,358	12,935	,726	,181	,505	-,911	1,272
	assumed									
Belang: NI (voor)ouders	Equal variances	,251	,620	-,428	31	,672	-,153	,357	-,881	,575
	assumed									
	Equal variances not			-,389	12,214	,704	-,153	,393	-1,007	,701
	assumed									

Table 5 &6 Independant Samples T-toets voor opleidingsniveau

Group Statistics					
	opleidingsniveau	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Belang: NL geboren	>= 7	12	1,67	,985	,284
	< 7	21	2,14	,964	,210
Belang:NI Burgerschap	>= 7	12	2,83	1,030	,297
	< 7	21	2,71	,845	,184
Belang: NI wonen	>= 7	12	2,67	,888	,256
	< 7	21	2,29	,784	,171
Belang: NI spreken	>= 7	12	3,42	,996	,288
	< 7	21	3,29	1,007	,220
Belang: Christelijk	>= 7	12	1,17	,577	,167
	< 7	21	1,52	,928	,203
Belang: Respect wet & pol	>= 7	12	3,17	,937	,271
	< 7	21	2,81	,750	,164
Belang: NI voelen	>= 7	12	3,25	,866	,250
	< 7	21	2,19	1,209	,264
Belang: NI (voor)ouders	>= 7	12	1,67	,888	,256
	< 7	21	2,19	,873	,190

Independent Samples Test								
Levene's Test for Equality of Variances					t-test for Equality of Means			
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error	95% Confidence Interval of the Difference

								Difference	Lower	Upper
Belang: NL geboren	Equal variances assumed	,006	,938	-1,355	31	,185	-,476	,351	-1,193	,241
	Equal variances not assumed			-1,347	22,609	,191	-,476	,354	-1,208	,256
Belang: NI Burgerschap	Equal variances assumed	1,159	,290	,360	31	,722	,119	,331	-,556	,794
	Equal variances not assumed			,340	19,507	,737	,119	,350	-,612	,850
Belang: NI wonen	Equal variances assumed	,266	,610	1,280	31	,210	,381	,298	-,226	,988
	Equal variances not assumed			1,237	20,723	,230	,381	,308	-,260	1,022
Belang: NI spreken	Equal variances assumed	,358	,554	,361	31	,721	,131	,363	-,609	,871
	Equal variances not assumed			,362	23,240	,721	,131	,362	-,617	,879
Belang: Christelijk	Equal variances assumed	5,782	,022	-1,202	31	,239	-,357	,297	-,963	,249
	Equal variances not assumed			-1,361	30,681	,183	-,357	,262	-,892	,178
Belang: Respect wet & pol	Equal variances assumed	,515	,478	1,202	31	,239	,357	,297	-,249	,963
	Equal variances not assumed			1,129	19,104	,273	,357	,316	-,304	1,019

Belang: NI voelen	Equal variances assumed	3,856	,059	2,662	31	,012	1,060	,398	,248	1,871
	Equal variances not assumed			2,915	29,216	,007	1,060	,363	,316	1,803
Belang: NI (voor)ouders	Equal variances assumed	,171	,682	-1,648	31	,109	-,524	,318	-1,172	,124
	Equal variances not assumed			-1,641	22,703	,115	-,524	,319	-1,185	,137

Table 7 & 8 Independant Samples T-toets voor geboorteland

Group Statistics					
	geboorteland	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Belang: NL geboren	Nederland	12	1,83	1,030	,297
	Turkije	21	2,05	,973	,212
Belang:NI Burgerschap	Nederland	12	3,33	,651	,188
	Turkije	21	2,43	,870	,190
Belang: NI wonen	Nederland	12	2,50	,798	,230
	Turkije	21	2,38	,865	,189
Belang: NI spreken	Nederland	12	3,42	,793	,229
	Turkije	21	3,29	1,102	,240
Belang: Christelijk	Nederland	12	1,00	,000	,000
	Turkije	21	1,62	,973	,212

Belang: Respect wet & pol	Nederland	12	2,92	,996	,288
	Turkije	21	2,95	,740	,161
Belang: NI voelen	Nederland	12	2,50	1,314	,379
	Turkije	21	2,62	1,161	,253
Belang: NI (voor)ouders	Nederland	12	1,92	,996	,288
	Turkije	21	2,05	,865	,189

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Belang: NL geboren	Equal variances assumed	,210	,650	-,596	31	,556	-,214	,360	-,948	,519
	Equal variances not assumed			-,586	21,952	,564	-,214	,365	-,972	,544
Belang:NI Burgerschap	Equal variances assumed	1,592	,216	3,128	31	,004	,905	,289	,315	1,495
	Equal variances not assumed			3,386	28,547	,002	,905	,267	,358	1,452
Belang: NI wonen	Equal variances assumed	,123	,728	,391	31	,699	,119	,305	-,502	,740
	Equal variances not assumed			,400	24,623	,693	,119	,298	-,495	,733

Belang: NI spreken	Equal variances assumed	2,651	,114	,361	31	,721	,131	,363	-,609	,871
	Equal variances not assumed			,394	29,149	,696	,131	,332	-,548	,810
Belang: Christelijk	Equal variances assumed	34,717	,000	-2,188	31	,036	-,619	,283	-1,196	-,042
	Equal variances not assumed			-2,914	20,000	,009	-,619	,212	-1,062	-,176
Belang: Respect wet & pol	Equal variances assumed	2,372	,134	-,118	31	,907	-,036	,304	-,656	,584
	Equal variances not assumed			-,108	18,044	,915	-,036	,330	-,729	,657
Belang: NI voelen	Equal variances assumed	,726	,401	-,270	31	,789	-,119	,441	-1,018	,780
	Equal variances not assumed			-,261	20,729	,797	-,119	,456	-1,069	,830
Belang: NI (voor)ouders	Equal variances assumed	,044	,835	-,396	31	,695	-,131	,331	-,805	,543
	Equal variances not assumed			-,381	20,427	,707	-,131	,344	-,847	,586

Tabel 9 Model summary vijfcomponentenmodel

Model Summary			
Dimension	Cronbach's Alpha	Variance Accounted For	
		Total (Eigenvalue)	% of Variance
1	,688	2,513	31,419
2	,387	1,511	18,892
3	,296	1,350	16,875
4	,163	1,167	14,583
5	-,455	,715	8,937
Total	,985 ^a	7,256	90,706

a. Total Cronbach's Alpha is based on the total Eigenvalue.

Tabel 10 Model summary driecomponentenmodel

Model Summary			
Dimension	Cronbach's Alpha	Variance Accounted For	
		Total (Eigenvalue)	% of Variance
1	,592	2,075	25,940
2	,508	1,801	22,508
3	,423	1,587	19,844
Total	,934 ^a	5,463	68,292

a. Total Cronbach's Alpha is based on the total Eigenvalue.

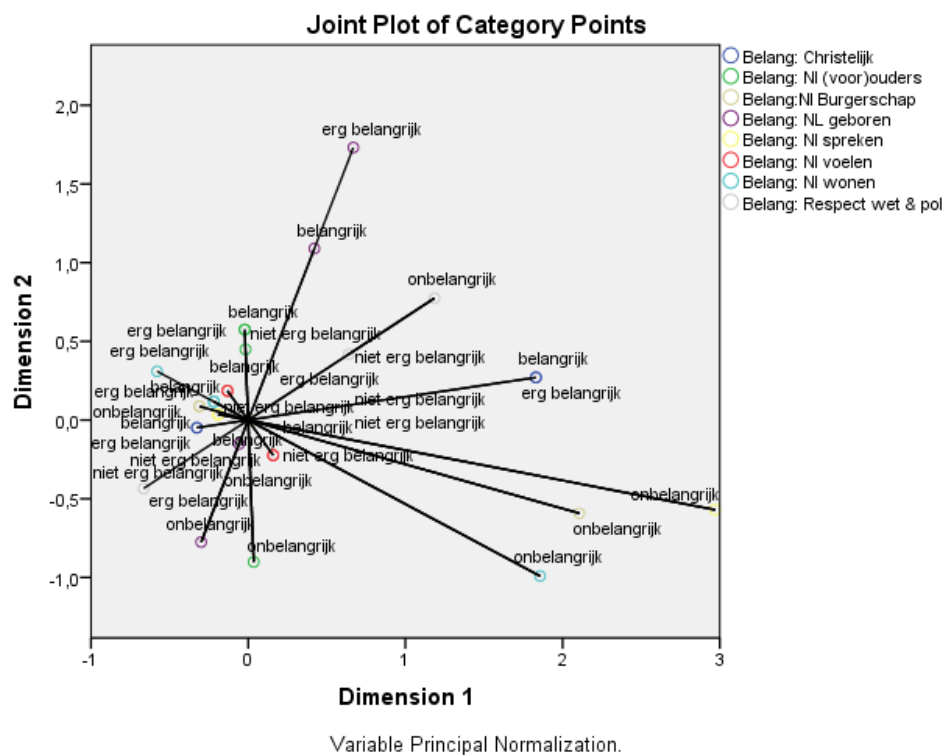
Tabel 11 Componentladingen driecomponentenmodel

Component Loadings			
	Dimension		
	1	2	3
Belang: NL geboren	,077	-,881	,049
Belang:NI Burgerschap	,754	-,338	-,053
Belang: NI wonen	,596	-,143	,409

Belang: NI spreken	,344	,607	,417
Belang: Christelijk	-,328	-,374	,594
Belang: Respect wet & pol	,652	,492	,112
Belang: NI voelen	,702	-,354	-,282
Belang: NI (voor)ouders	-,036	-,115	,892

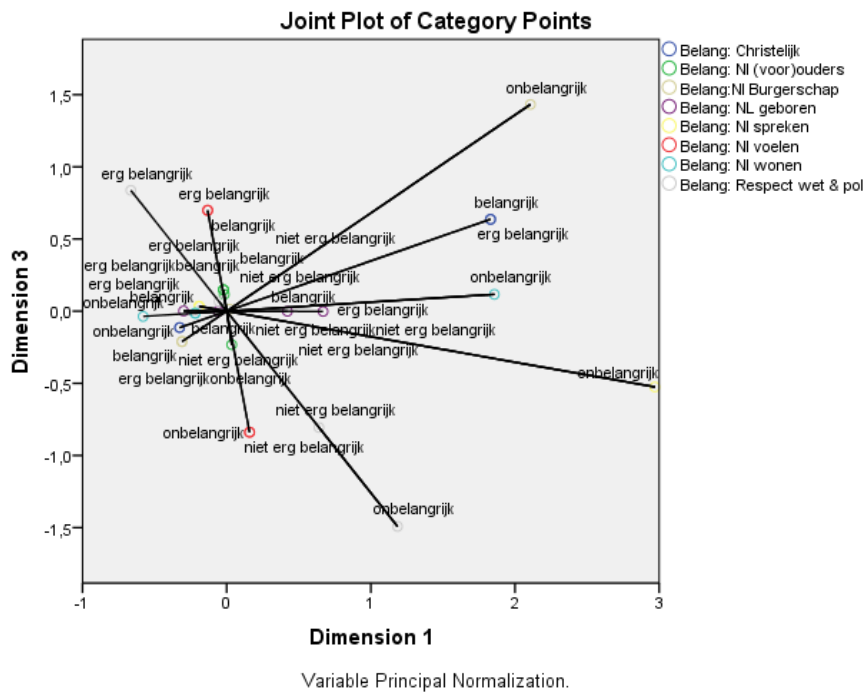
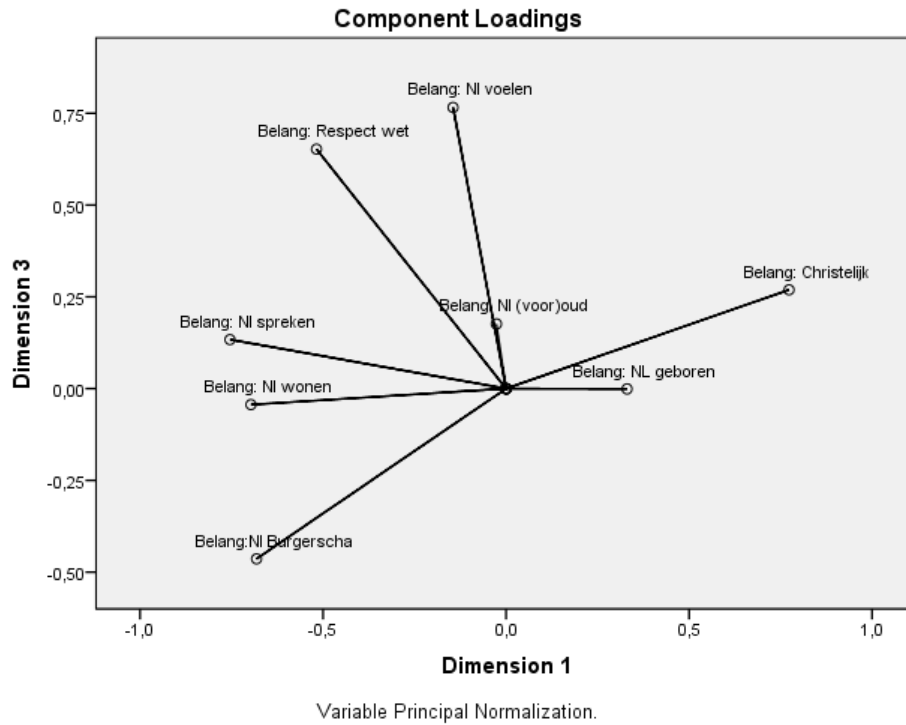
Variable Principal Normalization.

Figuur 12 Joint Plot of Category Points dimensie 1&2

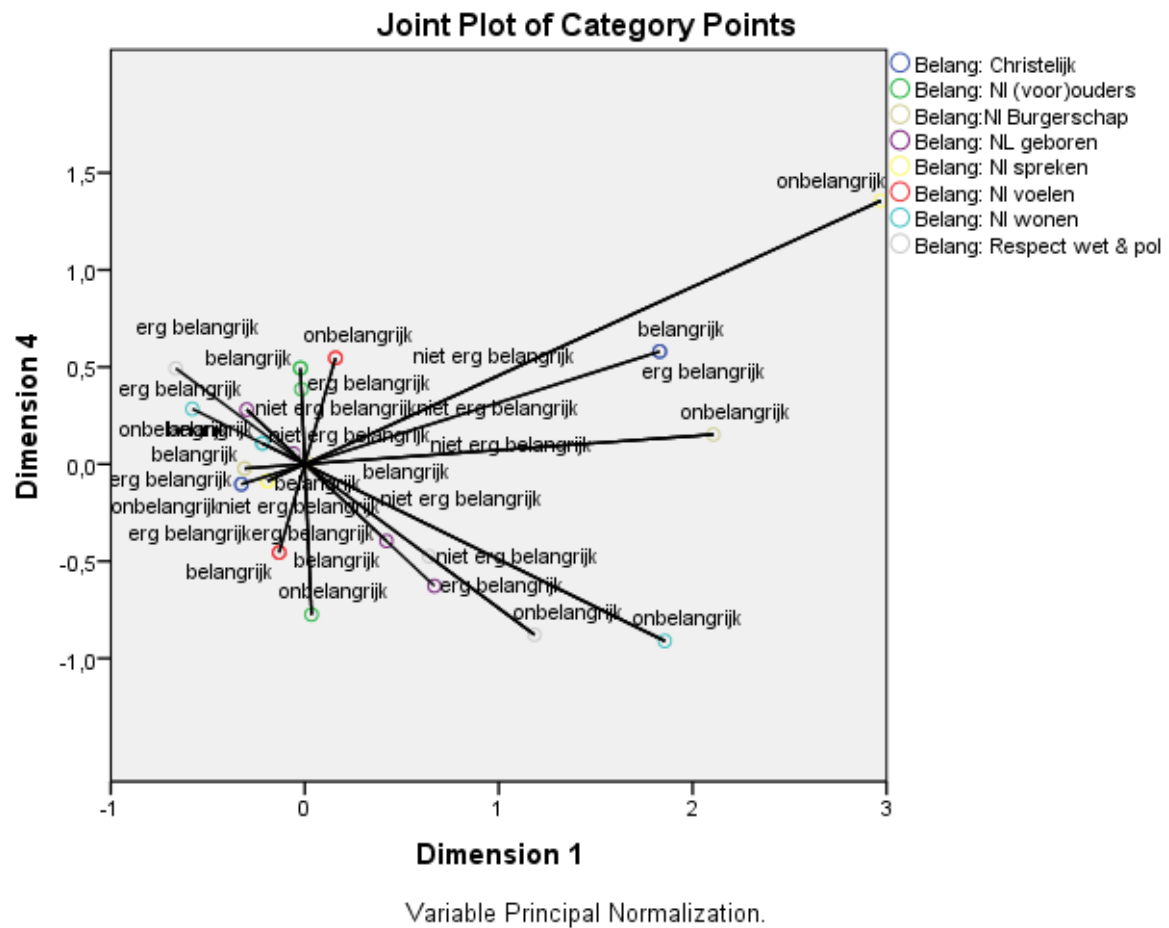

Figuur

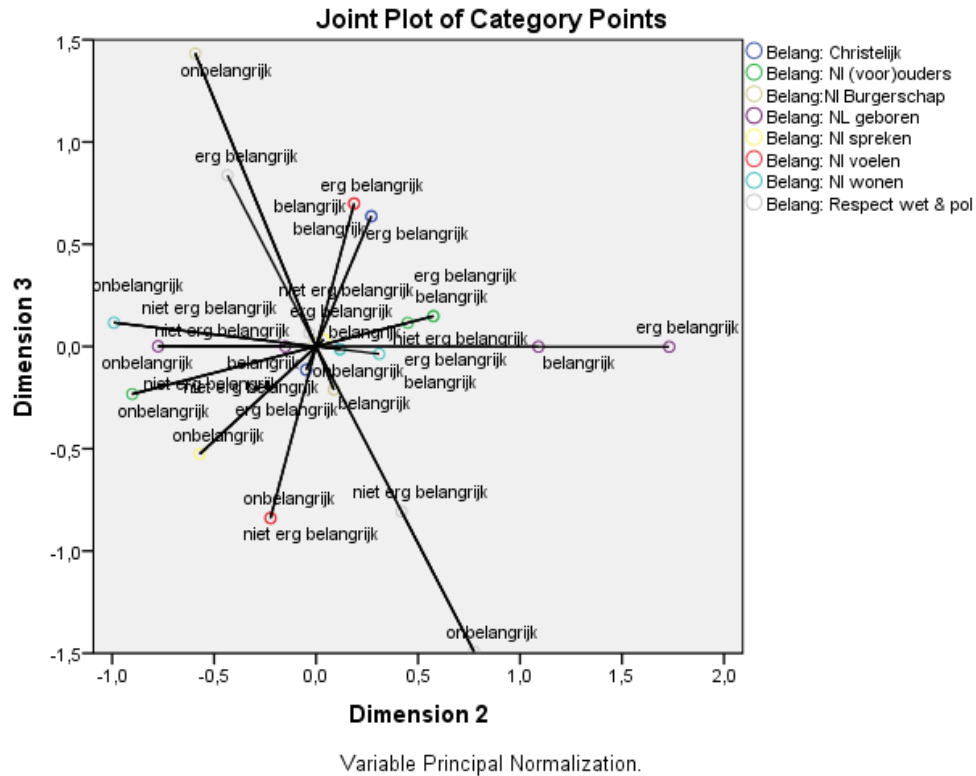
13 & 14 Biplot en Joint Category Plot van dimensies 1&3

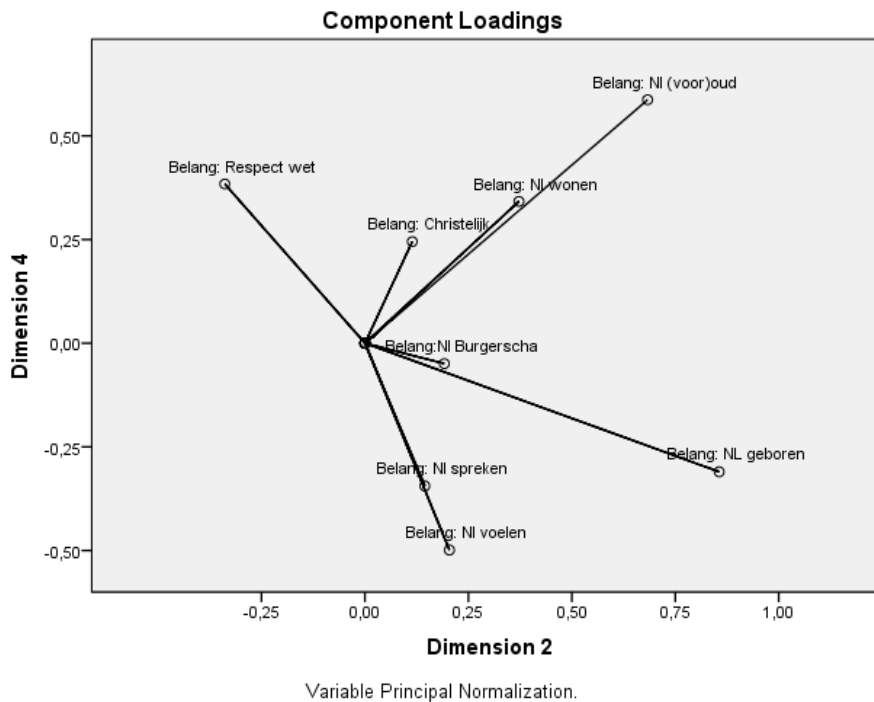
Figuur 15 Joint Plot of Category Points van dimensies 1&4

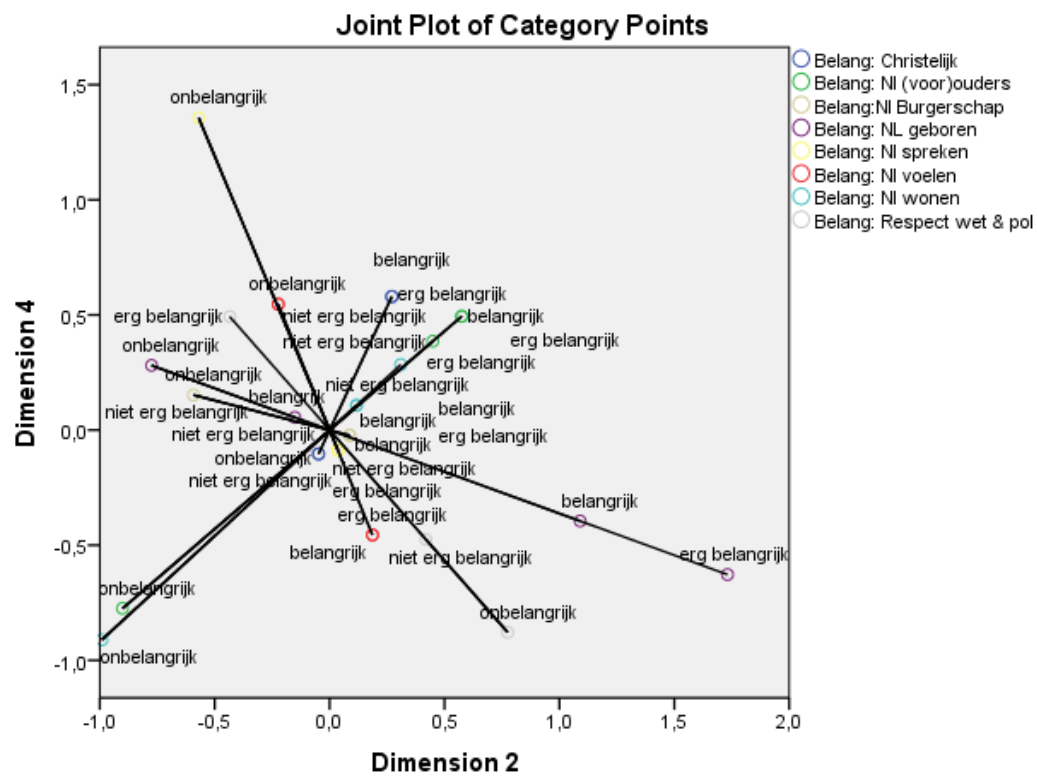

Figuur 16 Joint Plot of Category Points van dimensies 2 &3

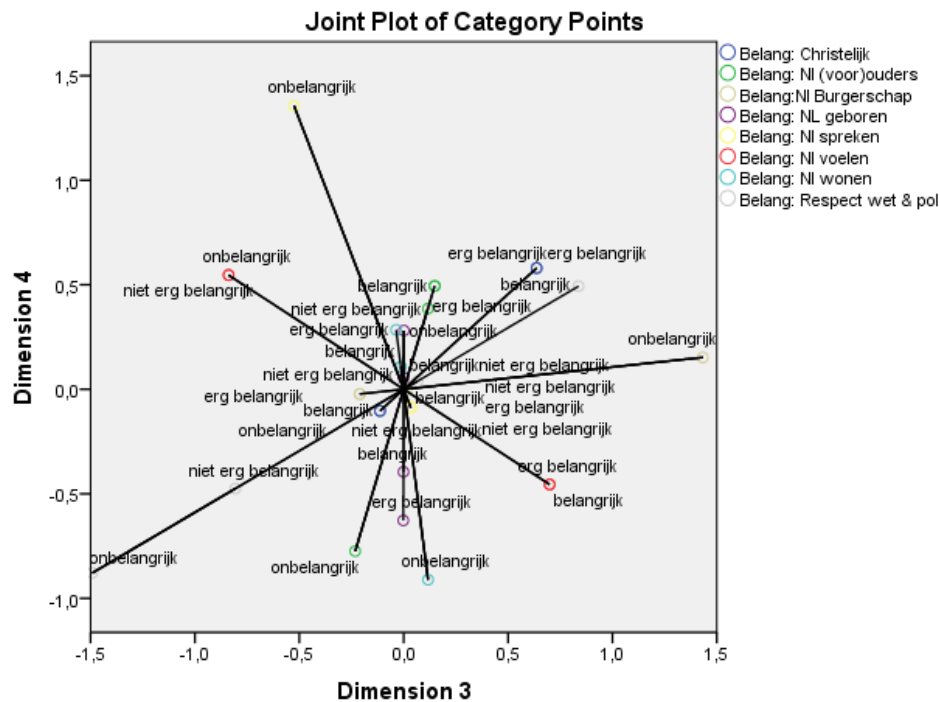
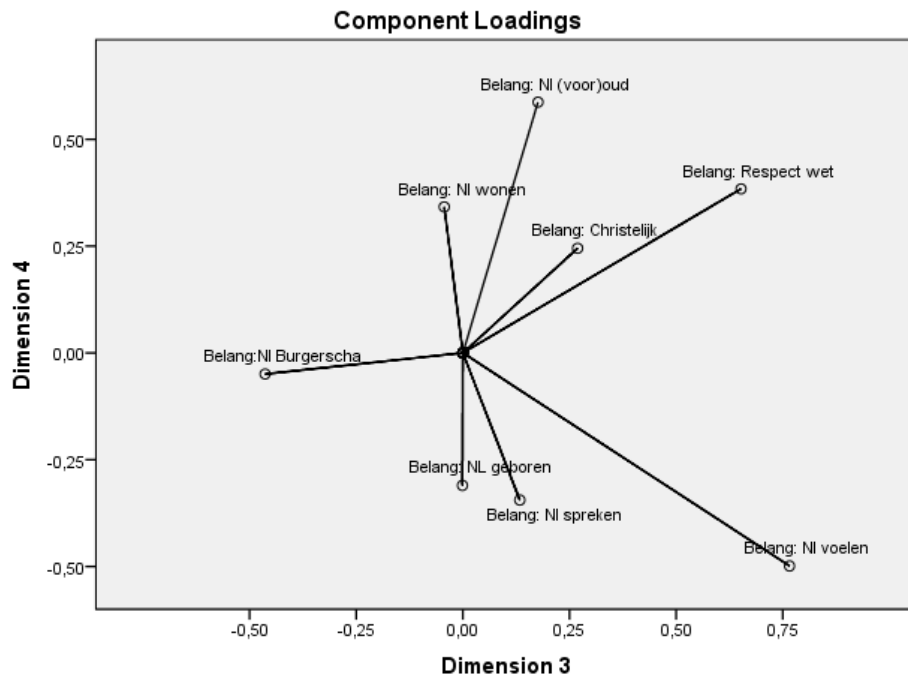

Figuur 17 &18 Biplot en Joint Category Plot van dimensies 2&4

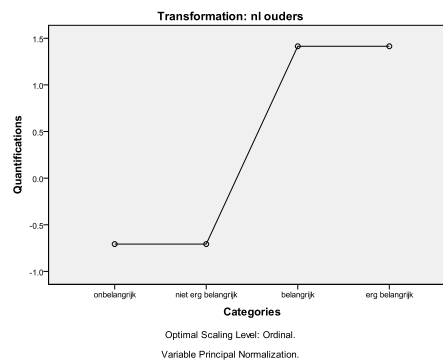
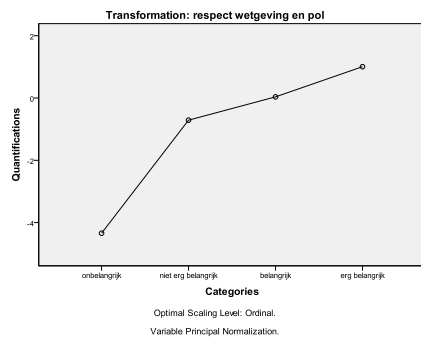
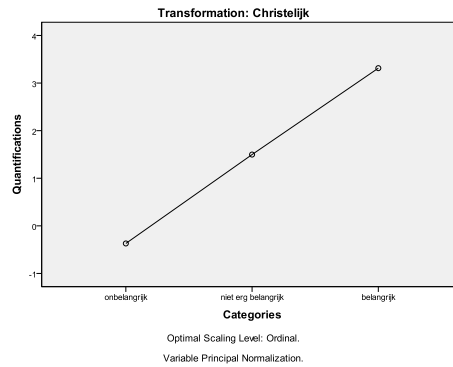
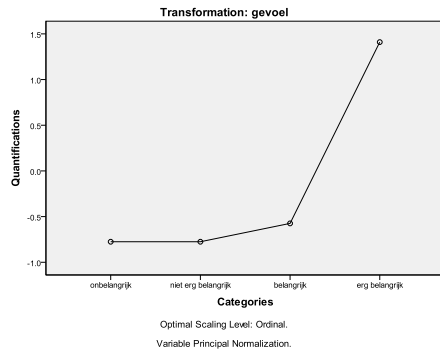
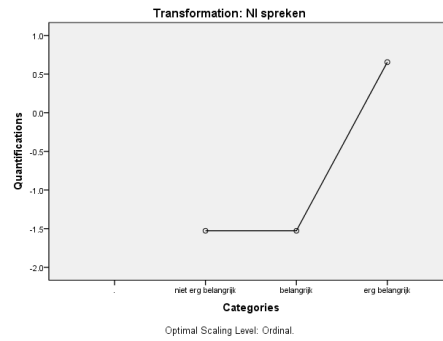
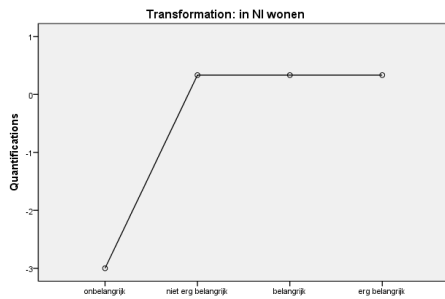
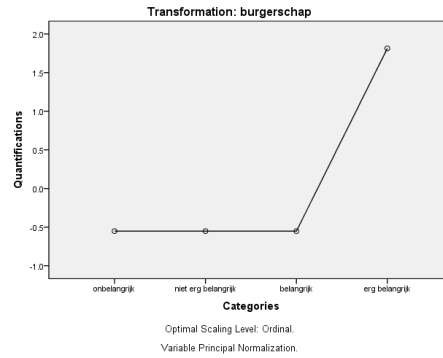
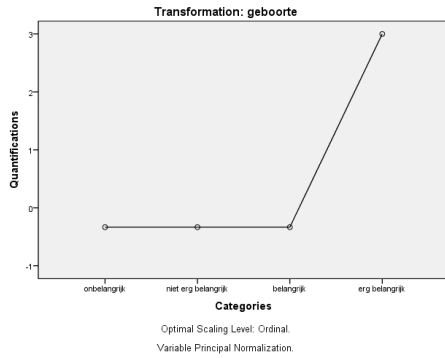

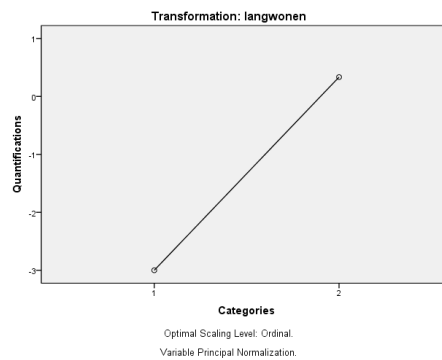
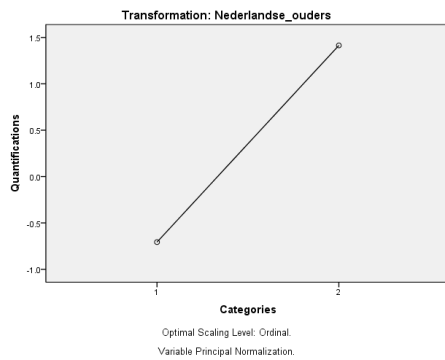
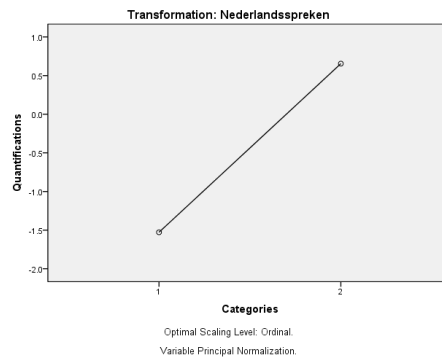
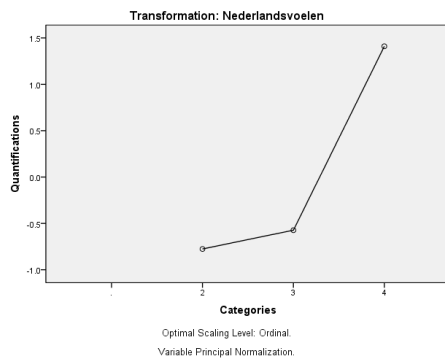
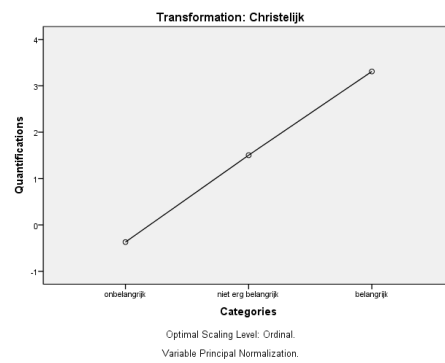
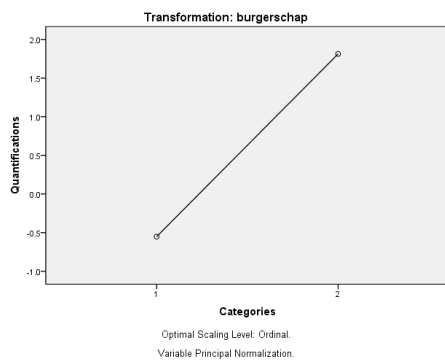
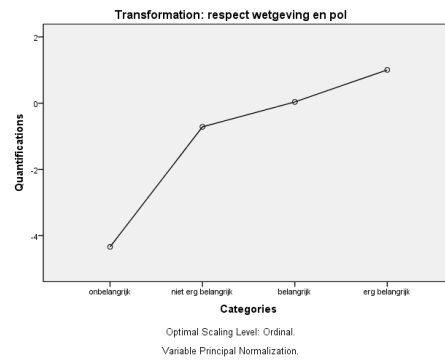
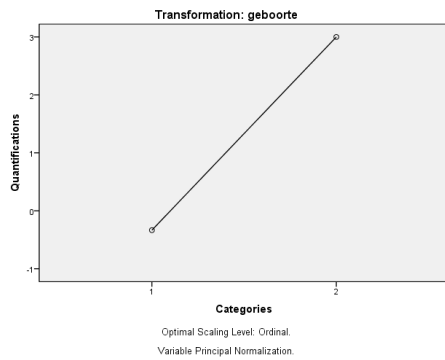

Figuur 17 &18 Biplot en Joint Category Plot van dimensies 3&4

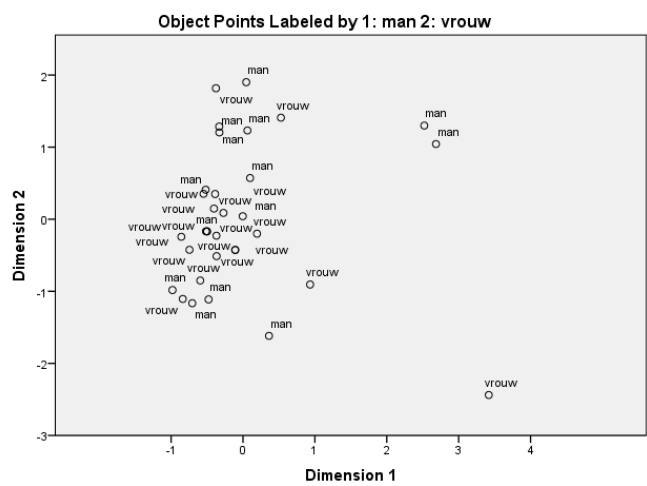

Bijlage Hoofdstuk 4.2 Transformatieplots voor en na hercoderen

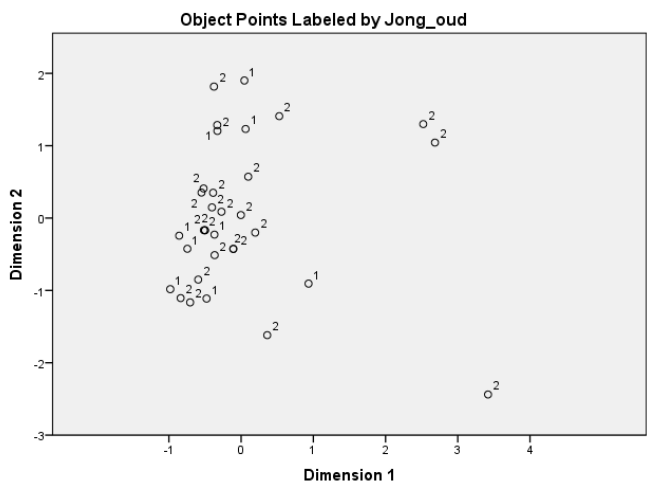

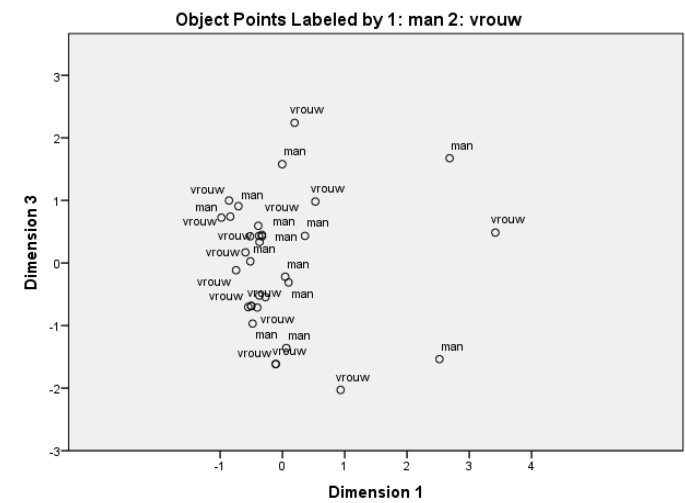
Bijlage Hoofdstuk 4.4 Achtergrondvariabelen

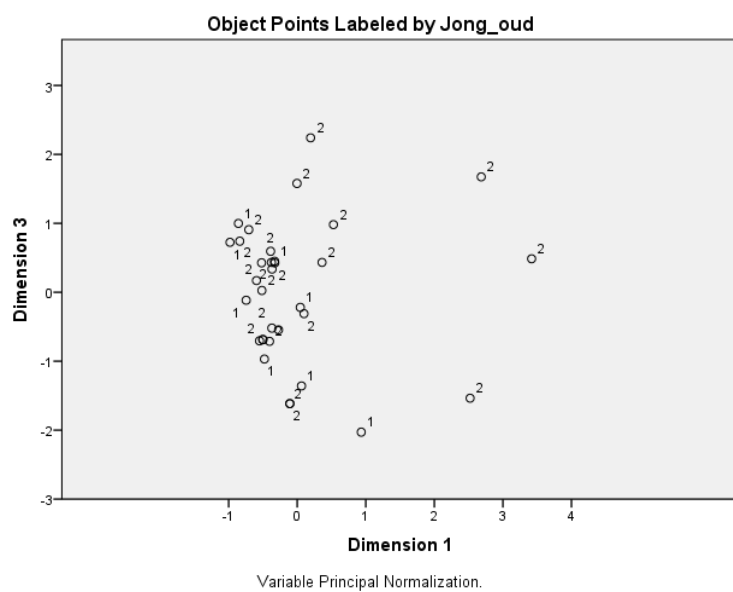
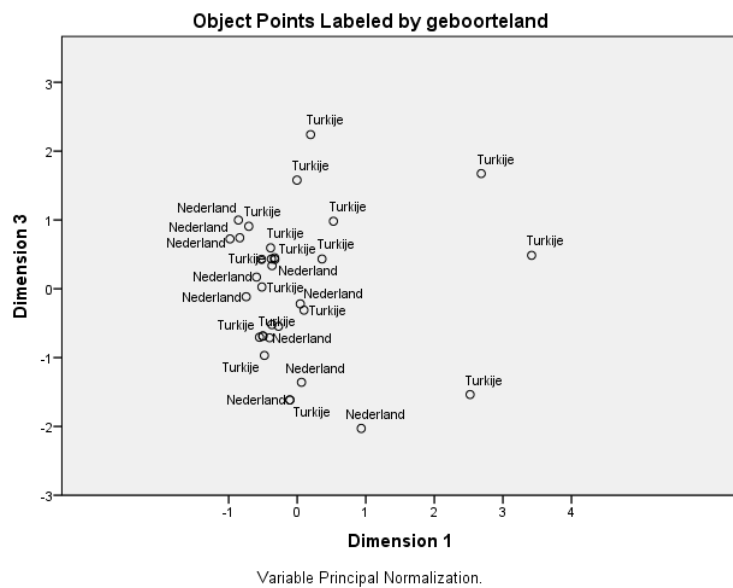
Variable Principal Normalization.

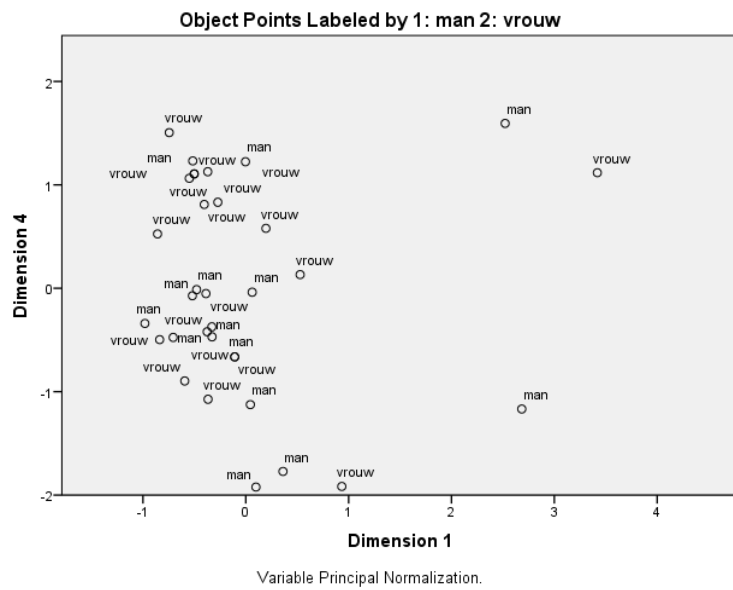
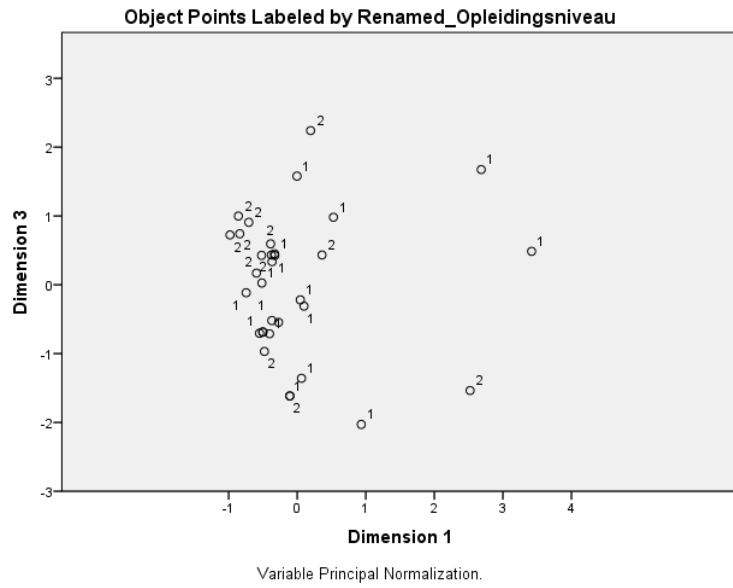

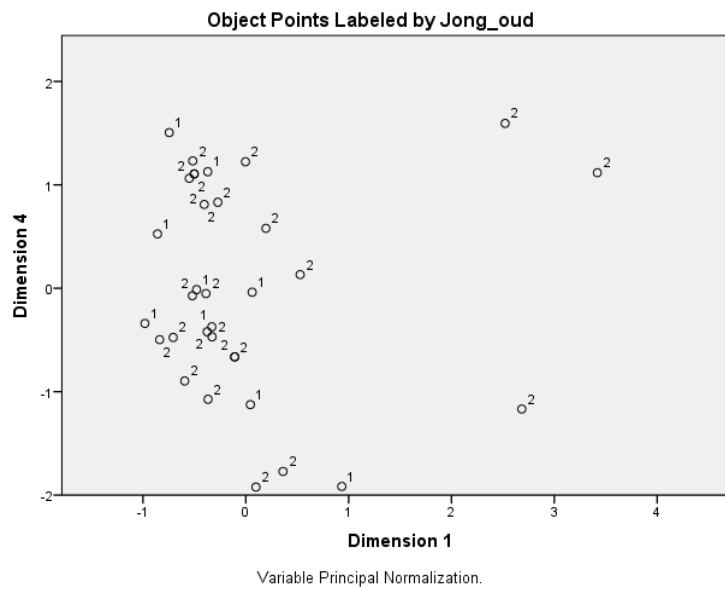
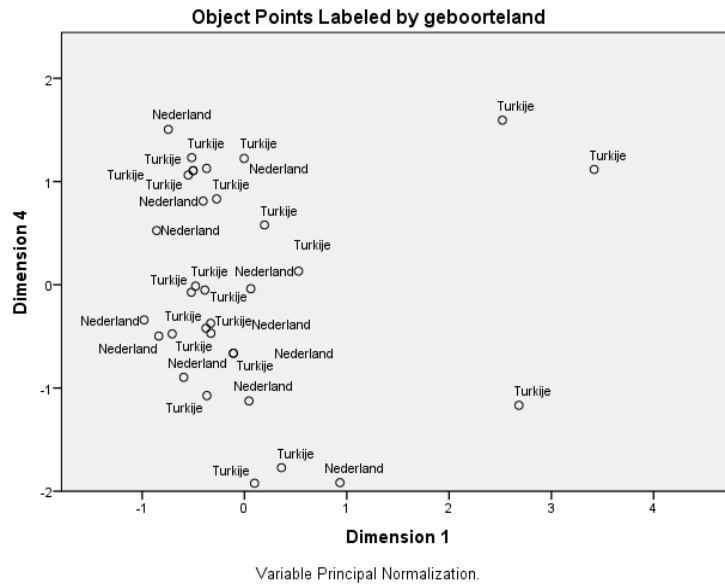
Variable Principal Normalization.

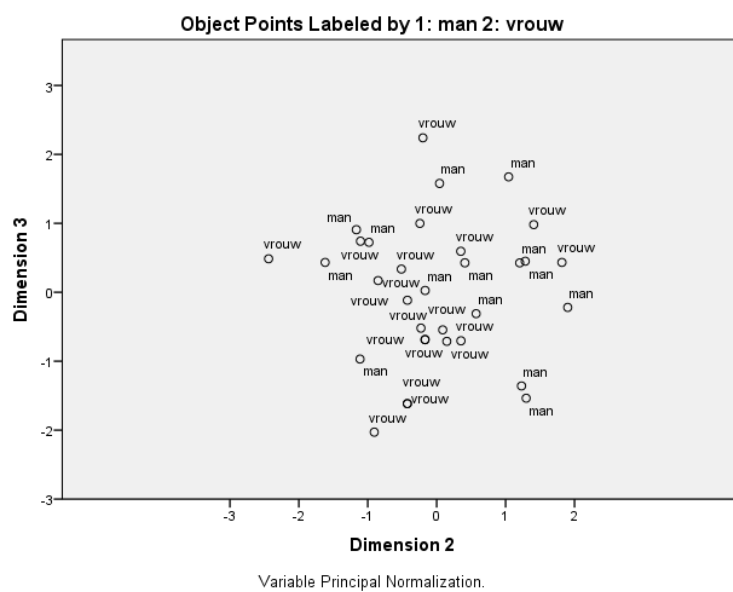
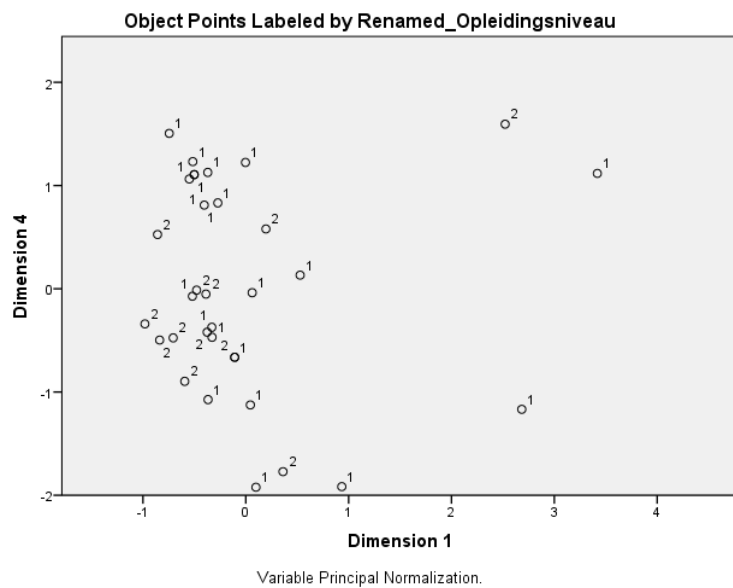

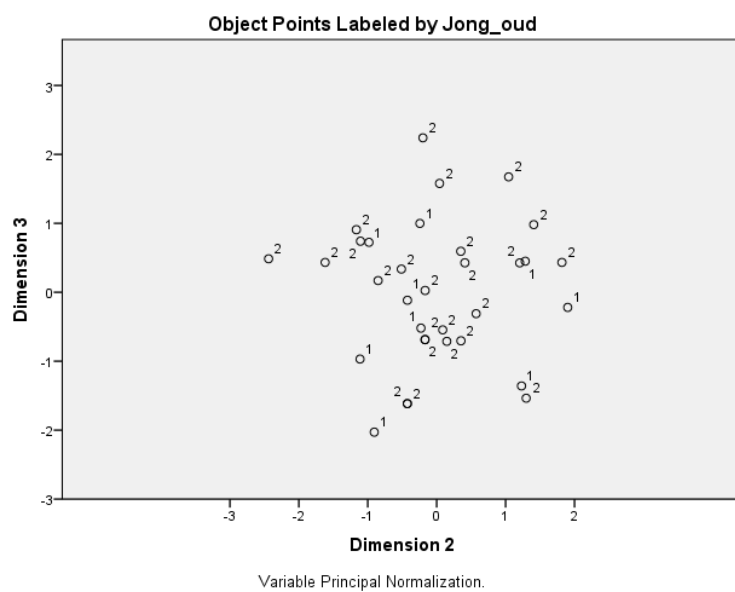
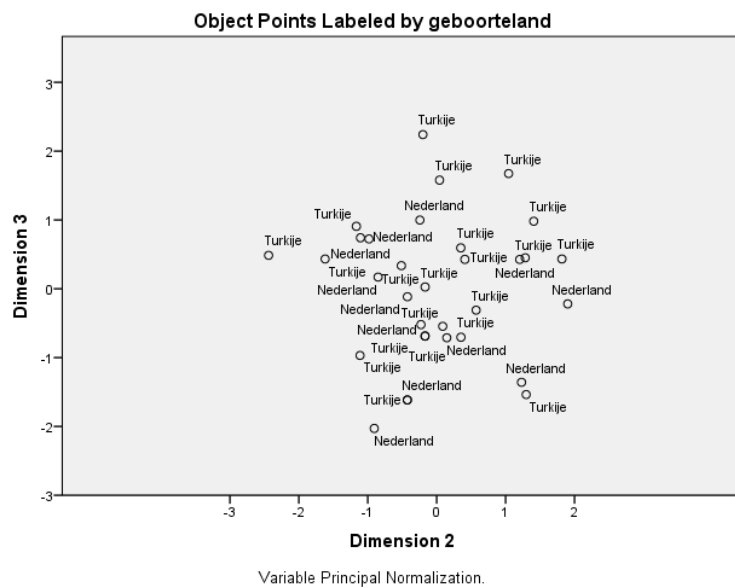
Variable Principal Normalization.

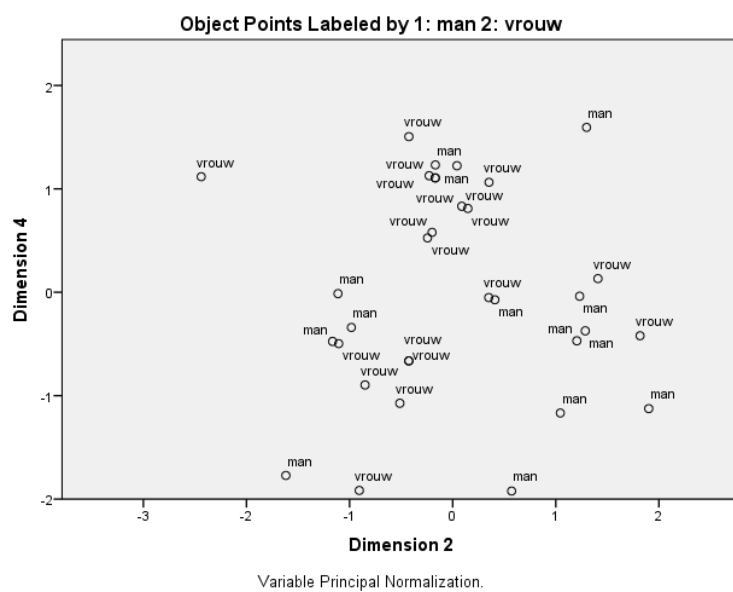
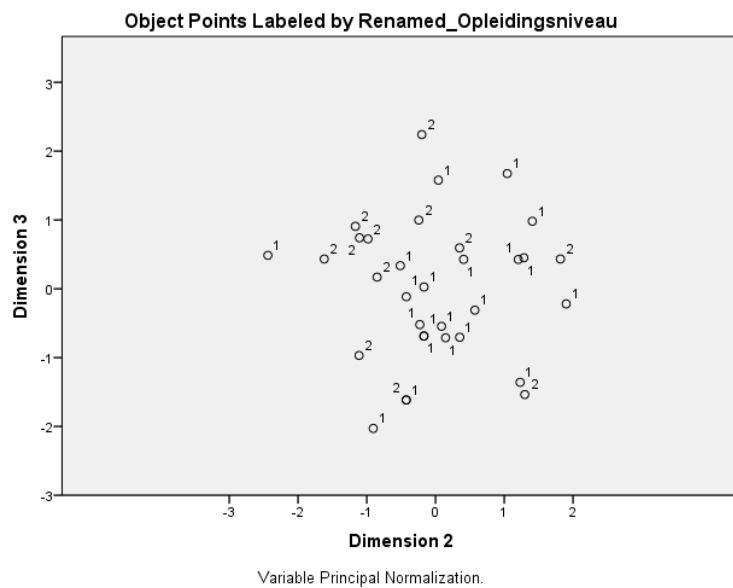

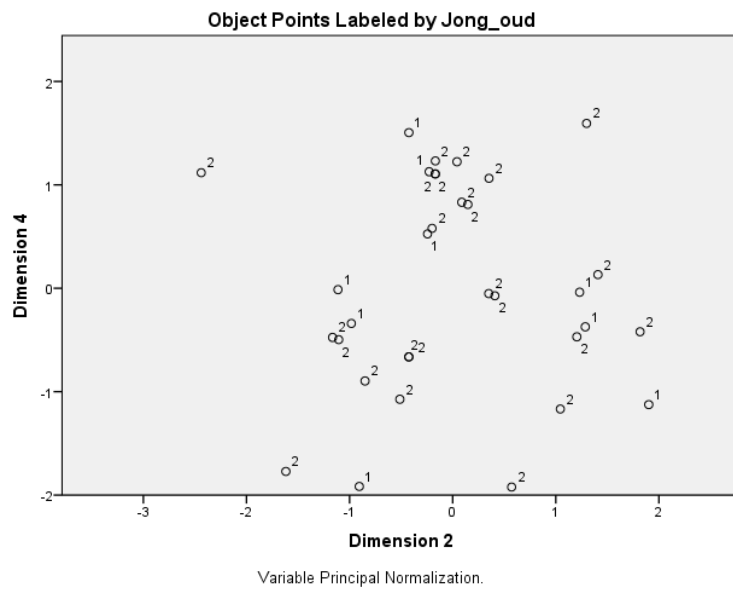
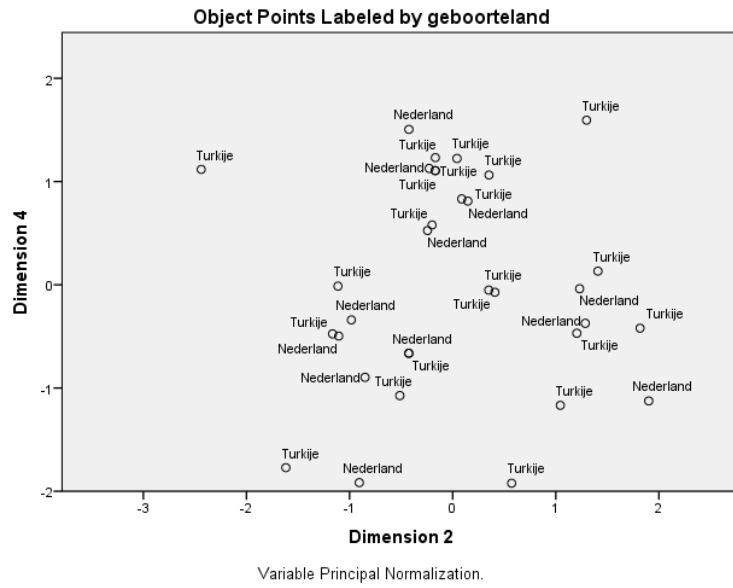

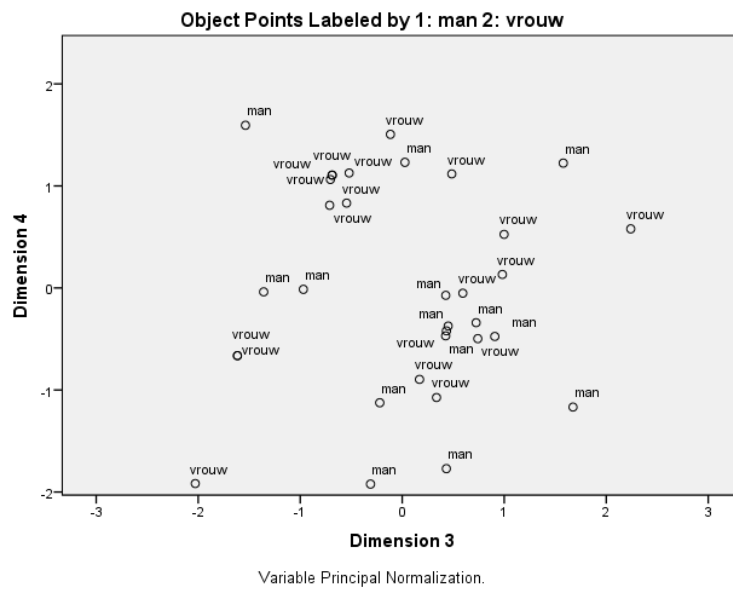
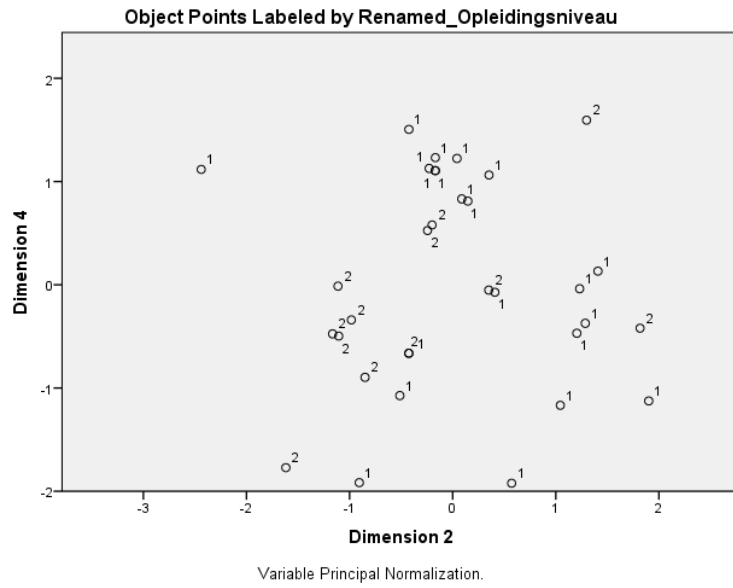

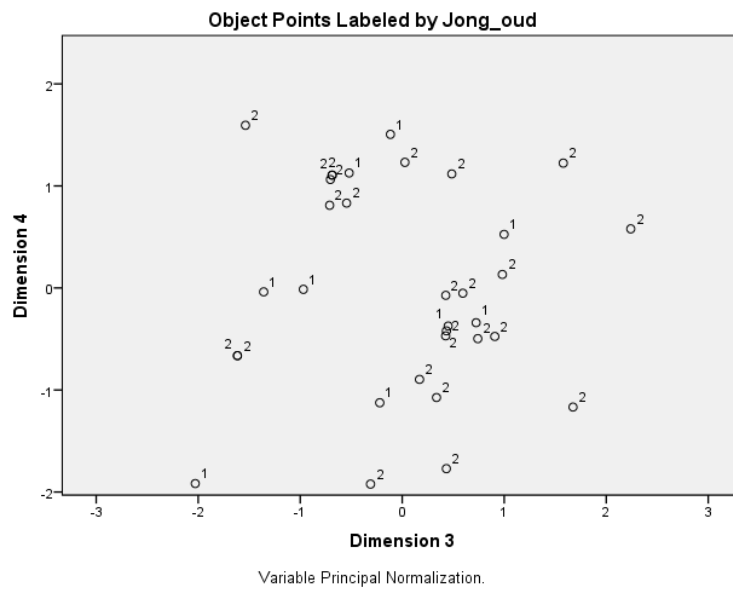
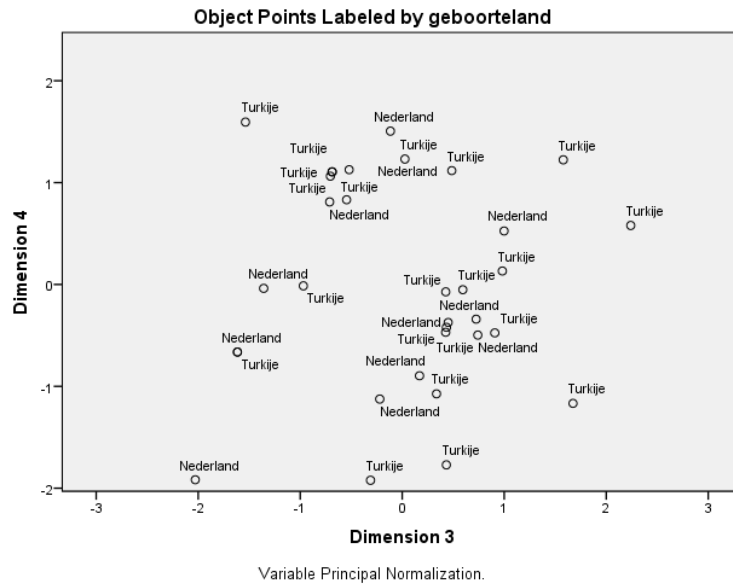

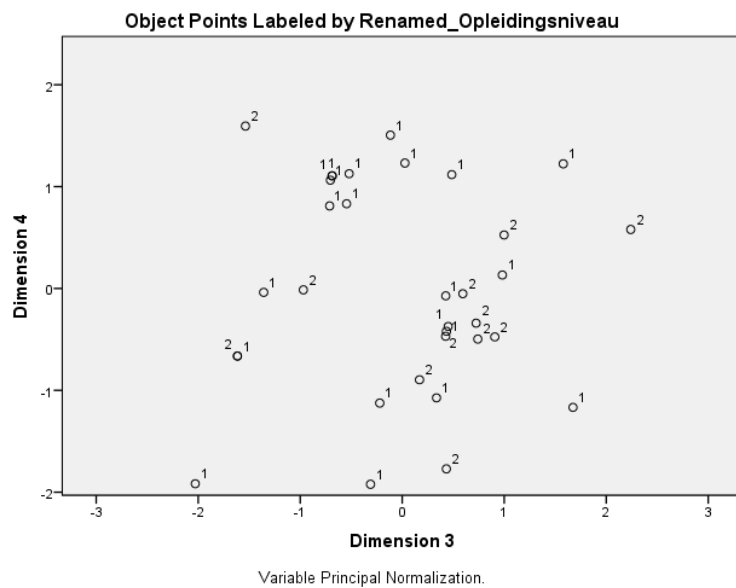

Bijlage Hoofdstuk 5.1: Aanvullende modelsummaries, componentladingen en joint category plots

Tabel 2 Model Summary 7-dimensionaal model

Model Summary			
Dimension	Cronbach's Alpha	Variance Accounted For	
		Total (Eigenvalue)	% of Variance
1	,757	3,513	19,519
2	,705	2,991	16,617
3	,615	2,388	13,268
4	,555	2,102	11,679
5	,506	1,916	10,643
6	,226	1,271	7,061
7	,085	1,087	6,038
Total	,989 ^a	15,268	84,825

a. Total Cronbach's Alpha is based on the total Eigenvalue.

Tabel 3 Componentladingen 7-dimensionaal model

Component Loadings							
	Dimension						
	1	2	3	4	5	6	7
tradities&gewoontes	-,355	,161	-,222	,492	,447	,300	-,222
hulp aan minderheden	,568	-,071	,565	-,055	,124	,295	-,225
vasthouden aan eigen gewoontes	,835	-,274	,071	,015	-,125	,233	-,158
aanpassen en opgaan	-,228	,763	-,061	,111	,009	-,354	-,299
criminaliteit	-,625	-,106	-,118	,389	,325	,010	,365
economisch goed	-,375	,185	,490	,255	,537	-,035	-,030
banen wegnemen	-,181	-,384	,185	-,039	,679	,318	-,215
verrijken NL	-,368	-,301	-,315	,210	-,514	,506	-,119
kosten teveel geld	,540	-,197	,279	,573	-,167	-,053	,263
NL:	-,328	-,553	,618	,174	-,183	-,115	,218
tradities&gewoontes							

NL: hulp aan minderheden	,270	,840	,012	-,124	,050	,200	-,037
NL: vasthouden aan eigen gewoontes	-,243	,107	,577	-,643	,017	-,088	-,226
NL: aanpassen en opgaan	,337	,224	-,133	,651	-,028	-,404	-,190
NL: criminaliteit	,119	-,519	,234	,306	-,070	-,376	-,501
NL: economisch goed	-,657	,324	,248	-,069	-,541	,030	-,021
NL: banen wegnemen	-,062	-,403	-,763	-,156	,038	-,023	-,323
NL: verrijken NL	-,652	-,051	,280	,286	-,416	,168	-,341
NL: kosten teveel geld	-,313	-,605	-,193	-,409	,168	-,398	,002

Variable Principal Normalization.

Tabel 4 Model Summary 6-dimensionaal model

Model Summary			
Dimension	Cronbach's Alpha	Variance Accounted For	
		Total (Eigenvalue)	% of Variance
1	,762	3,570	19,832
2	,687	2,845	15,804
3	,640	2,526	14,035
4	,538	2,031	11,282
5	,519	1,961	10,894
6	,315	1,423	7,906
Total	,985^a	14,356	79,753

a. Total Cronbach's Alpha is based on the total Eigenvalue.

Tabel 5 Componentladingen zesdimensionaal model

Component Loadings						
	Dimension					
	1	2	3	4	5	6
tradities&gewoontes	-,231	,248	,443	,245	,418	,506
hulp aan minderheden	,525	-,297	-,528	,204	,054	,282
vasthouden aan eigen gewoontes	,772	-,389	-,061	-,082	-,228	,211
aanpassen en opgaan	-,156	,804	-,040	-,057	-,076	-,296

criminaliteit	-,612	,148	,420	,347	,201	,116
economisch goed	-,284	,253	-,319	,502	,529	-,026
banen wegnemen	-,243	-,428	-,088	,181	,636	,255
verrijken NL	-,377	-,149	,389	-,055	-,520	,526
kosten teveel geld	,587	-,116	,074	,617	-,254	,022
NL:	-,373	-,535	-,315	,556	-,271	-,143
tradities&gewoontes						
NL: hulp aan	,387	,698	-,211	-,304	,214	,227
minderheden						
NL: vasthouden aan	-,312	-,019	-,791	-,202	,128	-,173
eigen gewoontes						
NL: aanpassen en	,422	,358	,405	,374	-,091	-,134
opgaan						
NL: criminaliteit	,158	,248	,256	,524	-,146	-,465
NL: economisch goed	-,570	,431	-,294	-,094	-,508	,185
NL: banen wegnemen	-,161	-,354	,649	-,422	,039	-,174
NL: verrijken NL	-,678	,045	-,270	,239	-,467	,164
NL: kosten teveel geld	-,468	-,562	,154	-,175	,149	-,415

Variable Principal Normalization.

Tabel 6 Model Summary 5-dimensionaal model

Model Summary			
Dimension	Cronbach's Alpha	Variance Accounted For	
		Total (Eigenvalue)	% of Variance
1	,769	3,652	20,288
2	,704	2,981	16,560
3	,668	2,711	15,059
4	,549	2,078	11,543
5	,441	1,714	9,523
Total	,978 ^a	13,135	72,973

a. Total Cronbach's Alpha is based on the total Eigenvalue.

Tabel 7 Componentladingen 5-dimensionaal model

Component Loadings					
	Dimension				
	1	2	3	4	5
tradities&gewoontes	-,226	,375	-,251	,512	-,301
hulp aan minderheden	,488	-,494	,475	,123	-,109
vasthouden aan eigen gewoontes	,768	-,449	-,018	-,127	,046
aanpassen en opgaan	-,111	,778	,248	-,061	-,007
criminaliteit	-,555	,263	-,313	,499	,097
economisch goed	-,287	,132	,409	,692	-,187
banen wegnemen	-,242	-,422	-,087	,486	-,522
verrijken NL	-,379	,011	-,460	-,338	,324
kosten teveel geld	,625	-,152	,028	,368	,520
NL:	-,355	-,594	,217	,356	,520
tradities&gewoontes					
NL: hulp aan minderheden	,300	,599	,443	-,277	-,367
NL: vasthouden aan eigen gewoontes	-,366	-,242	,718	-,234	-,207
NL: aanpassen en opgaan	,505	,444	-,180	,298	,242
NL: criminaliteit	,178	,498	-,028	,219	,398
NL: economisch goed	-,609	,286	,397	-,279	,351
NL: banen wegnemen	-,131	-,054	-,811	-,279	-,180
NL: verrijken NL	-,722	-,151	,358	-,102	,292
NL: kosten teveel geld	-,483	-,424	-,372	-,075	-,101

Variable Principal Normalization.

Tabel 8 Modelsummary 4-dimensionaal model

Model Summary			
Dimension	Cronbach's Alpha	Variance Accounted For	
		Total (Eigenvalue)	% of Variance
1	,749	3,422	19,014
2	,723	3,150	17,502
3	,657	2,635	14,639
4	,583	2,223	12,352

Total	,966^a	11,431	63,507
-------	-------------------------	---------------	---------------

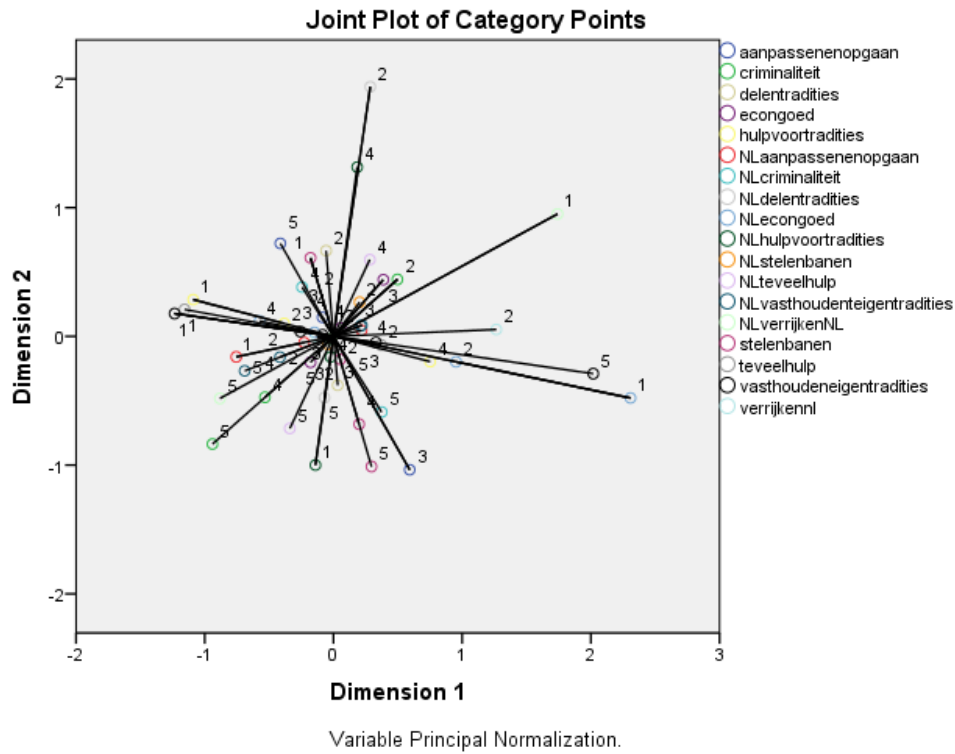
a. Total Cronbach's Alpha is based on the total Eigenvalue.

Tabel 9 Componentladingen vierdimensionaal model

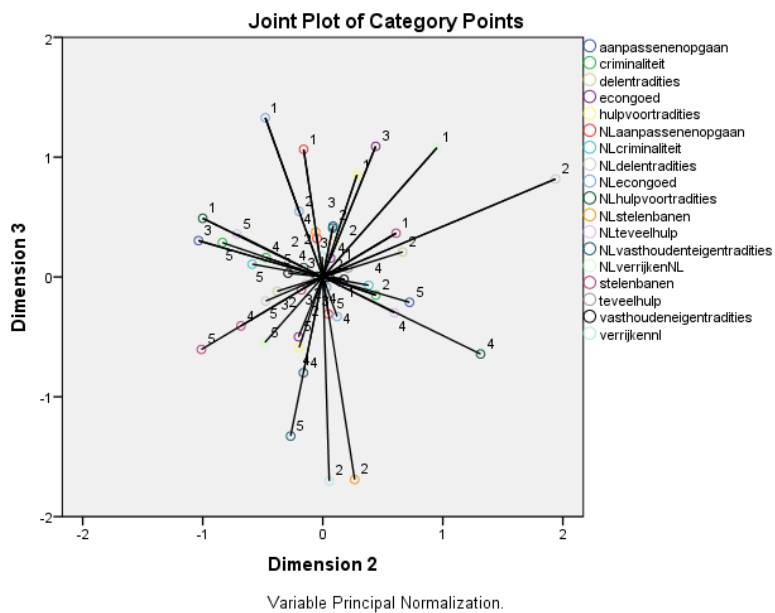
Component Loadings				
	Dimension			
	1	2	3	4
tradities&gewoontes	,191	-,480	-,185	-,428
hulp aan minderheden	,594	-,218	-,399	,019
vasthouden aan eigen gewoontes	,814	-,125	,049	,179
aanpassen en opgaan	-,494	,531	-,039	,409
criminaliteit	-,032	-,477	-,481	-,112
economisch goed	-,110	-,440	-,490	,286
banen wegnemen	,164	-,612	-,235	-,235
verrijken NL	-,526	-,035	,466	,231
kosten teveel geld	,598	-,062	-,094	,512
NL: tradities&gewoontes	-,239	-,768	,020	,380
NL: hulp aan minderheden	,196	,722	-,456	-,343
NL: vasthouden aan eigen gewoontes	-,277	-,125	-,443	-,403
NL: aanpassen en opgaan	,390	,216	,003	,581
NL: criminaliteit	,265	-,385	,289	,438
NL: economisch goed	-,788	,069	-,464	,151
NL: banen wegnemen	-,051	-,156	,826	-,229
NL: verrijken NL	-,630	-,389	-,235	,414
NL: kosten teveel geld	-,191	-,521	,495	-,420

Variable Principal Normalization.

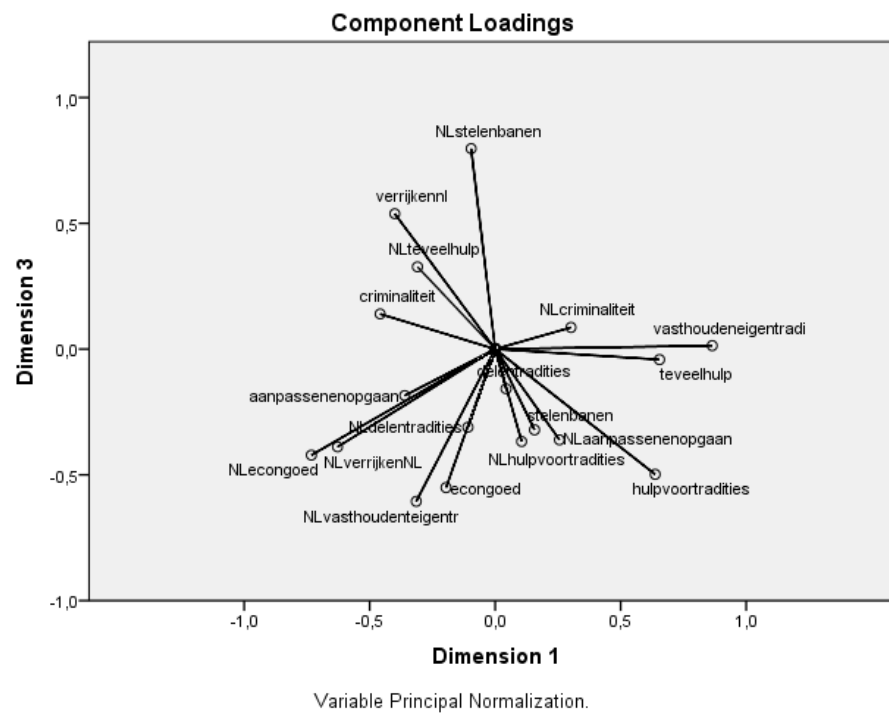
Figuur 10 Joint plot eerste en tweede dimensie

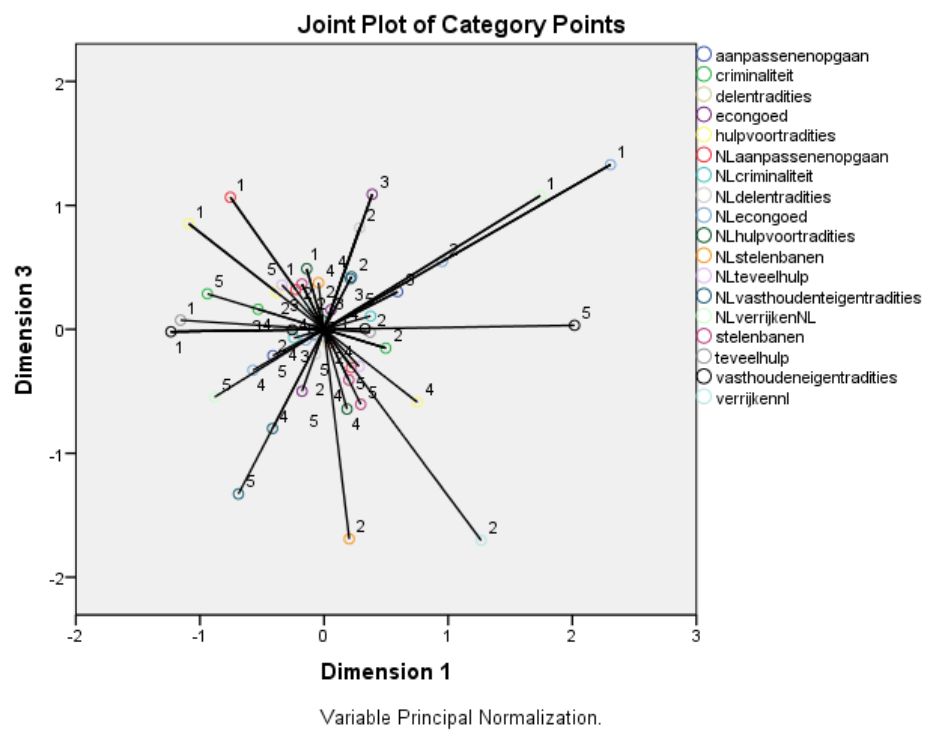
Figuur 10 Joint plot dimensie twee en drie

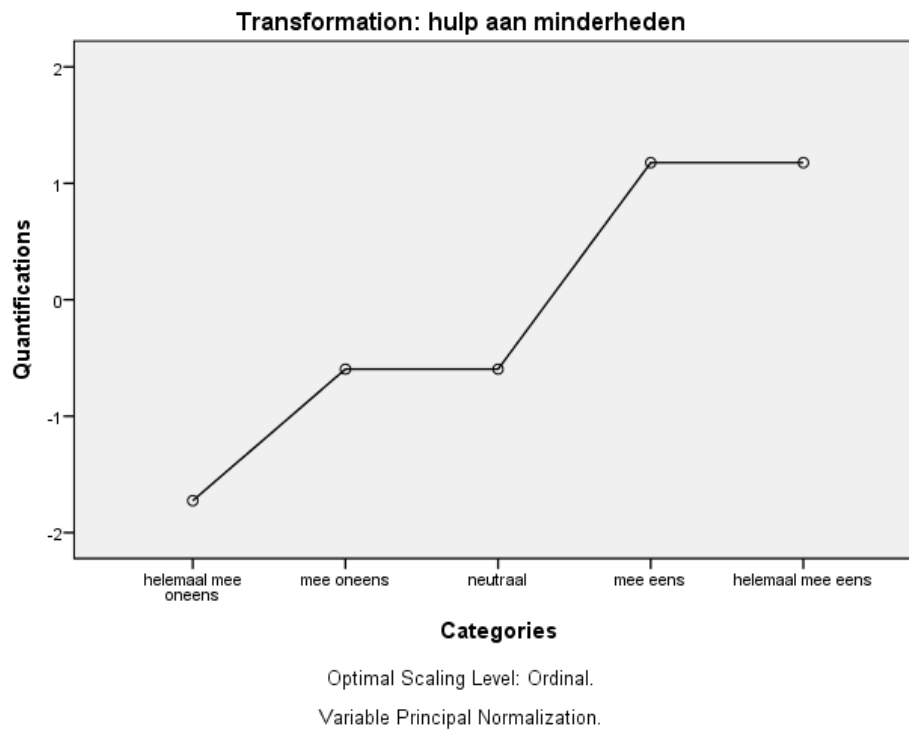
Figuur 21 Biplot eerste en derde dimensie

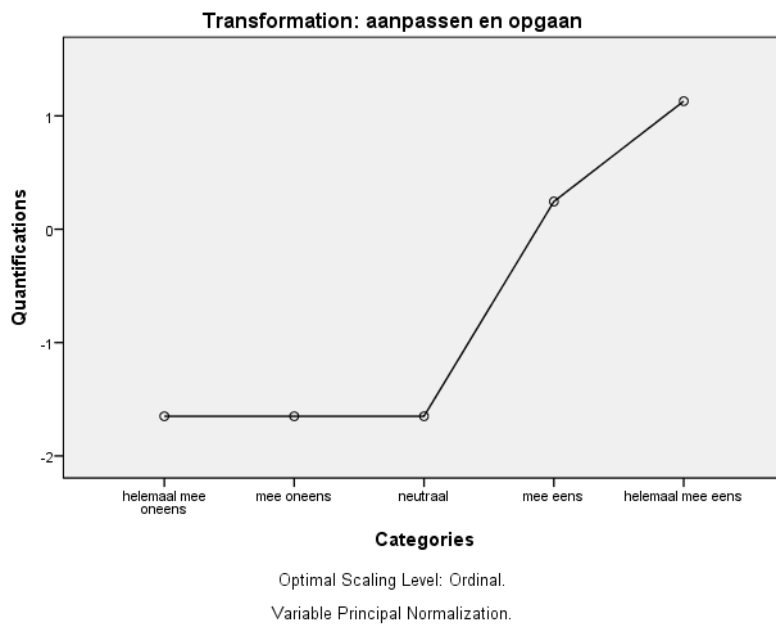
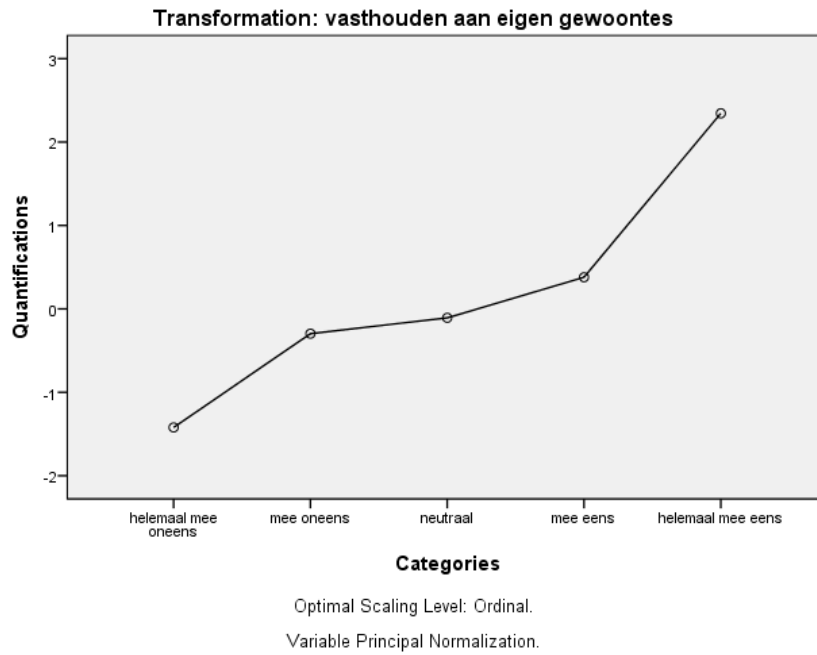

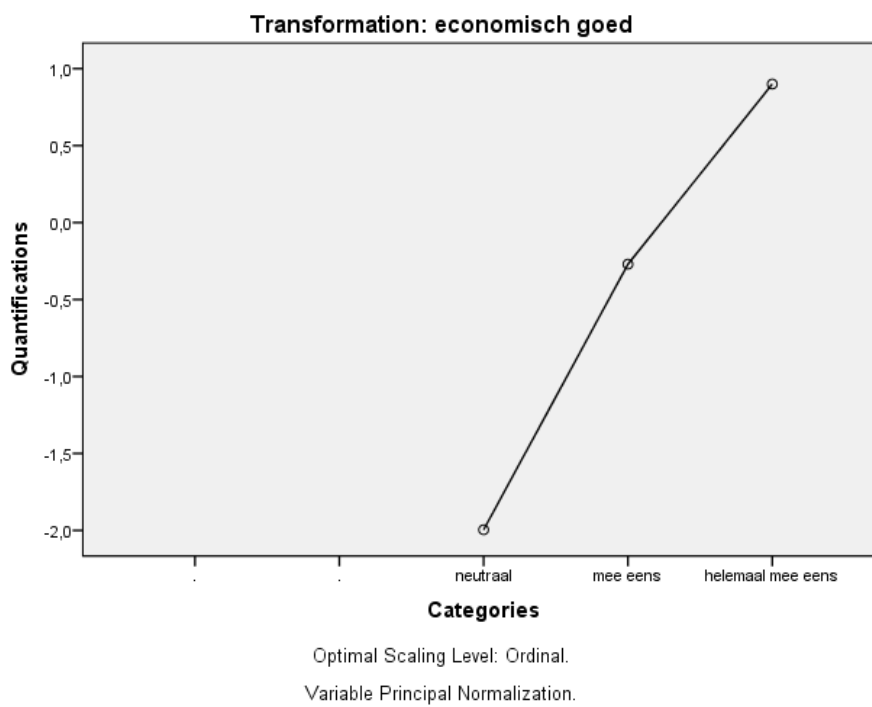
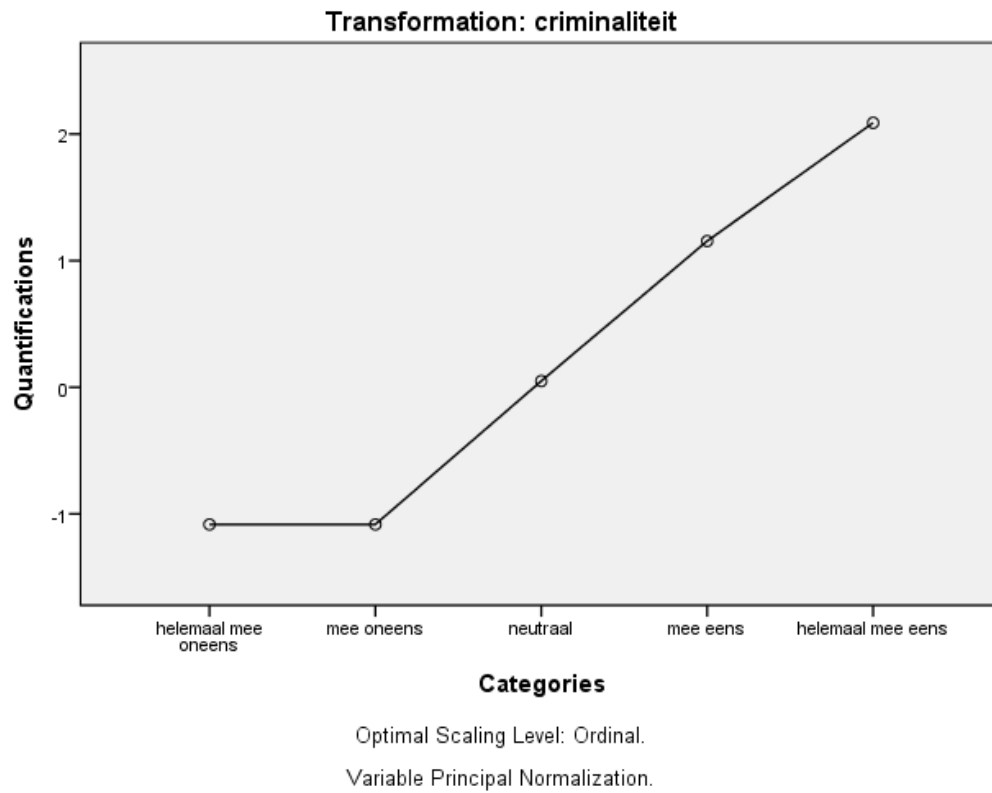
**Figuur 13 Joint plot of category points voor biplot
dimensie 1 met 3**

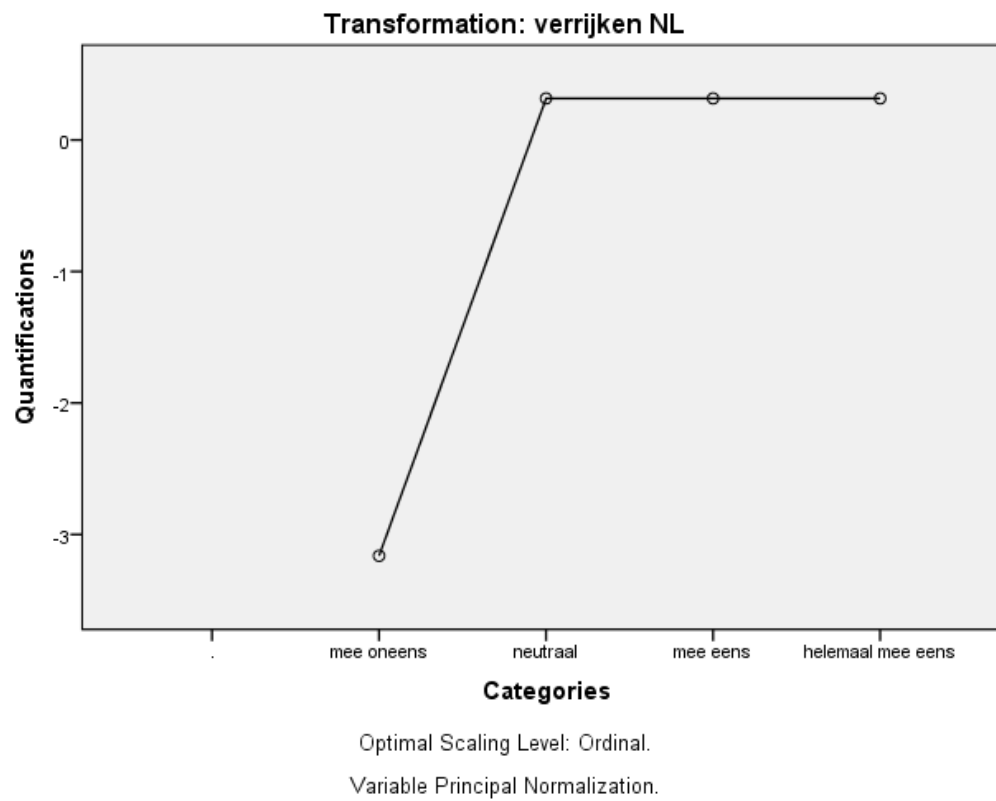
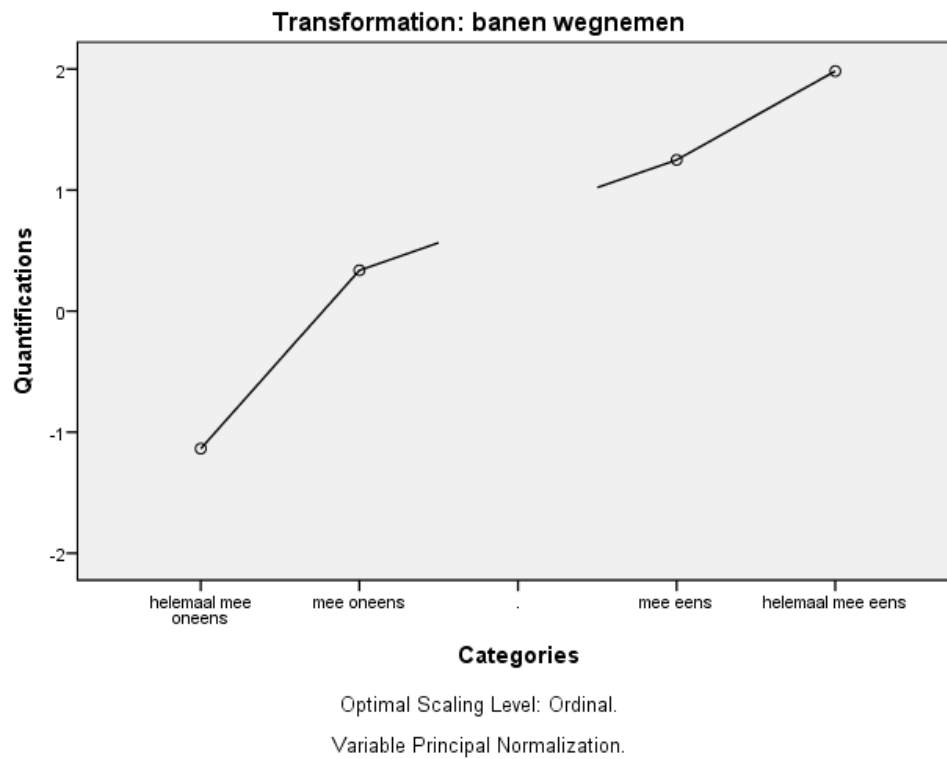

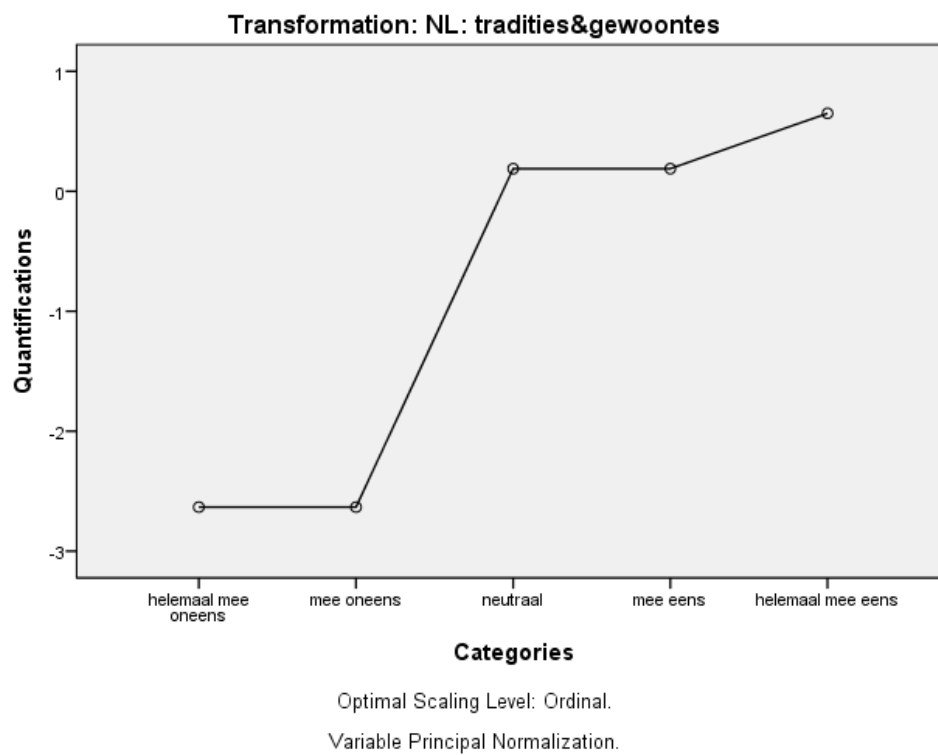
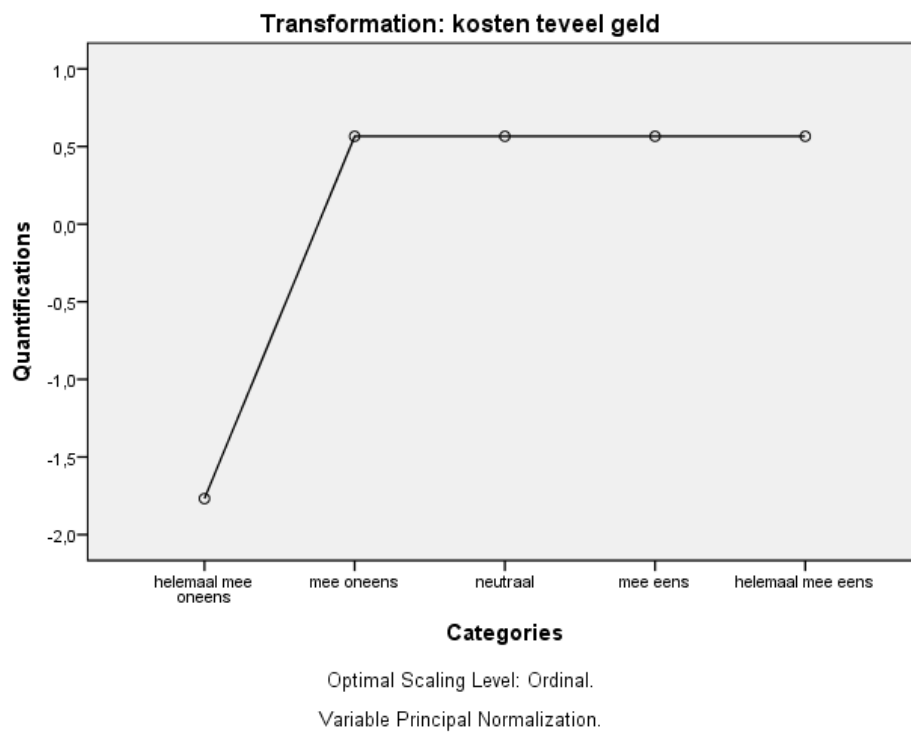
Bijlage Hoofdstuk 5.2 Transformatieplots voor en na het hercoderen

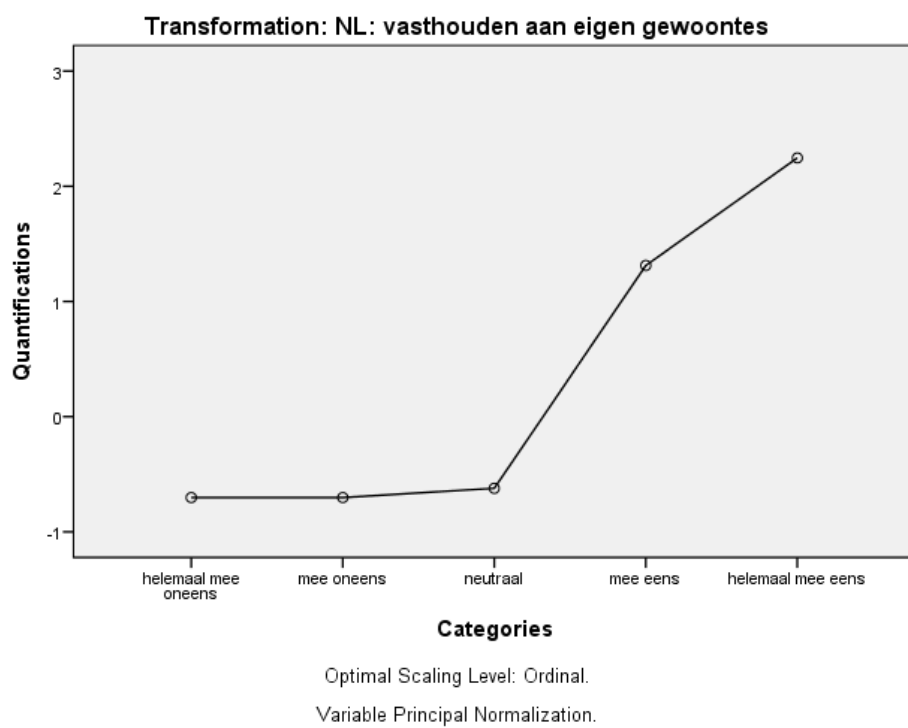
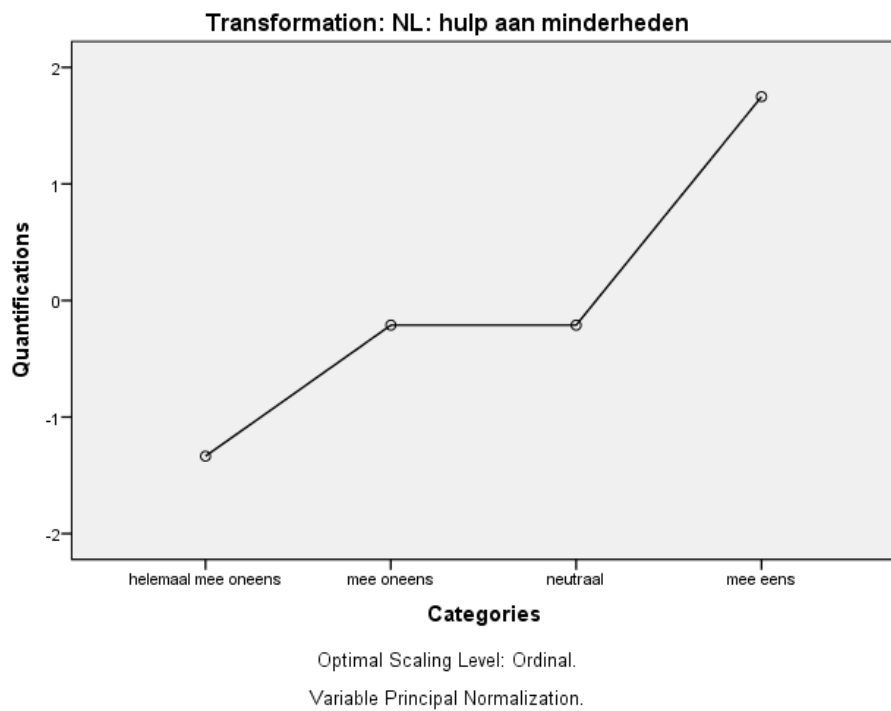

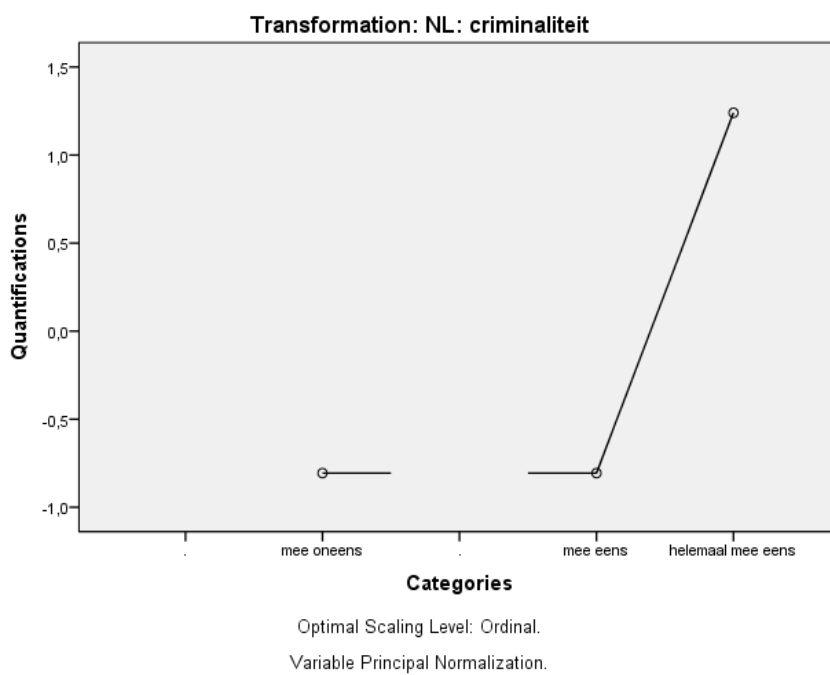
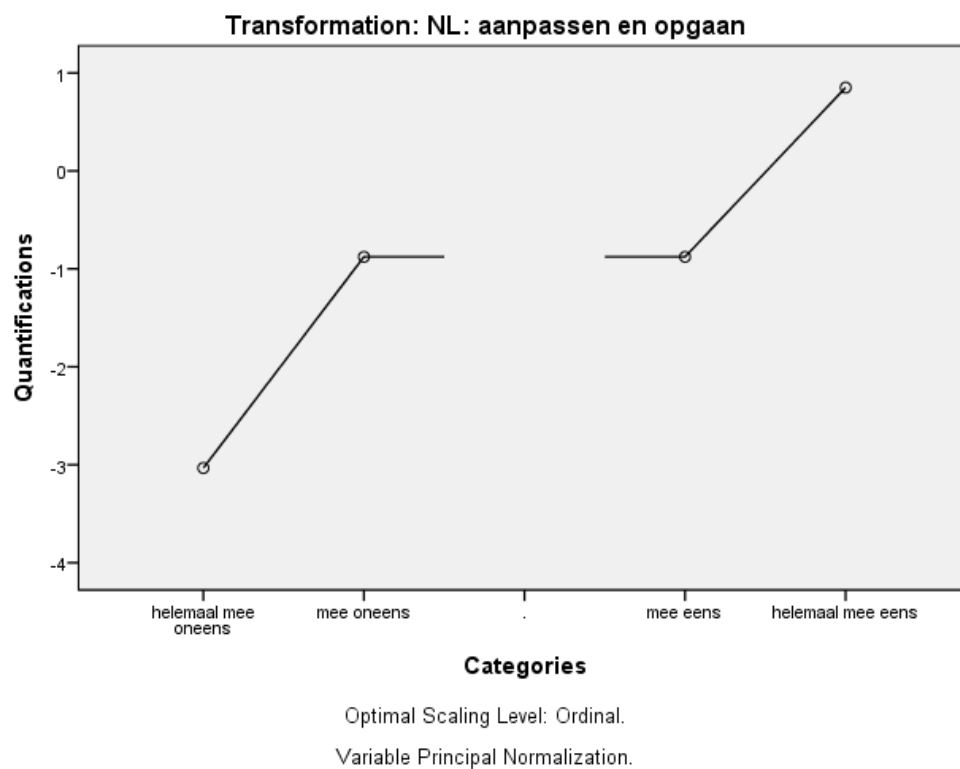

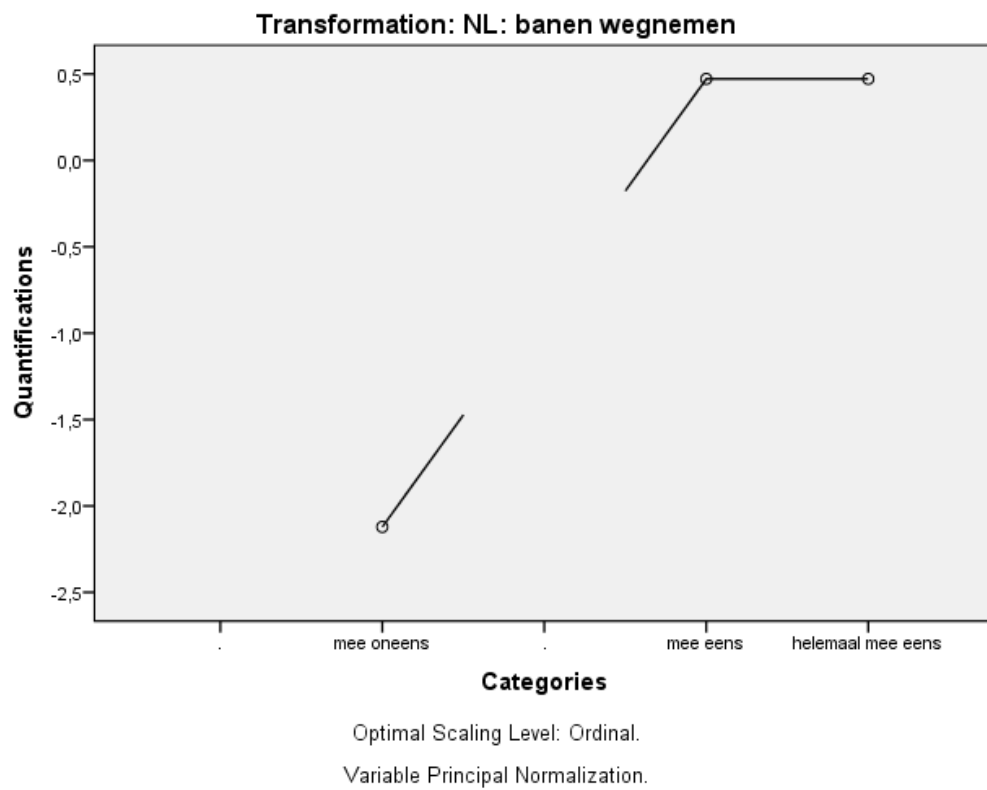
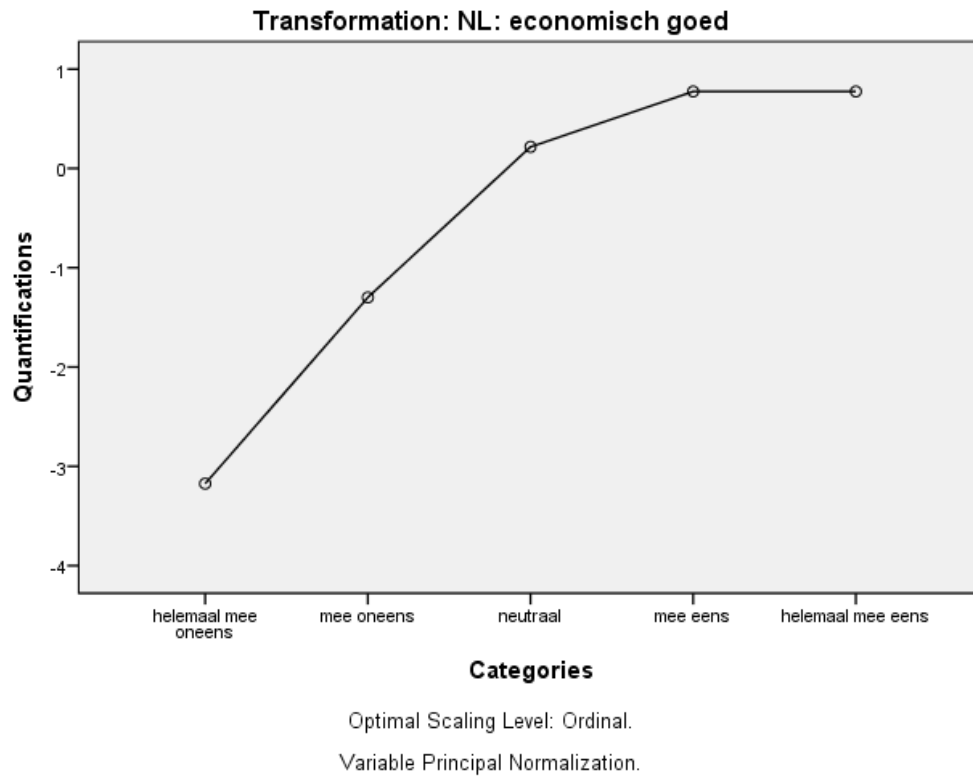

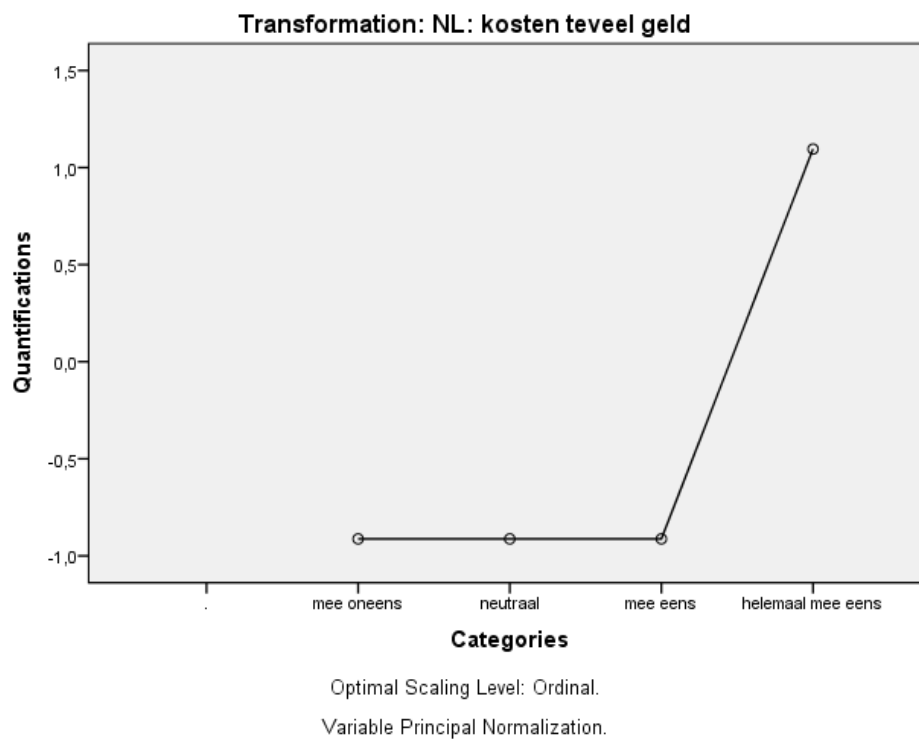
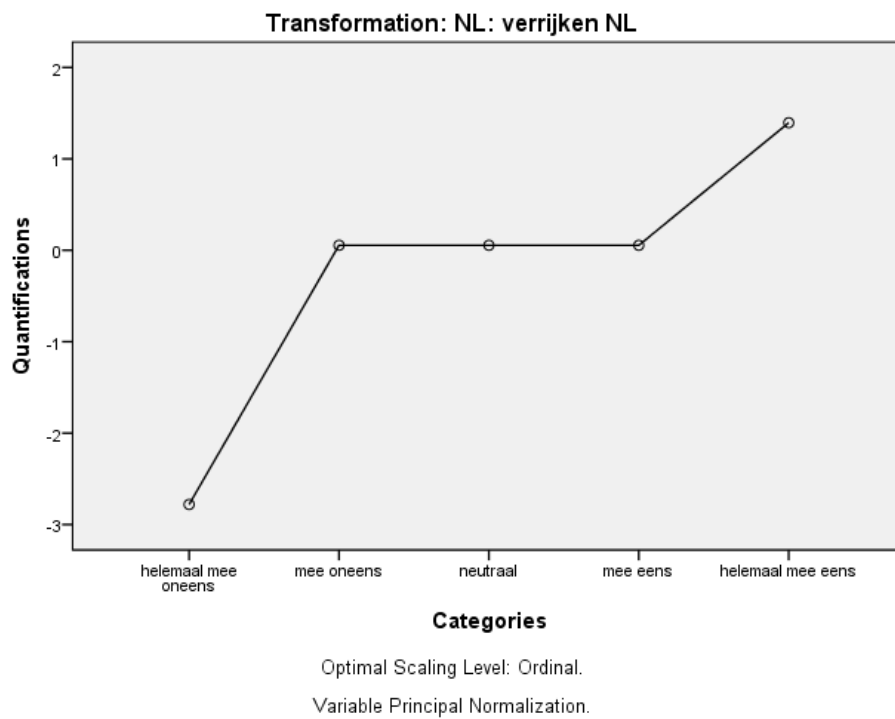

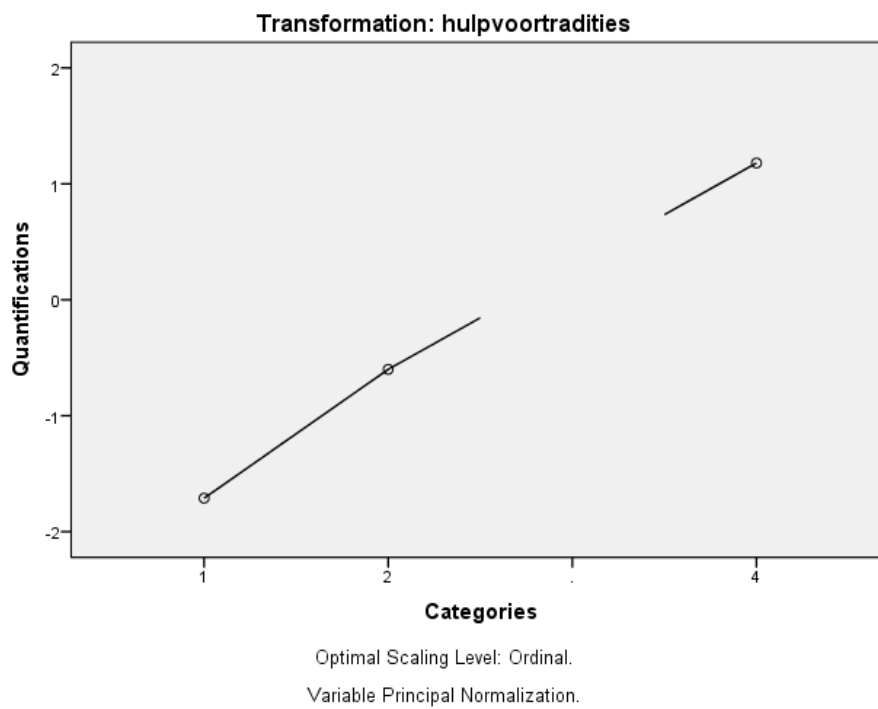
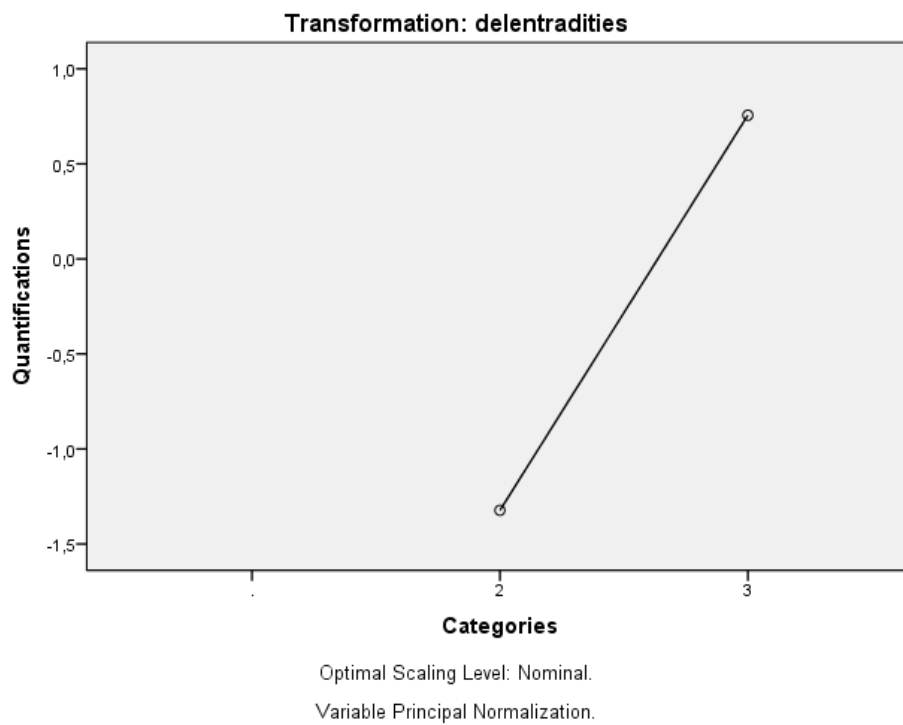

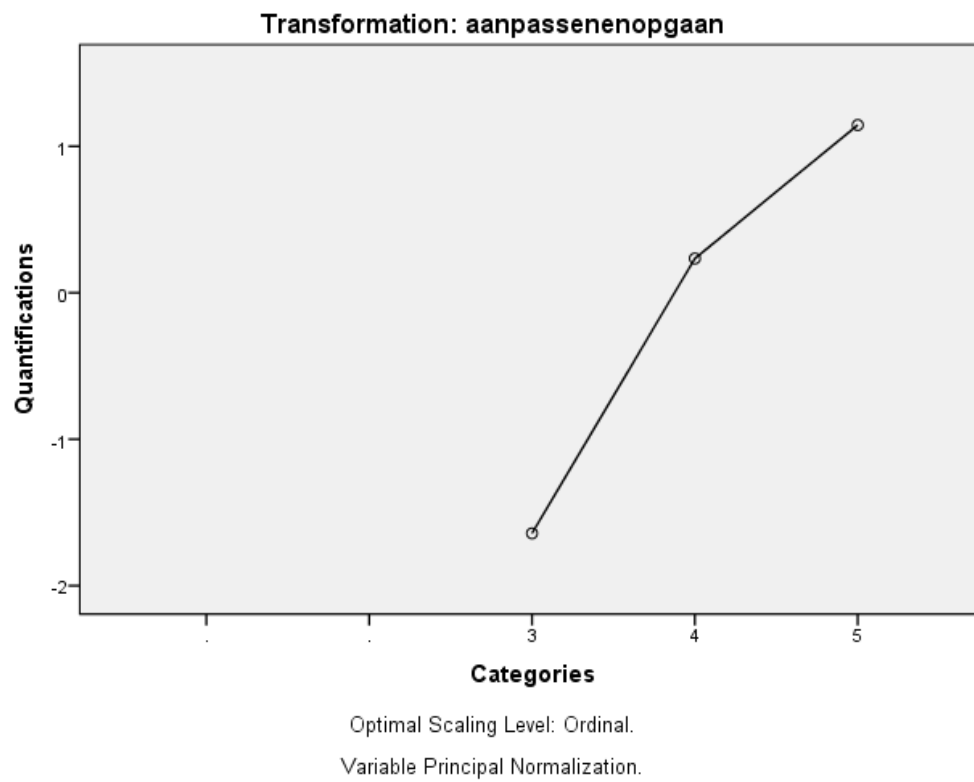
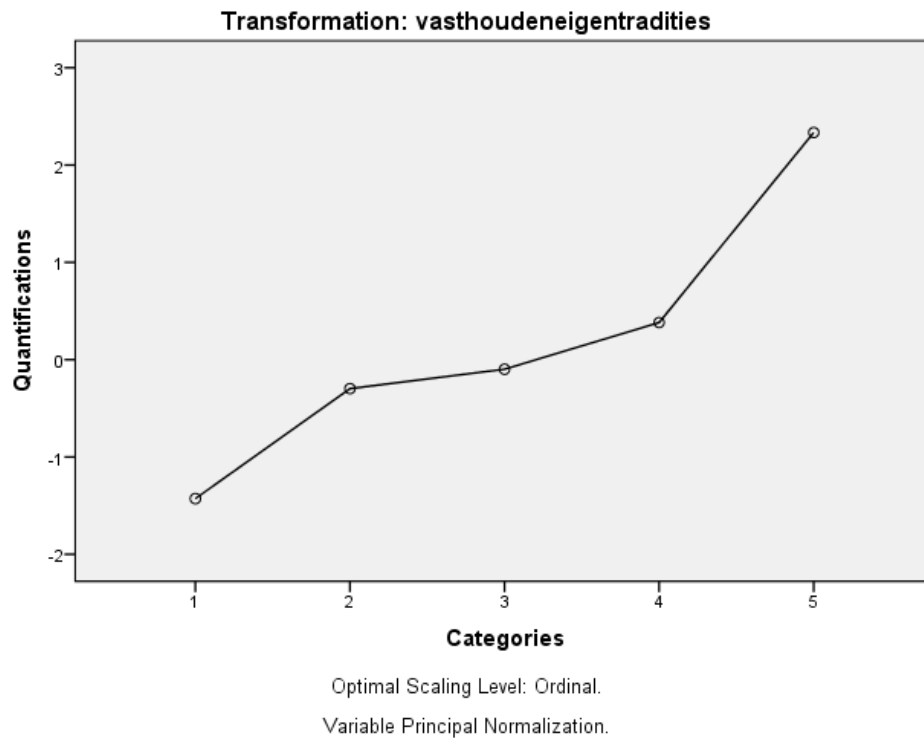

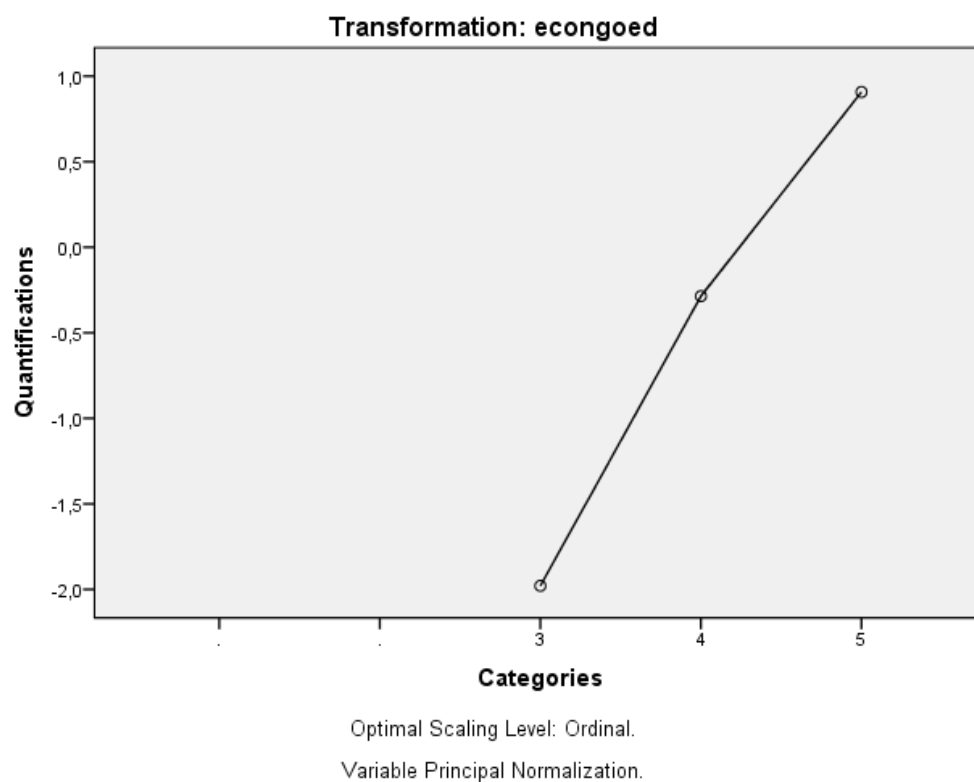
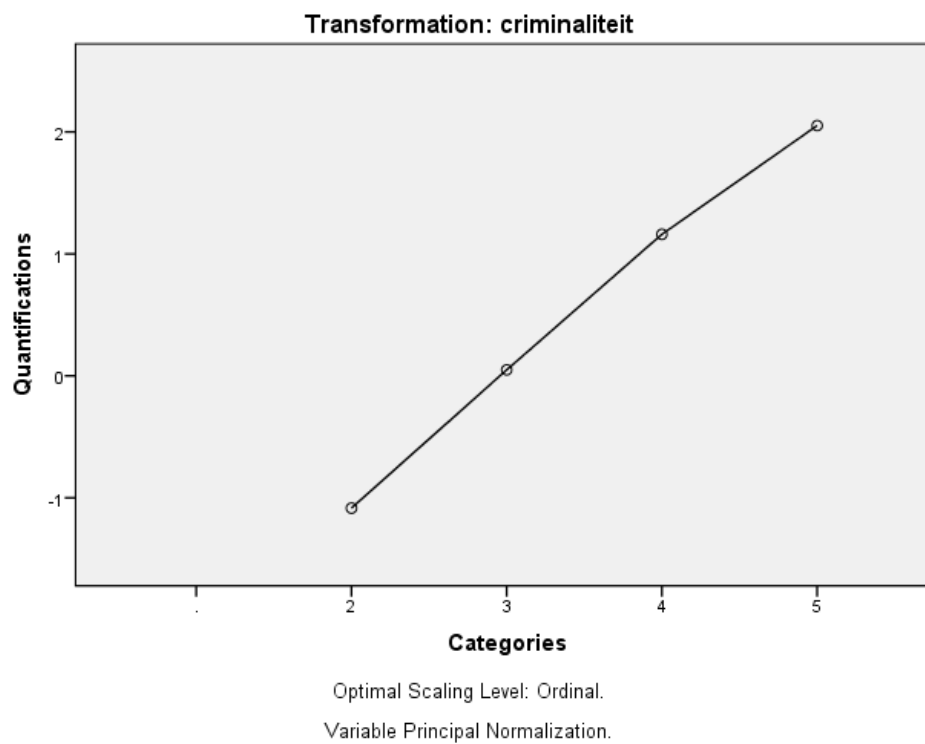

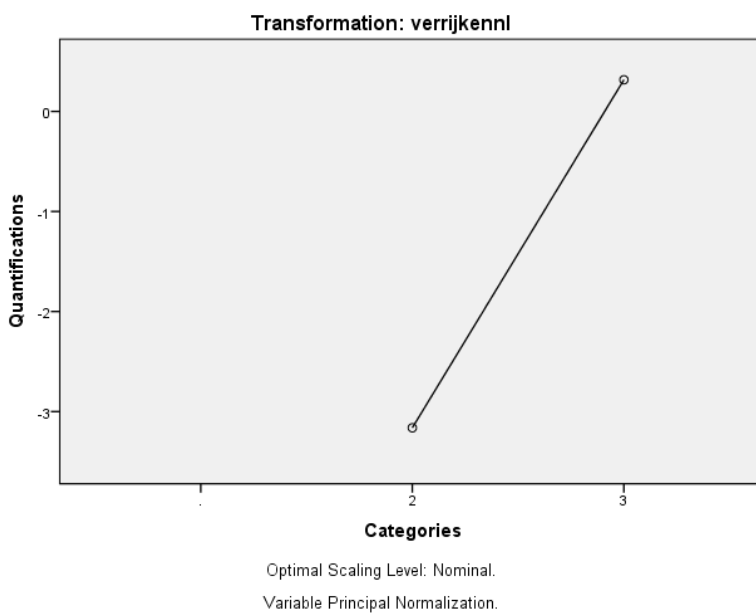
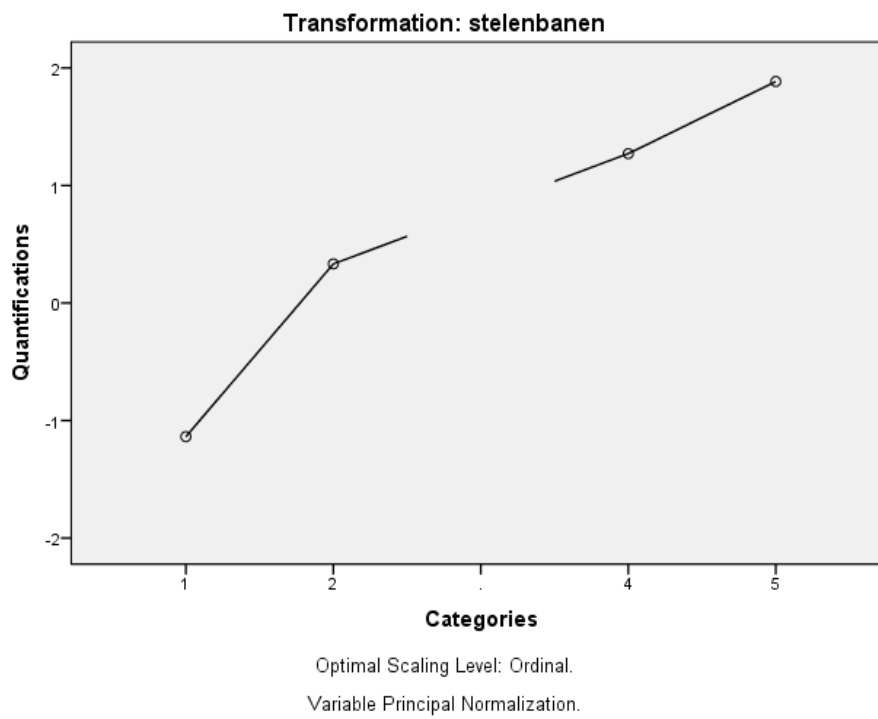

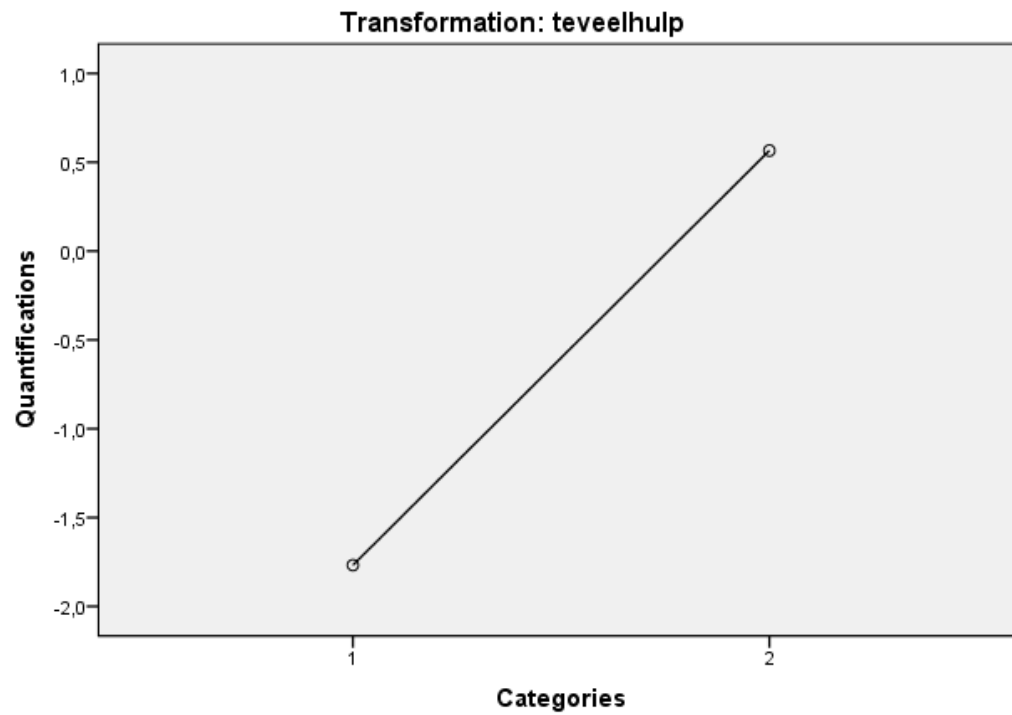

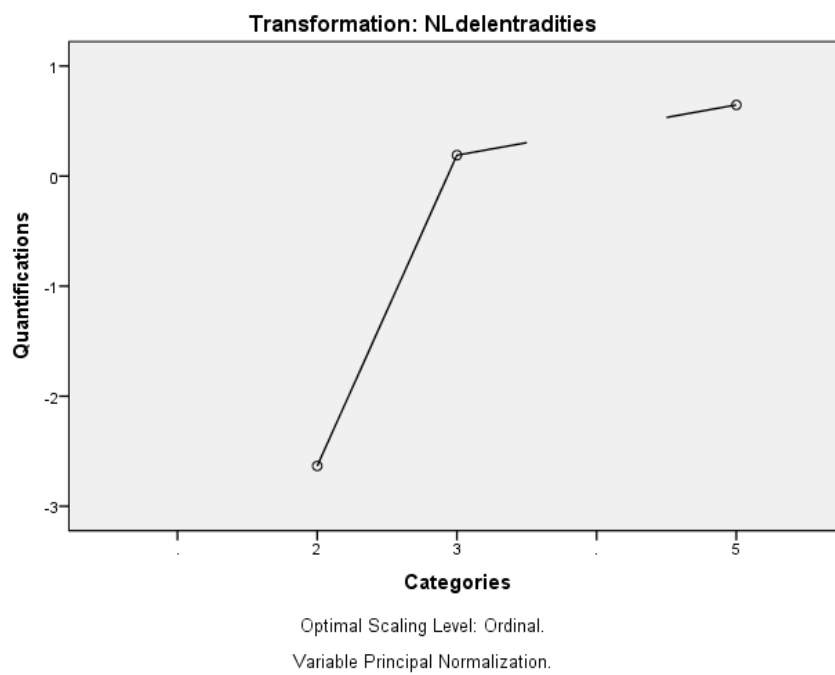
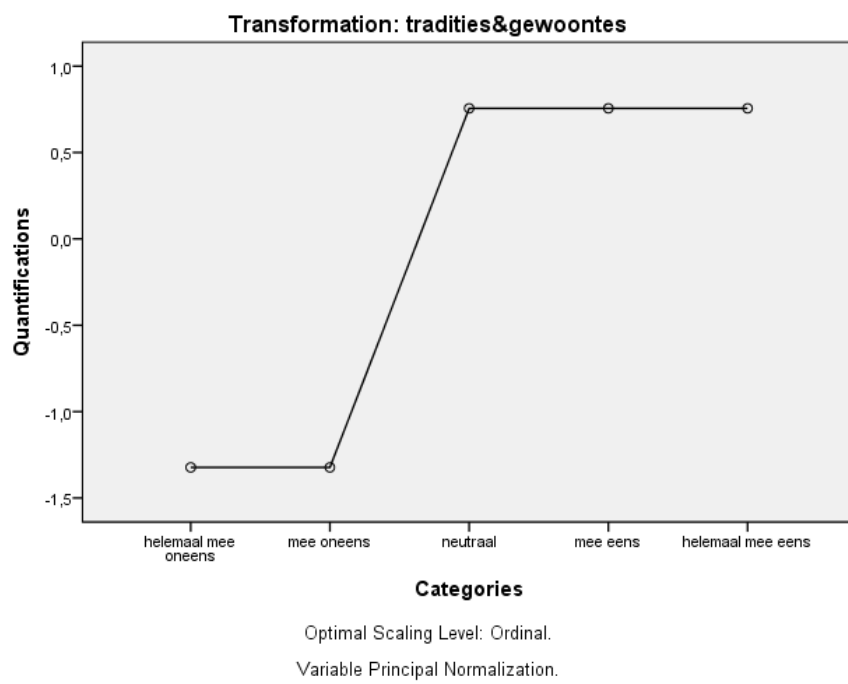

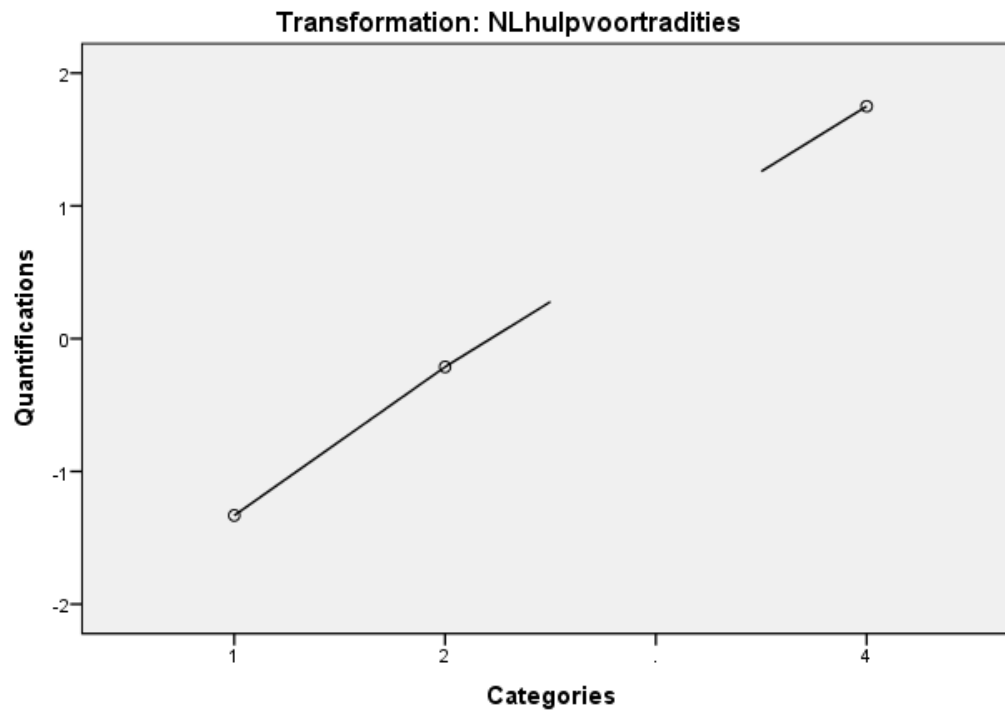

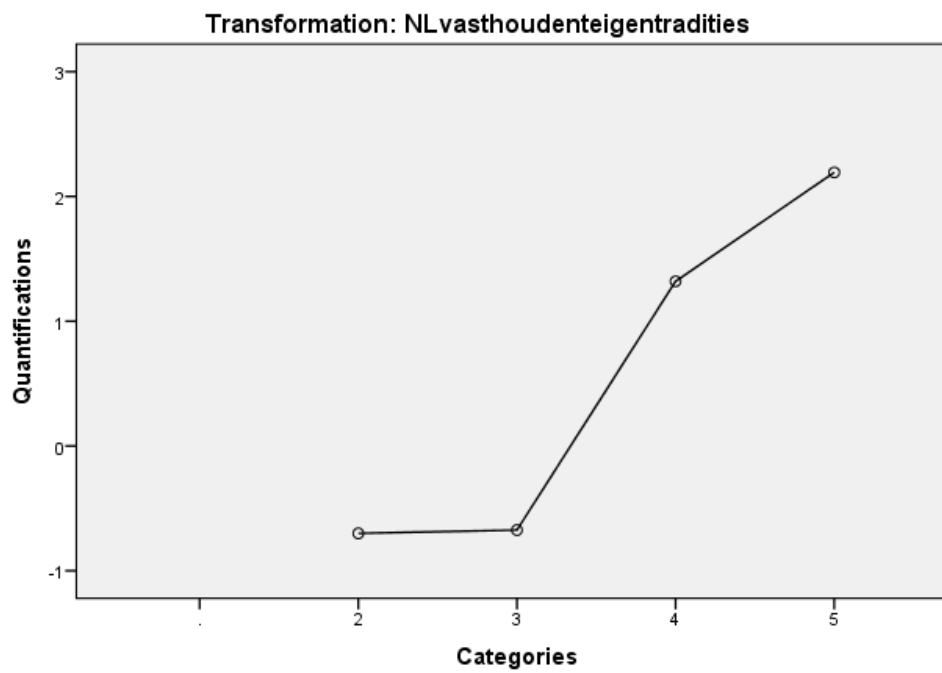

Optimal Scaling Level: Nominal.
Variable Principal Normalization.

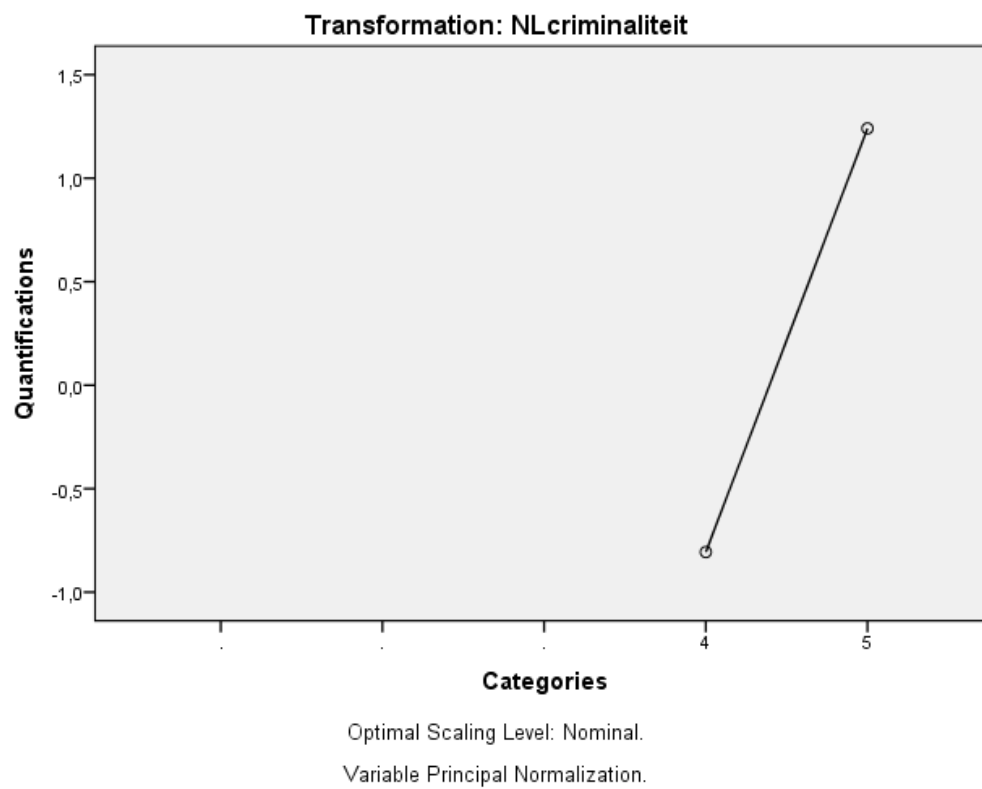
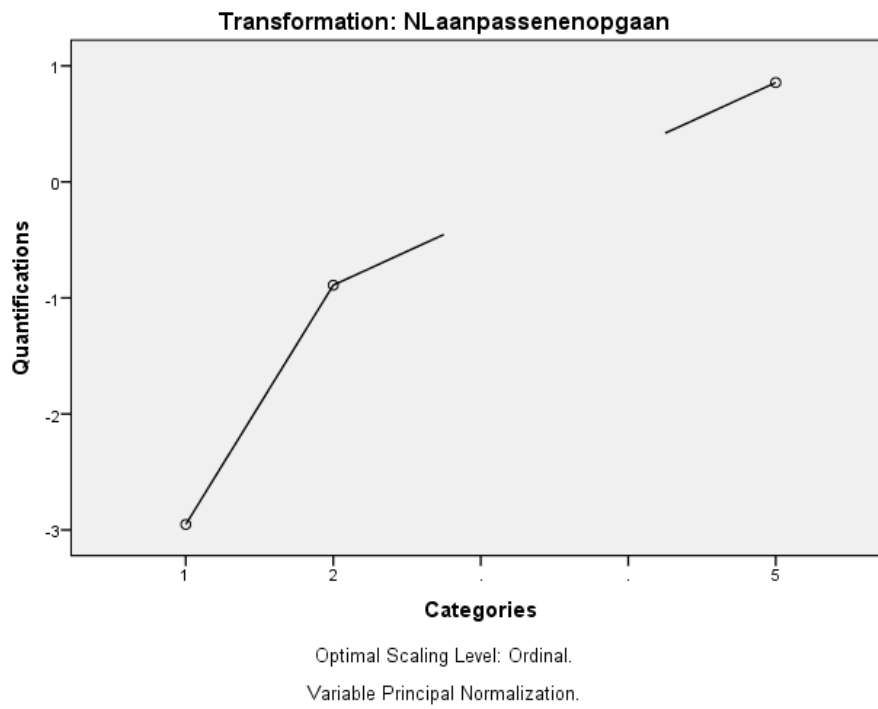

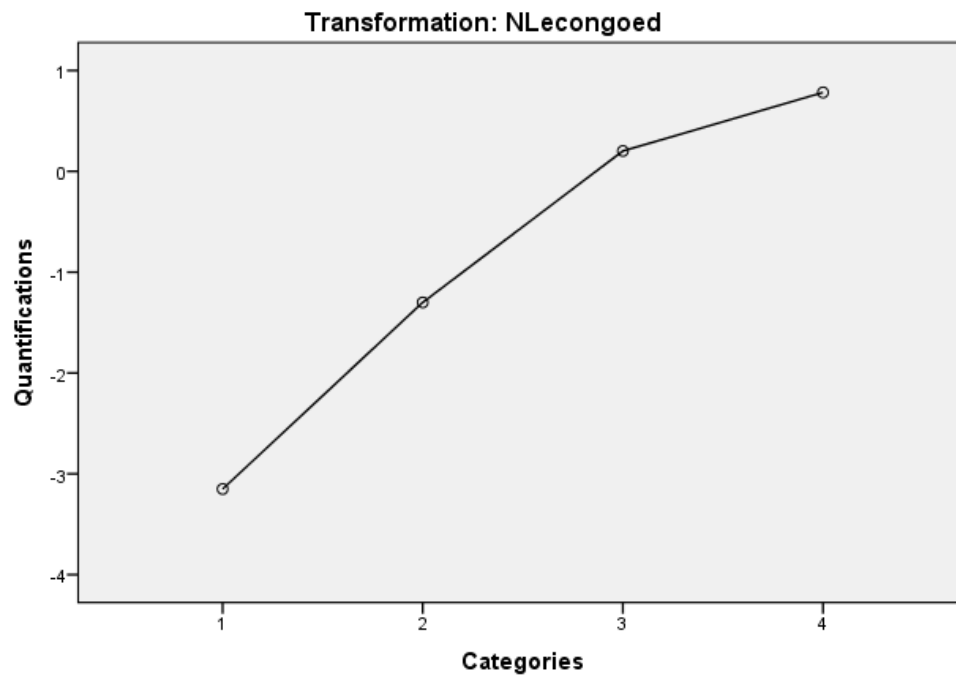

Optimal Scaling Level: Ordinal.
Variable Principal Normalization.

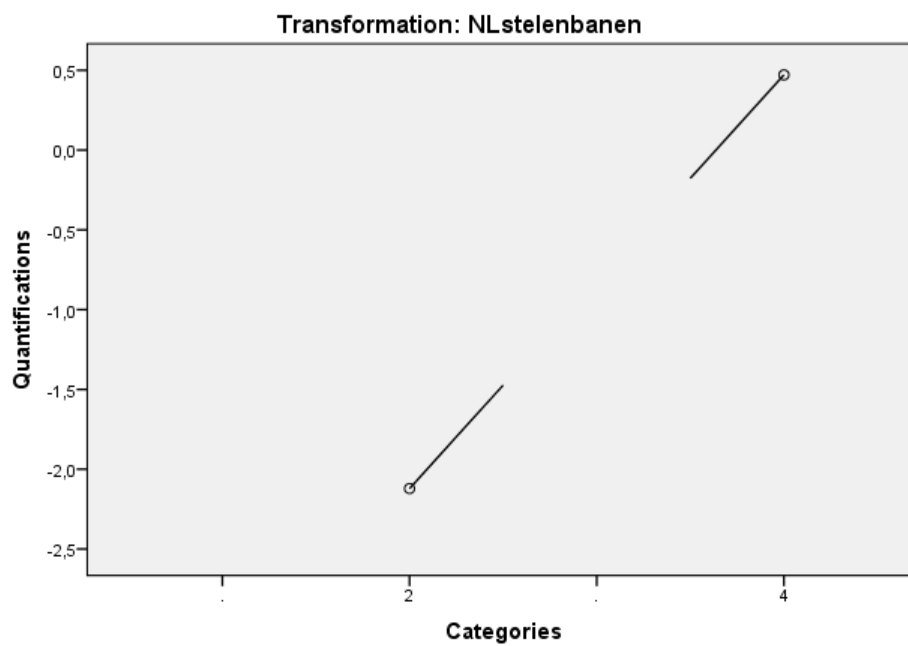
Optimal Scaling Level: Ordinal.
Variable Principal Normalization.

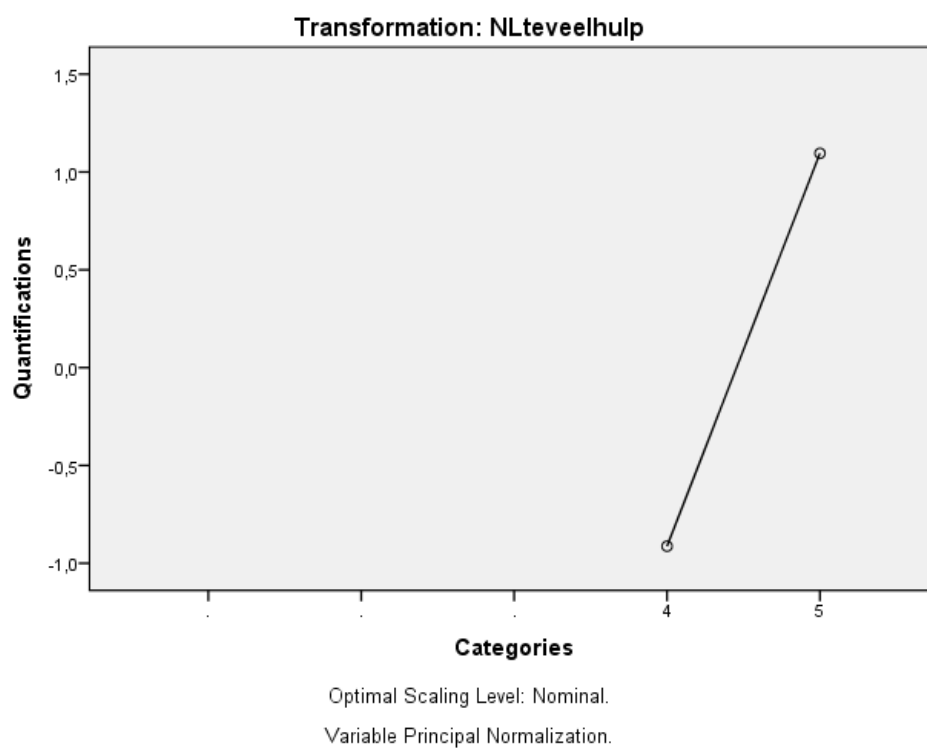
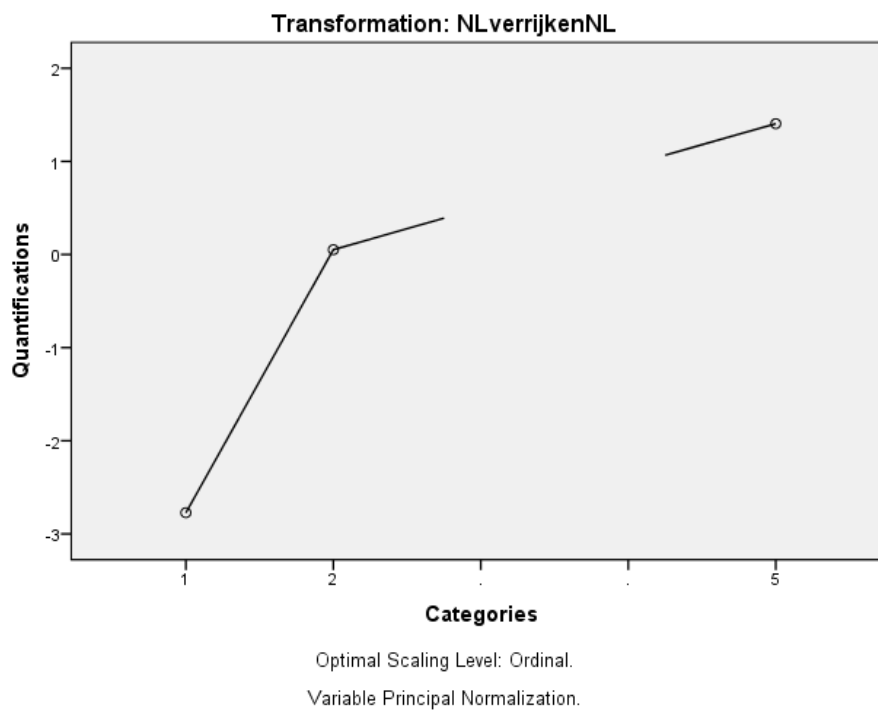
Optimal Scaling Level: Ordinal.

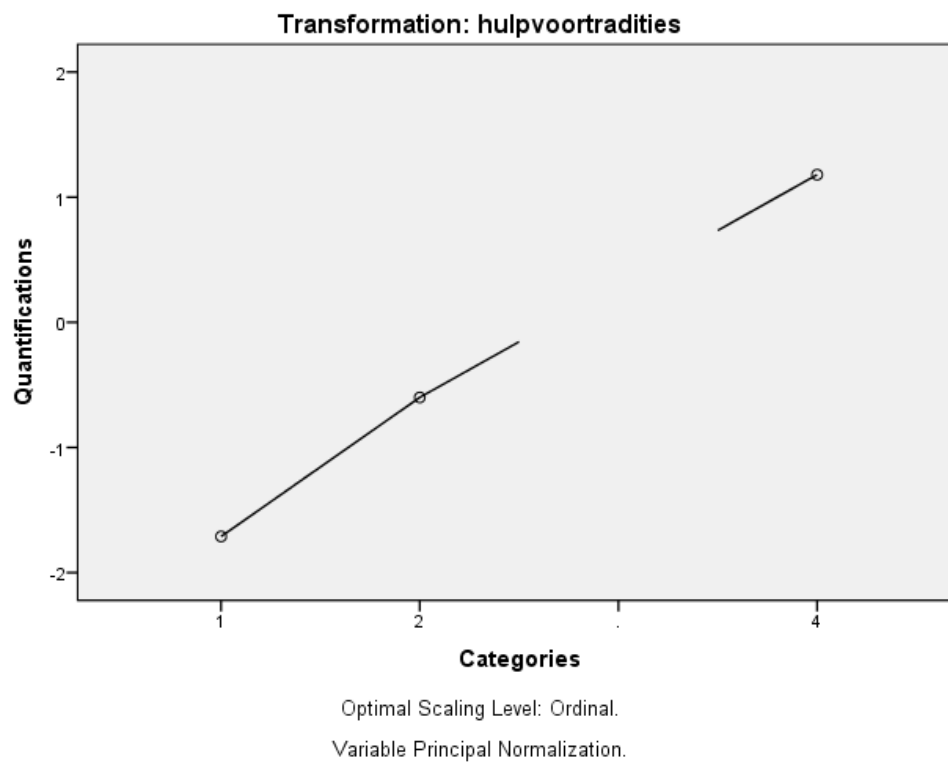
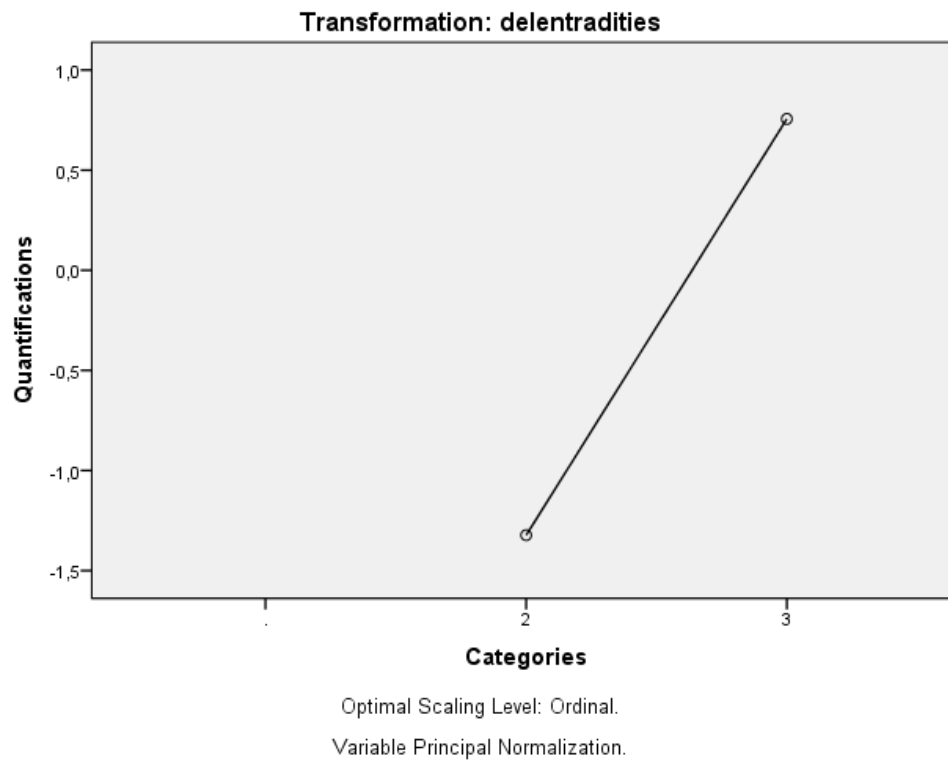
Variable Principal Normalization.

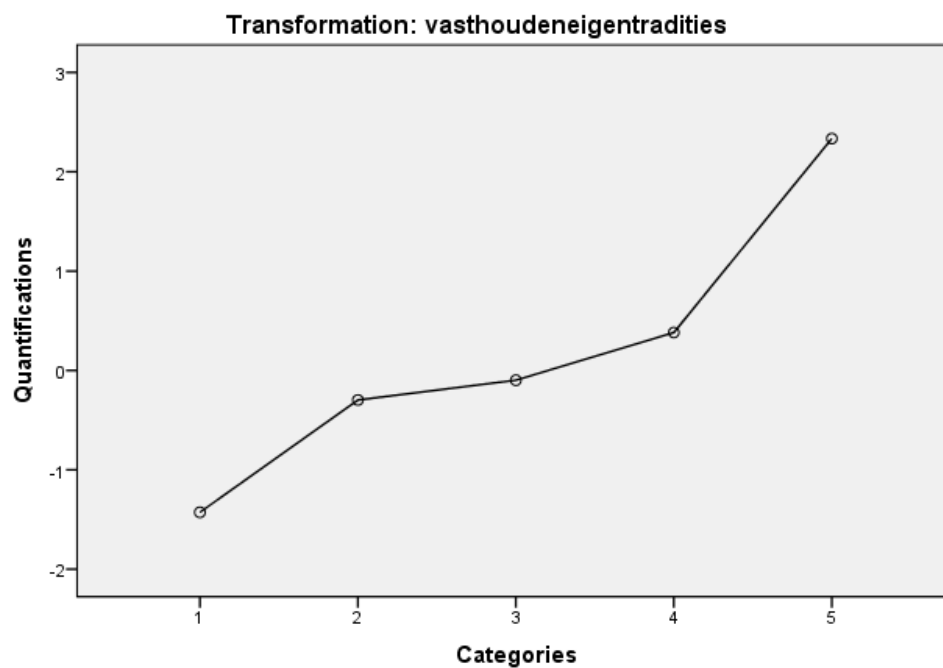

Optimal Scaling Level: Nominal.

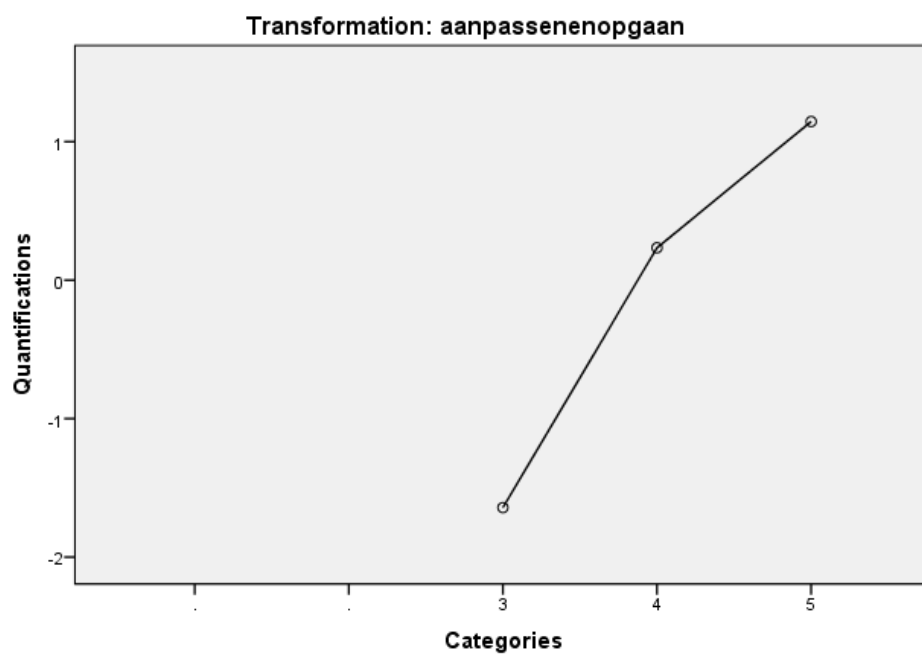
Variable Principal Normalization.

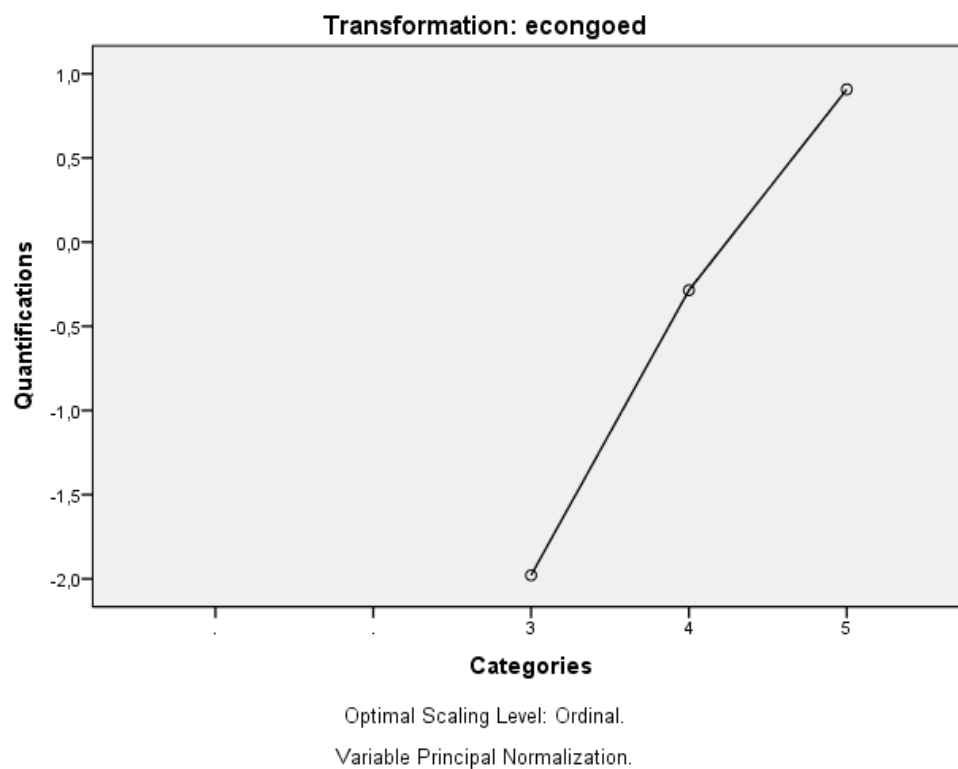
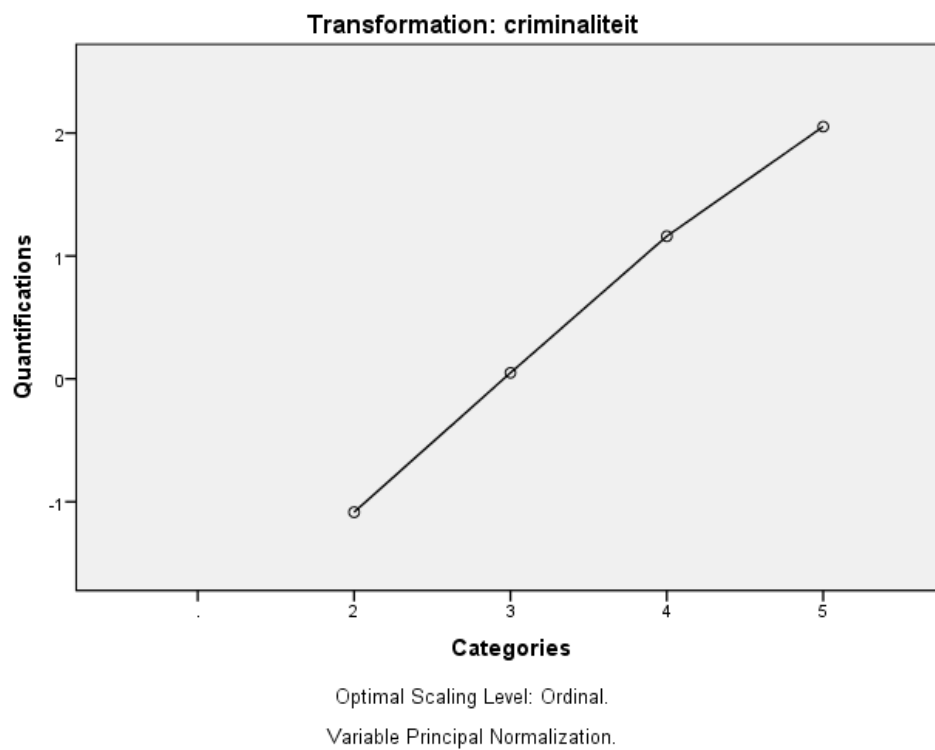

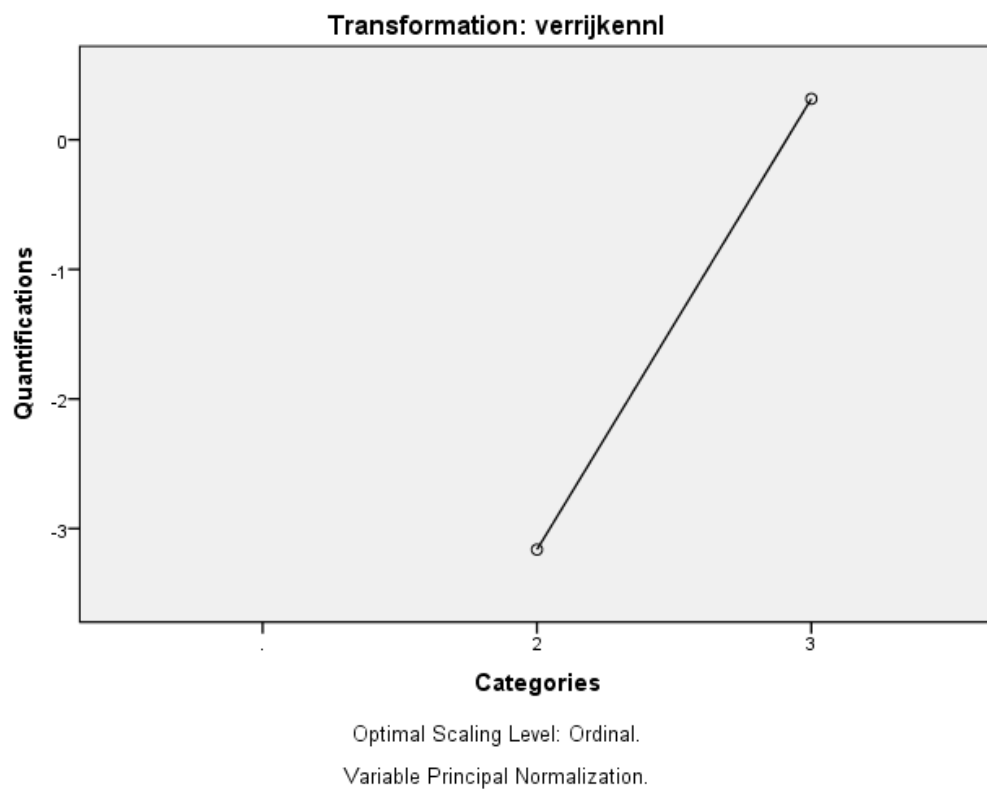
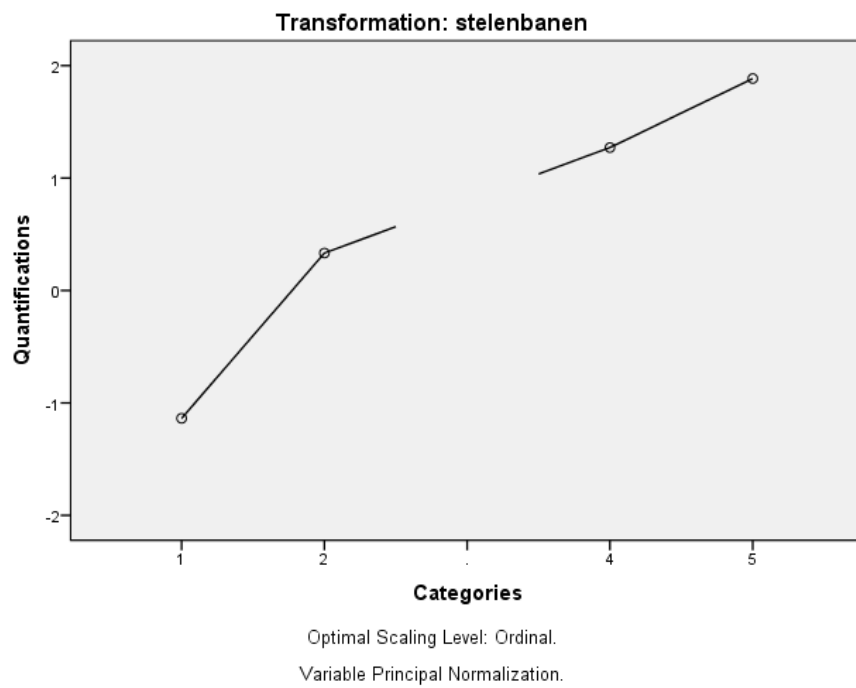

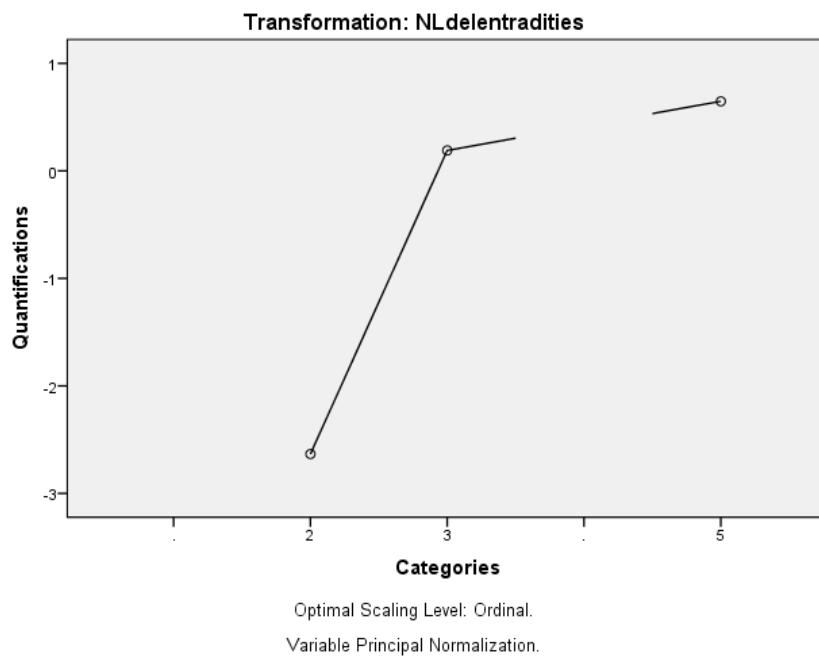
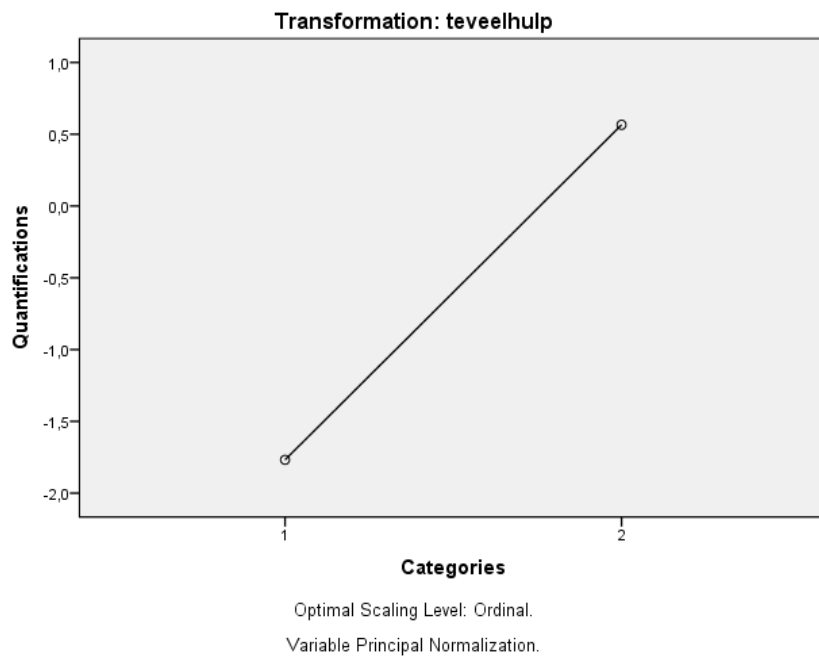
Optimal Scaling Level: Ordinal.
Variable Principal Normalization.

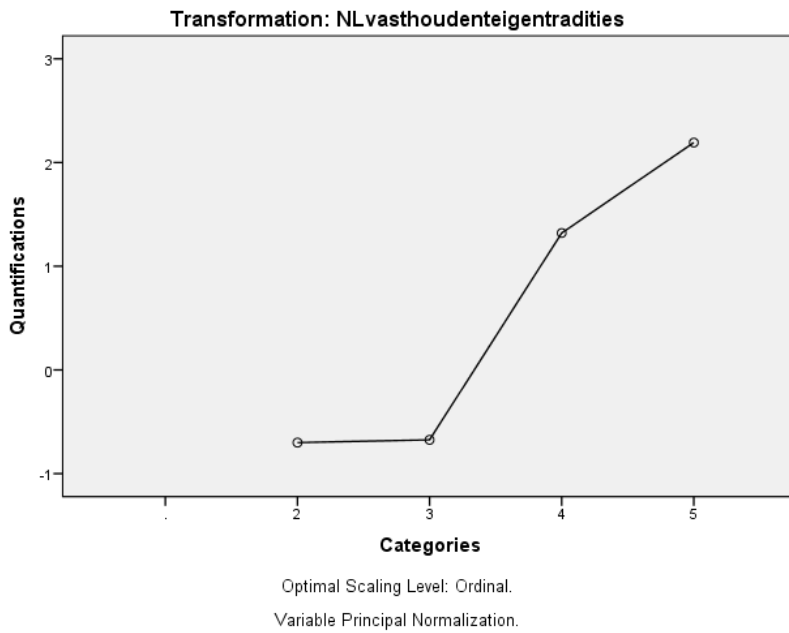
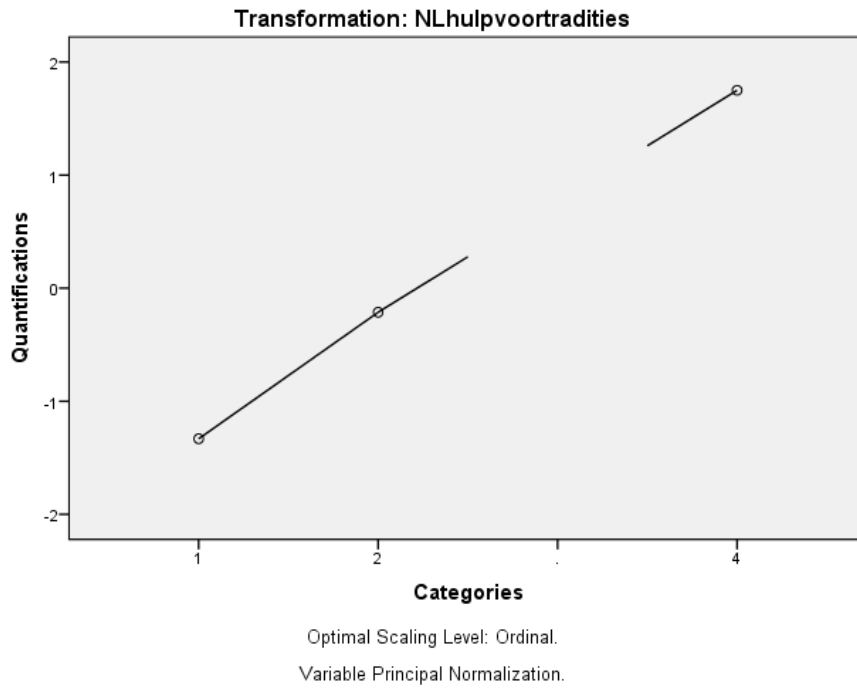

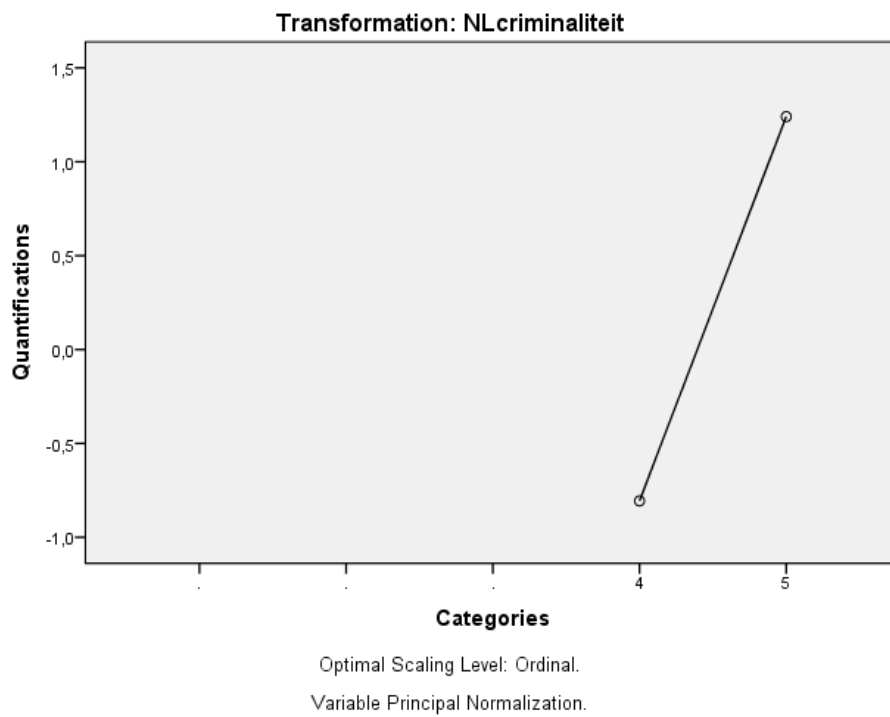
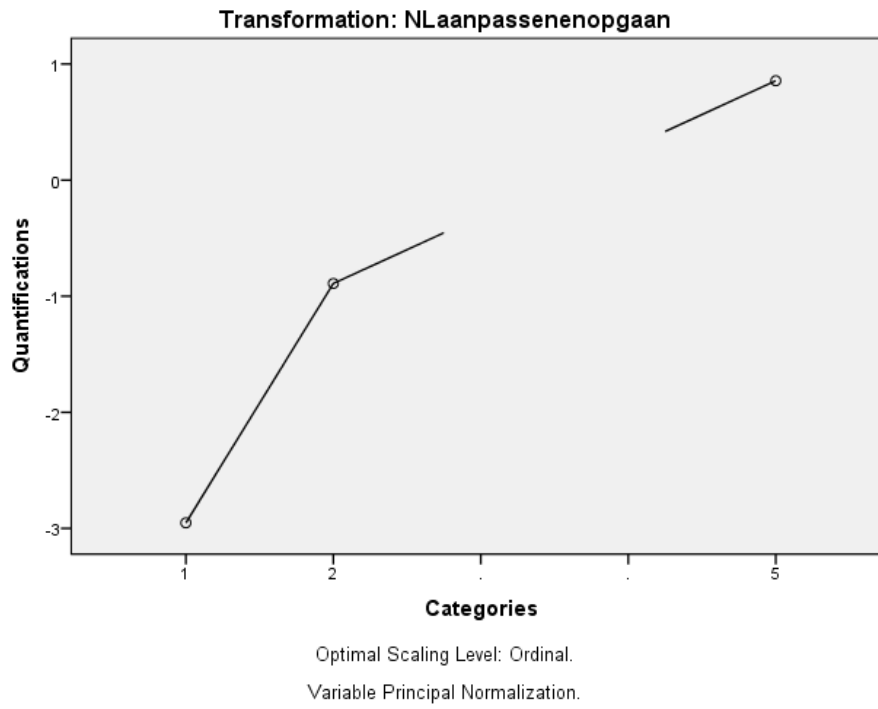
Optimal Scaling Level: Ordinal.
Variable Principal Normalization.

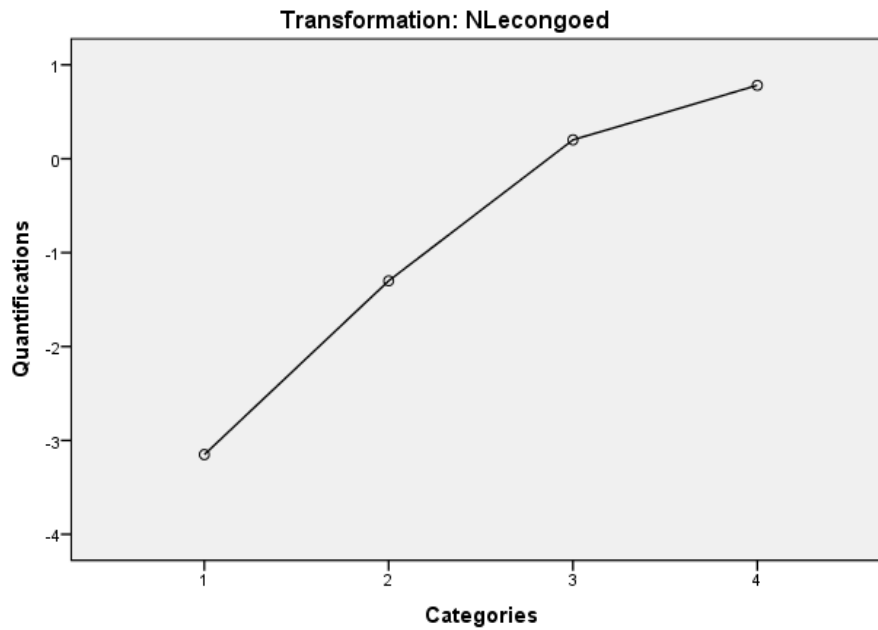

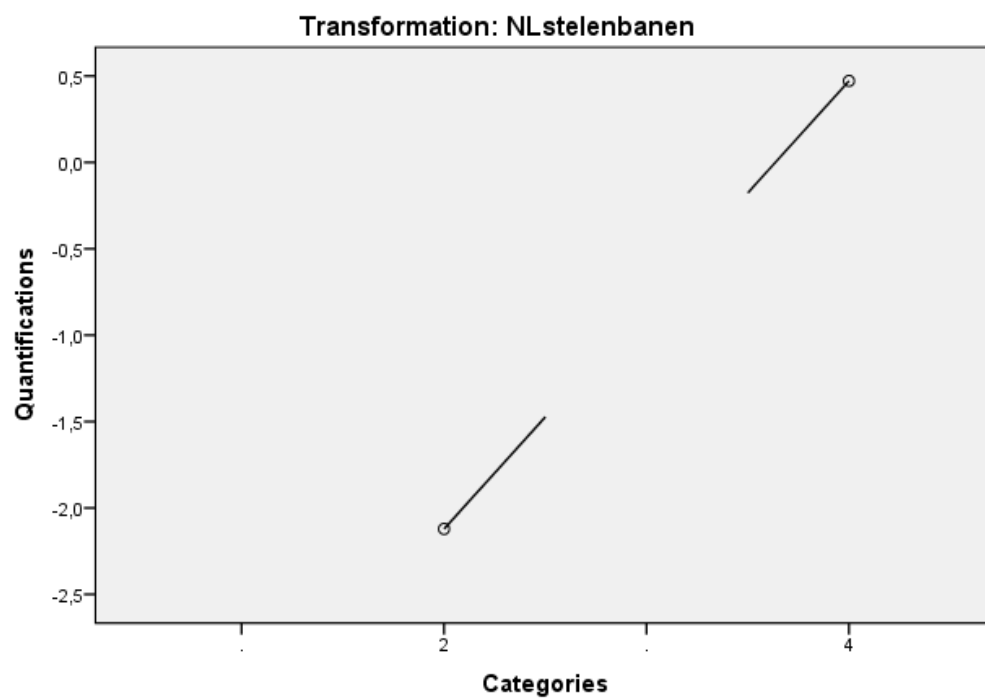

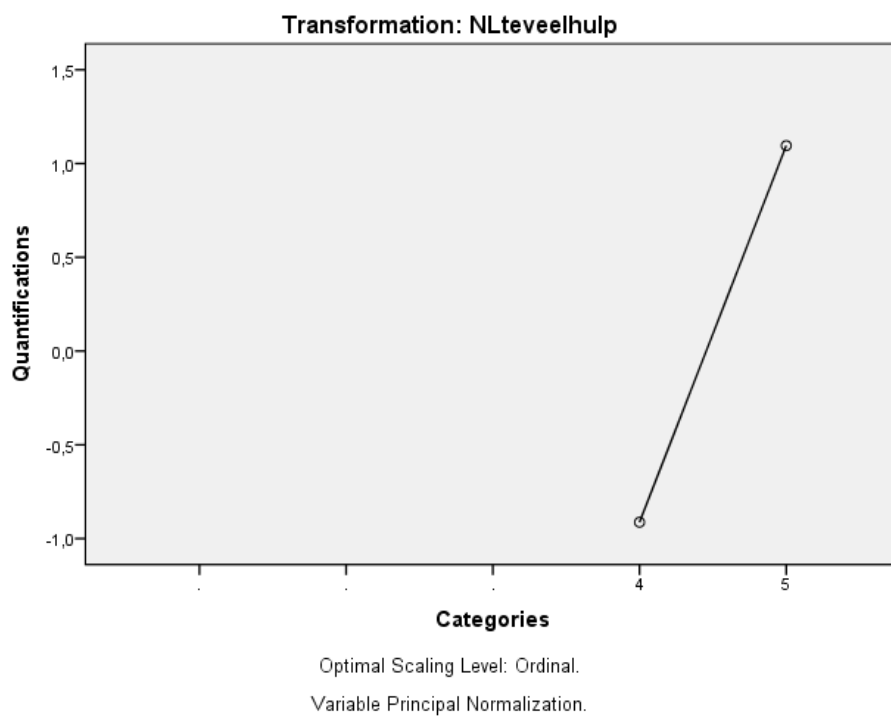
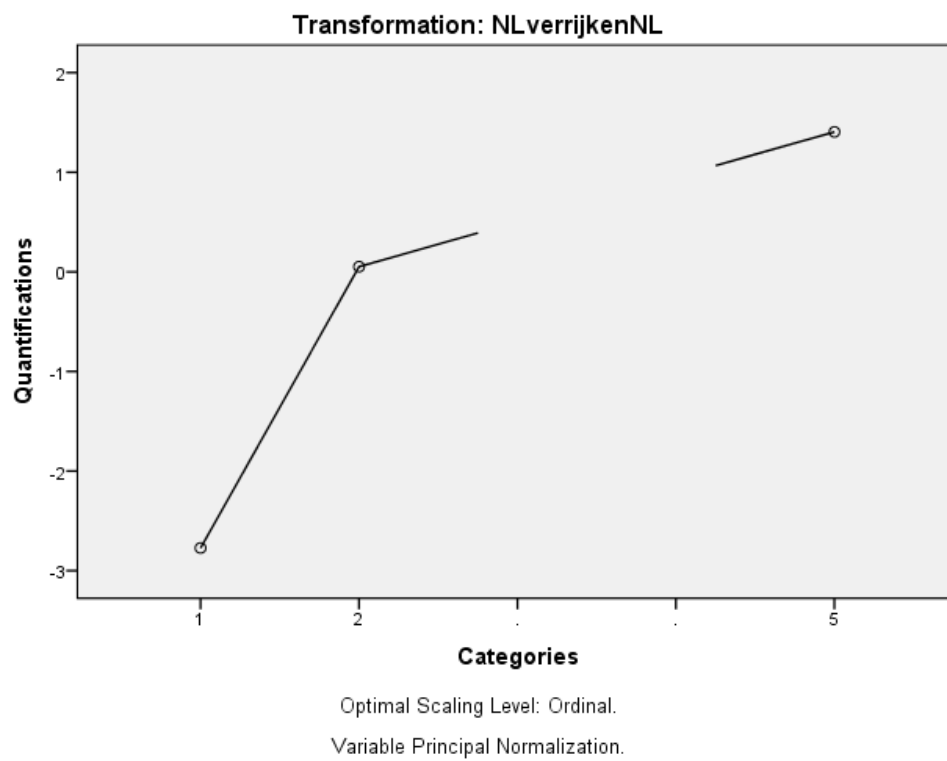

Optimal Scaling Level: Ordinal.
Variable Principal Normalization.

Optimal Scaling Level: Ordinal.
Variable Principal Normalization.

Bijlage Hoofdstuk 5.3 achtergrondvariabelen

Tabel 11& 2 Indepent Samples T-test geboorteland

Group Statistics					
	geboorteland	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
tradities&gewoontes	Nederland	12	2,92	1,379	,398
	Turkije	21	3,14	1,236	,270
hulp aan minderheden	Nederland	12	2,58	1,240	,358
	Turkije	21	3,14	1,153	,252
vasthouden aan eigen gewoontes	Nederland	12	2,83	1,528	,441
	Turkije	21	3,10	1,261	,275
aanpassen en opgaan	Nederland	12	4,00	1,128	,326
	Turkije	21	3,57	1,248	,272
criminaliteit	Nederland	12	2,83	1,467	,423
	Turkije	21	2,71	1,056	,230
economisch goed	Nederland	12	4,33	,888	,256
	Turkije	21	4,29	,644	,140
banen wegnemen	Nederland	12	1,67	1,155	,333
	Turkije	21	2,38	1,244	,271
verrijken NL	Nederland	12	4,42	,669	,193
	Turkije	21	4,29	1,056	,230
kosten teveel geld	Nederland	12	2,50	1,314	,379
	Turkije	21	2,24	,889	,194

Independent Samples Test										
		Levene's Test for Equality of Variances					t-test for Equality of Means			
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
tradities&gewoontes	Equal variances assumed	,009	,924	-,485	31	,631	-,226	,466	-1,177	,725
	Equal variances not assumed			-,470	20,991	,643	-,226	,481	-1,226	,774
hulp aan minderheden	Equal variances assumed	,001	,973	-1,305	31	,201	-,560	,429	-1,434	,315
	Equal variances not assumed			-1,279	21,641	,214	-,560	,438	-1,468	,349
vasthouden aan eigen gewoontes	Equal variances assumed	1,884	,180	-,532	31	,599	-,262	,493	-1,267	,743
	Equal variances not assumed			-,504	19,602	,620	-,262	,520	-1,348	,824
aanpassen en opgaan	Equal variances assumed	1,322	,259	,981	31	,334	,429	,437	-,462	1,319
	Equal variances not assumed			1,010	25,029	,322	,429	,425	-,446	1,303
criminaliteit	Equal variances assumed	2,244	,144	,270	31	,789	,119	,441	-,780	1,018
	Equal variances not assumed			,247	17,625	,808	,119	,482	-,895	1,133

economisch goed	Equal variances assumed	3,718	,063	,178	31	,860	,048	,268	-,498	,593
	Equal variances not assumed			,163	17,723	,872	,048	,292	-,567	,662
banen wegnemen	Equal variances assumed	,287	,596	-1,627	31	,114	-,714	,439	-1,610	,181
	Equal variances not assumed			-1,662	24,502	,109	-,714	,430	-1,601	,172
verrijken NL	Equal variances assumed	1,408	,244	,386	31	,702	,131	,339	-,560	,822
	Equal variances not assumed			,436	30,557	,666	,131	,301	-,482	,744
kosten teveel geld	Equal variances assumed	2,963	,095	,683	31	,500	,262	,383	-,520	1,044
	Equal variances not assumed			,615	16,871	,547	,262	,426	-,638	1,161

Tabel 3& 4Indepent Samples T-test Sekse

Group Statistics					
	1: man 2: vrouw	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
tradities&gewoontes	man	14	3,29	1,383	,370
	vrouw	19	2,89	1,197	,275
hulp aan minderheden	man	14	2,93	,997	,267
	vrouw	19	2,95	1,353	,310

vasthouden aan eigen	man	14	2,86	1,231	,329
gewoontes	vrouw	19	3,11	1,449	,332
aanpassen en opgaan	man	14	3,86	1,292	,345
	vrouw	19	3,63	1,165	,267
criminaliteit	man	14	2,57	1,089	,291
	vrouw	19	2,89	1,286	,295
economisch goed	man	14	4,29	,825	,221
	vrouw	19	4,32	,671	,154
banen wegnemen	man	14	2,00	1,177	,314
	vrouw	19	2,21	1,316	,302
verrijken NL	man	14	4,14	1,027	,275
	vrouw	19	4,47	,841	,193
kosten teveel geld	man	14	2,14	,864	,231
	vrouw	19	2,47	1,172	,269

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
tradities&gewoontes	Equal variances assumed	1,067	,310	,868	31	,392	,391	,450	-,527	1,309
	Equal variances not assumed			,849	25,667	,404	,391	,460	-,556	1,338

hulp aan minderheden	Equal variances assumed	4,447	,043	-,044	31	,965	-,019	,428	-,893	,855
	Equal variances not assumed			-,046	30,997	,964	-,019	,409	-,853	,816
vasthouden aan eigen gewoontes	Equal variances assumed	,956	,336	-,517	31	,609	-,248	,480	-1,227	,730
	Equal variances not assumed			-,530	30,288	,600	-,248	,468	-1,203	,707
aanpassen en opgaan	Equal variances assumed	,081	,778	,525	31	,603	,226	,430	-,651	1,102
	Equal variances not assumed			,517	26,390	,610	,226	,437	-,671	1,123
criminaliteit	Equal variances assumed	,583	,451	-,760	31	,453	-,323	,425	-1,191	,544
	Equal variances not assumed			-,780	30,321	,442	-,323	,415	-1,170	,523
economisch goed	Equal variances assumed	1,357	,253	-,115	31	,909	-,030	,261	-,561	,501
	Equal variances not assumed			-,112	24,541	,912	-,030	,269	-,585	,524
banen wegnemen	Equal variances assumed	,500	,485	-,475	31	,638	-,211	,444	-1,115	,694
	Equal variances not assumed			-,483	29,750	,633	-,211	,436	-1,101	,680
verrijken NL	Equal variances assumed	,116	,735	-1,017	31	,317	-,331	,325	-,994	,333

	Equal variances not assumed			-,986	24,673	,334	-,331	,336	-1,022	,361
kosten teveel geld	Equal variances assumed	1,525	,226	-,891	31	,380	-,331	,371	-1,088	,426
	Equal variances not assumed			-,933	30,996	,358	-,331	,355	-1,054	,392

Tabel 5&6 Indept Samples T-test Opleidingsniveau

Group Statistics					
	opleidingsniveau	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
tradities&gewoontes	>= 7	12	3,08	1,379	,398
	< 7	21	3,05	1,244	,271
hulp aan minderheden	>= 7	12	2,67	1,303	,376
	< 7	21	3,10	1,136	,248
vasthouden aan eigen gewoontes	>= 7	12	2,42	1,240	,358
	< 7	21	3,33	1,317	,287
aanpassen en opgaan	>= 7	12	4,08	1,084	,313
	< 7	21	3,52	1,250	,273
criminaliteit	>= 7	12	3,25	1,215	,351
	< 7	21	2,48	1,123	,245
economisch goed	>= 7	12	4,33	,651	,188
	< 7	21	4,29	,784	,171
banen wegnemen	>= 7	12	1,42	,515	,149
	< 7	21	2,52	1,365	,298

verrijken NL	>= 7	12	4,67	,651	,188
	< 7	21	4,14	1,014	,221
kosten teveel geld	>= 7	12	2,17	1,193	,345
	< 7	21	2,43	,978	,213

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances			t-test for Equality of Means					
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
tradities&gewoontes	Equal variances assumed	1,016	,321	,076	31	,940	,036	,468	-,919	,990
	Equal variances not assumed			,074	21,101	,942	,036	,482	-,966	1,037
hulp aan minderheden	Equal variances assumed	,000	,985	-,989	31	,330	-,429	,433	-1,313	,455
	Equal variances not assumed			-,952	20,507	,352	-,429	,450	-1,367	,509
vasthouden aan eigen gewoontes	Equal variances assumed	,016	,901	-1,964	31	,059	-,917	,467	-1,869	,035
	Equal variances not assumed			-1,997	24,209	,057	-,917	,459	-1,864	,030
aanpassen en opgaan	Equal variances assumed	2,154	,152	1,296	31	,205	,560	,432	-,321	1,440

	Equal variances not assumed			1,348	25,860	,189	,560	,415	-,294	1,413
criminaliteit	Equal variances assumed	,071	,792	1,848	31	,074	,774	,419	-,080	1,628
	Equal variances not assumed			1,808	21,537	,085	,774	,428	-,115	1,663
economisch goed	Equal variances assumed	1,043	,315	,178	31	,860	,048	,268	-,498	,593
	Equal variances not assumed			,187	26,686	,853	,048	,254	-,474	,569
banen wegnemen	Equal variances assumed	21,019	,000	-2,688	31	,011	-1,107	,412	-1,947	-,267
	Equal variances not assumed			-3,327	28,044	,002	-1,107	,333	-1,789	-,425
verrijken NL	Equal variances assumed	1,196	,283	1,604	31	,119	,524	,327	-,142	1,190
	Equal variances not assumed			1,804	30,449	,081	,524	,290	-,069	1,117
kosten teveel geld	Equal variances assumed	,076	,785	-,683	31	,500	-,262	,383	-1,044	,520
	Equal variances not assumed			-,646	19,490	,526	-,262	,405	-1,109	,585

Tabel 7&8 Indepent Samples T-test Leeftijd

Group Statistics					
	leeftijd	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
tradities&gewoontes	>= 30	24	3,00	1,251	,255
	< 30	9	3,22	1,394	,465
hulp aan minderheden	>= 30	24	3,17	1,239	,253
	< 30	9	2,33	,866	,289
vasthouden aan eigen gewoontes	>= 30	24	3,08	1,316	,269
	< 30	9	2,78	1,481	,494
aanpassen en opgaan	>= 30	24	3,63	1,209	,247
	< 30	9	4,00	1,225	,408
criminaliteit	>= 30	24	2,79	1,179	,241
	< 30	9	2,67	1,323	,441
economisch goed	>= 30	24	4,29	,690	,141
	< 30	9	4,33	,866	,289
banen wegnemen	>= 30	24	2,21	1,250	,255
	< 30	9	1,89	1,269	,423
verrijken NL	>= 30	24	4,21	1,021	,208
	< 30	9	4,67	,500	,167
kosten teveel geld	>= 30	24	2,42	,974	,199
	< 30	9	2,11	1,269	,423

Independent Samples Test										
		Levene's Test for Equality of Variances					t-test for Equality of Means			
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
tradities&gewoontes	Equal variances assumed	,047	,829	-,441	31	,662	-,222	,504	-1,250	,806
	Equal variances not assumed			-,419	13,142	,682	-,222	,530	-1,367	,922
hulp aan minderheden	Equal variances assumed	3,843	,059	1,846	31	,074	,833	,451	-,087	1,754
	Equal variances not assumed			2,171	20,751	,042	,833	,384	,034	1,632
vasthouden aan eigen gewoontes	Equal variances assumed	1,186	,284	,575	31	,570	,306	,532	-,779	1,390
	Equal variances not assumed			,544	13,039	,596	,306	,562	-,908	1,520
aanpassen en opgaan	Equal variances assumed	,800	,378	-,791	31	,435	-,375	,474	-1,342	,592
	Equal variances not assumed			-,786	14,254	,445	-,375	,477	-1,396	,646
criminaliteit	Equal variances assumed	,253	,619	,263	31	,795	,125	,476	-,846	1,096
	Equal variances not assumed			,249	13,070	,807	,125	,502	-,960	1,210
economisch goed	Equal variances	1,256	,271	-,144	31	,886	-,042	,289	-,631	,548

	assumed									
	Equal variances not assumed			-,130	12,028	,899	-,042	,321	-,741	,658
banen wegnemen	Equal variances assumed	,001	,977	,651	31	,520	,319	,491	-,681	1,320
	Equal variances not assumed			,646	14,226	,528	,319	,494	-,739	1,378
verrijken NL	Equal variances assumed	2,677	,112	-1,281	31	,210	-,458	,358	-1,188	,271
	Equal variances not assumed			-1,718	28,408	,097	-,458	,267	-1,004	,088
kosten teveel geld	Equal variances assumed	,001	,980	,739	31	,466	,306	,414	-,538	1,149
	Equal variances not assumed			,654	11,727	,526	,306	,468	-,716	1,327

Tabel 9&10 Indepent Samples T-test NL Leeftijd

Independent Samples Test										
		Levene's Test for Equality of Variances					t-test for Equality of Means			
									95% Confidence Interval of the Difference	
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper
NL:	Equal variances assumed	1,287	,265	-,087	31	,931	-,036	,410	-,873	,801
tradities&gewoontes	Equal variances not assumed			-,077	16,227	,939	-,036	,463	-1,015	,944

	assumed									
NL: hulp aan minderheden	Equal variances assumed	,033	,857	-,223	31	,825	-,083	,373	-,844	,677
	Equal variances not assumed			-,221	22,308	,827	-,083	,377	-,864	,698
NL: vasthouden aan eigen gewoontes	Equal variances assumed	5,205	,030	-1,243	31	,223	-,548	,441	-1,446	,351
	Equal variances not assumed			-1,328	27,705	,195	-,548	,412	-1,393	,297
NL: aanpassen en opgaan	Equal variances assumed	1,666	,206	,832	31	,412	,381	,458	-,553	1,315
	Equal variances not assumed			,864	25,714	,395	,381	,441	-,526	1,288
NL: criminaliteit	Equal variances assumed	,003	,954	1,126	31	,269	,262	,233	-,213	,736
	Equal variances not assumed			1,220	28,608	,232	,262	,215	-,177	,701
NL: economisch goed	Equal variances assumed	6,880	,013	,686	31	,498	,238	,347	-,469	,945
	Equal variances not assumed			,785	30,884	,439	,238	,303	-,381	,857
NL: banen wegnemen	Equal variances assumed	,317	,578	-,442	31	,662	-,167	,377	-,936	,602
	Equal variances not assumed			-,462	26,118	,648	-,167	,361	-,909	,575
NL: verrijken NL	Equal variances	14,554	,001	-,369	31	,715	-,167	,452	-1,088	,755

	assumed									
	Equal variances not			-,438	30,554	,664	-,167	,380	-,942	,609
	assumed									
NL: kosten teveel geld	Equal variances	,005	,942	,309	31	,759	,095	,308	-,533	,724
	assumed									
	Equal variances not			,321	25,666	,751	,095	,297	-,515	,706
	assumed									

Tabel 11&12 Indepent Samples T-test NL sekse

Group Statistics					
	1: man 2: vrouw	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
NL: tradities&gewoontes	man	14	3,50	1,506	,403
	vrouw	19	4,26	,562	,129
NL: hulp aan	man	14	3,00	1,177	,314
minderheden	vrouw	19	1,79	,419	,096
NL: vasthouden aan eigen	man	14	2,93	1,328	,355
gewoontes	vrouw	19	2,21	1,084	,249
NL: aanpassen en	man	14	4,36	1,082	,289
opgaan	vrouw	19	3,89	1,370	,314
NL: criminaliteit	man	14	4,21	,802	,214
	vrouw	19	4,42	,507	,116
NL: economisch goed	man	14	3,50	,855	,228
	vrouw	19	2,95	,970	,223
NL: banen wegnemen	man	14	3,43	,938	,251
	vrouw	19	4,32	,946	,217

NL: verrijken NL	man	14	3,00	1,240	,331
	vrouw	19	3,47	1,219	,280
NL: kosten teveel geld	man	14	4,36	,497	,133
	vrouw	19	4,21	1,032	,237

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances					t-test for Equality of Means			
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error	95% Confidence Interval of the Difference	
								Difference	Lower	Upper
NL: tradities&gewoontes	Equal variances assumed	21,215	,000	-2,034	31	,051	-,763	,375	-1,528	,002
	Equal variances not assumed			-1,805	15,684	,090	-,763	,423	-1,661	,134
NL: hulp aan minderheden	Equal variances assumed	22,016	,000	4,160	31	,000	1,211	,291	,617	1,804
	Equal variances not assumed			3,681	15,444	,002	1,211	,329	,511	1,910
NL: vasthouden aan eigen gewoontes	Equal variances assumed	3,514	,070	1,709	31	,097	,718	,420	-,139	1,575
	Equal variances not assumed			1,657	24,616	,110	,718	,433	-,175	1,611
NL: aanpassen en opgaan	Equal variances assumed	1,164	,289	1,044	31	,304	,462	,443	-,441	1,366
	Equal variances not assumed			1,083	30,808	,287	,462	,427	-,409	1,334
NL: criminaliteit	Equal variances	,334	,568	-,907	31	,371	-,207	,228	-,672	,258

	assumed									
	Equal variances not			-848	20,510	,406	-,207	,244	-,715	,301
	assumed									
NL: economisch goed	Equal variances	,281	,600	1,699	31	,099	,553	,325	-,111	1,216
	assumed									
	Equal variances not			1,732	29,923	,093	,553	,319	-,099	1,204
	assumed									
NL: banen wegnemen	Equal variances	,276	,603	-2,673	31	,012	-,887	,332	-1,564	-,210
	assumed									
	Equal variances not			-2,676	28,310	,012	-,887	,331	-1,566	-,209
	assumed									
NL: verrijken NL	Equal variances	,018	,893	-1,095	31	,282	-,474	,432	-1,356	,408
	assumed									
	Equal variances not			-1,092	27,884	,284	-,474	,434	-1,362	,415
	assumed									
NL: kosten teveel geld	Equal variances	5,485	,026	,490	31	,628	,147	,299	-,464	,757
	assumed									
	Equal variances not			,540	27,372	,593	,147	,271	-,410	,703
	assumed									

Tabel 13&14 Indepent Samples T-test NL geboorteland

Group Statistics					
	geboorteland	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
NL: tradities&gewoontes	Nederland	12	3,67	1,371	,396
	Turkije	21	4,10	,944	,206
NL: hulp aan minderheden	Nederland	12	2,50	1,168	,337
	Turkije	21	2,19	,928	,203
NL: vasthouden aan eigen gewoontes	Nederland	12	2,42	1,240	,358
	Turkije	21	2,57	1,248	,272
NL: aanpassen en opgaan	Nederland	12	3,67	1,497	,432
	Turkije	21	4,33	1,065	,232
NL: criminaliteit	Nederland	12	4,33	,492	,142
	Turkije	21	4,33	,730	,159
NL: economisch goed	Nederland	12	2,83	,835	,241
	Turkije	21	3,38	,973	,212
NL: banen wegnemen	Nederland	12	4,17	,835	,241
	Turkije	21	3,81	1,123	,245
NL: verrijken NL	Nederland	12	3,25	1,485	,429

	Turkije	21	3,29	1,102	,240
NL: kosten teveel geld	Nederland	12	4,17	,937	,271
	Turkije	21	4,33	,796	,174

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances				t-test for Equality of Means				
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
NL: tradities&gewoontes	Equal variances assumed	3,812	,060	-1,063	31	,296	-,429	,403	-1,251	,394
	Equal variances not assumed			-,961	17,076	,350	-,429	,446	-1,369	,512
NL: hulp aan minderheden	Equal variances assumed	2,375	,133	,839	31	,408	,310	,369	-,443	1,062
	Equal variances not assumed			,787	19,017	,441	,310	,393	-,514	1,133
NL: vasthouden aan eigen gewoontes	Equal variances assumed	,674	,418	-,343	31	,734	-,155	,451	-1,074	,764
	Equal variances not assumed			-,344	23,149	,734	-,155	,450	-1,085	,775
NL: aanpassen en opgaan	Equal variances assumed	3,606	,067	-1,491	31	,146	-,667	,447	-1,579	,245
	Equal variances not assumed			-1,358	17,470	,192	-,667	,491	-1,700	,367

	assumed									
NL: criminaliteit	Equal variances	,930	,342	,000	31	1,000	,000	,237	-,484	,484
	assumed									
	Equal variances not			,000	29,981	1,000	,000	,214	-,436	,436
	assumed									
NL: economisch goed	Equal variances	,380	,542	-1,633	31	,113	-,548	,335	-1,232	,136
	assumed									
	Equal variances not			-1,705	26,075	,100	-,548	,321	-1,208	,113
	assumed									
NL: banen wegnemen	Equal variances	1,630	,211	,958	31	,346	,357	,373	-,403	1,118
	assumed									
	Equal variances not			1,039	28,662	,308	,357	,344	-,346	1,061
	assumed									
NL: verrijken NL	Equal variances	2,033	,164	-,079	31	,938	-,036	,453	-,959	,888
	assumed									
	Equal variances not			-,073	18,032	,943	-,036	,491	-1,068	,997
	assumed									
NL: kosten teveel geld	Equal variances	,104	,749	-,543	31	,591	-,167	,307	-,793	,460
	assumed									
	Equal variances not			-,518	20,055	,610	-,167	,322	-,837	,504
	assumed									

Tabel 15&16 Indepent Samples T-test NL Opleidingsniveau

Group Statistics

	opleidingsniveau	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
NL: tradities&gewoontes	>= 7	12	3,92	1,443	,417
	< 7	21	3,95	,921	,201
NL: hulp aan minderheden	>= 7	12	2,25	1,055	,305
	< 7	21	2,33	1,017	,222
NL: vasthouden aan eigen gewoontes	>= 7	12	2,17	1,030	,297
	< 7	21	2,71	1,309	,286
NL: aanpassen en opgaan	>= 7	12	4,33	1,155	,333
	< 7	21	3,95	1,322	,288
NL: criminaliteit	>= 7	12	4,50	,522	,151
	< 7	21	4,24	,700	,153
NL: economisch goed	>= 7	12	3,33	,651	,188
	< 7	21	3,10	1,091	,238
NL: banen wegnemen	>= 7	12	3,83	,937	,271
	< 7	21	4,00	1,095	,239
NL: verrijken NL	>= 7	12	3,17	,718	,207
	< 7	21	3,33	1,461	,319
NL: kosten teveel geld	>= 7	12	4,33	,778	,225
	< 7	21	4,24	,889	,194

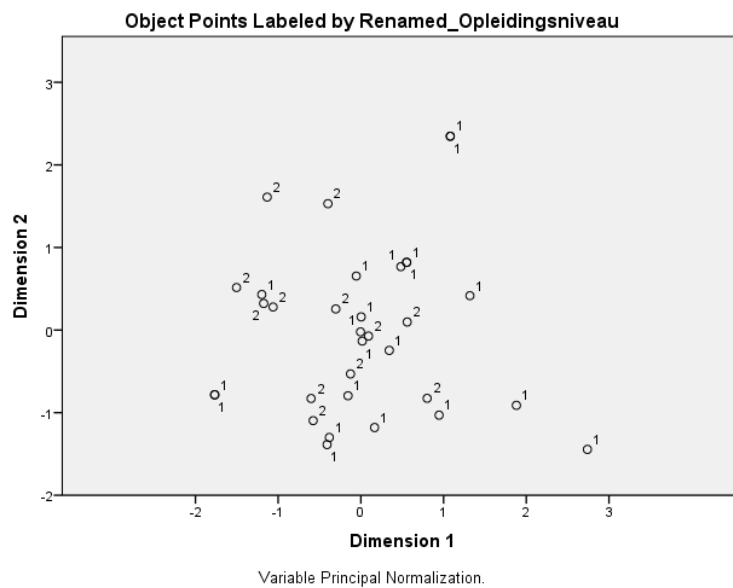
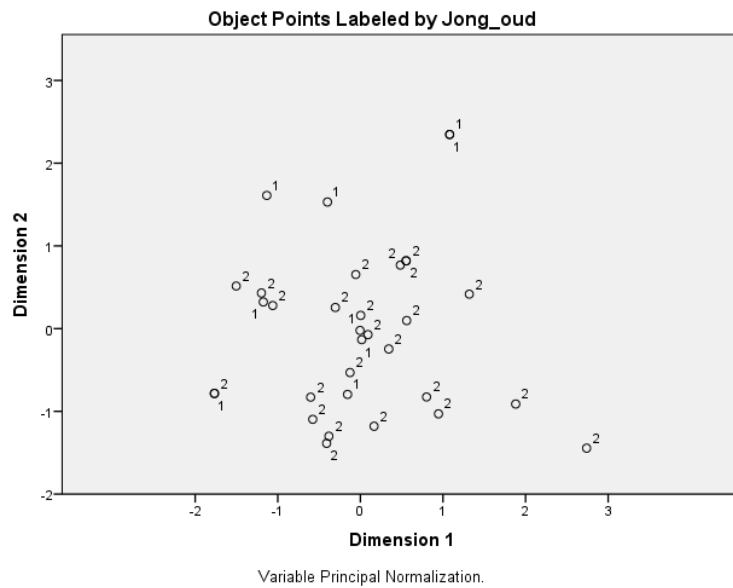
Independent Samples Test

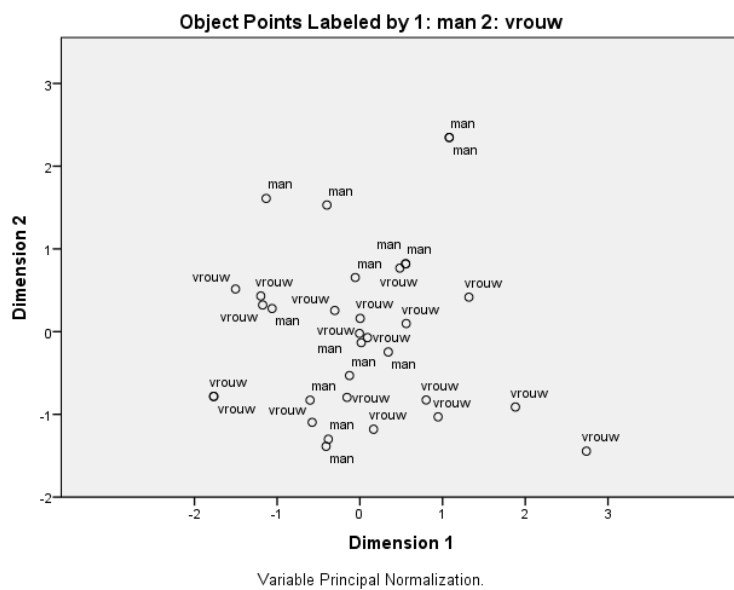
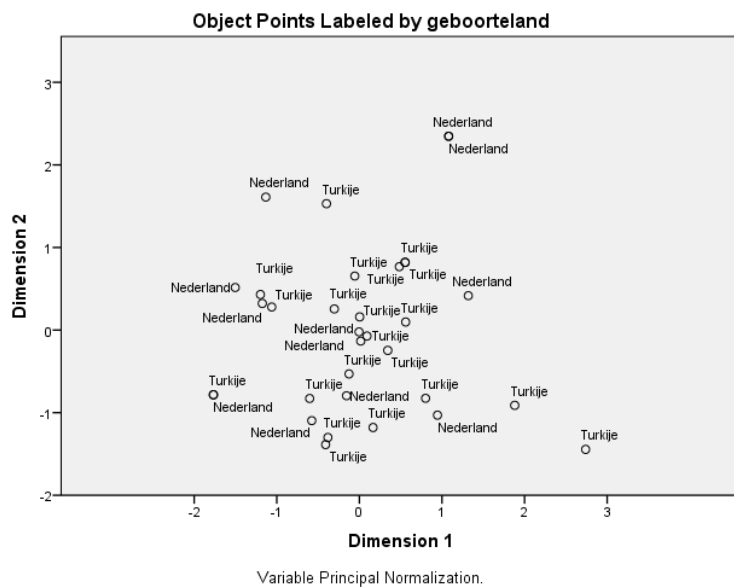
Levene's Test for Equality of Variances					t-test for Equality of Means			
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error	95% Confidence Interval of the Difference

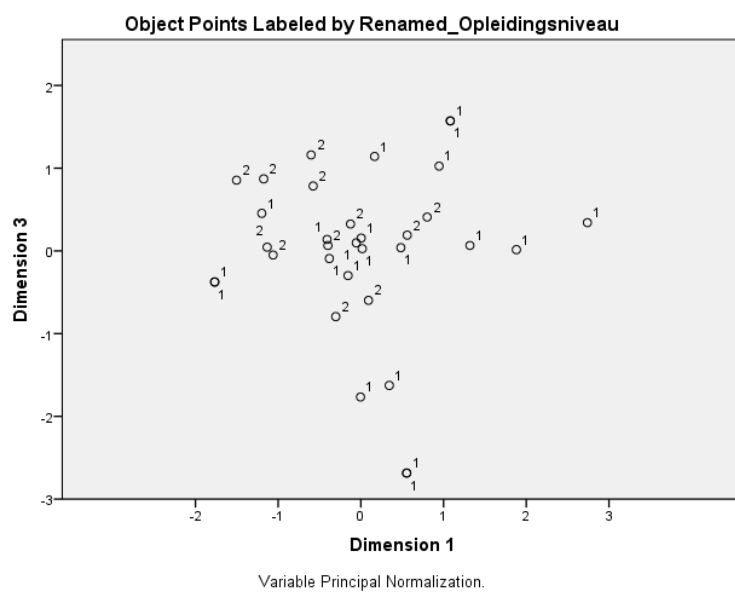
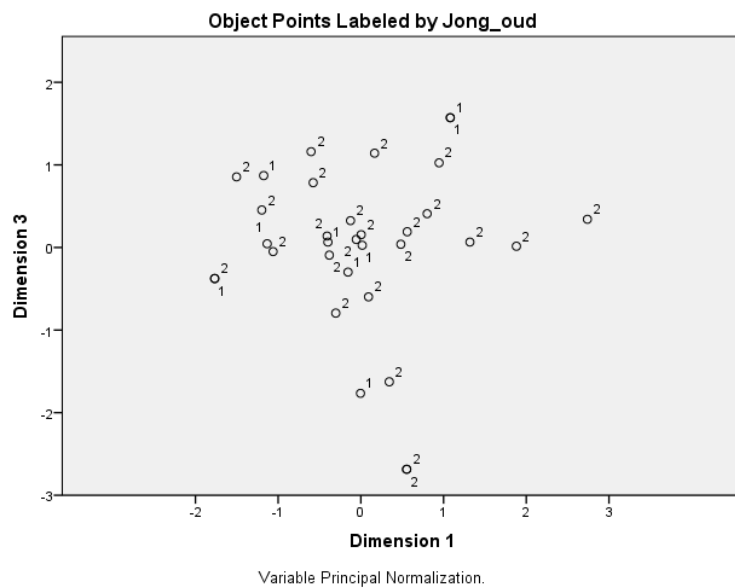
								Difference	Lower	Upper
NL: tradities&gewoontes	Equal variances assumed	1,287	,265	-,087	31	,931	-,036	,410	-,873	,801
	Equal variances not assumed			-,077	16,227	,939	-,036	,463	-1,015	,944
NL: hulp aan minderheden	Equal variances assumed	,033	,857	-,223	31	,825	-,083	,373	-,844	,677
	Equal variances not assumed			-,221	22,308	,827	-,083	,377	-,864	,698
NL: vasthouden aan eigen gewoontes	Equal variances assumed	5,205	,030	-1,243	31	,223	-,548	,441	-1,446	,351
	Equal variances not assumed			-1,328	27,705	,195	-,548	,412	-1,393	,297
NL: aanpassen en opgaan	Equal variances assumed	1,666	,206	,832	31	,412	,381	,458	-,553	1,315
	Equal variances not assumed			,864	25,714	,395	,381	,441	-,526	1,288
NL: criminaliteit	Equal variances assumed	,003	,954	1,126	31	,269	,262	,233	-,213	,736
	Equal variances not assumed			1,220	28,608	,232	,262	,215	-,177	,701
NL: economisch goed	Equal variances assumed	6,880	,013	,686	31	,498	,238	,347	-,469	,945
	Equal variances not assumed			,785	30,884	,439	,238	,303	-,381	,857

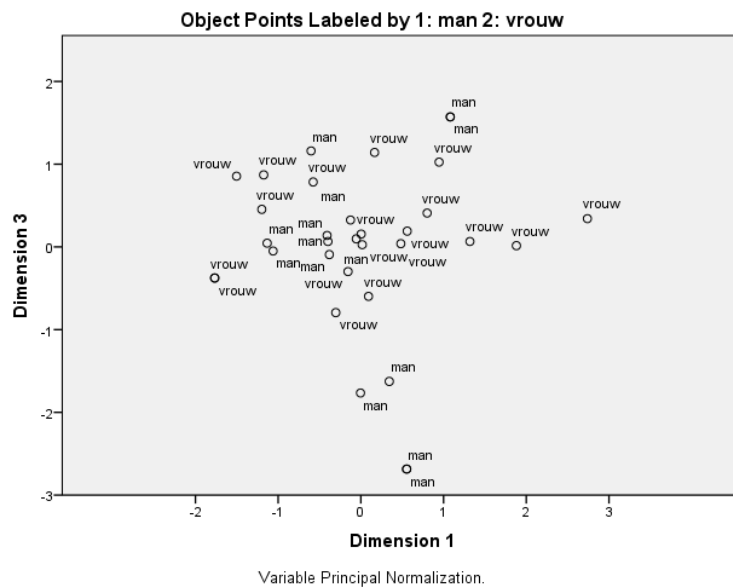
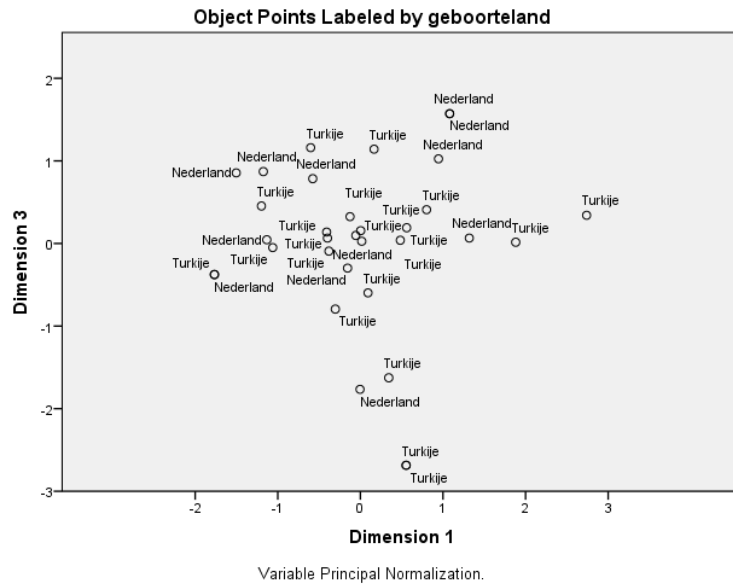
NL: banen wegnemen	Equal variances assumed	,317	,578	-,442	31	,662	-,167	,377	-,936	,602
	Equal variances not assumed			-,462	26,118	,648	-,167	,361	-,909	,575
NL: verrijken NL	Equal variances assumed	14,554	,001	-,369	31	,715	-,167	,452	-1,088	,755
	Equal variances not assumed			-,438	30,554	,664	-,167	,380	-,942	,609
NL: kosten teveel geld	Equal variances assumed	,005	,942	,309	31	,759	,095	,308	-,533	,724
	Equal variances not assumed			,321	25,666	,751	,095	,297	-,515	,706

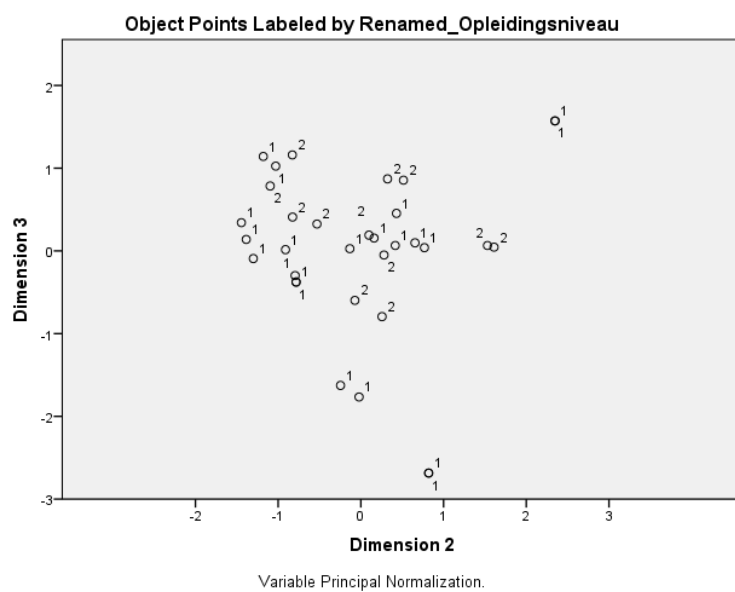
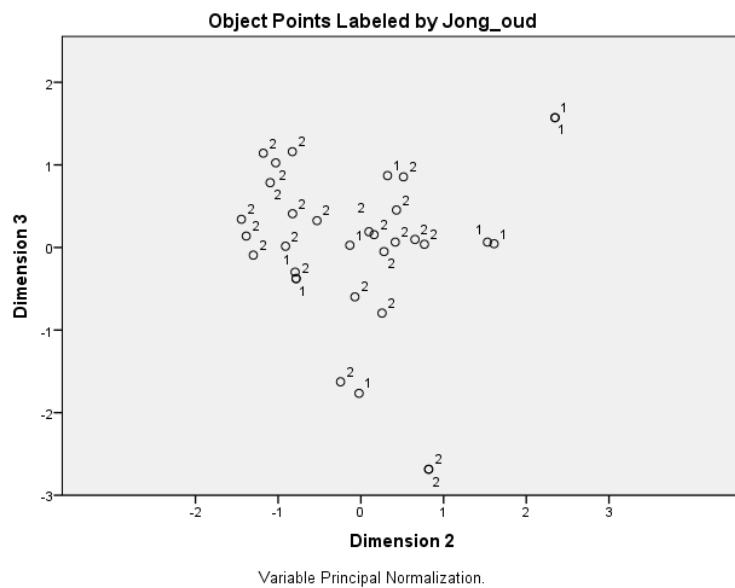
Bijlage Hoofdstuk 5.4 CATPCA Achtergrondvariabelen

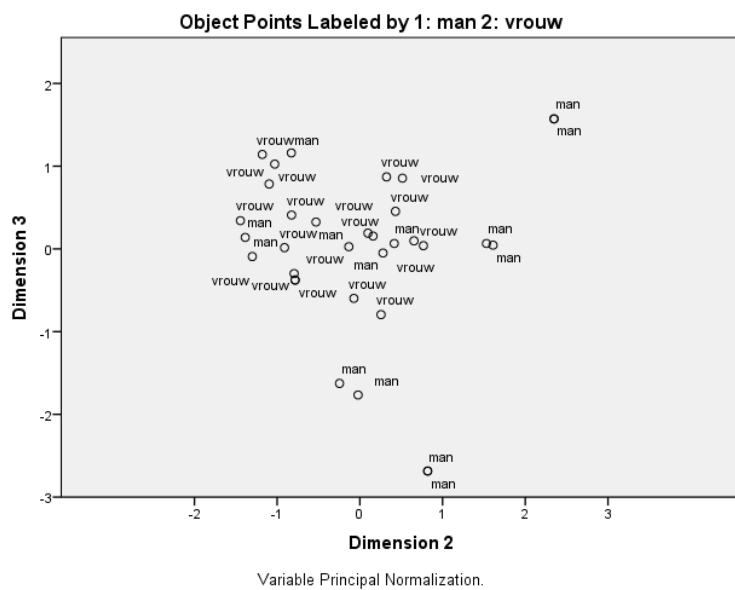
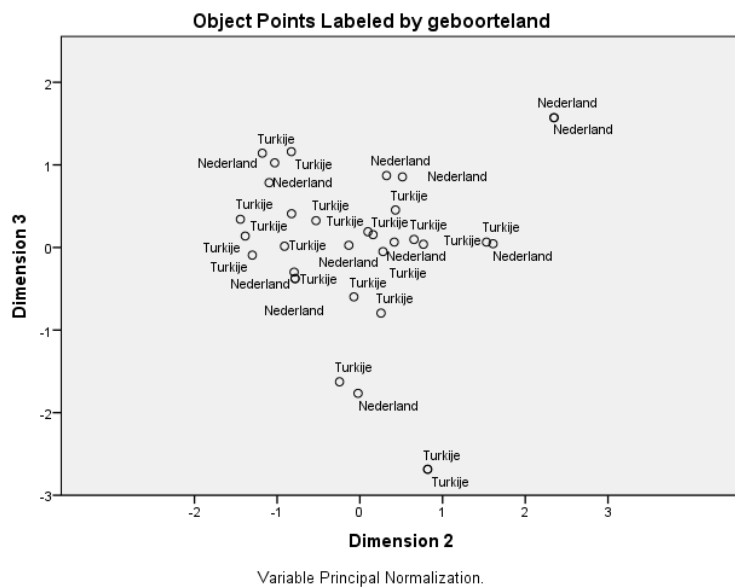

Bijlage Hoofdstuk 6.1

Tabel 12& 2: T-test MEIM leeftijd

Group Statistics					
	leeftijd	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
1Ik heb mij verdiept in de Turkse	>= 30	21	3,00	1,000	,218
geschiedenis, tradities en gebruiken	< 30	9	3,11	,782	,261
2Ik ben actief in organisaties of sociale	>= 30	21	2,81	,928	,203
groepen die voor het merendeel bestaan	< 30	9	2,33	,866	,289
uit Turkse Nederlanders					
3Ik heb een duidelijk beeld van mijn	>= 30	21	3,43	,811	,177
Turkse achtergrond, en wat dit voor mij	< 30	9	3,56	,726	,242
betekent					
4Ik denk veel na over hoe mijn leven	>= 30	21	2,52	1,167	,255
wordt beïnvloedt door mijn Turkse	< 30	9	2,11	1,167	,389
afkomst					
5Ik ben blij dat ik een Turkse	>= 30	21	3,38	,973	,212
Nederlander ben	< 30	9	3,44	,882	,294
6Ik heb een sterk gevoel van	>= 30	21	2,90	1,136	,248
verwantschap/toebehooren bij Turkse	< 30	9	2,56	1,130	,377
Nederlanders					
7Ik begrijp wat mijn het	>= 30	21	2,86	,655	,143
groepslidmaatschap bij Turkse	< 30	9	2,56	,882	,294
Nederlanders voor mij betekent					

8Om meer over mijn etnische afkomst te weten te komen heb ik vaak met andere Turkse Nederlanders gepraat.	>= 30	21	2,19	,928	,203
	< 30	9	2,33	,707	,236
9Ik ben erg trots op Turkse Nederlanders	>= 30	21	3,14	,854	,186
	< 30	9	2,89	,333	,111
10Ik doe mee aan specifieke Turkse culturele praktijken, zoals speciaal eten, muziek of gebruiken	>= 30	21	3,14	,964	,210
	< 30	9	3,00	,866	,289
11Ik voel mij erg verbonden met andere Turkse Nederlanders	>= 30	21	2,76	,831	,181
	< 30	9	2,56	,882	,294
12Ik voel me goed bij mijn Turkse achtergrond	>= 30	21	3,62	,498	,109
	< 30	9	3,44	,726	,242

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances				t-test for Equality of Means				
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
1Ik heb mij verdiept in de Turkse geschiedenis, tradities en gebruiken	Equal variances assumed	,078	,782	-,296	28	,770	-,111	,376	-,881	,658
	Equal variances not assumed			-,327	19,349	,747	-,111	,340	-,822	,599
2Ik ben actief in organisaties of sociale groepen die voor het	Equal variances assumed	,429	,518	1,312	28	,200	,476	,363	-,267	1,220
	Equal variances not assumed			1,350	16,245	,195	,476	,353	-,271	1,223

merendeel bestaan uit	assumed									
Turkse Nederlanders										
3Ik heb een duidelijk beeld van mijn Turkse achtergrond, en wat dit voor mij betekent	Equal variances assumed Equal variances not assumed	,123 	,729 	-,405 -,423	28 16,892	,689 ,677	-,127 -,127	,314 ,300	-,770 -,760	,516 ,506
4Ik denk veel na over hoe mijn leven wordt beïnvloedt door mijn Turkse afkomst	Equal variances assumed Equal variances not assumed	,582 	,452 	,888 ,888	28 15,213	,382 ,388	,413 ,413	,465 ,465	-,540 -,577	1,365 1,402
5Ik ben blij dat ik een Turkse Nederlander ben	Equal variances assumed Equal variances not assumed	,015 	,904 	-,168 -,175	28 16,713	,868 ,863	-,063 -,063	,378 ,363	-,837 -,830	,710 ,703
6Ik heb een sterk gevoel van verwantschap/toebehoort en bij Turkse Nederlanders	Equal variances assumed Equal variances not assumed	,026 	,874 	,773 ,774	28 15,279	,446 ,451	,349 ,349	,452 ,451	-,577 -,611	1,275 1,309
7Ik begrijp wat mijn het groepslidmaatschap bij Turkse Nederlanders voor mij betekent	Equal variances assumed Equal variances not assumed	2,371 	,135 	1,041 ,923	28 11,958	,307 ,374	,302 ,302	,290 ,327	-,292 -,411	,895 1,014
8Om meer over mijn etnische afkomst te weten te komen heb ik vaak met andere	Equal variances assumed Equal variances not assumed	,485 	,492 	-,412 -,460	28 19,853	,684 ,651	-,143 -,143	,347 ,311	-,854 -,791	,568 ,506

Turkse Nederlanders										
gepraat.										
9Ik ben erg trots op	Equal variances	5,949	,021	,858	28	,398	,254	,296	-,352	,860
Turkse Nederlanders	assumed									
	Equal variances not			1,171	27,926	,252	,254	,217	-,190	,698
	assumed									
10Ik doe mee aan	Equal variances	,088	,768	,383	28	,705	,143	,373	-,622	,907
specifieke Turkse	assumed									
culturele praktijken,	Equal variances not			,400	16,845	,694	,143	,357	-,611	,897
zoals speciaal eten,	assumed									
muziek of gebruiken										
11Ik voel mij erg	Equal variances	,339	,565	,612	28	,545	,206	,337	-,484	,897
verbonden met andere	assumed									
Turkse Nederlanders	Equal variances not			,597	14,411	,559	,206	,345	-,532	,945
	assumed									
12Ik voel me goed bij	Equal variances	3,485	,072	,766	28	,450	,175	,228	-,293	,642
mijn Turkse	assumed									
achtergrond	Equal variances not			,658	11,357	,524	,175	,265	-,407	,756
	assumed									

Tabel 3& 4 MEIM T-test sekse

Group Statistics				
	1: man 2: vrouw	N	Mean	Std. Deviation
1Ik heb mij verdiept in de Turkse geschiedenis,	man	13	3,15	,801
tradities en gebruiken	vrouw	17	2,94	1,029

2Ik ben actief in organisaties of sociale groepen die voor het merendeel bestaan uit	man	13	2,77	,832	,231
	vrouw	17	2,59	1,004	,243
Turkse Nederlanders					
3Ik heb een duidelijk beeld van mijn Turkse achtergrond, en wat dit voor mij betekent	man	13	3,54	,660	,183
	vrouw	17	3,41	,870	,211
4Ik denk veel na over hoe mijn leven wordt beïnvloedt door mijn Turkse afkomst	man	13	2,31	1,032	,286
	vrouw	17	2,47	1,281	,311
5Ik ben blij dat ik een Turkse Nederlander ben	man	13	3,23	1,092	,303
	vrouw	17	3,53	,800	,194
6Ik heb een sterk gevoel van verwantschap/toebehoren bij Turkse Nederlanders	man	13	2,77	1,013	,281
	vrouw	17	2,82	1,237	,300
Nederlanders					
7Ik begrijp wat mijn het groepslidmaatschap bij Turkse Nederlanders voor mij betekent	man	13	2,69	,751	,208
	vrouw	17	2,82	,728	,176
8Om meer over mijn etnische afkomst te weten te komen heb ik vaak met andere Turkse Nederlanders gepraat.	man	13	2,15	,801	,222
	vrouw	17	2,29	,920	,223
Turkse Nederlanders					
9Ik ben erg trots op Turkse Nederlanders	man	13	3,00	,816	,226
	vrouw	17	3,12	,697	,169
10Ik doe mee aan specifieke Turkse culturele praktijken, zoals speciaal eten, muziek of gebruiken	man	13	2,77	,832	,231
	vrouw	17	3,35	,931	,226
Turkse Nederlanders					
11Ik voel mij erg verbonden met andere Turkse Nederlanders	man	13	2,54	,776	,215
	vrouw	17	2,82	,883	,214
12Ik voel me goed bij mijn Turkse achtergrond	man	13	3,54	,519	,144
	vrouw	17	3,59	,618	,150

Independent Samples Test										
		Levene's Test for Equality of Variances					t-test for Equality of Means			
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error	95% Confidence Interval of the Difference	
								Difference	Lower	Upper
1Ik heb mij verdiept in de Turkse geschiedenis, tradities en gebruiken	Equal variances assumed	1,410	,245	,615	28	,543	,213	,346	-,495	,921
	Equal variances not assumed			,637	27,980	,530	,213	,334	-,472	,897
2Ik ben actief in organisaties of sociale groepen die voor het merendeel bestaan uit Turkse Nederlanders	Equal variances assumed	,845	,366	,526	28	,603	,181	,344	-,524	,886
	Equal variances not assumed			,540	27,773	,594	,181	,335	-,506	,868
3Ik heb een duidelijk beeld van mijn Turkse achtergrond, en wat dit voor mij betekent	Equal variances assumed	,633	,433	,437	28	,666	,127	,290	-,467	,721
	Equal variances not assumed			,453	28,000	,654	,127	,279	-,446	,699
4Ik denk veel na over hoe mijn leven wordt beïnvloedt door mijn Turkse afkomst	Equal variances assumed	2,657	,114	-,375	28	,711	-,163	,435	-1,054	,728
	Equal variances not assumed			-,386	27,894	,703	-,163	,422	-1,028	,702
5Ik ben blij dat ik een Turkse Nederlander ben	Equal variances assumed	,684	,415	-,866	28	,394	-,299	,345	-1,005	,408
	Equal variances not assumed			-,830	21,191	,416	-,299	,360	-1,046	,449
6Ik heb een sterk	Equal variances assumed	1,507	,230	-,129	28	,899	-,054	,422	-,919	,811

gevoel van	assumed									
verwantschap/toebehor	Equal variances not			-,132	27,830	,896	-,054	,411	-,896	,788
en bij Turkse	assumed									
Nederlanders										
7Ik begrijp wat mijn het	Equal variances	,176	,678	-,483	28	,633	-,131	,272	-,688	,426
groepslidmaatschap bij	assumed									
Turkse Nederlanders	Equal variances not			-,481	25,539	,635	-,131	,273	-,693	,430
voor mij betekent	assumed									
8Om meer over mijn	Equal variances	,215	,647	-,437	28	,665	-,140	,321	-,797	,517
etnische afkomst te	assumed									
weten te komen heb ik	Equal variances not			-,446	27,462	,659	-,140	,315	-,786	,505
vaak met andere	assumed									
Turkse Nederlanders										
gepraat.										
9Ik ben erg trots op	Equal variances	,081	,778	-,426	28	,674	-,118	,276	-,684	,449
Turkse Nederlanders	assumed									
	Equal variances not			-,416	23,595	,681	-,118	,283	-,701	,466
	assumed									
10Ik doe mee aan	Equal variances	,513	,480	-1,780	28	,086	-,584	,328	-1,256	,088
specifieke Turkse	assumed									
culturele praktijken,	Equal variances not			-1,807	27,251	,082	-,584	,323	-1,246	,079
zoals speciaal eten,	assumed									
muziek of gebruiken										
11Ik voel mij erg	Equal variances	,081	,778	-,922	28	,364	-,285	,309	-,918	,348
verbonden met andere	assumed									
Turkse Nederlanders	Equal variances not			-,939	27,385	,356	-,285	,304	-,908	,338
	assumed									

12Ik voel me goed bij mijn Turkse achtergrond	Equal variances assumed	,202	,656	-,234	28	,817	-,050	,213	-,486	,386
	Equal variances not assumed			-,239	27,708	,813	-,050	,208	-,476	,376

Table 5&6 T-test MEIM geboorteland

Group Statistics					
	geboorteland	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
1Ik heb mij verdiept in de Turkse geschiedenis, tradities en gebruiken	Nederland	12	2,75	1,055	,305
	Turkije	18	3,22	,808	,191
2Ik ben actief in organisaties of sociale groepen die voor het merendeel bestaan uit Turkse Nederlanders	Nederland	12	2,58	,996	,288
	Turkije	18	2,72	,895	,211
3Ik heb een duidelijk beeld van mijn Turkse achtergrond, en wat dit voor mij betekent	Nederland	12	3,33	,985	,284
	Turkije	18	3,56	,616	,145
4Ik denk veel na over hoe mijn leven wordt beïnvloedt door mijn Turkse afkomst	Nederland	12	1,92	1,165	,336
	Turkije	18	2,72	1,074	,253
5Ik ben blij dat ik een Turkse Nederlander ben	Nederland	12	3,42	,900	,260
	Turkije	18	3,39	,979	,231
6Ik heb een sterk gevoel van verwantschap/toebehoren bij Turkse Nederlanders	Nederland	12	2,67	1,155	,333
	Turkije	18	2,89	1,132	,267
7Ik begrijp wat mijn het groepslidmaatschap bij Turkse Nederlanders voor mij betekent	Nederland	12	2,67	,778	,225
	Turkije	18	2,83	,707	,167

8Om meer over mijn etnische afkomst te weten te komen heb ik vaak met andere Turkse Nederlanders gepraat.	Nederland	12	2,25	,622	,179
	Turkije	18	2,22	1,003	,236
9Ik ben erg trots op Turkse Nederlanders	Nederland	12	2,92	,515	,149
	Turkije	18	3,17	,857	,202
10Ik doe mee aan specifieke Turkse culturele praktijken, zoals speciaal eten, muziek of gebruiken	Nederland	12	2,92	,996	,288
	Turkije	18	3,22	,878	,207
11Ik voel mij erg verbonden met andere Turkse Nederlanders	Nederland	12	2,50	,905	,261
	Turkije	18	2,83	,786	,185
12Ik voel me goed bij mijn Turkse achtergrond	Nederland	12	3,50	,674	,195
	Turkije	18	3,61	,502	,118

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances				t-test for Equality of Means				
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
1Ik heb mij verdiept in de Turkse geschiedenis, tradities en gebruiken	Equal variances assumed	1,246	,274	-1,387	28	,176	-,472	,340	-1,170	,225
	Equal variances not assumed			-1,314	19,373	,204	-,472	,359	-1,223	,279
2Ik ben actief in organisaties of sociale groepen die voor het	Equal variances assumed	,313	,580	-,398	28	,694	-,139	,349	-,853	,576
	Equal variances not assumed			-,389	21,913	,701	-,139	,357	-,879	,601

merendeel bestaan uit	assumed									
Turkse Nederlanders										
3Ik heb een duidelijk beeld van mijn Turkse achtergrond, en wat dit voor mij betekent	Equal variances assumed Equal variances not assumed	2,443	,129	-,763	28	,452	-,222	,291	-,819	,375
4Ik denk veel na over hoe mijn leven wordt beïnvloedt door mijn Turkse afkomst	Equal variances assumed Equal variances not assumed	,009	,924	-1,947	28	,062	-,806	,414	-1,653	,042
5Ik ben blij dat ik een Turkse Nederlander ben	Equal variances assumed Equal variances not assumed	,024	,877	,079	28	,938	,028	,354	-,696	,752
6Ik heb een sterk gevoel van verwantschap/toebehoor en bij Turkse Nederlanders	Equal variances assumed Equal variances not assumed	,007	,935	-,523	28	,605	-,222	,425	-1,093	,649
7Ik begrijp wat mijn het groepslidmaatschap bij Turkse Nederlanders voor mij betekent	Equal variances assumed Equal variances not assumed	,520	,477	-,608	28	,548	-,167	,274	-,729	,395
8Om meer over mijn etnische afkomst te weten te komen heb ik vaak met andere	Equal variances assumed Equal variances not assumed	3,569	,069	,085	28	,933	,028	,326	-,639	,695
				,094	27,912	,926	,028	,297	-,580	,636

Turkse Nederlanders										
gepraat.										
9Ik ben erg trots op	Equal variances	3,513	,071	-,904	28	,374	-,250	,277	-,816	,316
Turkse Nederlanders	assumed									
	Equal variances not			-,996	27,796	,328	-,250	,251	-,764	,264
	assumed									
10Ik doe mee aan	Equal variances	,184	,671	-,885	28	,384	-,306	,345	-1,013	,402
specifieke Turkse	assumed									
culturele praktijken,	Equal variances not			-,862	21,599	,398	-,306	,354	-1,041	,430
zoals speciaal eten,	assumed									
muziek of gebruiken										
11Ik voel mij erg	Equal variances	,915	,347	-1,072	28	,293	-,333	,311	-,970	,304
verbonden met andere	assumed									
Turkse Nederlanders	Equal variances not			-1,041	21,358	,309	-,333	,320	-,998	,332
	assumed									
12Ik voel me goed bij	Equal variances	2,086	,160	-,518	28	,609	-,111	,215	-,551	,328
mijn Turkse	assumed									
achtergrond	Equal variances not			-,488	18,948	,631	-,111	,228	-,588	,366
	assumed									

Table 7&8 T-test MEIM opleidingsniveau

Group Statistics				
	opleidingsniveau	N	Mean	Std. Deviation
1Ik heb mij verdiept in de	>= 7	11	3,00	1,000
Turkse geschiedenis,	< 7	19	3,05	,911

tradities en gebruiken					
2Ik ben actief in	>= 7	11	2,55	1,036	,312
organisaties of sociale	< 7	19	2,74	,872	,200
groepen die voor het					
merendeel bestaan uit					
Turkse Nederlanders					
3Ik heb een duidelijk	>= 7	11	3,82	,603	,182
beeld van mijn Turkse	< 7	19	3,26	,806	,185
achtergrond, en wat dit					
voor mij betekent					
4Ik denk veel na over hoe	>= 7	11	2,36	,924	,279
mijn leven wordt	< 7	19	2,42	1,305	,299
beïnvloedt door mijn					
Turkse afkomst					
5Ik ben blij dat ik een	>= 7	11	3,55	,820	,247
Turkse Nederlander ben	< 7	19	3,32	1,003	,230
6Ik heb een sterk gevoel	>= 7	11	2,45	1,214	,366
van	< 7	19	3,00	1,054	,242
verwantschap/toebehooren					
bij Turkse Nederlanders					
7Ik begrijp wat mijn het	>= 7	11	2,64	,924	,279
groepslidmaatschap bij	< 7	19	2,84	,602	,138
Turkse Nederlanders voor					
mij betekent					
8Om meer over mijn	>= 7	11	2,18	,874	,263
etnische afkomst te weten	< 7	19	2,26	,872	,200
te komen heb ik vaak met					

andere Turkse					
<u>Nederlanders gepraat.</u>					
9Ik ben erg trots op	>= 7	11	2,82	,874	,263
Turkse Nederlanders	< 7	19	3,21	,631	,145
10Ik doe mee aan	>= 7	11	2,73	1,272	,384
specifieke Turkse	< 7	19	3,32	,582	,134
culturele praktijken, zoals					
speciaal eten, muziek of					
<u>gebruiken</u>					
11Ik voel mij erg	>= 7	11	2,27	1,009	,304
verbonden met andere	< 7	19	2,95	,621	,143
<u>Turkse Nederlanders</u>					
12Ik voel me goed bij mijn	>= 7	11	3,27	,647	,195
Turkse achtergrond	< 7	19	3,74	,452	,104

Independent Samples Test										
Levene's Test for Equality of Variances							t-test for Equality of Means			
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
1Ik heb mij verdiept in de Turkse geschiedenis, tradities en gebruiken	Equal variances assumed	,263	,612	-,147	28	,884	-,053	,358	-,785	,680
	Equal variances not assumed			-,143	19,431	,887	-,053	,367	-,819	,714
<u>2Ik ben actief in</u>										
Equal variances		,283	,599	-,541	28	,593	-,191	,354	-,916	,533

organisaties of sociale	assumed									
groepen die voor het	Equal variances not			-,516	18,188	,612	-,191	,371	-,970	,587
merendeel bestaan uit	assumed									
Turkse Nederlanders										
3Ik heb een duidelijk	Equal variances	2,410	,132	1,980	28	,058	,555	,280	-,019	1,129
beeld van mijn Turkse	assumed									
achtergrond, en wat dit	Equal variances not			2,141	25,951	,042	,555	,259	,022	1,088
voor mij betekent	assumed									
4Ik denk veel na over	Equal variances	5,403	,028	-,128	28	,899	-,057	,448	-,975	,861
hoe mijn leven wordt	assumed									
beïnvloedt door mijn	Equal variances not			-,140	26,662	,889	-,057	,409	-,897	,782
Turkse afkomst	assumed									
5Ik ben blij dat ik een	Equal variances	,414	,525	,644	28	,525	,230	,357	-,501	,961
Turkse Nederlander	assumed									
ben	Equal variances not			,680	24,575	,503	,230	,338	-,467	,926
	assumed									
6Ik heb een sterk	Equal variances	1,449	,239	-1,293	28	,207	-,545	,422	-1,410	,319
gevoel van	assumed									
verwantschap/toebeho	Equal variances not			-1,244	18,665	,229	-,545	,439	-1,465	,374
en bij Turkse	assumed									
Nederlanders										
7Ik begrijp wat mijn het	Equal variances	2,414	,131	-,740	28	,465	-,206	,278	-,775	,364
groepslidmaatschap bij	assumed									
Turkse Nederlanders	Equal variances not			-,661	15,013	,518	-,206	,311	-,869	,457
voor mij betekent	assumed									
8Om meer over mijn	Equal variances	,267	,610	-,246	28	,807	-,081	,331	-,759	,596
etnische afkomst te	assumed									

weten te komen heb ik vaak met andere Turkse Nederlanders gepraat.	Equal variances not assumed			-,246	20,978	,808	-,081	,331	-,769	,607
9Ik ben erg trots op Turkse Nederlanders	Equal variances assumed	,571	,456	-1,425	28	,165	-,392	,275	-,956	,172
	Equal variances not assumed			-1,305	16,124	,210	-,392	,301	-1,029	,244
10Ik doe mee aan specifieke Turkse culturele praktijken, zoals speciaal eten, muziek of gebruiken	Equal variances assumed	30,433	,000	-1,741	28	,093	-,589	,338	-1,281	,104
	Equal variances not assumed			-1,449	12,472	,172	-,589	,406	-1,470	,293
11Ik voel mij erg verbonden met andere Turkse Nederlanders	Equal variances assumed	3,289	,080	-2,277	28	,031	-,675	,296	-1,282	-,068
	Equal variances not assumed			-2,008	14,483	,064	-,675	,336	-1,393	,044
12Ik voel me goed bij mijn Turkse achtergrond	Equal variances assumed	2,012	,167	-2,311	28	,028	-,464	,201	-,875	-,053
	Equal variances not assumed			-2,101	15,767	,052	-,464	,221	-,933	,005

Table 9&10 T-test vaderlandsliefde leeftijd

Group Statistics					
	leeftijd	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Ik wil liever een					
	>= 30	21	1,81	,928	,203
Nederlander zijn dan bij					
	< 30	9	2,22	1,481	,494
enig ander volk in de					
wereld horen					
Er spelen vandaag de dag					
	>= 30	21	3,62	1,117	,244
dingen in Nederland die					
	< 30	9	2,78	1,202	,401
maken dat ik mij schaam					
voor Nederland					
Het zou een betere					
	>= 30	21	3,38	1,117	,244
wereld zijn wanneer					
	< 30	9	3,22	,972	,324
mensen uit andere landen					
meer zoals de					
Nederlanders waren					
Over het algemeen					
	>= 30	21	3,90	,831	,181
gesproken is Nederland					
	< 30	9	3,67	1,000	,333
een beter land dan de					
meeste andere landen					
Men zou het eigen land					
	>= 30	21	2,33	1,528	,333
moeten steunen ook als					
	< 30	9	3,00	1,581	,527
het ongelijk heeft					
Als Nederland het goed					
	>= 30	21	3,95	1,071	,234
doet in de internationale					
	< 30	9	3,89	1,167	,389

sport ben ik er trots op

Nederlander te zijn

Ik ben vaak minder trots	>= 30	21	3,33	1,390	,303
op Nederland dan ik zou willen	< 30	9	3,33	1,414	,471

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances					t-test for Equality of Means			
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error	95% Confidence Interval of the Difference	
								Difference	Lower	Upper
Ik wil liever een	Equal variances	10,641	,003	-,929	28	,361	-,413	,444	-1,322	,497
Nederlander zijn dan bij	assumed									
enig ander volk in de	Equal variances not			-,773	10,798	,456	-,413	,534	-1,590	,765
wereld horen	assumed									
Er spelen vandaag de	Equal variances	,580	,453	1,849	28	,075	,841	,455	-,091	1,773
dag dingen in	assumed									
Nederland die maken	Equal variances not			1,794	14,239	,094	,841	,469	-,163	1,845
dat ik mij schaam voor	assumed									
Nederland										
Het zou een betere	Equal variances	,116	,736	,370	28	,714	,159	,429	-,721	1,038
wereld zijn wanneer	assumed									
mensen uit andere	Equal variances not			,392	17,393	,700	,159	,405	-,695	1,013
landen meer zoals de	assumed									
Nederlanders waren										
Over het algemeen	Equal variances	,687	,414	,677	28	,504	,238	,352	-,482	,958

gesproken is Nederland	assumed									
een beter land dan de	Equal variances not			,627	12,981	,541	,238	,379	-,582	1,058
meeste andere landen	assumed									
Men zou het eigen land	Equal variances	,012	,914	-1,084	28	,287	-,667	,615	-1,926	,593
moeten steunen ook als	assumed									
het ongelijk heeft	Equal variances not			-1,069	14,737	,302	-,667	,624	-1,998	,665
	assumed									
Als Nederland het goed	Equal variances	,001	,972	,145	28	,886	,063	,438	-,834	,961
doet in de	assumed									
internationale sport ben	Equal variances not			,140	14,090	,891	,063	,454	-,909	1,036
ik er trots op	assumed									
Nederlander te zijn										
Ik ben vaak minder trots	Equal variances	,050	,824	,000	28	1,000	,000	,557	-1,140	1,140
op Nederland dan ik	assumed									
zou willen	Equal variances not			,000	14,974	1,000	,000	,561	-1,195	1,195
	assumed									

Table 11&12 T-test vaderlandsliefde sekse

Group Statistics					
	1: man 2: vrouw	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Ik wil liever een	man	13	2,23	1,301	,361
Nederlander zijn dan bij	vrouw	17	1,71	,920	,223
enig ander volk in de					

wereld horen					
Er spelen vandaag de dag	man	13	3,31	1,109	,308
dingen in Nederland die	vrouw	17	3,41	1,278	,310
maken dat ik mij schaam					
voor Nederland					
Het zou een betere	man	13	3,54	1,198	,332
wereld zijn wanneer	vrouw	17	3,18	,951	,231
mensen uit andere landen					
meer zoals de					
Nederlanders waren					
Over het algemeen	man	13	3,46	1,050	,291
gesproken is Nederland	vrouw	17	4,12	,600	,146
een beter land dan de					
meeste andere landen					
Men zou het eigen land	man	13	2,77	1,423	,395
moeten steunen ook als	vrouw	17	2,35	1,656	,402
het ongelijk heeft					
Als Nederland het goed	man	13	3,46	1,198	,332
doet in de internationale	vrouw	17	4,29	,849	,206
sport ben ik er trots op					
Nederlander te zijn					
Ik ben vaak minder trots	man	13	3,77	1,235	,343
op Nederland dan ik zou	vrouw	17	3,00	1,414	,343
willen					

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances					t-test for Equality of Means			
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error	95% Confidence Interval of the Difference	
								Difference	Lower	Upper
Ik wil liever een Nederlander zijn dan bij enig ander volk in de wereld horen	Equal variances assumed	5,713	,024	1,296	28	,206	,525	,405	-,305	1,355
	Equal variances not assumed			1,237	20,660	,230	,525	,424	-,358	1,408
Er spelen vandaag de dag dingen in Nederland die maken dat ik mij schaam voor Nederland	Equal variances assumed	,365	,551	-,234	28	,817	-,104	,445	-1,016	,808
	Equal variances not assumed			-,238	27,483	,813	-,104	,437	-,999	,791
Het zou een betere wereld zijn wanneer mensen uit andere landen meer zoals de Nederlanders waren	Equal variances assumed	,506	,483	,923	28	,364	,362	,392	-,441	1,165
	Equal variances not assumed			,895	22,439	,380	,362	,405	-,476	1,200
Over het algemeen gesproken is Nederland een beter land dan de meeste andere landen	Equal variances assumed	8,715	,006	-2,162	28	,039	-,656	,303	-1,278	-,034
	Equal variances not assumed			-2,015	17,908	,059	-,656	,326	-1,340	,028
Men zou het eigen land moeten steunen ook als het ongelijk heeft	Equal variances assumed	,089	,767	,724	28	,475	,416	,575	-,761	1,594
	Equal variances not assumed			,739	27,557	,466	,416	,563	-,738	1,571
Als Nederland het goed	Equal variances	4,097	,053	-2,230	28	,034	-,833	,373	-1,597	-,068

doet in de	assumed									
internationale sport ben	Equal variances not			-2,130	20,692	,045	-,833	,391	-1,646	-,019
ik er trots op	assumed									
Nederlander te zijn										
Ik ben vaak minder trots	Equal variances	1,614	,214	1,558	28	,131	,769	,494	-,242	1,781
op Nederland dan ik	assumed									
zou willen	Equal variances not			1,587	27,438	,124	,769	,485	-,225	1,763
	assumed									

Table 13&14 T-test vaderlandsliefde geboorteland

Group Statistics					
	geboorteland	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Ik wil liever een	Nederland	12	1,92	1,240	,358
Nederlander zijn dan bij	Turkije	18	1,94	1,056	,249
enig ander volk in de					
wereld horen					
Er spelen vandaag de dag	Nederland	12	3,33	1,231	,355
dingen in Nederland die	Turkije	18	3,39	1,195	,282
maken dat ik mij schaam					
voor Nederland					
Het zou een betere	Nederland	12	3,25	1,055	,305
wereld zijn wanneer	Turkije	18	3,39	1,092	,257
mensen uit andere landen					
meer zoals de					
Nederlanders waren					

Over het algemeen	Nederland	12	3,83	,937	,271
gesproken is Nederland	Turkije	18	3,83	,857	,202
een beter land dan de					
meeste andere landen					
Men zou het eigen land	Nederland	12	2,83	1,586	,458
moeten steunen ook als	Turkije	18	2,33	1,534	,362
het ongelijk heeft					
Als Nederland het goed	Nederland	12	4,08	1,165	,336
doet in de internationale	Turkije	18	3,83	1,043	,246
sport ben ik er trots op					
Nederlander te zijn					
Ik ben vaak minder trots	Nederland	12	3,08	1,443	,417
op Nederland dan ik zou	Turkije	18	3,50	1,339	,316
willen					

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances				t-test for Equality of Means				
								Std. Error	95% Confidence Interval of the Difference	
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Difference	Lower	Upper
Ik wil liever een	Equal variances	1,128	,297	-,066	28	,948	-,028	,422	-,892	,836
Nederlander zijn dan bij	assumed									
enig ander volk in de	Equal variances not			-,064	21,021	,950	-,028	,436	-,934	,879
wereld horen	assumed									
Er spelen vandaag de	Equal variances	,019	,892	-,123	28	,903	-,056	,451	-,979	,868
dag dingen in	assumed									

Nederland die maken dat ik mij schaam voor	Equal variances not assumed			-,123	23,232	,904	-,056	,453	-,993	,882
Nederland										
Het zou een betere wereld zijn wanneer	Equal variances assumed	,006	,938	-,346	28	,732	-,139	,402	-,962	,684
mensen uit andere landen meer zoals de	Equal variances not assumed			-,348	24,301	,731	-,139	,399	-,962	,684
Nederlanders waren										
Over het algemeen gesproken is Nederland	Equal variances assumed	,006	,938	,000	28	1,000	,000	,332	-,679	,679
een beter land dan de meeste andere landen	Equal variances not assumed			,000	22,221	1,000	,000	,338	-,700	,700
Men zou het eigen land moeten steunen ook als	Equal variances assumed	,012	,915	,863	28	,395	,500	,579	-,687	1,687
het ongelijk heeft	Equal variances not assumed			,857	23,168	,400	,500	,583	-,706	1,706
Als Nederland het goed doet in de	Equal variances assumed	,245	,624	,614	28	,544	,250	,407	-,584	1,084
internationale sport ben ik er trots op	Equal variances not assumed			,600	21,868	,555	,250	,416	-,614	1,114
Nederlander te zijn										
Ik ben vaak minder trots op Nederland dan ik	Equal variances assumed	,138	,713	-,809	28	,425	-,417	,515	-1,471	,638
zou willen	Equal variances not assumed			-,797	22,465	,434	-,417	,523	-1,500	,666

Table 15&16 T-test vaderlandsliefde opleidingsniveau

Group Statistics					
	opleidingsniveau	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Ik wil liever een					
	>= 7	11	2,64	1,120	,338
Nederlander zijn dan bij					
	< 7	19	1,53	,905	,208
enig ander volk in de					
wereld horen					
Er spelen vandaag de dag					
	>= 7	11	3,45	1,214	,366
dingen in Nederland die					
	< 7	19	3,32	1,204	,276
maken dat ik mij schaam					
voor Nederland					
Het zou een betere					
	>= 7	11	3,82	,751	,226
wereld zijn wanneer					
	< 7	19	3,05	1,129	,259
mensen uit andere landen					
meer zoals de					
Nederlanders waren					
Over het algemeen					
	>= 7	11	3,91	,831	,251
gesproken is Nederland					
	< 7	19	3,79	,918	,211
een beter land dan de					
meeste andere landen					
Men zou het eigen land					
	>= 7	11	2,00	1,183	,357
moeten steunen ook als					
	< 7	19	2,84	1,675	,384
het ongelijk heeft					
Als Nederland het goed					
	>= 7	11	4,36	,674	,203
doet in de internationale					
	< 7	19	3,68	1,204	,276
sport ben ik er trots op					

Nederlander te zijn					
Ik ben vaak minder trots	>= 7	11	3,73	1,421	,428
op Nederland dan ik zou	< 7	19	3,11	1,329	,305
willen					

Independent Samples Test										
Levene's Test for Equality of Variances						t-test for Equality of Means				
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Ik wil liever een	Equal variances	1,254	,272	2,968	28	,006	1,110	,374	,344	1,876
Nederlander zijn dan bij	assumed									
enig ander volk in de	Equal variances not			2,800	17,589	,012	1,110	,396	,276	1,944
wereld horen	assumed									
Er spelen vandaag de	Equal variances	,009	,927	,303	28	,764	,139	,458	-,798	1,076
dag dingen in	assumed									
Nederland die maken	Equal variances not			,303	20,882	,765	,139	,458	-,815	1,093
dat ik mij schaam voor	assumed									
Nederland										
Het zou een betere	Equal variances	3,466	,073	2,000	28	,055	,766	,383	-,019	1,550
wereld zijn wanneer	assumed									
mensen uit andere	Equal variances not			2,225	27,315	,034	,766	,344	,060	1,471
landen meer zoals de	assumed									
Nederlanders waren										
Over het algemeen	Equal variances	,321	,575	,356	28	,725	,120	,336	-,569	,809
gesproken is Nederland	assumed									

een beter land dan de meeste andere landen	Equal variances not assumed			,365	22,788	,718	,120	,327	-,558	,797
Men zou het eigen land moeten steunen ook als het ongelijk heeft	Equal variances not assumed	7,141	,012	-1,464	28	,154	-,842	,575	-2,020	,336
Als Nederland het goed doet in de internationale sport ben ik er trots op Nederlander te zijn	Equal variances not assumed	5,865	,022	1,714	28	,098	,679	,396	-,133	1,491
Ik ben vaak minder trots op Nederland dan ik zou willen	Equal variances not assumed			1,981	27,996	,058	,679	,343	-,023	1,382
	Equal variances not assumed			1,183	19,866	,251	,622	,526	-,475	1,719

Table 17&18 T-test vaderlandsliefde sekse

Descriptive Statistics			
	N	Mean	Std. Deviation
Ik wil liever een Nederlander zijn dan bij enig ander volk in de wereld horen	30	1,93	1,112
Er spelen vandaag de dag dingen in Nederland die maken dat ik mij schaam	30	3,37	1,189

voor Nederland			
Het zou een betere	30	3,33	1,061
wereld zijn wanneer			
mensen uit andere landen			
meer zoals de			
Nederlanders waren			
Over het algemeen	30	3,83	,874
gesproken is Nederland			
een beter land dan de			
meeste andere landen			
Men zou het eigen land	30	2,53	1,548
moeten steunen ook als			
het ongelijk heeft			
Als Nederland het goed	30	3,93	1,081
doet in de internationale			
sport ben ik er trots op			
Nederlander te zijn			
Ik ben vaak minder trots	30	3,33	1,373
op Nederland dan ik zou			
willen			
Valid N (listwise)	30		

Table 19&20 T-test trots leeftijd

Group Statistics					
	leeftijd	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
De manier waarop zijn	>= 30	24	4,04	1,083	,221
democratie werkt	< 30	9	2,78	1,302	,434
Zijn politieke invloed in de	>= 30	24	3,42	1,176	,240
wereld	< 30	9	3,89	1,054	,351
De Nederlandse	>= 30	24	3,29	1,367	,279
economische prestaties	< 30	9	3,00	1,500	,500
Zijn systeem van sociale	>= 30	24	4,17	1,090	,223
zekerheid	< 30	9	4,44	1,014	,338
Zijn wetenschappelijke en	>= 30	24	4,08	,974	,199
technologische prestaties	< 30	9	4,00	1,225	,408
Zijn prestaties in de sport	>= 30	24	4,00	1,063	,217
	< 30	9	4,11	,928	,309
De Nederlandse krijgsmacht	>= 30	24	3,04	1,122	,229
	< 30	9	3,44	,882	,294
Zijn geschiedenis	>= 30	24	3,17	1,129	,231
	< 30	9	3,44	1,014	,338
Zijn eerlijke en	>= 30	24	3,75	1,294	,264
gelijkwaardige behandeling					
van alle groepen in de	< 30	9	3,67	1,581	,527
samenleving					

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of		t-test for Equality of Means						
		Variances		t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the	
		F	Sig.						Difference	
									Lower	Upper
De manier waarop zijn democratie werkt	Equal variances assumed	,414	,525	2,829	31	,008	1,264	,447	,353	2,175
	Equal variances not assumed			2,596	12,399	,023	1,264	,487	,207	2,321
Zijn politieke invloed in de wereld	Equal variances assumed	,647	,427	-1,054	31	,300	-,472	,448	-1,386	,441
	Equal variances not assumed			-1,110	16,005	,284	-,472	,426	-1,374	,430
De Nederlandse economische prestaties	Equal variances assumed	,400	,532	,532	31	,598	,292	,548	-,826	1,410
	Equal variances not assumed			,509	13,307	,619	,292	,573	-,942	1,526
Zijn systeem van sociale zekerheid	Equal variances assumed	,125	,726	-,664	31	,512	-,278	,419	-1,132	,576
	Equal variances not assumed			-,687	15,433	,503	-,278	,405	-1,138	,583
Zijn wetenschappelijke en technologische prestaties	Equal variances assumed	2,806	,104	,204	31	,840	,083	,408	-,749	,916
	Equal variances not assumed			,184	12,012	,857	,083	,454	-,906	1,073
Zijn prestaties in de sport	Equal variances assumed	,024	,879	-,276	31	,784	-,111	,403	-,932	,710
	Equal variances not assumed			-,294	16,430	,772	-,111	,378	-,910	,688
De Nederlandse krijgsmacht	Equal variances assumed	,118	,733	-,967	31	,341	-,403	,416	-1,252	,446
	Equal variances not assumed			-1,081	18,313	,294	-,403	,373	-1,185	,379
Zijn geschiedenis	Equal variances assumed	,252	,619	-,646	31	,523	-,278	,430	-1,155	,600

	Equal variances not assumed			-,679	15,974	,507	-,278	,409	-1,145	,590
Zijn eerlijke en gelijkwaardige behandeling van alle groepen in de samenleving	Equal variances assumed	1,133	,295	,155	31	,878	,083	,537	-1,012	1,178
	Equal variances not assumed			,141	12,253	,890	,083	,590	-1,198	1,365

Table 20& 21 T-test trots sekse

Group Statistics					
	1: man 2: vrouw	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
De manier waarop zijn democratie werkt	man	14	3,71	1,437	,384
	vrouw	19	3,68	1,157	,265
Zijn politieke invloed in de wereld	man	14	3,50	1,345	,359
	vrouw	19	3,58	1,017	,233
De Nederlandse economische prestaties	man	14	3,36	1,336	,357
	vrouw	19	3,11	1,449	,332
Zijn systeem van sociale zekerheid	man	14	4,50	,650	,174
	vrouw	19	4,05	1,268	,291
Zijn wetenschappelijke en technologische prestaties	man	14	4,14	1,027	,275
	vrouw	19	4,00	1,054	,242
Zijn prestaties in de sport	man	14	4,29	,825	,221
	vrouw	19	3,84	1,119	,257
De Nederlandse krijgsmacht	man	14	3,14	1,167	,312
	vrouw	19	3,16	1,015	,233
Zijn geschiedenis	man	14	3,14	,864	,231

	vrouw	19	3,32	1,250	,287
Zijn eerlijke en	man	14	3,36	1,336	,357
gelijkwaardige behandeling					
van alle groepen in de	vrouw	19	4,00	1,333	,306
samenleving					

Independent Samples Test										
		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Difference	
									Lower	Upper
De manier waarop zijn democratie werkt	Equal variances assumed	3,646	,065	,067	31	,947	,030	,452	-,891	,951
	Equal variances not assumed			,064	24,369	,949	,030	,467	-,933	,993
Zijn politieke invloed in de wereld	Equal variances assumed	2,009	,166	-,192	31	,849	-,079	,411	-,916	,759
	Equal variances not assumed			-,184	23,290	,855	-,079	,428	-,965	,807
De Nederlandse economische prestaties	Equal variances assumed	,242	,626	,510	31	,614	,252	,494	-,756	1,260
	Equal variances not assumed			,516	29,364	,610	,252	,488	-,745	1,249
Zijn systeem van sociale zekerheid	Equal variances assumed	4,126	,051	1,205	31	,237	,447	,371	-,310	1,205
	Equal variances not assumed			1,320	28,175	,197	,447	,339	-,247	1,141
Zijn wetenschappelijke en	Equal variances assumed	,006	,940	,389	31	,700	,143	,367	-,606	,892

technologische prestaties	Equal variances not assumed			,390	28,577	,699	,143	,366	-,606	,892
	Equal variances assumed	,420	,522	1,252	31	,220	,444	,354	-,279	1,166
Zijn prestaties in de sport	Equal variances not assumed			1,311	30,996	,200	,444	,338	-,247	1,134
	Equal variances assumed	,418	,523	-,039	31	,969	-,015	,381	-,792	,762
De Nederlandse krijgsmacht	Equal variances not assumed			-,039	25,739	,969	-,015	,389	-,816	,785
	Equal variances assumed	4,810	,036	-,445	31	,660	-,173	,389	-,966	,621
Zijn geschiedenis	Equal variances not assumed			-,470	30,917	,642	-,173	,368	-,924	,578
	Equal variances assumed	,606	,442	-1,368	31	,181	-,643	,470	-1,602	,316
Zijn eerlijke en gelijkwaardige behandeling van alle groepen in de samenleving	Equal variances not assumed			-1,367	28,134	,182	-,643	,470	-1,606	,320
	Equal variances assumed									

Table 22&23 T-test trots geboorteland

Group Statistics					
	geboorteland	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
De manier waarop zijn democratie werkt	Nederland	12	3,25	1,357	,392
	Turkije	21	3,95	1,161	,253
Zijn politieke invloed in de wereld	Nederland	12	3,75	,965	,279
	Turkije	21	3,43	1,248	,272
De Nederlandse economische prestaties	Nederland	12	3,17	1,467	,423
	Turkije	21	3,24	1,375	,300

Zijn systeem van sociale zekerheid	Nederland	12	4,17	1,337	,386
	Turkije	21	4,29	,902	,197
Zijn wetenschappelijke en technologische prestaties	Nederland	12	4,08	1,084	,313
	Turkije	21	4,05	1,024	,223
Zijn prestaties in de sport	Nederland	12	4,00	,853	,246
	Turkije	21	4,05	1,117	,244
De Nederlandse krijgsmacht	Nederland	12	3,33	,985	,284
	Turkije	21	3,05	1,117	,244
Zijn geschiedenis	Nederland	12	3,67	,985	,284
	Turkije	21	3,00	1,095	,239
Zijn eerlijke en gelijkwaardige behandeling van alle groepen in de samenleving	Nederland	12	3,58	1,311	,379
	Turkije	21	3,81	1,401	,306

Independent Samples Test										
		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
De manier waarop zijn democratie werkt	Equal variances assumed	1,071	,309	-1,573	31	,126	-,702	,447	-1,613	,208
	Equal variances not assumed			-1,506	20,185	,148	-,702	,466	-1,675	,270
Zijn politieke invloed in de	Equal variances assumed	1,975	,170	,769	31	,448	,321	,418	-,531	1,174

wereld	Equal variances not assumed			,825	27,997	,416	,321	,390	-,477	1,120
De Nederlandse economische prestaties	Equal variances assumed	,514	,479	-,140	31	,889	-,071	,510	-1,111	,968
Zijn systeem van sociale zekerheid	Equal variances not assumed			-,138	21,797	,892	-,071	,519	-1,148	1,005
Zijn wetenschappelijke en technologische prestaties	Equal variances assumed	,924	,344	-,305	31	,762	-,119	,390	-,914	,676
Zijn prestaties in de sport	Equal variances not assumed			-,275	16,843	,787	-,119	,433	-1,034	,796
De Nederlandse krijgsmacht	Equal variances assumed	,243	,625	,094	31	,925	,036	,378	-,736	,807
Zijn geschiedenis	Equal variances not assumed			,093	21,939	,927	,036	,384	-,762	,833
Zijn eerlijke en gelijkwaardige behandeling van alle groepen in de samenleving	Equal variances assumed	,389	,537	-,128	31	,899	-,048	,373	-,809	,713
	Equal variances not assumed			-,137	28,221	,892	-,048	,346	-,757	,662
	Equal variances assumed	,038	,846	,737	31	,467	,286	,388	-,505	1,077
	Equal variances not assumed			,763	25,530	,452	,286	,374	-,485	1,056
	Equal variances assumed	,012	,912	1,742	31	,091	,667	,383	-,114	1,447
	Equal variances not assumed			1,795	25,143	,085	,667	,371	-,098	1,431
	Equal variances assumed	,071	,791	-,456	31	,651	-,226	,496	-1,237	,785
	Equal variances not assumed			-,465	24,330	,646	-,226	,487	-1,230	,777

Table 24&25 T-test trots opleidingsniveau

Group Statistics					
	opleidingsniveau	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
De manier waarop zijn	>= 7	12	4,08	1,165	,336
democratie werkt	< 7	21	3,48	1,289	,281
Zijn politieke invloed in de	>= 7	12	4,00	1,477	,426
wereld	< 7	21	3,29	,845	,184
De Nederlandse	>= 7	12	3,33	1,670	,482
economische prestaties	< 7	21	3,14	1,236	,270
Zijn systeem van sociale	>= 7	12	4,58	,515	,149
zekerheid	< 7	21	4,05	1,244	,271
Zijn wetenschappelijke en	>= 7	12	4,42	,669	,193
technologische prestaties	< 7	21	3,86	1,153	,252
Zijn prestaties in de sport	>= 7	12	4,17	,718	,207
	< 7	21	3,95	1,161	,253
De Nederlandse krijgsmacht	>= 7	12	3,58	1,379	,398
	< 7	21	2,90	,768	,168
Zijn geschiedenis	>= 7	12	3,75	,866	,250
	< 7	21	2,95	1,117	,244
Zijn eerlijke en	>= 7	12	4,08	1,240	,358
gelijkwaardige behandeling					
van alle groepen in de	< 7	21	3,52	1,401	,306
samenleving					

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
De manier waarop zijn democratie werkt	Equal variances assumed	1,536	,224	1,346	31	,188	,607	,451	-,313	1,527
	Equal variances not assumed			1,385	25,046	,178	,607	,438	-,296	1,510
Zijn politieke invloed in de wereld	Equal variances assumed	4,363	,045	1,776	31	,086	,714	,402	-,106	1,534
	Equal variances not assumed			1,537	15,208	,145	,714	,465	-,275	1,703
De Nederlandse economische prestaties	Equal variances assumed	4,284	,047	,375	31	,711	,190	,509	-,847	1,228
	Equal variances not assumed			,345	18,001	,734	,190	,552	-,970	1,351
Zijn systeem van sociale zekerheid	Equal variances assumed	6,118	,019	1,416	31	,167	,536	,378	-,236	1,307
	Equal variances not assumed			1,731	29,044	,094	,536	,310	-,097	1,169
Zijn wetenschappelijke en technologische prestaties	Equal variances assumed	8,165	,008	1,534	31	,135	,560	,365	-,184	1,303
	Equal variances not assumed			1,765	30,967	,087	,560	,317	-,087	1,206
Zijn prestaties in de sport	Equal variances assumed	2,838	,102	,577	31	,568	,214	,371	-,543	,971
	Equal variances not assumed			,655	30,716	,517	,214	,327	-,453	,882
De Nederlandse krijgsmacht	Equal variances assumed	8,477	,007	1,825	31	,078	,679	,372	-,080	1,437
	Equal variances not assumed			1,571	14,991	,137	,679	,432	-,242	1,599
Zijn geschiedenis	Equal variances assumed	,740	,396	2,130	31	,041	,798	,375	,034	1,561
	Equal variances not assumed			2,284	27,958	,030	,798	,349	,082	1,513
Zijn eerlijke en gelijkwaardige behandeling van alle groepen in de	Equal variances assumed	,125	,726	1,149	31	,259	,560	,487	-,434	1,553

sameleving	Equal variances not assumed			1,189	25,446	,246	,560	,471	-,409	1,528
------------	-----------------------------	--	--	-------	--------	------	------	------	-------	-------

Tabel 26&27 T-test verbondenheid leeftijd

Group Statistics					
	leeftijd	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
pos.trnl	>= 30	21	4,286	1,1464	,2502
	< 30	9	4,222	1,0929	,3643
pos.nl	>= 30	21	3,238	1,3002	,2837
	< 30	9	3,889	1,4530	,4843
pos.nlmuslims	>= 30	21	2,238	1,1360	,2479
	< 30	9	1,556	,7265	,2422
pos.umma	>= 30	21	2,286	1,3836	,3019
	< 30	9	2,000	1,6583	,5528
pos.turkijetürk	>= 30	21	3,524	1,0305	,2249
	< 30	9	3,556	1,2360	,4120
pos.turkelders	>= 30	21	3,095	1,3002	,2837
	< 30	9	2,889	1,4530	,4843

Independent Samples Test									
Levene's Test for Equality of Variances					t-test for Equality of Means				
							Std. Error	95% Confidence Interval of the Difference	
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Difference	Lower	Upper

pos.trnl	Equal variances assumed	,059	,810	,141	28	,889	,0635	,4508	-,8598	,9868
	Equal variances not assumed			,144	15,909	,888	,0635	,4419	-,8738	1,0008
pos.nl	Equal variances assumed	,601	,445	-1,214	28	,235	-,6508	,5361	-1,7489	,4474
	Equal variances not assumed			-1,159	13,784	,266	-,6508	,5613	-1,8565	,5549
pos.nlmoslims	Equal variances assumed	,188	,668	1,654	28	,109	,6825	,4126	-,1627	1,5277
	Equal variances not assumed			1,970	23,312	,061	,6825	,3465	-,0338	1,3989
pos.umma	Equal variances assumed	,086	,771	,489	28	,629	,2857	,5846	-,9118	1,4832
	Equal variances not assumed			,454	13,022	,658	,2857	,6299	-1,0748	1,6462
pos.turkijeturk	Equal variances assumed	1,026	,320	-,073	28	,942	-,0317	,4355	-,9239	,8604
	Equal variances not assumed			-,068	13,014	,947	-,0317	,4694	-1,0457	,9822
pos.turkelders	Equal variances assumed	,523	,476	,385	28	,703	,2063	,5361	-,8918	1,3045
	Equal variances not assumed			,368	13,784	,719	,2063	,5613	-,9993	1,4120

Tabel 28&29 T-test verbondenheid sekse

Group Statistics					
	1: man 2: vrouw	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
pos.trnl	man	13	3,846	,9871	,2738
	vrouw	17	4,588	1,1213	,2720
pos.nl	man	13	3,538	1,5607	,4329
	vrouw	17	3,353	1,2217	,2963
pos.nlmoslims	man	13	1,846	,6887	,1910
	vrouw	17	2,176	1,2862	,3120
pos.umma	man	13	2,231	1,3634	,3782
	vrouw	17	2,176	1,5506	,3761
pos.turkijeturk	man	13	4,000	1,2247	,3397
	vrouw	17	3,176	,8090	,1962
pos.turkelders	man	13	2,769	1,2352	,3426
	vrouw	17	3,235	1,3933	,3379

Independent Samples Test									
Levene's Test for Equality of Variances					t-test for Equality of Means				
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference
									Lower Upper
pos.trnl	Equal variances assumed	,227	,637	-1,890	28	,069	-,7421	,3927	-1,5465 ,0623
	Equal variances not assumed			-1,923	27,375	,065	-,7421	,3859	-1,5334 ,0492

	assumed									
pos.nl	Equal variances	1,712	,201	,366	28	,717	,1855	,5074	-,8539	1,2250
	assumed									
	Equal variances not			,354	22,222	,727	,1855	,5246	-,9018	1,2728
	assumed									
pos.nlmoslims	Equal variances	1,457	,238	-,837	28	,410	-,3303	,3949	-1,1392	,4786
	assumed									
	Equal variances not			-,903	25,473	,375	-,3303	,3658	-1,0830	,4223
	assumed									
pos.umma	Equal variances	,350	,559	,100	28	,921	,0543	,5428	-1,0576	1,1662
	assumed									
	Equal variances not			,102	27,385	,920	,0543	,5333	-1,0393	1,1479
	assumed									
pos.turkijetürk	Equal variances	6,432	,017	2,217	28	,035	,8235	,3715	,0625	1,5846
	assumed									
	Equal variances not			2,099	19,698	,049	,8235	,3923	,0045	1,6426
	assumed									
pos.turkelders	Equal variances	,177	,677	-,953	28	,349	-,4661	,4892	-1,4682	,5361
	assumed									
	Equal variances not			-,969	27,317	,341	-,4661	,4812	-1,4528	,5207
	assumed									

Tabel 30&31 T-test verbondenheid gboorteland

Group Statistics					
	geboorteland	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
pos.trnl	Nederland	12	4,250	,8660	,2500
	Turkije	18	4,278	1,2744	,3004
pos.nl	Nederland	12	3,583	1,5050	,4345
	Turkije	18	3,333	1,2834	,3025
pos.nlmoslims	Nederland	12	1,583	,6686	,1930
	Turkije	18	2,333	1,1882	,2801
pos.umma	Nederland	12	1,917	1,5050	,4345
	Turkije	18	2,389	1,4200	,3347
pos.turkijeturk	Nederland	12	3,417	1,0836	,3128
	Turkije	18	3,611	1,0922	,2574
pos.turkelders	Nederland	12	2,750	1,3568	,3917
	Turkije	18	3,222	1,3086	,3084

Independent Samples Test									
Levene's Test for Equality of Variances					t-test for Equality of Means				
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference
									Lower Upper
pos.trnl	Equal variances	1,215	,280	-,066	28	,948	-,0278	,4218	-,8917 ,8362

	assumed									
	Equal variances not			-,071	27,969	,944	-,0278	,3908	-,8284	,7728
	assumed									
pos.nl	Equal variances	,489	,490	,488	28	,629	,2500	,5123	-,7995	1,2995
	assumed									
	Equal variances not			,472	21,049	,642	,2500	,5294	-,8508	1,3508
	assumed									
pos.nlmoslims	Equal variances	,839	,368	-1,980	28	,058	-,7500	,3787	-1,5258	,0258
	assumed									
	Equal variances not			-2,205	27,423	,036	-,7500	,3401	-1,4474	-,0526
	assumed									
pos.umma	Equal variances	,048	,828	-,871	28	,391	-,4722	,5419	-1,5822	,6377
	assumed									
	Equal variances not			-,861	22,746	,398	-,4722	,5484	-1,6074	,6630
	assumed									
pos.turkijeturk	Equal variances	,003	,954	-,479	28	,636	-,1944	,4058	-1,0256	,6368
	assumed									
	Equal variances not			-,480	23,862	,636	-,1944	,4051	-1,0308	,6419
	assumed									
pos.turkelders	Equal variances	,015	,903	-,954	28	,348	-,4722	,4948	-1,4858	,5414
	assumed									
	Equal variances not			-,947	23,120	,353	-,4722	,4985	-1,5032	,5588
	assumed									

Tabel 32&33 T-test verbondenheid opleidingsniveau

Group Statistics					
	opleidingsniveau	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
pos.trnl	>= 7	11	4,364	1,2060	,3636
	< 7	19	4,211	1,0842	,2487
pos.nl	>= 7	11	4,455	1,3685	,4126
	< 7	19	2,842	,9582	,2198
pos.nlmoslims	>= 7	11	1,909	,7006	,2113
	< 7	19	2,105	1,2425	,2851
pos.umma	>= 7	11	1,727	,9045	,2727
	< 7	19	2,474	1,6455	,3775
pos.turkijetürk	>= 7	11	3,182	,8739	,2635
	< 7	19	3,737	1,1471	,2632
pos.turkelders	>= 7	11	2,545	1,1282	,3402
	< 7	19	3,316	1,3765	,3158

Independent Samples Test										
		Levene's Test for Equality of Variances				t-test for Equality of Means				
								Std. Error	95% Confidence Interval of the Difference	
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Difference	Lower	Upper
pos.trnl	Equal variances assumed	,076	,784	,358	28	,723	,1531	,4278	-,7232	1,0295
	Equal variances not assumed			,348	19,210	,732	,1531	,4406	-,7683	1,0745

	assumed									
pos.nl	Equal variances	5,415	,027	3,793	28	,001	1,6124	,4251	,7416	2,4833
	assumed									
	Equal variances not			3,449	15,776	,003	1,6124	,4675	,6202	2,6047
	assumed									
pos.nlmoslims	Equal variances	,993	,327	-,479	28	,636	-,1962	,4094	-1,0348	,6425
	assumed									
	Equal variances not			-,553	27,999	,585	-,1962	,3548	-,9230	,5306
	assumed									
pos.umma	Equal variances	1,239	,275	-1,382	28	,178	-,7464	,5402	-1,8529	,3601
	assumed									
	Equal variances not			-1,603	27,975	,120	-,7464	,4657	-1,7004	,2076
	assumed									
pos.turkijetürk	Equal variances	2,941	,097	-1,385	28	,177	-,5550	,4007	-1,3758	,2658
	assumed									
	Equal variances not			-1,490	25,696	,148	-,5550	,3724	-1,3209	,2109
	assumed									
pos.turkelders	Equal variances	,501	,485	-1,572	28	,127	-,7703	,4900	-1,7740	,2334
	assumed									
	Equal variances not			-1,660	24,539	,110	-,7703	,4641	-1,7272	,1865
	assumed									

Bijlage 6.3

Correlations

		AVG_etnishe										
		AVG_trots	AVG_zelf_im	AVG_ander_im	AVG_patriot	identificatie	avg_idturknl	avg_idnl	avg_nlmoslims	avg_umma	avg_turkijeturk	avg_turkelders
AVG_trots	Pearson Correlation	1	,005	,350	-,243	-,204	-,003	,311	-,270	-,350	-,222	-,106
	Sig. (2-tailed)		,979	,058	,195	,279	,989	,094	,149	,058	,238	,577
AVG_zelf_im	Pearson Correlation	,005	1	,080	-,277	-,141	-,023	,207	-,064	-,109	-,097	,003
	Sig. (2-tailed)	,979		,656	,118	,458	,906	,273	,737	,566	,610	,989
AVG_ander_im	Pearson Correlation	,350	,080	1	-,150	,056	-,203	,157	-,529**	-,373*	,078	,048
	Sig. (2-tailed)	,058	,656		,406	,770	,283	,407	,003	,043	,682	,801
AVG_patriot	Pearson Correlation	-,243	-,277	-,150	1	,179	,170	-,359	,140	,122	,265	,215
	Sig. (2-tailed)	,195	,118	,406		,345	,368	,051	,461	,522	,157	,255
AVG_etnisheidentificatie	Pearson Correlation	-,204	-,141	,056	,179	1	,339	-,344	,418*	,435*	,279	,530**
	Sig. (2-tailed)	,279	,458	,770	,345		,067	,063	,021	,016	,136	,003
avg_idturknl	Pearson Correlation	-,003	-,023	-,203	,170	,339	1	-,171	,487**	,415*	,281	,415*
	Sig. (2-tailed)	,989	,906	,283	,368	,067		,367	,006	,022	,133	,023
avg_idnl	Pearson Correlation	,311	,207	,157	-,359	-,344	-,171	1	-,296	-,397*	-,353	-,468**
	Sig. (2-tailed)	,094	,273	,407	,051	,063	,367		,112	,030	,055	,009
avg_nlmoslims	Pearson Correlation	-,270	-,064	-,529**	,140	,418*	,487**	-,296	1	,733**	,134	,414*
	Sig. (2-tailed)	,149	,737	,003	,461	,021	,006	,112		,000	,479	,023
avg_idumma	Pearson Correlation	-,350	-,109	-,373*	,122	,435*	,415*	-,397*	,733**	1	,129	,446*
	Sig. (2-tailed)	,058	,566	,043	,522	,016	,022	,030	,000		,498	,014
avg_idturkijeturk	Pearson Correlation	-,222	-,097	,078	,265	,279	,281	-,353	,134	,129	1	,253
	Sig. (2-tailed)	,238	,610	,682	,157	,136	,133	,055	,479	,498		,177
avg_idturkelders	Pearson Correlation	-,106	,003	,048	,215	,530**	,415*	-,468**	,414*	,446*	,253	1
	Sig. (2-tailed)	,577	,989	,801	,255	,003	,023	,009	,023	,014	,177	

Bijlage Hoofdstuk 7.1

Tabel 1 t/m 18 Frequentietabellen bij de transnationale economische activiteiten.

geldnaarturkije					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nee	10	30,3	30,3	30,3
	ja	23	69,7	69,7	100,0
	Total	33	100,0	100,0	

goederennaarturkije					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nee	9	27,3	27,3	27,3
	ja	24	72,7	72,7	100,0
	Total	33	100,0	100,0	

huisinturkije					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nee	19	57,6	57,6	57,6
	ja	14	42,4	42,4	100,0
	Total	33	100,0	100,0	

goeddoel					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nee	16	48,5	48,5	48,5
	ja	17	51,5	51,5	100,0
	Total	33	100,0	100,0	

investeerinbedrijven					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nee	33	100,0	100,0	100,0

handelbedrijven					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nee	31	93,9	96,9	96,9
	ja	1	3,0	3,1	100,0
	Total	32	97,0	100,0	
Missing	System	1	3,0		
Total		33	100,0		

zakelijkbezoek					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nee	27	81,8	81,8	81,8
	ja	6	18,2	18,2	100,0
	Total	33	100,0	100,0	

turksekranten					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nee	12	36,4	36,4	36,4
	ja	21	63,6	63,6	100,0
	Total	33	100,0	100,0	

turksetv					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nee	14	42,4	42,4	42,4
	ja	19	57,6	57,6	100,0
	Total	33	100,0	100,0	

hoogtepoliteieksituatie					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nee	13	39,4	39,4	39,4
	ja	20	60,6	60,6	100,0
	Total	33	100,0	100,0	

stemmentverkiezingen					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nee	11	33,3	33,3	33,3
	ja	2	6,1	6,1	39,4
	nee wel voor de nederlandse	15	45,5	45,5	84,8
	ja voor beide	5	15,2	15,2	100,0
	Total	33	100,0	100,0	

lidpolpartij					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nee	30	90,9	90,9	90,9
	ja	3	9,1	9,1	100,0
	Total	33	100,0	100,0	

deelnametrdemonstraties					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nee	22	66,7	66,7	66,7
	ja	11	33,3	33,3	100,0
	Total	33	100,0	100,0	

bezoekturkije					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nee	4	12,1	12,1	12,1
	ja	29	87,9	87,9	100,0
	Total	33	100,0	100,0	

lidtrorganisatie					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nee	20	60,6	60,6	60,6

	ja	13	39,4	39,4	100,0
	Total	33	100,0	100,0	

bijeenkomstnederlanders

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nee	15	45,5	45,5	45,5
	ja	18	54,5	54,5	100,0
	Total	33	100,0	100,0	

thuisurks

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nee	4	12,1	12,1	12,1
	50-50	24	72,7	72,7	84,8
	ja volledig	5	15,2	15,2	100,0
	Total	33	100,0	100,0	

turkspaspoort

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nee	7	21,2	21,2	21,2
	ja	6	18,2	18,2	39,4
	beide b	20	60,6	60,6	100,0
	Total	33	100,0	100,0	

Tabel 19& 20 Ttest Transnationale activiteiten leeftijd

Group Statistics					
	leeftijd	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
geldnaarturkije	>= 30	24	1,88	,338	,069
	< 30	9	1,22	,441	,147
huisinturkije	>= 30	24	1,42	,504	,103
	< 30	9	1,44	,527	,176
goeddoel	>= 30	24	1,71	,464	,095
	< 30	9	1,00	,000	,000
investeerinbedrijven	>= 30	24	1,00	,000 ^a	,000
	< 30	9	1,00	,000 ^a	,000
handelbedrijven	>= 30	23	1,04	,209	,043
	< 30	9	1,00	,000	,000
zakelijkbezoek	>= 30	24	1,17	,381	,078
	< 30	9	1,22	,441	,147
turksekranten	>= 30	24	1,75	,442	,090
	< 30	9	1,33	,500	,167
turksetv	>= 30	24	1,63	,495	,101
	< 30	9	1,44	,527	,176
hoogtepoliteieksituatie	>= 30	24	1,67	,482	,098
	< 30	9	1,44	,527	,176
stemmentverkiezingen	>= 30	24	2,58	1,060	,216

	< 30	9	2,00	1,225	,408
lidpolpartij	>= 30	24	1,13	,338	,069
	< 30	9	1,00	,000	,000
deelnametrdemonstraties	>= 30	24	1,33	,482	,098
	< 30	9	1,33	,500	,167
bezoekturkije	>= 30	24	1,96	,204	,042
	< 30	9	1,67	,500	,167
lidtrorgantisatie	>= 30	24	1,46	,509	,104
	< 30	9	1,22	,441	,147
bijeenkomstentnederlande	>= 30	24	1,71	,464	,095
rs	< 30	9	1,11	,333	,111
thuisurks	>= 30	24	1,96	,464	,095
	< 30	9	2,22	,667	,222
turkspaspoort	>= 30	24	2,42	,776	,158
	< 30	9	2,33	1,000	,333
goederennaarturkije	>= 30	24	1,83	,381	,078
	< 30	9	1,44	,527	,176

a. t cannot be computed because the standard deviations of both groups are 0.

Independent Samples Test

Levene's Test for Equality of Variances					t-test for Equality of Means			
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference

									Lower	Upper
geldnaarturkije	Equal variances assumed	1,671	,206	4,548	31	,000	,653	,144	,360	,946
	Equal variances not assumed			4,021	11,712	,002	,653	,162	,298	1,007
huisinturkije	Equal variances assumed	,064	,802	-,139	31	,890	-,028	,199	-,434	,379
	Equal variances not assumed			-,136	13,851	,893	-,028	,204	-,465	,409
goeddoel	Equal variances assumed	40,244	,000	4,531	31	,000	,708	,156	,390	1,027
	Equal variances not assumed			7,474	23,000	,000	,708	,095	,512	,904
handelbedrijven	Equal variances assumed	1,684	,204	,619	30	,540	,043	,070	-,100	,187
	Equal variances not assumed			1,000	22,000	,328	,043	,043	-,047	,134
zakelijkbezoek	Equal variances assumed	,477	,495	-,358	31	,723	-,056	,155	-,372	,261
	Equal variances not assumed			-,334	12,751	,744	-,056	,166	-,415	,304
turksekranten	Equal variances assumed	,726	,401	2,328	31	,027	,417	,179	,052	,782
	Equal variances not assumed			2,198	12,995	,047	,417	,190	,007	,826

turksetv	Equal variances assumed	,337	,566	,918	31	,366	,181	,197	-,221	,582
	Equal variances not assumed			,891	13,638	,388	,181	,203	-,255	,616
hoogtepoliteieksituatie	Equal variances assumed	,798	,379	1,152	31	,258	,222	,193	-,171	,616
	Equal variances not assumed			1,104	13,338	,289	,222	,201	-,212	,656
stemmentrverkiezingen	Equal variances assumed	1,291	,265	1,351	31	,186	,583	,432	-,297	1,464
	Equal variances not assumed			1,263	12,773	,229	,583	,462	-,417	1,583
lidpolpartij	Equal variances assumed	6,576	,015	1,099	31	,280	,125	,114	-,107	,357
	Equal variances not assumed			1,813	23,000	,083	,125	,069	-,018	,268
deelnametr demonstraties	Equal variances assumed	,000	1,000	,000	31	1,000	,000	,190	-,388	,388
	Equal variances not assumed			,000	13,946	1,000	,000	,193	-,415	,415
bezoekturkije	Equal variances assumed	26,249	,000	2,416	31	,022	,292	,121	,045	,538
	Equal variances not assumed			1,698	9,019	,124	,292	,172	-,097	,680
lidtrorgantisatie	Equal variances assumed	8,854	,006	1,227	31	,229	,236	,192	-,156	,629

	Equal variances not assumed			1,312	16,553	,208	,236	,180	-,144	,617
bijeenkomsten Nederlanders	Equal variances assumed	6,748	,014	3,518	31	,001	,597	,170	,251	,943
	Equal variances not assumed			4,089	20,164	,001	,597	,146	,293	,902
thuis Turks	Equal variances assumed	3,347	,077	-1,288	31	,207	-,264	,205	-,682	,154
	Equal variances not assumed			-1,092	11,048	,298	-,264	,242	-,795	,268
Turkspaspoort	Equal variances assumed	2,442	,128	,254	31	,801	,083	,328	-,586	,752
	Equal variances not assumed			,226	11,807	,825	,083	,369	-,722	,889
goederen naar Turkije	Equal variances assumed	6,277	,018	2,350	31	,025	,389	,165	,051	,726
	Equal variances not assumed			2,024	11,286	,067	,389	,192	-,033	,810

Tabel 21& 22 Ttest Transnationale activiteiten sekse

Group Statistics					
	1: man 2: vrouw	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
geld naar Turkije	man	14	1,57	,514	,137
	vrouw	19	1,79	,419	,096

huisinturkije	man	14	1,57	,514	,137
	vrouw	19	1,32	,478	,110
goeddoel	man	14	1,50	,519	,139
	vrouw	19	1,53	,513	,118
investeerinbedrijven	man	14	1,00	,000 ^a	,000
	vrouw	19	1,00	,000 ^a	,000
handelbedrijven	man	13	1,08	,277	,077
	vrouw	19	1,00	,000	,000
zakelijkbezoek	man	14	1,21	,426	,114
	vrouw	19	1,16	,375	,086
turksekranten	man	14	1,50	,519	,139
	vrouw	19	1,74	,452	,104
turksetv	man	14	1,57	,514	,137
	vrouw	19	1,58	,507	,116
hoogtepoliteieksituatie	man	14	1,64	,497	,133
	vrouw	19	1,58	,507	,116
stemmentverkiezingen	man	14	2,64	1,151	,308
	vrouw	19	2,26	1,098	,252
lidpolpartij	man	14	1,21	,426	,114
	vrouw	19	1,00	,000	,000
deelnametrdemonstraties	man	14	1,29	,469	,125
	vrouw	19	1,37	,496	,114
bezoekturkije	man	14	1,86	,363	,097
	vrouw	19	1,89	,315	,072
lidtrorgantisatie	man	14	1,50	,519	,139

	vrouw	19	1,32	,478	,110
bijeenkomstnederlande	man	14	1,50	,519	,139
rs	vrouw	19	1,58	,507	,116
thuisurks	man	14	2,21	,579	,155
	vrouw	19	1,89	,459	,105
turkspaspoort	man	14	2,43	,852	,228
	vrouw	19	2,37	,831	,191
goederennaarturkije	man	14	1,57	,514	,137
	vrouw	19	1,84	,375	,086

a. t cannot be computed because the standard deviations of both groups are 0.

Independent Samples Test										
		Levene's Test for Equality of Variances			t-test for Equality of Means					
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
geldnaarturkije	Equal variances	5,485	,026	-1,343	31	,189	-,218	,162	-,549	,113
	assumed									
	Equal variances not			-1,301	24,599	,205	-,218	,168	-,563	,127
	assumed									
huisinturkije	Equal variances	1,325	,259	1,472	31	,151	,256	,174	-,098	,610
	assumed									
	Equal variances not			1,456	26,944	,157	,256	,176	-,105	,616
	assumed									

goeddoel	Equal variances assumed	,037	,850	-,145	31	,886	-,026	,182	-,397	,344
	Equal variances not assumed			-,145	27,985	,886	-,026	,182	-,399	,346
handelbedrijven	Equal variances assumed	7,066	,012	1,218	30	,233	,077	,063	-,052	,206
	Equal variances not assumed			1,000	12,000	,337	,077	,077	-,091	,245
zakelijkbezoek	Equal variances assumed	,642	,429	,403	31	,689	,056	,140	-,229	,342
	Equal variances not assumed			,395	25,959	,696	,056	,143	-,237	,350
turksekranten	Equal variances assumed	3,805	,060	-1,397	31	,172	-,237	,170	-,583	,109
	Equal variances not assumed			-1,367	25,797	,183	-,237	,173	-,593	,119
turksetv	Equal variances assumed	,007	,934	-,042	31	,967	-,008	,180	-,374	,359
	Equal variances not assumed			-,042	27,970	,967	-,008	,180	-,376	,361
hoogtepoliteieksituatie	Equal variances assumed	,532	,471	,361	31	,721	,064	,177	-,297	,425
	Equal variances not assumed			,362	28,485	,720	,064	,177	-,298	,425
stemmentrverkiezingen	Equal variances assumed	,069	,794	,962	31	,343	,380	,395	-,425	1,184

	Equal variances not assumed			,955	27,384	,348	,380	,397	-,435	1,195
lidpolpartij	Equal variances assumed	36,813	,000	2,206	31	,035	,214	,097	,016	,412
	Equal variances not assumed			1,883	13,000	,082	,214	,114	-,032	,460
deelnametr demonstraties	Equal variances assumed	,984	,329	-,485	31	,631	-,083	,171	-,431	,265
	Equal variances not assumed			-,489	29,015	,629	-,083	,169	-,429	,263
bezoekturkije	Equal variances assumed	,401	,531	-,317	31	,753	-,038	,118	-,279	,204
	Equal variances not assumed			-,311	25,722	,759	-,038	,121	-,287	,211
lidtrorgantisatie	Equal variances assumed	2,065	,161	1,056	31	,299	,184	,174	-,172	,540
	Equal variances not assumed			1,042	26,763	,307	,184	,177	-,179	,547
bijeenkomstentnederlanders	Equal variances assumed	,336	,566	-,438	31	,665	-,079	,180	-,447	,289
	Equal variances not assumed			-,436	27,800	,666	-,079	,181	-,450	,292
thuissturks	Equal variances assumed	1,818	,187	1,770	31	,087	,320	,181	-,049	,688
	Equal variances not assumed			1,708	24,091	,101	,320	,187	-,067	,706

turkspaspoort	Equal variances assumed	,001	,979	,203	31	,840	,060	,296	-,543	,663
	Equal variances not assumed			,203	27,762	,841	,060	,297	-,548	,668
goederennaarturkije	Equal variances assumed	9,997	,003	-1,753	31	,089	-,271	,154	-,586	,044
	Equal variances not assumed			-1,671	22,676	,108	-,271	,162	-,606	,065

Tabel 23& 24 T-test Transnationale activiteiten geboorteland

Group Statistics					
	geboorteland	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
geldnaarturkije	Nederland	12	1,42	,515	,149
	Turkije	21	1,86	,359	,078
huisinturkije	Nederland	12	1,33	,492	,142
	Turkije	21	1,48	,512	,112
goeddoel	Nederland	12	1,17	,389	,112
	Turkije	21	1,71	,463	,101
investeerinbedrijven	Nederland	12	1,00	,000 ^a	,000
	Turkije	21	1,00	,000 ^a	,000
handelbedrijven	Nederland	12	1,00	,000	,000
	Turkije	20	1,05	,224	,050
zakelijkbezoek	Nederland	12	1,17	,389	,112
	Turkije	21	1,19	,402	,088

turksekranten	Nederland	12	1,58	,515	,149
	Turkije	21	1,67	,483	,105
turksetv	Nederland	12	1,50	,522	,151
	Turkije	21	1,62	,498	,109
hoogtepoliteieksituatie	Nederland	12	1,58	,515	,149
	Turkije	21	1,62	,498	,109
stemmentrverkiezingen	Nederland	12	2,17	1,115	,322
	Turkije	21	2,57	1,121	,245
lidpolpartij	Nederland	12	1,00	,000	,000
	Turkije	21	1,14	,359	,078
deelnametr demonstraties	Nederland	12	1,42	,515	,149
	Turkije	21	1,29	,463	,101
bezoekturkije	Nederland	12	1,67	,492	,142
	Turkije	21	2,00	,000	,000
lidtrorgantisatie	Nederland	12	1,25	,452	,131
	Turkije	21	1,48	,512	,112
bijeenkomstentrnederlande	Nederland	12	1,25	,452	,131
rs	Turkije	21	1,71	,463	,101
thuisurks	Nederland	12	2,08	,669	,193
	Turkije	21	2,00	,447	,098
turkspaspoort	Nederland	12	2,25	,965	,279
	Turkije	21	2,48	,750	,164
goederennaarturkije	Nederland	12	1,58	,515	,149
	Turkije	21	1,81	,402	,088

a. t cannot be computed because the standard deviations of both groups are 0.

Independent Samples Test										
		Levene's Test for Equality of Variances				t-test for Equality of Means				
									95% Confidence Interval of the Difference	
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper
geldnaarturkije	Equal variances assumed	9,888	,004	-2,893	31	,007	-,440	,152	-,751	-,130
	Equal variances not assumed			-2,622	17,214	,018	-,440	,168	-,795	-,086
huisinturkije	Equal variances assumed	2,275	,142	-,782	31	,440	-,143	,183	-,516	,230
	Equal variances not assumed			-,790	23,788	,437	-,143	,181	-,516	,230
goeddoel	Equal variances assumed	2,634	,115	-3,453	31	,002	-,548	,159	-,871	-,224
	Equal variances not assumed			-3,624	26,459	,001	-,548	,151	-,858	-,237
handelbedrijven	Equal variances assumed	2,639	,115	-,769	30	,448	-,050	,065	-,183	,083
	Equal variances not assumed			-1,000	19,000	,330	-,050	,050	-,155	,055
zakelijkbezoek	Equal variances assumed	,112	,740	-,165	31	,870	-,024	,144	-,317	,270
	Equal variances not assumed									

	Equal variances not assumed			-1,167	23,679	,869	-,024	,143	-,318	,271
turksekranten	Equal variances assumed	,686	,414	-,466	31	,645	-,083	,179	-,448	,282
	Equal variances not assumed			-,457	21,811	,652	-,083	,182	-,461	,295
turksetv	Equal variances assumed	,677	,417	-,650	31	,521	-,119	,183	-,493	,255
	Equal variances not assumed			-,641	22,103	,528	-,119	,186	-,504	,266
hoogtepoliteieksituatie	Equal variances assumed	,137	,714	-,196	31	,846	-,036	,182	-,408	,336
	Equal variances not assumed			-,194	22,369	,848	-,036	,184	-,417	,346
stemmentrverkiezingen	Equal variances assumed	,069	,794	-1,000	31	,325	-,405	,405	-1,231	,421
	Equal variances not assumed			-1,001	23,143	,327	-,405	,404	-1,241	,431
lidpolpartij	Equal variances assumed	10,822	,003	-1,371	31	,180	-,143	,104	-,355	,070
	Equal variances not assumed			-1,826	20,000	,083	-,143	,078	-,306	,020
deelnametrdemonstraties	Equal variances assumed	1,657	,208	,751	31	,458	,131	,174	-,225	,487
	Equal variances not assumed			,729	21,038	,474	,131	,180	-,243	,505

bezoekturkije	Equal variances assumed	157,818	,000	-3,141	31	,004	-,333	,106	-,550	-,117
	Equal variances not assumed			-2,345	11,000	,039	-,333	,142	-,646	-,020
lidtrorgantisatie	Equal variances assumed	6,323	,017	-1,272	31	,213	-,226	,178	-,589	,137
	Equal variances not assumed			-1,317	25,482	,200	-,226	,172	-,580	,127
bijeenkomstentnederlanders	Equal variances assumed	,193	,664	-2,794	31	,009	-,464	,166	-,803	-,125
	Equal variances not assumed			-2,813	23,483	,010	-,464	,165	-,805	-,123
thuisurks	Equal variances assumed	3,015	,092	,429	31	,671	,083	,194	-,312	,479
	Equal variances not assumed			,385	16,742	,705	,083	,216	-,373	,540
turkspaspoort	Equal variances assumed	3,501	,071	-,751	31	,458	-,226	,301	-,841	,388
	Equal variances not assumed			-,700	18,668	,493	-,226	,323	-,903	,451
goederennaarturkije	Equal variances assumed	5,656	,024	-1,403	31	,171	-,226	,161	-,555	,103
	Equal variances not assumed			-1,310	18,759	,206	-,226	,173	-,588	,135

Tabel 25& 26 T-test Transnationale activiteiten opleidingsniveau

Group Statistics					
	opleidingsniveau	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
geldnaarturkije	>= 7	12	1,75	,452	,131
	< 7	21	1,67	,483	,105
huisinturkije	>= 7	12	1,33	,492	,142
	< 7	21	1,48	,512	,112
goeddoel	>= 7	12	1,50	,522	,151
	< 7	21	1,52	,512	,112
investeerinbedrijven	>= 7	12	1,00	,000 ^a	,000
	< 7	21	1,00	,000 ^a	,000
handelbedrijven	>= 7	12	1,00	,000	,000
	< 7	20	1,05	,224	,050
zakelijkbezoek	>= 7	12	1,25	,452	,131
	< 7	21	1,14	,359	,078
turksekranten	>= 7	12	1,58	,515	,149
	< 7	21	1,67	,483	,105
turksetv	>= 7	12	1,50	,522	,151
	< 7	21	1,62	,498	,109
hoogtepoliteieksituatie	>= 7	12	1,75	,452	,131
	< 7	21	1,52	,512	,112
stemmentrverkiezingen	>= 7	12	2,83	,937	,271
	< 7	21	2,19	1,167	,255
lidpolpartij	>= 7	12	1,17	,389	,112
	< 7	21	1,05	,218	,048

deelnametrdemonstraties	>= 7	12	1,17	,389	,112
	< 7	21	1,43	,507	,111
bezoekturkije	>= 7	12	2,00	,000	,000
	< 7	21	1,81	,402	,088
lidtrorgantisatie	>= 7	12	1,25	,452	,131
	< 7	21	1,48	,512	,112
bijeenkomstentnederlande	>= 7	12	1,33	,492	,142
rs	< 7	21	1,67	,483	,105
thuisurks	>= 7	12	1,92	,669	,193
	< 7	21	2,10	,436	,095
turkspaspoort	>= 7	12	2,42	,900	,260
	< 7	21	2,38	,805	,176
goederennaarturkije	>= 7	12	1,67	,492	,142
	< 7	21	1,76	,436	,095

a. t cannot be computed because the standard deviations of both groups are 0.

Independent Samples Test										
		Levene's Test for Equality of Variances				t-test for Equality of Means				
						95% Confidence Interval of the Difference				
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper
geldnaarturkije	Equal variances	1,056	,312	,488	31	,629	,083	,171	-,265	,432
	assumed unequal variances									

	Equal variances not assumed			,497	24,329	,624	,083	,168	-,263	,429
huisinturkije	Equal variances assumed	2,275	,142	-,782	31	,440	-,143	,183	-,516	,230
	Equal variances not assumed			-,790	23,788	,437	-,143	,181	-,516	,230
goeddoel	Equal variances assumed	,026	,874	-,128	31	,899	-,024	,187	-,404	,357
	Equal variances not assumed			-,127	22,636	,900	-,024	,188	-,412	,365
handelbedrijven	Equal variances assumed	2,639	,115	-,769	30	,448	-,050	,065	-,183	,083
	Equal variances not assumed			-1,000	19,000	,330	-,050	,050	-,155	,055
zakelijkbezoek	Equal variances assumed	2,138	,154	,751	31	,458	,107	,143	-,184	,398
	Equal variances not assumed			,704	18,975	,490	,107	,152	-,211	,426
turksekranten	Equal variances assumed	,686	,414	-,466	31	,645	-,083	,179	-,448	,282
	Equal variances not assumed			-,457	21,811	,652	-,083	,182	-,461	,295
turksetv	Equal variances assumed	,677	,417	-,650	31	,521	-,119	,183	-,493	,255
	Equal variances not assumed			-,641	22,103	,528	-,119	,186	-,504	,266

hoogtepoliteieksituatie	Equal variances assumed	6,323	,017	1,272	31	,213	,226	,178	-,137	,589
	Equal variances not assumed			1,317	25,482	,200	,226	,172	-,127	,580
stemmentrverkiezingen	Equal variances assumed	5,237	,029	1,628	31	,114	,643	,395	-,162	1,448
	Equal variances not assumed			1,730	27,324	,095	,643	,372	-,119	1,405
lidpolpartij	Equal variances assumed	5,449	,026	1,132	31	,266	,119	,105	-,095	,334
	Equal variances not assumed			,975	15,039	,345	,119	,122	-,141	,379
deelnametr demonstraties	Equal variances assumed	12,583	,001	-1,544	31	,133	-,262	,170	-,608	,084
	Equal variances not assumed			-1,661	28,130	,108	-,262	,158	-,585	,061
bezoekturkije	Equal variances assumed	18,143	,000	1,629	31	,114	,190	,117	-,048	,429
	Equal variances not assumed			2,169	20,000	,042	,190	,088	,007	,374
lidtrorgantisatie	Equal variances assumed	6,323	,017	-1,272	31	,213	-,226	,178	-,589	,137
	Equal variances not assumed			-1,317	25,482	,200	-,226	,172	-,580	,127
bijeenkomstentrnederlanders	Equal variances assumed	,000	1,000	-1,894	31	,068	-,333	,176	-,692	,026

	Equal variances not assumed			-1,884	22,658	,073	-,333	,177	-,700	,033
thuisurks	Equal variances assumed	1,969	,171	-,930	31	,360	-,179	,192	-,570	,213
	Equal variances not assumed			-,830	16,472	,419	-,179	,215	-,634	,277
turkspaspoort	Equal variances assumed	,285	,597	,118	31	,907	,036	,304	-,584	,656
	Equal variances not assumed			,114	20,936	,910	,036	,314	-,617	,688
goederennaarturkije	Equal variances assumed	1,176	,287	-,576	31	,569	-,095	,165	-,433	,242
	Equal variances not assumed			-,557	20,790	,584	-,095	,171	-,451	,261

Descriptive Statistics			
	N	Mean	Std. Deviation
trots	33	3,79	1,244
moelijk	33	3,18	1,286
trmeerhelpen	33	2,76	1,458
trpensioen	33	3,27	1,506
turkijeturk	33	2,48	1,395
moslimturkije	33	2,97	1,425
Valid N (listwise)	33		

Tabel 27 & 28 T-test 'sense of belonging' Turkije leeftijd

Group Statistics					
	leeftijd	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
trots	>= 30	24	3,75	1,327	,271
	< 30	9	3,89	1,054	,351
moeilijk	>= 30	24	3,13	1,393	,284
	< 30	9	3,33	1,000	,333
trmeerhelpen	>= 30	24	2,92	1,412	,288
	< 30	9	2,33	1,581	,527
trpensioen	>= 30	24	3,67	1,167	,238
	< 30	9	2,22	1,856	,619
turkijeturk	>= 30	24	2,21	1,318	,269
	< 30	9	3,22	1,394	,465
moslimturkije	>= 30	24	3,00	1,285	,262
	< 30	9	2,89	1,833	,611

Independent Samples Test										
Levene's Test for Equality of Variances						t-test for Equality of Means				
						95% Confidence Interval of the Difference				
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper
trots	Equal variances	,763	,389	-,282	31	,780	-,139	,493	-1,145	,867

312

Tabel 29 &30 T-test ‘sense of belonging’ Turkije sekse

Group Statistics					
	1: man 2: vrouw	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
trots	man	14	3,79	,975	,261
	vrouw	19	3,79	1,437	,330
moeilijk	man	14	3,21	1,251	,334
	vrouw	19	3,16	1,344	,308
trmeerhelpen	man	14	2,43	1,505	,402
	vrouw	19	3,00	1,414	,324
trpensioen	man	14	3,36	1,692	,452
	vrouw	19	3,21	1,398	,321
turkijeturk	man	14	2,64	1,550	,414
	vrouw	19	2,37	1,300	,298
moslimturkije	man	14	2,79	1,369	,366
	vrouw	19	3,11	1,487	,341

Independent Samples Test									
Levene's Test for Equality of Variances					t-test for Equality of Means				
								95% Confidence Interval of the Difference	
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper

trots	Equal variances assumed	8,017	,008	-,008	31	,993	-,004	,445	-,912	,904
	Equal variances not assumed			-,009	30,847	,993	-,004	,420	-,861	,853
moeilijk	Equal variances assumed	,012	,915	,123	31	,903	,056	,460	-,882	,995
	Equal variances not assumed			,124	29,239	,902	,056	,455	-,874	,986
trmeerhelpen	Equal variances assumed	,164	,688	-1,117	31	,273	-,571	,512	-1,615	,472
	Equal variances not assumed			-1,106	27,131	,278	-,571	,517	-1,631	,488
trpensioen	Equal variances assumed	1,151	,292	,272	31	,787	,147	,538	-,951	1,244
	Equal variances not assumed			,264	24,826	,794	,147	,554	-,995	1,289
turkijeturk	Equal variances assumed	1,303	,262	,553	31	,585	,274	,497	-,738	1,287
	Equal variances not assumed			,538	25,104	,595	,274	,510	-,776	1,325
moslimturkije	Equal variances assumed	,419	,522	-,631	31	,533	-,320	,507	-1,353	,714
	Equal variances not assumed			-,639	29,387	,528	-,320	,500	-1,342	,703

Tabel 30 &31 T-test ‘sense of belonging’ Turkije geboorteland

Group Statistics					
	geboorteland	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
trots	Nederland	12	3,42	1,505	,434
	Turkije	21	4,00	1,049	,229
moeilijk	Nederland	12	3,25	1,288	,372
	Turkije	21	3,14	1,315	,287
trmeerhelpen	Nederland	12	2,42	1,505	,434
	Turkije	21	2,95	1,431	,312
trpensioen	Nederland	12	2,75	1,765	,509
	Turkije	21	3,57	1,287	,281
turkijeturk	Nederland	12	3,08	1,621	,468
	Turkije	21	2,14	1,153	,252
moslimturkije	Nederland	12	2,92	1,564	,452
	Turkije	21	3,00	1,378	,301

Independent Samples Test									
Levene's Test for Equality of Variances					t-test for Equality of Means				
					95% Confidence Interval of the Difference				
F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper	

trots	Equal variances assumed	3,530	,070	-1,310	31	,200	-,583	,445	-1,491	,325
	Equal variances not assumed			-1,188	17,223	,251	-,583	,491	-1,618	,452
moeilijk	Equal variances assumed	,060	,808	,227	31	,822	,107	,472	-,856	1,071
	Equal variances not assumed			,228	23,429	,822	,107	,470	-,863	1,078
trmeerhelpen	Equal variances assumed	,224	,640	-1,016	31	,318	-,536	,527	-1,612	,540
	Equal variances not assumed			-1,001	22,062	,328	-,536	,535	-1,645	,574
trpensioen	Equal variances assumed	4,724	,037	-1,540	31	,134	-,821	,534	-1,910	,267
	Equal variances not assumed			-1,412	17,803	,175	-,821	,582	-2,045	,402
turkijeturk	Equal variances assumed	4,200	,049	1,943	31	,061	,940	,484	-,047	1,928
	Equal variances not assumed			1,770	17,470	,094	,940	,531	-,178	2,059
moslimturkije	Equal variances assumed	,189	,667	-,159	31	,875	-,083	,524	-1,151	,985
	Equal variances not assumed			-,154	20,687	,879	-,083	,543	-1,213	1,046

Tabel 32 &33 T-test ‘sense of belonging’ Turkije opleidingsniveau

Group Statistics					
	opleidingsniveau	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
trots	>= 7	12	3,17	1,403	,405
	< 7	21	4,14	1,014	,221
moeilijk	>= 7	12	2,50	1,382	,399
	< 7	21	3,57	1,076	,235
trmeerhelpen	>= 7	12	2,25	1,288	,372
	< 7	21	3,05	1,499	,327
trpensioen	>= 7	12	2,67	1,497	,432
	< 7	21	3,62	1,431	,312
turkijeturk	>= 7	12	2,75	1,422	,411
	< 7	21	2,33	1,390	,303
moslimturkije	>= 7	12	2,33	1,155	,333
	< 7	21	3,33	1,461	,319

Independent Samples Test										
Levene's Test for Equality of Variances						t-test for Equality of Means				
						95% Confidence Interval of the Difference				
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper
trots	Equal variances	1,390	,247	-2,311	31	,028	-,976	,422	-1,838	-,115

	assumed									
	Equal variances not assumed			-2,115	17,678	,049	-,976	,462	-1,947	-,005
moeilijk	Equal variances assumed	1,832	,186	-2,481	31	,019	-1,071	,432	-1,952	-,191
	Equal variances not assumed			-2,315	18,705	,032	-1,071	,463	-2,041	-,102
trmeerhelpen	Equal variances assumed	,477	,495	-1,544	31	,133	-,798	,517	-1,851	,256
	Equal variances not assumed			-1,610	26,040	,119	-,798	,495	-1,816	,220
trpensioen	Equal variances assumed	,029	,867	-1,809	31	,080	-,952	,526	-2,026	,121
	Equal variances not assumed			-1,786	22,156	,088	-,952	,533	-2,058	,153
turkijeturk	Equal variances assumed	,103	,750	,821	31	,418	,417	,507	-,618	1,451
	Equal variances not assumed			,816	22,591	,423	,417	,511	-,640	1,474
moslimturkije	Equal variances assumed	1,503	,229	-2,032	31	,051	-1,000	,492	-2,004	,004
	Equal variances not assumed			-2,168	27,614	,039	-1,000	,461	-1,945	-,055

trots					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	helemaal mee oneens	3	9,1	9,1	9,1
	mee oneens	1	3,0	3,0	12,1
	neutraal	8	24,2	24,2	36,4
	mee eens	9	27,3	27,3	63,6
	helemaal mee eens	12	36,4	36,4	100,0
	Total	33	100,0	100,0	

moeilijk					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	helemaal mee oneens	5	15,2	15,2	15,2
	mee oneens	5	15,2	15,2	30,3
	neutraal	6	18,2	18,2	48,5
	mee eens	13	39,4	39,4	87,9
	helemaal mee eens	4	12,1	12,1	100,0
	Total	33	100,0	100,0	

trmeerhelpen					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	helemaal mee oneens	10	30,3	30,3	30,3
	mee oneens	5	15,2	15,2	45,5
	neutraal	5	15,2	15,2	60,6
	mee eens	9	27,3	27,3	87,9
	helemaal mee eens	4	12,1	12,1	100,0
	Total	33	100,0	100,0	

trpensioen					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent

Valid	helemaal mee oneens	7	21,2	21,2	21,2
	mee oneens	3	9,1	9,1	30,3
	neutraal	6	18,2	18,2	48,5
	mee eens	8	24,2	24,2	72,7
	helemaal mee eens	9	27,3	27,3	100,0
	Total	33	100,0	100,0	

turkijeturk					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	helemaal mee oneens	11	33,3	33,3	33,3
	mee oneens	8	24,2	24,2	57,6
	neutraal	4	12,1	12,1	69,7
	mee eens	7	21,2	21,2	90,9
	helemaal mee eens	3	9,1	9,1	100,0
	Total	33	100,0	100,0	

moslimturkije					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	helemaal mee oneens	7	21,2	21,2	21,2
	mee oneens	6	18,2	18,2	39,4
	neutraal	7	21,2	21,2	60,6
	mee eens	7	21,2	21,2	81,8
	helemaal mee eens	6	18,2	18,2	100,0
	Total	33	100,0	100,0	

Tabel 34 t/m 40 sense of belonging frequenties

Ik ben trots op Turkije					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	helemaal mee oneens	3	9,1	9,1	9,1

mee oneens	1	3,0	3,0	12,1
neutraal	8	24,2	24,2	36,4
mee eens	9	27,3	27,3	63,6
helemaal mee eens	12	36,4	36,4	100,0
Total	33	100,0	100,0	

Ik vind het moeilijk als de Nederlandse staat zich negatief uitlaat over Turkije

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	helemaal mee oneens	5	15,2	15,2	15,2
	mee oneens	5	15,2	15,2	30,3
	neutraal	6	18,2	18,2	48,5
	mee eens	13	39,4	39,4	87,9
	helemaal mee eens	4	12,1	12,1	100,0
	Total	33	100,0	100,0	

Ik vind dat de Nederlandse staat Turkije meer moet helpen

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	helemaal mee oneens	10	30,3	30,3	30,3
	mee oneens	5	15,2	15,2	45,5
	neutraal	5	15,2	15,2	60,6
	mee eens	9	27,3	27,3	87,9
	helemaal mee eens	4	12,1	12,1	100,0
	Total	33	100,0	100,0	

Later wil ik in Turkije wonen (voor bijvoorbeeld pensioen)

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	helemaal mee oneens	7	21,2	21,2	21,2
	mee oneens	3	9,1	9,1	30,3
	neutraal	6	18,2	18,2	48,5
	mee eens	8	24,2	24,2	72,7

	helemaal mee eens	9	27,3	27,3	100,0
	Total	33	100,0	100,0	

Iemand die nooit in Turkije is geweest is geen echte Turk

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	helemaal mee oneens	11	33,3	33,3	33,3
	mee oneens	8	24,2	24,2	57,6
	neutraal	4	12,1	12,1	69,7
	mee eens	7	21,2	21,2	90,9
	helemaal mee eens	3	9,1	9,1	100,0
	Total	33	100,0	100,0	

Ik denk dat het makkelijker is om als moslim in Turkije te wonen

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	helemaal mee oneens	7	21,2	21,2	21,2
	mee oneens	6	18,2	18,2	39,4
	neutraal	7	21,2	21,2	60,6
	mee eens	7	21,2	21,2	81,8
	helemaal mee eens	6	18,2	18,2	100,0
	Total	33	100,0	100,0	

Bijlage Hoofdstuk 7.4

Correlations

		avg_transneconomi el	avg_transneconomi ell	avg_transnpoactiviteit eiten	avg_socialeactiviteit en	avg_socialeactiviteit ennl	avg_trotsoptrkije	avg_idnl	AVG_patriot	AVG_trots	AVG_zelf_im
avg_transneconomi el	Pearson Correlation	1	,164	,687**	,347	,584**	,156	-,229	,135	,084	-,226
	Sig. (2-tailed)		,386	,000	,060	,001	,412	,223	,478	,658	,229
	N	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
avg_transneconomi ell	Pearson Correlation	,164	1	,219	,185	,247	,339	,200	-,215	,237	-,235
	Sig. (2-tailed)	,386		,246	,329	,188	,067	,289	,254	,208	,211
	N	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
avg_transnpoactiviteit n	Pearson Correlation	,687**	,219	1	,109	,212	,116	-,271	,180	-,122	-,117
	Sig. (2-tailed)	,000	,246		,568	,261	,541	,147	,342	,522	,537
	N	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
avg_socialeactiviteit en	Pearson Correlation	,347	,185	,109	1	,480**	-,232	,127	-,039	,261	-,405*
	Sig. (2-tailed)	,060	,329	,568		,007	,218	,502	,837	,163	,026
	N	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
avg_socialeactiviteit ennl	Pearson Correlation	,584**	,247	,212	,480**	1	,343	-,367*	,114	,133	-,411*
	Sig. (2-tailed)	,001	,188	,261	,007		,063	,046	,548	,484	,024
	N	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
avg_trotsoptrkije	Pearson Correlation	,156	,339	,116	-,232	,343	1	-,217	,024	,190	-,071
	Sig. (2-tailed)	,412	,067	,541	,218	,063		,250	,899	,314	,711
	N	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
avg_idnl	Pearson Correlation	-,229	,200	-,271	,127	-,367*	-,217	1	-,359	,311	,207
	Sig. (2-tailed)	,223	,289	,147	,502	,046	,250		,051	,094	,273
	N	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
AVG_patriot	Pearson Correlation	,135	-,215	,180	-,039	,114	,024	-,359	1	-,243	-,277
	Sig. (2-tailed)	,478	,254	,342	,837	,548	,899	,051		,195	,118
	N	30	30	30	30	30	30	30	33	30	33
AVG_trots	Pearson Correlation	,084	,237	-,122	,261	,133	,190	,311	-,243	1	,005
	Sig. (2-tailed)	,658	,208	,522	,163	,484	,314	,094	,195		,979
	N	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
AVG_zelf_im	Pearson Correlation	-,226	-,235	-,117	-,405*	-,411*	-,071	,207	-,277	,005	1
	Sig. (2-tailed)	,229	,211	,537	,026	,024	,711	,273	,118	,979	
	N	30	30	30	30	30	30	30	33	30	33

